

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav hospodářských a sociálních dějin

Diplomová práce

Šlikové. Majetková struktura panství a společenské postavení
rodu do roku 1487

Schlick Family - the economical structure of their estate
and social standard to the year 1487

Michal Novotný

Vedoucí: Doc. PhDr. Václav Ledvinka, CSc.

Praha 2007

Na tomto místě bych rád poděkoval panu doc. PhDr. Václavu Ledvinkovi, CSc., za trpělivé vedení práce a cenné rady a připomínky. Dále bych rád poděkoval paní Prof. PhDr. Lence Bobkové, CSc., za cenné rady, které mi při konzultacích ochotně poskytla.

Michal Novotný

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím literatury a pramenů, které uvádím v seznamu.

9. 1. 2007

Michal Nový

Úvod	6
1. Prameny a literatura	10
1.1. Základní prameny šlikovského bádání	10
1.1.1. Archivní prameny	10
1.1.2. Edice pramenů	13
1.1.3. Narativní prameny (15. – 17. století)	13
1.1.3.1. Humanistické dějepisectví mimo území Čech	16
1.1.3.2. Humanistické dějepisectví v Sasku a českých zemích	19
1.2. Literatura o rodu Šliků	22
1.2.1. Dějepisectví 17. – 1. poloviny 19. století	22
1.2.2. Kritické dějepisectví přelomu 19. a 20 století	22
1.2.3. Literatura 20. století	26
2. Genealogie rodu Šliků a počátky rodu v Chebu	28
2.1. Přehled rodových vazeb a teorie možného původu	28
2.2. Počátky rodu v Chebu	34
2.2.1. Majetkový a společenský vzestup rodu	36
2.2.1.1. Knihy chebské městské dávky (lózungy)	37
2.2.1.2. Knihy obnov městské rady	37
2.2.1.3. Dlužní knihy	38
2.2.2. Jindřich Šlik	38
2.2.3. Mikuláš Šlik	44
2.3. Shrnutí	45
3. Kancelář Kašpar Šlik	46
3.1. Biografie Kašpara Šlika	46
3.1.1. Mládí a úřední kariéra za vlády Zikmunda Lucemburského do roku 1437	46
3.1.2. Kancelář krále Albrechta	60
3.1.3. Ve službách Fridricha III.	61
3.2. Falzátorská činnost Kašpara Šlika.	
Stav bádání a jeho vliv na zhodnocení hmotného postavení Kašpara Šlika	70
3.3. Hospodářské poměry rodu do roku 1449.	
Kancelářská činnost, zástavy a neformální příjmy	74
3.3.2. Zástavy daní říšských měst Frankfurtu, Norimberku, Rothenburgu a Erfurthu	76
3.3.3. Drobné pozemkové zisky Kašpara Šlika do roku 1430	80
3.3.3.1. Vigonium v Pavii	80
3.3.3.2. Drobné zástavy v Porýní	81
3.3.3.3. První udělení v Čechách	82
3.3.4. Pozemkové zisky 30. let	82
3.3.4.1. Zisky v Alsasku v roce 1430 a 1431	82
3.3.4.2. Chebsko	85

3.3.4.3. Bassano del Grappa	87
3.3.4.4. Drobné pozemkové zisky 30. let	89
3.3.4.5. Loketsko	90
3.3.4.6. Zisky 2. poloviny 30.let – toggenburské dědictví a zisk Wenden	97
3.3.5. Zápisy z období vlády Albrechta II. a Fridricha III.	98
3.3.5.1. Holíč (1438 – 1489) a Pajštún (1439 – ?)	99
3.3.5.2. Drobné zápisy z let 1438 – 1439	101
3.3.5.3. Zisky za vlády Fridricha III.	102
4. Diplomát a správce Mates Šlik	104
4.1. Biografie, působení v úřadu chebského a loketského purkrabí, opovědi a drobná záští	104
4.1.1. Mládí Mateše Šlika	104
4.1.2. Mates Šlik, rada saského kurfiřta	107
4.1.3. Páni z Plavna jako tradiční protivníci rodu Šliků	109
4.1.4. Spory o Loket a události roku 1471, neúspěšný pokus o prodej Lokte	115
4.2. Správa rodového majetku za Kašpara života a po jeho smrti	125
4.2.1. Držba bečovského panství cca. 1437 – 1440	
a zástava Hohenlandsbergu cca. 1438 – 1440	125
4.2.2. Loketsko za vlády Mateše Šlika	126
4.2.2.1. Ostrov (Schlackenwerd), Andělská Hora a šemnické zboží – 1434	129
4.2.2.2. „Dědičné darování“ Falknova roku 1435	129
4.2.2.3. Darování Hroznětína 1437/1439	130
4.2.2.4. Zisk Nejdku roku 1446	130
4.2.2.5. Zisk Schönbachu (Luby) (1434/1459)	130
4.2.3. Pozemková držba Šliků na území Saského kurfiřtství	131
4.2.3.1. Schöneck 1437 – 1499/1502	132
4.2.3.2. Vogtsberg 1439 – 1446	138
4.2.3.3. Stollberg v Krušných horách 1447 – 1473	140
5. Šlikovská rodová dělení	144
5.1. Dělení roku 1472	144
5.2. Dělení před 1487 a 1489	146
Závěr	149
Použité prameny a literatura	152
Archivní prameny	152
Tištěné prameny	152
Edice	155
Literatura	158
Seznam zkratk	164
Seznam příloh	164

Přílohy:

Rodokmen rodu Šliků od 1390

Schéma vývoje pozemkové držby

Fotografie vidimu zástavní listiny Loketska

Šlikovský erb, fiktivní portrét Kašpara Šlika

Mapy: Schematické uspořádání držby šlikovského rodu v Chebsku, Loketsku a Vogtlandu
ve 2. polovině 30. let 15. století

Držba šlikovského rodu po dělení v roce 1472

Držba šlikovského rodu po dělení v roce 1489

Holíčské panství v roce 1452

Přepis smlouvy o dělení rodu z roku 1472

Úvod

Ve své diplomové práci se zabývám dějinami rodu Šliků, hrabat z Pasounu a Holíče, od jeho prvního vystoupení v dějinách od konce 14. století do roku 1489. Hlavním těžištěm zde bude významný společenský vzestup tohoto původně patricijského chebského rodu a s tím spojené konstituování pozemkové držby rodu na historických územích patřících tehdy Českému království: Chebska, Loketska a českých lén na území Míšeňského markrabství. Vzhledem k tomu, že tomuto tématu nebyla v české, ale ani německé, literatuře doposud věnována dostatečná pozornost, bude nutné v rámci úvodu upozornit na metodologická úskalí, která se během práce objevila.

Nástup Šliků do dějin je součástí rozsáhlých proměn ve společenské a hospodářské struktuře českých zemí za období husitství. Rozsáhlé majetkové a sociální přesuny jsou běžným pozadím takových politických událostí. Nová šlechta se objevila jako konkurent tradičním panským rodům doby předhusitské a rekrutovala se nejen z řad šlechty nižší (vladyků – rytířů či panošů),¹ ale i z příslušníků městských patriciátů, a to na úkor církevního a královského majetku. Přes běžnost takových změn přece Šlikové netvoří zcela obvyklý příklad těchto procesů. Příběh Kašpara Šlika, původce slávy rodu, je svým způsobem ojedinělý. Jedná se totiž o případ tak hvězdné kariéry, že vzbuzoval údiv již u svých současníků. Připomenu na tomto místě často citovanou zmínku Kašparova současníka a spolupracovníka z kanceláře císaře Zikmunda kronikáře Eberharda Windeckeho, který komentuje vzestup svého kolegy slovy, že je prý neslýcháno, aby syn měšťana dosáhl v německých zemích takové moci.²

Právě osobnost kancléře Kašpara Šlika, původně měšťanského syna z Chebu, který dosáhl na svou dobu ojedinělou úřednickou kariérou ve službách římsko-německých panovníků Zikmunda, Albrechta a Fridricha III. nejvyšších míst v tehdejší společenské hierarchii, a tím i majetkového zajištění rodu, přitahovala pozornost jak již jeho současníků, tak i historického bádání. Otázka jeho falzátorské činnosti, s jejíž pomocí měl majetkově zajistit sebe a svou rodinu, se zkoumá již od dob Františka Palackého a nelze tvrdit, že byla dosud uspokojivě vyřešena.³

¹ V terminologii vycházím z PETRÁŇ, Josef, Skladba pohusitské aristokracie v Čechách, in: Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu, in: AUC – Philosophica et historica 1, Praha 1976, s. 9 – 80.

² Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds, hrsg. von Wilhelm Altmann, Berlin 1893, s. 381.

³ Nejnověji HEINIG, Paul-Joachim, War Kaspar Schlick ein Fälscher?, in: Fälschungen im Mittelalter. International Kongreß der MGH, München, 10 – 19. Sept. 1986, Teil III., Diplomatische Fälschungen I., Hannover 1988, s. 247 – 274 (dále jen HEINIG, Paul-Joachim, War Kaspar Schlick...) upozorňuje na skutečnost, že cílem kancléřových falz bylo více než rozšíření majetku akcentováno uznání jeho šlechtického

V osobě Kašpara Šlika se v první polovině 15. století objevuje nový hraběcí rod zvaný později podle italského Bassana a uherského Holíče (Weisskirchen), tj. Šlikové z Pasounu a Holíče. Rodina postupně (i když to původně nebylo jednoznačné) zakořenila v dnešních západních Čechách, v Chebsku a Loketsku.

Z Kašparových čtyř bratří byl nejvýznamnějším bratr Mates, který již za Kašparova života spravoval statky, které rod zástavně držel. Za jeho života se rozhodovalo, zda Šlikové zůstanou na území Českého království, nebo zda se přesunou na území Vogtlandu a Míšeňského markrabství, historická území dnešního Saska,⁴ odkud rod pravděpodobně pocházel.⁵ Po jeho smrti se rod roku 1489 rozdělil na tři větve se sídly v Lokti, Falknově a Ostrově. Šlikovský rod by patrně zůstal pozapomenut v řadě dalších rodin, nebýt svého druhého dějinného vystoupení, kterým byla horní a mincovní činnost v Podkrušnohoří⁶ a s tím spojený kulturní rozvoj regionu. Tento rozvoj byl určen i tím, že Šlikové, do té doby tradiční katolíci, přijali díky svým úzkým politickým a hospodářským vazbám na Sasko poměrně záhy luterství.⁷ Odklon od katolicismu a nárůst hospodářského významu rodu během 16. století umožnil Šlikům splynout s českou stavovskou obcí.

původu a s tím spojeného sociálního postavení. Dále (s. 274 – 278) rozšiřuje spoluzodpovědnost za existenci některých falz na Kašparova bratra Matesa Šlika.

⁴ Narážím zde na dosud ještě nedokonale zhodnocenou otázku šlikovského pokusu o prodej Loketska saským panovníkům roku 1471, ke kterému došlo během války mezi Matyášem Korvínem a Jiřím z Poděbrad, na jehož straně Šlikové v této době stáli. Blíže PALACKÝ, František, Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě, Praha 1921, s. 1031; TOMEK, Wacław, Władiwoj, Dějepis města Prahy, 7 Díl, Praha 1886, s. 299 – 300.

⁵ Ukazuje se jako nezbytné revidovat poznatky, které přineslo bádání 2. pol. 19. a poč. 20. století. Ve studiích Heinricha Gradla: GRADL, Heinrich, Zur Herkunft der Schlicke, in: MVGDB 20, 1882, S. 347 – 351 (dále GRADL, Heinrich, Zur Herkunft...), GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte der Schlick, in: Jahrbuch der k. k. heraldischen Gesellschaft ADLER in Wien, XVI. Jahrgang der Zeitschrift, XIII. des Jahrbuches, Wien 1886, S. 1 – 26 (dále GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte...) a ve zmíněné studii Zechelové, s. 12 – 18 (ZECHEL, Artur, Studien über Kaspar Schlick. Anfänge, erstes Kanzleramt, Fälschungsfrage. Ein Beitrag zur Geschichte und Diplomatie des 15. Jahrhunderts, Prag 1939 – dále: ZECHEL, Artur, Studien...) nacházíme hypotézy, které posouvají rodovou historii až do 1. pol. 13. stol. a jako místo původu navrhuji různá místa dnešního Saska, bohužel souvislost mezi těmito uváděnými osobami a námi sledovaným rodem není možné doložit.

⁶ Nověji k problematice numismatiky: NEMEŠKAL, Lubomír, Jáchymovská mincovna v 1. pol. 16. stol. (1519/20 – 61), Praha 1964; Týž, Snahy o mincovní unifikaci v 16. století, Praha 2001; VOREL, Petr, Od českého tolaru ke světovému dolaru. Zrození tolaru a jeho cesta v evropském a světovém peněžním oběhu 16. – 20. století, Praha 2003.

⁷ Velmi stručně zmiňuje o kontaktech Šebestiána Šlika s Martinem Lutherem HREJSA, Ferdinand, Dějiny křesťanství v Československu IV., Za krále Vladislava a Ludvíka. Před světovou reformací a za reformace, Praha 1948, s. 263 – 264; stručně též MACEK, Josef, Věra a zbožnost jagellonského věku, Praha 2001, s. 338 –

Během studia dějin tohoto rodu jsem se setkal se zajímavou skutečností, kterou by bylo možné shrnout do věty: „Každý Šliký zná, ale jen málo o nich ví“. Ve snaze vypátrat proč jsou Šlikové v historických pojednáních zmiňováni vždy okrajově, dospěl jsem k závěru, že tento stav je určen několika faktory. Prvním z nich je jejich neurozený původ, který měl být sice napraven povýšením do hraběcího stavu již ve 30. letech 15. století, ale ve skutečnosti nebyl plně akceptován a bránil splynutí s českým panským stavem až do konce 15. století.⁸ Druhým důvodem je rozpor mezi velkolepou kariérou, slávou a významem kancléře Kašpara Šlika a jeho příbuznými, kteří do konce 15. století nepřekračují rámec regionální šlechty. Třetím důvodem je silná svébytnost regionu. Šlikové se svoji držbou víceméně stojí mimo České království díky podezřelému původu, ale vlastně i doslova, protože jazykově němečtí zástavní držitelé loketského purkrabství a některých statků v Chebsku a Vogtlandu mají svůj majetek na území svébytného regionu. Specifické uspořádání tohoto regionu zachovává tradici bývalých středověkých říšských území Chebska a Vogtlandu, ve kterých přežívají původní struktury v oblasti hospodářských a kulturních vazeb až do raného novověku. Když přidáme ještě neexistenci státní hranice v moderním slova smyslu, objeví se obraz rodu usídleného jak na území dnešního Saska, tak Čech. Tedy rodu, který nepatří výlučně jedné ze zemí, nýbrž jednotnému historickému regionu. Dokladem této oboustranné zakořeněnosti může podle mého názoru být právě pozemková politika Mateše Šlika, bratra kancléře Kašpara, který se snažil o prodej práv k Loketsku saskému kurfiřtovi a vévodovi na přelomu let 1470 – 1471 a plánoval přesun centra rodových držav do saského Stollbergu, který držel v letech 1447 – 1473.

Po podrobnějším pojednání literatury, které věnuji širší prostor, následuje kapitola o rodových vazbách v nejstarším období. V následujícím textu se snažím postihnout přeměnu tohoto měšťanského rodu v rod šlechtický. Pokusím se vysledovat, jaké existovaly příležitosti a zdroje, které přispěly k hmotnému zajištění této rodiny. Jelikož těmito zdroji byl pro Šliky v první generaci obchod se sukem, v druhé generaci dvorská služba a ve třetí již Šlikové hospodařili se získaným majetkem, přizpůsobil jsem tomu i členění celé práce. Každá

339, 343 – 344; srov. tištěnou bohoslužebnou instrukci pro Loket z r. 1522: Ordnung, wie es soll mit dem gottes dienst, vñ desselben dienern in der Pfarrkirchen der Stat Elbogen, gehalten werden durch den wolgebornen Graffen vn[ser] herr[e]n Sebastian Schlick, Graffen zu Passaw, herr[e]n zu Weyßkirchen vnnd Elbogen etc. Mit samt dem Ratt daselbst vn[ser] irer gemain in Christo beschlossen vnnd auffgericht. Anno dominini 1522, vydáno in: REISENBERGER, Karl, Gottesdienstordnung der Stadt Elbogen in Böhmen, in: Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Oesterreich, 2, Wien – Leipzig 1881, s. 61 – 64.

⁸ MACEK, Josef, Jagellonský věk v českých zemích (1471 – 1526) 2, Praha 1994, s. 12, 31.

z kapitol se tak věnuje jedné z osobností, která pro dané období měla největší význam. Pro počátky rodu je touto osobností Jindřich Šlik a pro další dvě období jsou to jeho synové Kašpar a Mates Šlikové, kterým jsou věnovány dvě hlavní kapitoly. V první části obou kapitol bude pojednána biografie obou těchto šlechticů a jejich druhá část bude věnována majetku obou bratrů. V rámci práce chci především sledovat tendence, které je možné zachytit v úsilí Šliků o jejich společenské a hmotné zajištění. Cílem práce bude též zachytit koncepce a cíle patrné v úsilí o vznik pozemkové držby rodu a nastínit její povahu. Pokusím se také vytvořit co nejúplnější soupis této majetkové držby.

Během heuristiky jsem narazil na řadu metodických problémů, které znesnadňovaly moji práci. Základním problémem však je nedostatečné syntetické zpracování dějin 15. století, pro které dosud schází monografie, která postihne tuto dobu v celé jeho šíři a z rozličných přístupů.⁹

Pro hodnocení hospodářských poměrů rodu se ukázala problémem často se proměňující škála pramenů, které jsou pro Šliky k dispozici pro toto téměř stoleté období. Zatímco pro počátek 15. století lze využít pouze stručné chebské městské prameny berní povahy, dochází od třetího desetiletí k jejich vystřídání problematickými královskými a císařskými privilegii vystavovanými ve prospěch Kašpara Šlika. Krátkodobý hiát v pramenech v 50. letech vystřídá pak „bezbřehé množství“ aktového materiálu, které předznamenává začátek novověku a jehož budoucí zpracování je výzvou české historiografii.¹⁰

Metodickým východiskem z této nevyvážené různorodosti pramenů byla skutečnost, že každý z dochovaných druhů dokumentů je příznačný pro konkrétní fázi společenského vzestupu, který rod prodělával. Například tedy údaje z městských knih jsou dostatečné pro období, kdy Šlikové byli chebským patricijským rodem. Ve chvíli jejich nobilitace a vzniku úzkého kontaktu s panovnickým dvorem jsou tyto prameny nahrazeny privilegii, stejně jako rozsáhlý aktový materiál ve druhé polovině 15. století postihuje období působení rodu na česko-německém pomezí.

⁹ Narážím zde především na torzovité zpracování Urbánkova pozitivistického díla Věk poděbradský, na který „navazuje“ Mackovo zpracování věku jagellonského akcentující moderní sociálněvědní přístup. Obě díla pro odlišnost svých přístupů mají hodnotu sama o sobě, pro postižení dějin celé 2. poloviny 15. století jsou použitelná pouze s obtížemi (viz seznam literatury).

¹⁰ O problematice práce s aktovým materiálem 15. století srov. EIBL, Elfie–Marita, Uferlose Fülle? Urkunden und Briefe des 15. Jahrhunderts. Probleme ihrer Erfassung und Verwertung, in: Diplomatistische Forschungen in Mitteldeutschland, hrsg. von Tom Graber, Leipzig 2005, s. 237 – 247.

1. Prameny a literatura

1.1. Základní prameny šlikovského bádání

Při zahájení heuristické fáze práce jsem zjistil, že dějinám rodu, který v určitých etapách českých dějin zaujímal významnou roli, nebyla dosud věnována komplexnější pozornost, která by se kriticky zaměřila na rod jako celek. Nepočítáme-li anonymně vydanou práci *Stručný nástin dějin panství a hraběcího rodu šlikovského*, za jejímž autorstvím je možné tušit mladého Maxe Dvořáka¹¹ a která však pro svoji přílišnou stručnost nemůže dostačovat, omezuje se dosavadní bádání pouze na konkrétní osoby a epizody, které již neodmyslitelně tvoří kostru vnímání českých dějin. Připomeňme jen namátkou osobnost kancléře císaře Zikmunda Kašpara Šlika, s nímž je spojen samotný mocenský vzestup rodu, známý spor Šliků s loketskými many¹² nebo činnost jáchymovské mincovny.¹³ Tento výběr není přirozeně determinován pouze exkluzívností a relevantností jednotlivých témat, ale v první řadě i pramennou základnou, kterou má téměř dvoustleté kritické bádání o rodu k dispozici. Právě proto zhodnocení pramenů, nastínění rodových vazeb a možností dalšího studia bude cílem následujících řádků. V úvodu pohovořím o problematice pramenů k dějinám rodu obecně, zevrubněji pak k pramenům genealogickým.

1.1.1. Archivní prameny

České archivy nabízejí poměrně velké množství materiálu, které by se nějakým způsobem týkalo rodu v etapě od jeho počátků do poloviny 16. století. Je možné shrnout, že tento materiál není dosud z naprosté většiny vytěžen.

Prvořadým zdrojem informací je šlikovský rodový archiv¹⁴ uložený nyní ve fondech *Státního oblastního archivu v Zámruku*. Zde se nachází rozličný materiál – pro námi sledované období – převážně úřední provenience. Na prvním místě zde stojí listiny

¹¹ *Stručný nástin dějin panství a hraběcího rodu šlikovského*, Úřednictvo panství Šlikovského, Jičín 1895. Nejnovější prací zabývající se celým rodem od počátku k dnešku je kompilační práce: VINAŘ, Otakar, Pět století Šliků, in: *Heraldika a genealogie* 31, č. 3 – 4, zvl. ot. Praha 1998, vhodná především pro prvotní seznámení s problematikou.

¹² PALACKÝ, František, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*, Praha 1921, s. 1023 – 1165

¹³ FIALA, Eduard, *Das Münzwesen der Grafen Schlick*, in: *Numismatische Zeitschrift*, 22. Bd., Wien 1890. Po straně 264 přiložena genealogie, práce obsahuje kapitolu o šlikovských medailérech. SIEGL, Karl, *Zur Geschichte der „Thalergroschen“*. Ein Beitrag zur Historiographie des St. Joachimstaler Bergwerks und Münzwesens, in: *MVGDB* 50, 1912, s. 198–228. Po straně 228 přiložena genealogie.

¹⁴ TURČIN, Oldřich, PEŠTOVÁ, Jiřina, MARTINKOVÁ, Marie, *Rodový archiv Šliků. 1416–1948 /1957/*. Inventář, SOA Zámruks 1986.

vydané císařem Zikmundem, králem Albrechtem II. a císařem Fridrichem III. pro Kašpara Šlika a jeho nejbližší příbuzné, na kterých se zakládá nárůst mocenského i majetkového významu rodu. K bližšímu seznámení jsou v regestech zpřístupněny v řadě edic¹⁵ a pojednává o nich rozsáhlá literatura věnující se falzátorské činnosti Kašpara Šlika.

Již méně je zastoupena 2. polovina 15. století, kde nejdůležitějšími písemnostmi k tématu pozemkové držby jsou vidimus rodového dělení mezi Kašparovým synem Václavem Šlikem a jeho strýcem Matešem z roku 1472; dále pak zástavní listina císaře Fridricha III., kterou udělil Zikmundovi Šlikovi, druhému synovi kancléře Kašpara, hrad Wald.

Dalším stěžejním archivem je *Státní okresní archiv v Chebu*.¹⁶ Zde se nalézají klíčové dokumenty k historii konce 14. a začátku 15. století, ve kterých je možné nalézt počátky rodu v Chebu a následně doklady činnosti Kašpara, Mateše a Václava Šliků spojené s držbou chebského hejtmanského úřadu v průběhu 15. století. Jedná se především o listinný a aktový materiál a městské knihy: berní rejstříky (knihy městské dávky/losungy), dlužní protokoly a knihy městských výdajů. Prameny jsou z části zprostředkované pracemi významných chebských historiků a archivářů 19. a 20. století Heinricha Gradla, Karla Siegla a Heriberta Sturma.¹⁷ Práci v chebském archivu však komplikují problematické lokace archiválií vzniklé pertinenčním uspořádáním archivních fondů.

Obdobný problém s lokacemi nalézáme i v *Saském hlavním státním archivu v Drážďanech*.¹⁸ Třídění dle tematických; věcných, jmenných a místních skupin totiž prakticky ztěžuje možnost nového objevu. Badatel pokud nemá dostatek času prohlédnout všechny příslušné fondy archivu, hledá převážně v těch skupinách, kde materiál předpokládá. Potíže tu činí skutečnost, že pořadatel archivu nebyl vždy znalý problematiky, a tak je řada písemností od sebe odtržena. Archivní pomůcky se přirozeně snaží odkazovat na příbuzná témata pod jinými skupinami, ta však ale nejsou schopné postihnout v úplnosti.

¹⁵ Regesta Imperii XI, Die Urkunden Kaiser Sigmunds (1410 – 1437), hrsg. von Wilhelm Altmann, Bd. I, Innsbruck 1896 – 1897 (dále RI XI, 1); Regesta Imperii XI, Die Urkunden Kaiser Sigmunds (1410 – 1437), hrsg. von Wilhelm Altmann, Bd. I, Innsbruck 1897 – 1900 (dále RI XI, 2); SEDLÁČEK, August, Zbytky register králův římských a českých z let 1361 – 1480, Praha 1914, ČELAKOVSKÝ, Jaromír, FRIEDRICH, Gustav, Privilegia královských měst venkovských v království Českém z let 1420 – 1526, in: CIM III, Praha 1948; HAAS, Antonín, Privilegia nekrálovských měst českých z l. 1453 – 1500, in: CIM IV/2, Praha 1960; HAAS, Antonín, Privilegia nekrálovských měst českých z l. 1501 – 1526, in: CIM IV/3, Praha 1961.

¹⁶ Viz průvodce STURM, Heribert, Das Archiv der Stadt Eger, Eger 1936.

¹⁷ Významní chebští archiváři: Vinzenz Prokl (ředitelem v letech 1835–1857 a znovu 1874–1878), Heinrich Gradl (1878–1895), JUDr. Karl Siegl (1895–1934) a konečně PhDr. Heribert Sturm, který archiv vedl od roku 1934 do roku 1945. Viz seznam literatury.

¹⁸ Viz průvodce po fondech Die Bestände des Sächsischen Hauptstaatsarchivs und seiner Außenstellen Bautzen, Chemnitz und Freiberg Bd. 1, T. 1, bearb. von Bärbel Förster, Reiner Groß und Michael Merchel, Leipzig 1994.

Skutečností, na kterou je potřeba případně zájemce o studium dějin středověku a raného novověku v drážďanském archivu upozornit, jsou archivní pomůcky z 18. a 19. století.¹⁹ K jejich používání je tak přirozeně nutná odpovídající paleografická výbava. V zastaralých pomůčkách bývají též uváděny písemnosti, které již v současné době nejsou v archivu z různých příčin k dispozici. Stručné registry charakterizující písemnost se tak v některých případech stávají prvořadým pramenem dokumentujícím události.

Ke Šlikům je zde k dispozici velké množství archiválií z let (1455)1468 – 1483 převážně ve fondu tzv. Witenberského archivu. Nejobsáhlejší nalezištěm byla přirozeně skupina tzv. českých záležitostí, ve které je šlikovským písemnostem věnována celá kapitola;²⁰ dále je možné Šliky naleznout i v dalších souvisejících věcných skupinách.

Jednotliviny k námi sledovanému období nalezneme i v *Národním archivu v Praze* uložené ve fondu Staré manipulace, kde se nachází materiál převážně až od 16. století. Některé tyto novější záležitosti přesto mají vztah k 15. století právě v souvislosti s pozemkovou držbou. Prakticky využitelným fondem je i sbírka kolaciovaných opisů chebského městského archivu. Materiálem uloženým v *Archivu Národního muzea* je pro období 15. století zejména Muzejní diplomatář.

Zajímavý materiál se nachází i ve *Státním oblastním archivu v Třeboni*, kde je uchovávána vedle korespondence ze 40. let 15. století²¹ také drobná genealogická práce rožmberského archiváře Václava Březana z roku 1618.²² Jedná se o vůbec první genealogickou práci o šlikovském rodu, která tvoří zajímavý stupeň v pojetí této látky v průběhu novověku. Vzhledem k její výjimečnosti zmíním toto dílo, které se pramenně odvolává na písemnosti a tisky rožmberského archivu a knihovny, v oddílu věnovaném genealogickému bádání o rodu. Celý materiál je v podstatě raritou, protože se jedná o vůbec

¹⁹ Nejmladší z nich – to se týká především fondů tzv. wittenberského archivu – pocházejí z doby vzniku Královského saského hlavního státního archivu z roku 1834. V případě fondů centrální správy albertinského Saska po roce 1485, např. tzv. Tajné rady, se jedná o soupisy pocházející z 18. století. Část tzv. Tajné rady je opatřována v současné době novými inventáři, ale většina je ještě původní.

²⁰ SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4326, B. S., Die Herrn Schlick.

²¹ Mám zde na mysli konkrétně list Matese Šlika Oldřichovi z Rožmberka z 20. listopadu 1449, ve kterém Rožmberka přesvědčuje, že obvinění vznesená proti Kašparovi po jeho smrti jsou jen lži a pomluvy, edit. in: Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka, sv. 4, vyd. Blažena Rynešová, Josef Pelikán, Praha 1954, s. 128 – 129. Dále korespondenci Kašpara Šlika a Oldřicha II. Rožmberka editovanou in: Dopisy pana Kašpara Šlika z Holíče, nejvyššího kancléře říše německé, od roku 1445 do 1448, in: Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, Díl 2, vyd. František Palacký, Praha 1842, s. 407 – 426.

²² BŘEZAN, Václav, O rodu pánů Šliků z Holejče, hrabat z Pasaunu a z Lokte, in: SOA Třeboň, f. Cizí rody, reg. Šlikové. O postavě rožmberského archiváře Václava Březana odkazují na studii Jaroslava Pánka v BŘEZAN, Václav, Životy posledních Rožmberků II, s. 662 – 677.

poslední dílo Václava Březana – datum 11. října 1618, které je uvedeno jeho vlastní rukou ke konci díla, je přijímáno jako datum blízké Březanově smrti.²³

1.1.2. Edice pramenů

Ediční podniky, které je možné využít při studiu a zpracování dějin šlikovského rodu, tvoří velmi obsáhlý komplex. Z toho důvodu na tomto místě zmíním pouze edice, které se vztahují k hospodářským dějinám rodu; na celou řadu dalších je upozorněno při jejich využití přímo v textu.

Pro zhodnocení majetkových poměrů rodu v prvních desetiletích 15. století je zásadní Gradlův excerpt z chebských městských pramenů, pro období Kašpara Šlika jsou to především svazky z vlády Zikmunda, Albrechta a Fridricha Böhmerových Regest Imperií. Stejně tak významnou edicí pro období 2. poloviny 15. století jsou Raabovy a Wildovy registry k dějinám Vogtlandu.²⁴

1.1.3. Narativní prameny (15. – 17. století)

Prvním autorem,²⁵ který se Šlikům věnuje a zároveň byl současníkem kancléře Kašpara Šlika, je již zmíněný Eberhard Windecke, autor biografie Zikmunda Lucemburského a Šlikův kolega z říšské kanceláře. Ten se ve své kronice²⁶ zmiňuje o Šlikově působení ve službách Zikmundových. Z jeho pera pochází často citovaná zmínka o Kašparově nízkém původu a hvězdné kariéře, které přes tuto překážku dosáhl.

Významnějším kancléřovým současníkem ovšem byl Aeneas Silvius Piccolomini, humanista a pozdější papež Pius II., který svého přítele zvěčnil jako hrdinu v milostném románu Euryalus a Lukretia.²⁷ Pro studium rodové historie je však důležitější Kašparova krátká biografie, kterou Piccolomini vložil do své latinské Historie české.²⁸ Zde se již objevuje prvek, který do budoucna velmi zatížil šlikovskou genealogii. Jedná se o fabulaci o urozeném původu matky Kašpara Šlika ze starobylého italského rodu Collalto.²⁹ Tato fikce

²³ BŘEZAN, Václav, o. c., fol. 21b.

²⁴ Viz příložený seznam literatury a pramenů.

²⁵ Starší bádání k osobě Kašpara Šlika rekapituluje stručně ZECHSEL, Artur, Studien..., s. 4 – 11.

²⁶ Eberhard Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds, hrsg. von Wilhelm Altmann, Berlin 1893.

²⁷ Překlad do češtiny PICCOLOMINI, Aeneas, Slivio, O dvou milencích, vyd. Štěpánka Brožová, Josef Polišínský, Praha 1990.

²⁸ Aeneae Silvii Historia Bohemica – Enea Silvio Historie česká, vyd. Dana Martínková, Alena Hadravová, Jiří Matl, FRRB I, Praha 1998.

²⁹ IBIDEM, s. 174 – 177: „Gaspar Slichius princeps fuit, matre Italica, ex comitibus Alti Collis agri Tarvisini“.

byla součástí Kašparovy koncepce vytvoření podmínek pro jeho postupnou nobilitaci završenou povýšením na říšského hraběte z Bassana. Nalézáme ji ve sporných listinách o Kašparově povýšení do stavu svobodných pánů (zpětně datovaném k 16. červenci 1422),³⁰ o jeho sňatku se slezskou šlechtičnou Anežkou Olešnickou z 25. července 1437³¹ a o povýšení Bassana na hrabství a Šlika na hraběte datované k 30. říjnu 1437,³² jejichž obsahová pravost je velmi sporná.³³ Kašparova skutečná matka označovaná v chebských pramenech jako „Heinrich Slickin“,³⁴ tedy jako manželka obchodníka ze sukrem Jindřicha Šlika z Chebu, nemohla být relevantním předpokladem pro jeho nobilitaci, a tak Kašpar vytvořil tuto fabulaci. Důležitou roli při vytváření této fikce zřejmě hrál i Kašparův nerovnorodý sňatek s kněžnou Anežkou Olešnickou, který, k tomu aby neutrpěla urozenost nevěsty, vyžadoval náležitou úpravu ženichova původu. Je nezodpovězenou otázkou badání o šlikovských falzech, zda byl císař s touto mystifikací srozuměn či nikoliv.

Podobně jako u šlechtického původu matky, vznikla snad ještě větší nepřesnost v souvislosti s Kašparovým otcem. Právě v Piccolominiho Kronice nalezneme informaci, že Kašpar Šlik byl narozený „z otce Němce rodu Lažanského“.³⁵ Tato zmínka, která se zde

³⁰ Originál na pergameni uložen in SOA Zámorsk, RA Šlik, i.č. 205, sg. IV.2., otištěna např. in: DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen des Reichskanzlers Kaspar Schlick, in: MIOG XXII, Innsbruck 1901, s. 90 (dále jen DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen...): „...quod a maternis sedibus ex illa ingenua et nobili comitum de Colalto et Sancti Salvatoris domo, qui retroactis temporibus marchiam Trevisanam et alia gloriosa tenuerunt dominia et adhuc plura retinent, intermisce originem traxeris, cum generosa Constancia mater tua magnifici Rolandi comitis Colalti et Sancti Salvatoris legitima et unica fuerit heres sua et superstes, quam ex nobili uxore sua de domo comitum de Camino procreavit, ex paternis vero sedibus a nobile et famoso Henrico Slik ex militari genere procreato...“.

³¹ Zachováno v říšských registrech in: RI XI, 2, n. 11903, in: DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen..., s. 97: „...das die wolgeboren Constancia sein muter aus dem edelen stamme der marggraven von Tervis und Colalt und ouch graven von Camin komen ist.“

³² Originál na pergameni uložen in SOA Zámorsk, RA Šlik, i.č. 212, sg. IV.8., otištěna in: DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen..., s. 99: „Quamvis enim a patre tuo Henrico esses de militari genere procreatus, de quo sufficiens testimonium pridem recepimus et de materna prosapia ex inclitis comitibus de Collalto, cum generosa genetrix tua Constancia fuerit illustris Rollandi marchionis Teruisii, Comitibus Colalti et sancti Salvatoris legitima filia, nata ex generosa Beatrice comitissa Camini ava tua...“.

³³ Naposledy: HEINIG, Paul – Joachim, War Kaspar Schlick..., s. 253 – 274.

³⁴ Např.: GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte..., S. 10, č. 93, 96.

³⁵ Daniela Adama z Veleslavína, Kroniky dvě o založení země České a prvních obyvatelích jejích, též o knížatech a králích Českých i jejich činech. Jedna Eneáše Sylvia Senenského v latinském jazyku od něho sepsaná a před lety 25. v český jazyk přeložená, a v Praze vytištěná. Druhá Martina Kuthena z Šprinsperku též v Praze vydaná před lety 46, s.l. 1585, s. 204; pův. in: Aeneae Silvii Historia Bohemica – Enea Silvio Historie

objevuje vůbec poprvé, ovlivnila později Václava Březana natolik, že ztotožnil Kašparova otce Jindřicha s příslušníkem rodu Bechyňských z Lažan. Březanova domněnka zůstala sice bez odezvy, protože jeho dílo nebylo známo, ale stejný postřeh učinil o necelá dvě století později František Martin Pelcl, který ve svém Životopise krále Václava IV. šel ještě dál.³⁶ Ztotožnil totiž Kašparova otce s Jindřichem Bechyňským z Lažan, historickou postavou ve službách krále Václava IV. Pelcova mystifikace ovlivnila badání celého 19. století a dosáhla svého vrcholu v díle kopidlinského faráře a šlikovského rodopisce Františka Aloise Vacka,³⁷ který ji dále rozvedl a šlikovskou historiografii tak zatížil ještě víc.

Původní Piccolominiho údaj může podle mého názoru ovšem souviset s otázkou dosud ještě uspokojivě nevyřešeného predikátu Šliků z Lažan. Heinrich Gradl ve své studii o původu Šliků³⁸ z roku 1882 vytvořil hypotézu, která vešla ve všeobecnou známost a byla akceptována jako historický fakt. Predikát z Lažan (zu Lazan), který se u některých Šliků v 15. století objevuje, pochopil Gradl jako lokalizaci jejich nejstaršího původu do vsi Ober-Losau ve Vogtlandu a na základě pátrání po nositelích podobného predikátu v této oblasti dohledal údajný původ Šliků až do poloviny 13. století. Odpověď na původ tohoto predikátu dává ale dle mého názoru až doba, kdy se poprvé v souvislosti s chebskými Šliky objevuje. Už Gradl upozornil na to, že se tak v chebských pramenech děje až kolem poloviny 15. století.³⁹ Toto tvrzení revidoval již Artur Zechel ve Studiích o Kašparu Šlikovi,⁴⁰ když doložil starší výskyt tohoto predikátu u Kašpara Šlika k roku 1429 ve formě de Lazano,⁴¹ případně již k roku 1426 u jeho otce Jindřicha.⁴² Jako doklad pro nejstarší výskyt tohoto predikátu není tato listina ovšem dostatečná, protože pokud se nejedná přímo o falzum, tak se jedná o konfirmaci z roku 1442, kdy byl tento predikát užíván již běžně. Gradlova domněnka, že rod v době svého mocenského vzestupu začal objevovat starší tradici a vrátil se pozapomenutému predikátu, je v zásadě možná, osobně se však domnívám, že řešení by

česká, vyd. Dana Martínková, Alena Hadravová, Jiří Matl, FRRB I, Praha 1998, 174 – 177: „patre Theutonico natus, ex familia Lazana provinciae Franconiae“.

³⁶ PELZEL, Franz, Martin, Lebensgeschichte des Roemischen und Boehmischen Koenigs Wenceslaus, II. Teil, (1395 – 1419), Prag und Leipzig 1790, s. 481 – 482.

³⁷ WACEK, František, Alois, Materialien zur Ahnentafel des Schlik'schen Hauses. 1375 – 1826, in: Archiv für Geographie, Historie, Staats- und Kriegskunst, 17. Jhg., Wien 1826, s. 417 – 421, 425 – 429, 444 – 448, 470 – 472 (Hormayrs Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst).

³⁸ GRADL, Heinrich, Zur Herkunft ..., s. 347–351.

³⁹ GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte ..., s. 25.

⁴⁰ ZECHEL, Heinrich, Studien ... s. 16 – 17.

⁴¹ RI XI, 2, č. 7181.

⁴² RI XI, 2, č. 6687.

mohlo být prozaičtější, než ožiování zašlé slávy. Mám na mysli blízkost jmen Lazan, Lazano s názvem města a později hrabství Bassano, které právě v této době měl Kašpar Šlik obdržet od císaře Zikmunda. Tato držba je spojena ze sérií listin z let 1431 – 1434, z nichž některá jsou považována za falza. Jedná se konkrétně o zástavní listinu hradu a města Bassano z 21. srpna 1431,⁴³ potvrzení zástavy panství z 31. května 1433,⁴⁴ potvrzení držby Kašparovi a jeho dědicům z 1. května 1434⁴⁵ a povýšení Kašpara na hraběte z Bassana z 31. října a 1. listopadu 1437.⁴⁶ I když ale samotné listiny jsou zřejmě padělané a vlastní právní podstata tohoto darování může být diskutabilní, nedá se během Kašparova života popřít jeho snaha panství Bassano dell Grapa reálně získat a používání tohoto titulu, byť ve zkomolené podobě, které do tohoto období zapadá, by mohlo tuto snahu jenom podepřít.

Po Eneáši Piccolominim, Kašparovu současníkovi, se dělí „šlikovské“ dějepisectví do dvou linií, jak tématicky, tak teritoriálně. Zatímco humanistické dějepisectví mimo Čechy (Rakousko, Říše) se zabývá postavou Kašpara Šlika, zajímá se humanistické dějepisectví 16. století v českých zemích a Sasku spíše současnou situací: vojenskými událostmi v Loketsku v letech 1471 – 1506,⁴⁷ kdy se rod ve snaze přeměnit zástavní držbu v držbu svobodnou dostal do střetu se svými poddanými, a s jáchymovskou těžbou po roce 1516. Tyto tendence se s postupujícím stoletím navzájem prolínají a dosahují završení ve zmiňovaném Březanově díle.

1.1.3.1. Humanistické dějepisectví mimo území Čech

Nejdůležitějšími prameny pro všechny linie historiografie v 15. a 16. století zůstávají Piccolominiho a Windeckeho kroniky. Další zmínku věnovanou Kašparovi Šlikovi můžeme nalézt ještě v 15. století u současníka obou autorů Thomase Ebendorfera⁴⁸ (+ 1464) v jeho Rakouské kronice, který zde velmi stručně hovoří o válce s Pankrácem ze Svatého Mikuláše, který od 40 let 15. století okupoval Kašparovu Holíč. Též velmi stručně se na konci 15. století o Kašparovi Šlikovi ve službách krále Fridricha III. zmiňují v Historii polské Jan

⁴³ RI XI, 2., č. 8799.

⁴⁴ RI XI, 2., č. 9467.

⁴⁵ RI XI, 2., č. 10341.

⁴⁶ RI XI, 2., č. 12148 a 12153.

⁴⁷ Stručně pojednává MACEK, Josef, Jagellonský věk v českých zemích (1471 – 1526) 2, Šlechta, Praha 1994, s. 84 – 85.

⁴⁸ LHOTSKY, Alphons, Thomas Ebendorfer. Chronica Austriae, in: MGH, Berlin 1967, s. 387 – 388.

Długosz⁴⁹ (+ 1480) a v dodatku ke Kronice Theodorica Engelhusia, její pokračovatel Mathias Doeringius.⁵⁰ Další doklad nalezneme v díle O římských císařích Johanna Spieshayma–Cuspiniana⁵¹ (+ 1529). Zde jsou velmi stručně zmíněny kancléřovy zásluhy při hájení nástupnictví po Zikmundovi pro Albrechta Habsburského. Stručná charakteristika Šlikovy osobnosti zde nese stopy Eneášova popisu v Kronice české. Již obsáhlejší zmínku o Kašparu Šlikovi ve službách Albrechta II. nalezneme v díle rakouského historiografa Wolfganga Lazia⁵² (+ 1565), ke kterému již pronikl věhlas jáchymovské těžby. Též z oblasti rakouské přichází drobný příspěvek o tomto Šlikovi od Gerharda Roo⁵³ v jeho Análech habsburských. Nejdůležitějším příspěvkem 2. poloviny 16. století je ovšem biografie kancléře Kašpara v díle Heinricha Pantaleona⁵⁴ (+ 1595). Zde se mi totiž poprvé podařilo doložit fabulaci, jejíž vznik a pozadí zatím nejsou zcela jasné. Jedná se o historku, která Kašpar Šlik na Kostnickém koncilu veřejně jménem Zikmundovým protestoval proti upálení Jana Husa.⁵⁵ Rok 1565, kdy byla Pantaleonova práce publikována, je zatím nejstarší stopou, kde se mi podařilo tuto fabulaci nalézt. Zatím je možné se jenom domnívat, zda se jedná o omyl či záměrnou „protestantizaci“ katolického kancléře pod vlivem některých z jeho luterských dědiců. Tato fabulace se pak dále objevuje v Análech národa slezského od Joachima Curea⁵⁶ z roku 1585

⁴⁹ Ioannis Długosii seu Longini Canonici quondam Cracoviensis Historiae Polonicae Liber XIII et ultimus in Msc. codicibus tantum non omnibus desideratus, nunc tandem in lucem publicam productus, Ex bibliotheca Henrici L. B. ab Hvyssen, russionum caesari a consiliis intimis, bellicis et iustitiae etc., Tomus secundus, Lipsiae 1712, s. 4.

⁵⁰ Matthiae Doeringii Continuatio Chronici Theodorici Engelhusii, ab anno 1420 usque ad an. 1497 ex Codice Msc. Bibliothecae Academiae Lipsiensis descripta, in: Iohanni Burchardi Menckenii Scriptores rerum Germanicarum praecipue Saxonicarum, Tomus III., Lipsiae 1730, s. 13.

⁵¹ Ioannis Cuspiniani de Caesaribus atque Imperatoribus Romanis opus insigne. (...) Vita Ioannis Cuspiniani, et de utilitate huius Historie, per Nicolaum Gerbelium iureconsultum. Anno 1540, s. 599, 605; o Cuspinianovi in: ADB 4, 1876, s. 662 – 664.

⁵² Commentariorum in Geneologiam Austriacam libri duo. (...) Autore Wolfgango Lazio, Basileae s. d. (1564), s. 252 – 254; o Laziovi in: ADB 18, 1883, s. 89 – 93.

⁵³ Annales rerum belli domique ab Austriacis Habsburgicae gentis Principibus(...) Per Gerardum de Roo cogesti et Conradi Decii a Weydenberg in lucem editi. Oeniponti 1592.

⁵⁴ Prosopographie herouum atque illustrium virorum totius Germaniae, Pars secunda. (...) Authore Heinrico Pantaleone, Basileae 1565, s. 372 (chybná paginace ve skut. s. 360); o Pantaleonovi in: ADB 25, 1887, s. 128 - 131.

⁵⁵ Ibidem: „Aderat is quoq(ue) in Concilio Constantiensi adhuc iuuenis. Is cum videret Ioannis Hussi doctrinam & pietatem ex co(n)silio procerum de eo iudicantium surgens & abiens, Caesaris nomine protestatus est, sese in eius uiri mortem nequaquam consensisse.“

⁵⁶ V německém překladu z roku 1585 Schlesische General Cronica (...) durch Iochimum Cureum Freystadiensem etc. seligen in Lateinischer Sprach beschrieben: Jetzund aber dem Vaterland zu gut verteutschet, durch Heinrich

a v Úvodu do historie Mathea Dressera⁵⁷ (+ 1607), saského historika, z roku 1598. Svého vrcholu dosáhla podle mého názoru v díle, které je pro naše téma obzvláště zajímavé. Jedná se o sepsání dějin husitských válek od slavkovského rodáka, historika a teologa Zachariáše Theobalda⁵⁸ (+ 1627) z roku 1609. Tento obdivovatel Jana Husa a Jeronýma Pražského dedikoval toto své dílo tehdejšímu vůdci stavovské opozice Jáchymu Ondřejovi Šlikovi s ohledem na úspěch, kterého v této době dosáhla tato opozice v podobě Rudolfova majestátu. V tomto díle vystupuje postava Kašpara Šlika téměř symbolicky: kancléř je přítomen jako Husův obhájce na koncilu,⁵⁹ a je tedy osobně přítomen samotnému počátku doby husitské. Stejně tak se osobně objevuje na závěr těchto událostí, když Theobald zmiňuje jeho zásluhu

Raetteln zu Sagan, etc. (...) bis auff dieses 1585 Jar verlauffen haben. 1585, s. 214 – 215: „/1415. Johan Huss wird verbrannt/ Im Jar 1415. begienge das Concilium zu Costnitz grosse Tyranny vnd Vntrew, denn Johann Huss, der zum ersten die Baebstischen Irrthumb straffte, ward uber das Keyserlich Geleid, so im Keiser gegeben, verbrant. Dieselb Histori ist nach der lenge beschrieben, vnd am tage, darumb wil ich hieuon nicht weitem bericht thun.

Man schreibt aber, das der Wolgeborne Herr Caspar von Schlick, dreier Romischer Keyser gewesener Cantzler, der anstatt des Keisers auff demselben Concilio war, auffgestanden sei, als dz Vrtheil wider Johan Huss vnnd Hieronymum von Prag verlesen worden, vnd oeffentlich protestirt habe, das er an diesem der Geistlichen vornemen ein missfallen trage, vnnd nicht dareyn verwilliget habe. Wie freudig nun sie beyde die zuerkandte Pein vnd den Todt erlitten, vnd wie bestendig sie auff irem Bekentnis beruhet vnd verblieben (Huss in diesem obgemelten, Hieronymus aber im nechstfolgenden jar) das zeugen auch irer eignen Widersacher Schrifften.“

⁵⁷ Millenarius Sextus Isagoges Historicae Matthaei Dresseri, completectens res praecipuas, maximeque memorabiles in Ecclesia et Politia, ab Othone III. usque ad annum 1591, Addita est Oratio de bello Turcico, scripta anno 1593, Lipsiae 1598. s. 248 – 249: „Scribunt vnum Cancellarium Caesaris, Casparem Schlickium sententiam hanc vehementer improbase, exisseq(ue) e concilio, et palam protestatum esse, ferri non posse tam praeceptum iudicium.“; o Dresserovi in: ADB 5, 1877, s. 398 – 401, NDB, Berlin 1971, s. 112.

⁵⁸ Hussiten Krieg Darinnen begriffen Das Leben / die Lehr vnd Tod M. Johannis Hussij / vnd wie derselbigen von den Boehmen / besonders Johannes Zizka vnd Procopio Raso, ist gerochen worden, Alles aus glaubwürdigen Geschichtsschreiben / alten Monumenten vnd manuscriptis, mit fleis zusammen getragen vnd Teutscher Nation aller dings gnugsam zum noetigen bericht in oeffentlichen Druck verfertiget / durch M. Zachariam Theobaldum den Juengern, Wittemberg 1609, o Theobaldovi in: ADB 37, 1894, s. 682–684.

⁵⁹ Ibidem, s. 137: „Man schreibet, das des Keyzers Cantzler Graf Caspar Schlick, ein gelehrter, verstendiger witziger Mann, der dreyer Koenig, darueber sich Sylvius cap. 52. hoch verwundert, Cantzler ohne ein einigen duck des gluecks gewesen, vnd von alle schoene Staedt, als Pasawn, Weisenkirchen (davon sich dann die Herrn Grafen Schlicken noch heut zu tage schreiben) Elnbogen, Graetz, in Steyermack geschenckt bekommen, als er das Urteil gehoert, aus der Kirchen gangen sey, vnd oeffentlich protestiert, das er bey einem solchen geschwinden Urteil mit guten gewissen nicht sein koenne.“ Theobald zde odkazuje na Mathea Dressera a Piccolominiho.

na smíření Čechů s císařem Zikmundem v roce 1435.⁶⁰ Přítomnost dvou představitelů šlikovského rodu při stěžejních momentech české reformace působí přinejmenším symbolicky.

1.1.3.2. Humanistické dějepisectví v Sasku a českých zemích

Prvořadým pramenem regionální dobové provenience je Loketská městská kronika Kašpara Fitlera⁶¹ z let 1471/1483 až 1504, která dokumentuje zmiňovaný spor s loketskými many a stala se tak hlavním východiskem historiků počínaje Palackým v líčení těchto událostí. Údaje kroniky samotné je však nutné doplnit materiálem úřední povahy, především listinami a usneseními zemského soudu, před který se konflikt dostal.⁶² Kronika je též cenným pramenem genealogickým a přináší podrobné informace o dělení šlikovského majetku po smrti Matesa Šlika (+ 1487) roku 1489 mezi tři hlavní větve rodu: loketskou, ostrovsko-jáchymovskou a sokolovskou (falknovskou) větev.

V saském prostředí začínala řada historiografů, kteří ve svých dílech pojednávali o Šlicích, saským dvorním historiografem Georgem Fabriciem⁶³ (+ 1577), který navazoval na svého předchůdce Georga Agricolu, a který snad jako první pojednal o tažení vévody Albrechta k Lokti roku 1471.⁶⁴ Fabricia v úřadě vystřídal drážďanský archivář Petr Albin⁶⁵ (+ 1598), který se o Šlicích stručně zmínil ve své Genealogii pánů z Leisnecku a poněkud

⁶⁰ Zmiňuje PALACKÝ, František, *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*, Praha 1921, s. 695, který odkazuje na Windeckeho.

⁶¹ *Die Chronik der Stadt Elbogen (1471 – 1504)*, in: *Deutsche Chroniken aus Boehmen*, hrsg. von Ludwig Schlesinger, Bd. I., Prag 1879 (Kaspar Fitler nebo Johann Tuchmacher), k edici je připojena řada listin doplňující údaje kroniky. Kontinuální údaje přináší kronika až pro druhou polovinu 80. let 15. století, protože úvodní písemnost, která dataci kroniky posouvá do roku 1471, je pouhým solitérem.

⁶² Výběr editovaných listin přiložený ke Schlesingerově edici Loketské kroniky (pozn. předcházející) a soudní usnesení in: *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské*, 6. díl, vyd. František Palacký, Praha 1872, s. 561 – 565.

⁶³ *Georgii Fabricii Originum illustrissimae stirpis saxonicae libri septem (...)*, Jenae Anno 1598, s. 800 – 801; o Fabriciovi in: *ADB* 6, 1887, 510 – 514.

⁶⁴ V saské dobové literatuře jsem našel o této události pouze drobnou zmínku u Johanna Lindnera in: *Excerpta Saxonica, Misnica et Thuriagiaca ex Monachii Pirmensis seu, vero nomine Johannis Lindneri sive Tillani onomastico Autographo, quod exstat in Bibliotheca Senatoria Lisiensi*, in: *Iohanni Burchardi Menckenii Scriptorum rerum Germanicarum praecipue Saxonicarum, Tomus II.*, Lipsiae 1728, s. 1450.

⁶⁵ *Meissnische Berg Chronica: (...) Geschrieben durch Petrum Albinum*, Dresden 1590, s. 69, s. 72 – 81; *Genealogia Comitum Leisnicensium (...) Auctore Petro Albino Nivemontio. Anno 1587*, in: *Iohanni Burchardi Menckenii Scriptorum rerum Germanicarum praecipue Saxonicarum, Tomus III.*, Lipsiae 1730, s. 918 – 920; o Albinovi in: *ADB* 1, 1875, s. 223.

obsáhleji ve své Míšeňské horní kronice, kde popisuje šlikovskou těžbu v Jáchymově. Jako předlohy zde Albin používal Kroniky Johanna Matthesia.⁶⁶ Šlikovská válka s many loketského kraje v roce 1504 byla krátce zmíněna v Kronice Enocha Widemanna.⁶⁷ Zprávy o Šlicích v saském dějepisectví vrcholí již zmíněným dílem Matthea Dressera, které ovšem pojednává pouze o Kašparovi Šlikovi.

Obrátíme-li pozornost k historické literatuře českého prostředí 16. století, zjistíme, že Šlikové nejsou zmiňováni téměř vůbec s výjimkou zmínek u Martina Kuthena⁶⁸ v souvislosti s válkou proti Šlikům v roce 1504 a u Václava Hájka⁶⁹ při stejné příležitosti a v souvislosti s úmrtím Štěpána Šlika v roce 1526 u Moháče. V roce 1584 vzpomenu na stejnou osobu Prokop Lupáč⁷⁰ (+ 1587) ve svém Historickém kalendáři. Lupáčův příspěvek k osobnosti zakladatele Jáchymova Štěpána Šlika použil ve svém Diadochu i Bartoloměj Paprocký⁷¹ (+ 1614), který připojil s odkazem na Joachima Curea již zmiňovanou informaci o účasti Kašpara Šlika na Kostnickém koncilu. Jeho v porovnání s jinými rody stručná kapitola o pánech Šlicích je ukončena soupisem jemu známých k roku 1589 žijících příslušníků rodu i s jejich državami.

Důležitou prací pocházející z území Čech bylo dílo nazvané Popis Smrčin z roku 1542, významného krušnohorského humanisty Kašpara Bruschia,⁷² který v rámci popisu Loketska patrně věnoval i krátkou pozornost Šlikům. Nemohu však přesně posoudit nakolik podrobnou pozornost, protože při studiu jsem měl k dispozici pouze druhé vydání tohoto díla,

⁶⁶ MATHESIUS, Johann, Sarepta oder Bergpostill. Sampt der Joachimsthalischen kurzen Chronicken, Nürnberg 1564, reprint Praha 1975, 1 – 2.

⁶⁷ Chronicon Curiae seu rerum, que curiae Regnitianae ad salam, et in universa variscia a primis initiis ad. A. 1597 acciderunt e diplomatibus et monumentis fide dignissimis collectum a M. Enocho Widemanno curiensi scholae patriae collega, in: Iohanni Burchardi Menckenii Scriptores rerum Germanicarum praecipue Saxonicarum, Tomus III., Lipsiae 1730, s. 728.

⁶⁸ KUTHEN, Martin, Kronika o založení země České a prvních obyvatelích jejich tudíž i knížatech a králích i jich činech a přibězích velmi krátce z mnohých kronikářův sebraná, L. P. 1539, Tobolka, Zděnek, (rep.), Praha 1929, s. L.P. 1504.

⁶⁹ HÁJEK, Václav, Kronika česká, 1541, fol. 461a.

⁷⁰ Rerum Boemicarum Ephemeris, sive Kalendarium historicum: ex reconditis veterum annalium monumentis erutum. Authore M. Procopio Lupacio Hlawaczowaeo, Pragae 1584, k datu 24. prosince.

⁷¹ PAPROCKÝ, Bartoloměj, Diadochus, 1602, s. 331 – 332.

⁷² HORAWITZ, Adalbert, Caspar Bruschius. Ein Beitrag zur Geschichte des Humanismus und der Reformation, Prag und Wien 1874.

kteře roku 1683 vydal a hlavně doplnil⁷³ právě v kapitole o Šlicích Zachariáš Theobald mladší.⁷⁴

V tuto chvíli jsme již překročili hranici 16. století a v tomto výčtu přichází na řadu již několikrát zmíněná Březanova práce, která sumarizuje zprávy o Šlicích známé na přelomu 16. a 17. století. Jeho dílo, během jehož sepišování autor pravděpodobně zemřel, zůstalo stejně jako Březan sám po dlouhá staletí zapomenuto a nebylo tak využito ani historiky v 19. století. Tomu také odpovídá i zachovaný stav díla, práce je nedokončená a její druhou část již netvoří více než pouhé poznámky. Nalezneme v něm ale kupříkladu jeden z prvních dokladů rodové fabulace, kdy je osoba Kašparova otce Jindřicha Šlika ztotožněna s postavou Jindřicha (Bechyňského) z Lažan a ze Sedlce, rytíře a dvořana císaře Karla IV. a krále Václava IV., který se vyznamenal ve válkách s Turky a působil jako hejtman města Vratislavi. Faktograficky hodnotnější jsou však údaje bližší Březanově současnosti. Pro 16. století například zachytil osoby, především šlikovské dcery, které jiné genealogie neuvádějí. Václavu Březanovi však přes všechny nedostatky náleží prvenství v sepišování rodové monografie.

Následující druhá polovina 17. století se omezila pouze na sledování základních rodových vazeb. Jako na známé a ve starší literatuře zmiňované upozorňuji na rozrody Gabriela Bucelina,⁷⁵ Bohuslava Balbína,⁷⁶ Jakoba Imhofa,⁷⁷ které ovšem přinášejí řadu

⁷³ IBIDEM, s. 62.

⁷⁴ CASPARI BRUSCHII redivivi Gruendliche Beschreibung des Fichtel–Berges. Aus welchem vier Schiffreiche Wasser, der Meyn, dei Eger, die Nab und Saal entspringen. Darinnen viel alter Historien erklaeret werden. (...). Auf ein neues uebersehen und mit einem nuetzlichen Register vermehrt Durch M. Zachariam Theobaldum Juniorem, Nuernberg 1683, s. 18 – 31.

⁷⁵ Germaniae Topo–chrono–stemmatographicae sacrae et profanae pars altera in qua Brevi, curioso admodum, atque utili compendio Regnorum et Provinciarum ejusdem amplitudo, situs et qualitas, urbium praecipuarum et locorum diversorum oportunitas, antiquitas et dignitas Chronologica rerum cum Sacrum tum prophanarum series, et vicissitudines, principum successiones, eventus mirabiles et memorabiles, e probatissimae fidei Authoribus distincte et graphice adnotantur. Nobilitatis Germanae, Agilolfingicae inprimis et Guelphicae familiae, caeterarum dein Superae Inferaeque Germaniae diversissimarum incomparabilis splendor atque eminentia, tabulis, haud multo minus, sexcentis, pulcherrimo ad aeternitatem omnem monumento, magno ferae posteritatis solatio, et haud imitabili exteris nationibus exemplo dignissime exhibetur.

Effigiebus variis maximorum Principum veterum, aeri seu cupro ad vivum expresis, variumque, urbium descriptione et elogiis egregie adornata. Opera et studio R. P. F. Gabrielis Bucelini, Ulmae 1662, s.p.

⁷⁶ Tabularium Stemmatographicum, seu Genealogice Tabulae Regni Bohemiae: Nullo antiquitatis aut dignitatis Ordine positae; Miscellaneorum historicorum Decadis II. Libri II. Pars IV. Authore Bohuslao Balbino S. J., Vetro–Pragae 1688.

nepřesností, stejně jako edice Balbínova rozrodu od Johanna Diesbacha⁷⁸ ze 2. poloviny 18. století.

Vysloveně kuriozitou je práce Václava Vojtěcha Červenky z Věžnova⁷⁹ o Albrechtovi z Valdštejna, která se nachází v rukopisné sbírce Národního muzea v Praze. V kapitole pojednávající o Valdštejnovu současníkovi Jindřichovi Šlikovi se autor zmiňuje o starší historii rodu a dochází zde k fantaskním závěrům o mládí kancléře Kašpara Šlika na dvoře Karla IV. I tato rukopisná práce však zůstala zapomenuta až do počátku 19. století.

1.2. Literatura o rodu Šliků

1.2.1. Dějepisectví 17. – 1. poloviny 19. století

Od druhé poloviny 17. století tedy narůstá počet prací zabývajících se rodovými vazbami Šliků. Mezi autory tohoto druhu je třeba připočítat i osobnost Františka Martina Pelcla, který je tvůrcem dodnes bohužel nedochované šlikovské genealogie, kterou měl sestavit někdy v polovině 70. let 19. století.⁸⁰ Vlastním vrcholem snah nekritického dějepisectví k historii rodu Šliků jsou již zmíněné práce kopidlnského faráře Františka Aloise Vacka z 1. poloviny 19. století, která je čirou kompilací všech dostupných – skutečných i domnělých – zpráv o šlikovském rodu.⁸¹

1.2.2. Kritické dějepisectví přelomu 19. a 20 století

Obrat ke kritickému přístupu k šlikovské historii přichází až ve 2. polovině 19. století s generací významných chebských historiků a archivářů. V letech 1882 a 1886 uveřejnil chebský archivář Heinrich Gradl dvě zásadní práce o původu rodu Šliků. První je

⁷⁷ Jacobi Wilhelmi Imhofii Notitia S. Rom. Germanici Imperii Procerum iam ecclesiasticorum quam secularium Historico–heraldico–Genealogica ad hodiernum Imperii statum accomodata, et in Supplementum operis Genealogici Rittershusiani initio adornata, Editio Quarta, Stutgardiae 1699, p. 512 – 514.

⁷⁸ Bohuslai Balbini S.J. Tabularium Bohemo–Genealogicum, id est Genealogicae Tabulae quibus nobilium et illustrium familiarum in regno Bohemiae majores genealogice delineantur, nullo tamen antiquitatis, aut dignitatis ordine. Opus Nobilitati nostrae gloriosum a multis diu expetitum magno curarum pretio, et annorum decursibus elaboratum, ac editum Miscellaneorum decade II, Libro II., A. 1687. Nunc denuo recognitum et usque ad aetatem nostram continuum, scholiisque perpetuis illustratum a Joanne Diesbach, Pragae 1770, s.p.

⁷⁹ De vita rebusque gestis Alberti Wenceslai Eusebii Ducis Fridlandiae Libri IV. Authore Wenceslao Adalberto Czerwenka de Wěžnow, Regiae ac semper Catholicae et Fidelis Vrbis Pilsnae Archidiacono insulato, nec non per partem Districtus Plsnensis Archiepiscopati Vicario Foraneo. 1685, s. 52 – 54.

⁸⁰ JOHANIDES, Josef, František Martin Pelcl, Praha 1981, s. 75.

⁸¹ WACEK, F. A., Materialien zur Ahnentafel des Schlik'schen Hauses. 1375 – 1826, in: Archiv für Geographie, Historie, Staats– und Kriegskunst, 17. Jhg., Wien 1826, s. 417 – 421, 425 – 429, 444 – 448, 470 – 472

drobná přípravná studie,⁸² ve které se snaží vyvrátit některé starší omyly a nastiňuje vlastní hypotézy. Druhá práce jsou v podstatě jakási „Schlickensia“,⁸³ edice výtahů z dokumentů a registů listin k dějinám rodu v letech 1390 – 1450 uložených ponejvíce v chebském městském archivu. Jedná se především o úryvky z městských knih daní, dluhů a výdajů, dále ze seznamů městské rady a v menší míře z materiálu listinného. Časová hranice, kterou práce končí, je determinována smrtí Kašpara Šlika.

V první práci Gradl koriguje starší omyl o existenci Viléma Šlika na hradě Ostroh (Seeberg) již v roce 1358. Tento údaj vychází z chybné interpretace soupisu lén a držitelů náležejících k chebskému hradu⁸⁴ v díle chebského archiváře Schlechta, který negativně ovlivnil závěry Gradlova předchůdce Vincence Prökla v jeho díle o dějinách Ostrohu.⁸⁵ Gradl zcela v souladu se skutečností odhalil ve Vilému Šlikovi⁸⁶ kancléřova synovce, který hrad obdržel až roku 1436.

Významnějším Gradlovým přínosem v této stati je jeho již stručně zmíněná hypotéza o rodovém přídomku z Lažan (von Lasan). Názorem, se kterým autor polemizuje, je tvrzení, že tento predikát se vztahuje ke vsi Dolní Lažany (Losan) u Chebu. Poukazuje zde na skutečnost, že dvory a statky „zu Lasan“ koupil od valdsaského kláštera až teprve Mikuláš (Niklas) Šlik ml. roku 1434.⁸⁷ Gradl, který hledá kořeny rodu ve vogtlandském Adorfu, se domnívá, že tento predikát je možné vztahovat na Ober-Losau mezi Olešnicí a Plavnem. V souvislosti s touto domněnkou navrhuje následující hypotézu o starší historii rodu, která se opírá o poněkud omezený pramen, totiž edici listin drážďanského archivu k dějinám Plavna.⁸⁸ Jelikož tato teorie, i Gradlem samotným označovaná jako pouhá domněnka,⁸⁹ se v pozdější literatuře objevuje již bez upozornění na její hypotetičnost, nebude na závadu ji zmínit.

Ve zmíněné edici nachází Gradl několik údajů: k roku 1250 nachází ve svědečné řadě jedné z listin jméno Gotfridus Slicher, k roku 1263 je to již dominus Gotfridus Schlicher, který prodává pozemek při cestě do Tauschwitz u Plavna, a k roku 1266 Clüco (Slüco)

⁸² GRADL, Heinrich, Zur Herkunft ..., S. 347 – 351.

⁸³ GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte ..., S. 1 – 26.

⁸⁴ SOKA Cheb, Acten, Burg- und Burggrafenamt, Fasc. 496, karton 366, sg. A2177–2.

⁸⁵ PRÖKL, Vincenz, Schloß Seeberg im Egerlande, Eger 1870. Recenzováno in: MVGDB 9, 1871 (uvádí Šliky jako držitele Ostrohu (Žeberk, Seeberg) již od 1358).

⁸⁶ GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte ..., s. 3.

⁸⁷ IBIDEM, s. 17.

⁸⁸ Urkunden und Urkundenauszüge z. Geschichte Plauens und des Vogtlandes von 1122 – 1302, hrsg. von Joh. Müller, in: Mith. d. Alterthumsver. zu Plauen, 1880.

⁸⁹ GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte ..., s. 2.

de Lasan opět jako svědek. Ve své teorii Gradl usuzuje, že ve všech třech případech by se mohlo jednat o jednu a tu samou osobu. Gotfried Slicher by se tak z prostého „*alius plurium*“ v roce 1250 nobilitoval na pána (dominus) se statky blízko vsi Tauschwitz v roce 1263 a v letech 1263 – 66 mohl získat ves Lasan, od které se nazývá Slüco, tedy Slick de Lazan. Protože i ostatní osoby uvedené v listinách se vyskytují v okolí Plavna, usuzuje Gradl, že Lasan je právě Ober-Losau mezi Olešnicí a Plavnem, a tím navrhuje alternativu k dosavadním Dolním Lažanům (Losan) u Chebu. Vzhledem k tomu, že se již Gradl ve fojtlandských listinách se jménem Schlick nesetkal, navrhuje možnost, že buď predikát von Lasan pozvolna vytlačil rodové jméno, nebo rod ztratil opět na významu. V prvním případě by pak k rodu mohlo patřit několik osob užívajících predikátu „de Lasan“ na konci 2. poloviny 13. století.⁹⁰ Rod by se pak dle Gradla mohl později opět vrátit k starému rodovému jménu, jak bývalo zvykem například při povýšení do rytířského stavu, aby tak navázal na tradici a slávu. Stejně tak predikát de Lasan, který se u prvních chebských Šliků neobjevuje, se pak mohl obnovit ze stejného důvodu až po získání Dolních Lažan (Losan) v Chebsku.⁹¹ I zde je podle mého názoru nutné zvážit možnou souvislost predikátu „de Lasan“ s pokusem o prosazení držby panství Bassano dell Grapa, jak bylo již svrchu zmíněno.

Gradlova domněnka o příbuznosti těchto jedinců z Lažan ze 13. století byla bez námitek přijata a vstoupila ve všeobecnou známost. Dalším, kdo se zabýval možným šlikovským původem, byl až o 60 let později mladý Artur Zechel, ve svých Studiích o Kašparu Šlikovi. Jeho teorie však vzhledem k roku publikování jeho práce (1939) nestačily zakořenit ve všeobecném historickém povědomí. Proto se jimi budeme zabývat až v kapitole věnované rodové genealogii.

Gradlovy výše zmíněné práce byly první snahou zabývat se tématem s využitím archivního materiálu. V následujících letech byla šlikovské problematice věnována pozornost kritičtější, nemůžeme však tvrdit, že komplexnější. Karl Siegl, Gradlův nástupce v chebském archivu, se věnoval rodové problematice v souvislosti s jáchymovskou mincovnou.⁹² V jeho stati je k dispozici snad nejúplnější šlikovský rodokmen, který sumarizuje dosavadní údaje

⁹⁰ Jmenovitě: Theudoricus de Lasan uvedený ve zmíněné edici k roku 1282, Poppo von Lozen v roce 1284, Conradus dictus de Lazan v roce 1285, Henricus residens in Kurwiz dictus de Lasan v roce 1294.

⁹¹ GRADL, Heinrich, Zur Herkunft ..., S. 350 – 351.

⁹² SIEGL, Karl, Zur Geschichte der „Thalergroschen“, Ein Beitrag zur Historiographie des St. Joachimstaler Bergwerks und Münzwesens, in: MVGDB 50, 1912, s. 198–228.

o šlikovských rodových vazbách a je pozdější literaturou hojně přebírán.⁹³ Přesto, že v této genealogii již došlo k odstranění největších nepřesností, vyskytují se zde ještě poměrně významné nejasnosti – nejvýznamnější v otázce přímých potomků kancléře Kašpara Šlika. Jak Gradlův, tak i Sieglův přínos ke šlikovské problematice je však nejvíce spojen s činností editační.⁹⁴

V roce 1895 vyšla anonymně práce Maxe Dvořáka o panství šlikovského rodu,⁹⁵ která je vlastně prvním a nutno přiznat dosud jediným dílem, které se věnuje komplexně dějinám rodu. Pro nejstarší období přebírá již Gradlovu hypotézu o možném původu rodu v osobě Slüca de Lasan, ale je přes další drobné nepřesnosti v pravém slova smyslu průkopnická. Stojí totiž na počátku autorova zájmu o problematiku rodu. O šest let později roku 1901 uveřejnil mladý autor přelomovou studii o falzátorské činnosti kancléře Kašpara Šlika,⁹⁶ která je pozoruhodná především brilantním listinným rozbořem, který dosavadní spor⁹⁷ o pravost některých šlikovských privilegií postavil na vědeckou úroveň. Ve stejném roce byla vydána práce Alfreda Pennricha,⁹⁸ která se zabývala stejným tématem. Její kvalitu však nepříznivě ovlivnilo, že autor nepracoval s materiálem v originále, nýbrž s edicemi. Na rozdíl od Dvořáka se však zabýval větším počtem kancléřových listin, a tak poskytl vhodný doplněk Dvořákově práci.

První polovina 20. století přinesla ještě dvě významné studie věnující se Kašparu Šlikovi. První z nich je obsáhlejší stat' Otto Hufnagela⁹⁹ pojednávající o působení Kašpara Šlika ve službách Fridricha III. Významnější prací jsou ovšem již několikrát zmíněné Studie o Kašparu Šlikovi od Artura Zechela vydané v roce 1939.¹⁰⁰ Autor se zde podrobně zabývá činností Kašpara Šlika v kanceláři císaře Zikmunda, druhou polovinu publikace věnoval otázce možné falzátorské činnosti kancléře. V rámci příprav ke studiu Kašparova kancléřství shromáždil Zechel do té doby nevyužitý materiál včetně saských edic. V úvodu se také

⁹³ Základem pro Sieglůvu genealogii je rodokmen v příloze: FIALA, Eduard, Das Münzwesen der Grafen Schlick, in: Numismatische Zeitschrift, 22. Bd., Wien 1890, rodokmen následuje po s. 264.

⁹⁴ Viz seznam literatury.

⁹⁵ Stručný nástin dějin panství a hraběcího rodu Šlikovského, Úřednictvo panství Šlikovského, Jičín 1895. Ve stejném roce publikoval mladý Dvořák stat' o šlikovském rodovém archivu v ČČH (DVOŘÁK, Max, Hrabata Šlikové a jich archiv v Kopidlně, in: ČČH 1, 1895, s. 298 – 307).

⁹⁶ DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen..., s. 51 – 107.

⁹⁷ Pravost některých šlikovských privilegií vzbuzovala pochyby již od dob jejich vzniku. O této problematice je učiněna zmínka v kapitole věnované Kašparu Šlikovi.

⁹⁸ PENNRICH, Alfred, o. c., Gotha 1901.

⁹⁹ HUFNAGEL, Otto, Caspar Schlick als Kanzler Friedrich III., in: MIÖG, Ergänzungsband VIII, 1911, S. 253 – 460.

¹⁰⁰ ZECHEL, Artur, Studien ..., Prag 1939

pokusil o do té doby nejpodrobnější analýzu možných kořenů šlikovského rodu, o kterých pohovoříme v kapitole o genealogii. Zechelova práce na druhé straně vykazuje nedostatky v oblasti řady autorových závěrů. Na mysli mám zejména úpornou snahu autora očistit kancléře z podezření z padělání listin, kterou se Zechel staví do opozice k závěrům předchozích badatelů a která dost snižuje věrohodnost i dalších hypotéz ze života Kašpara Šlika. Vzhledem k tomu, že Studie o Kašparu Šlikovi byly vydány těsně před druhou světovou válkou, zůstaly Zechelovy závěry po dlouhou dobu bez ohlasu. Současně s tím upadl v pozapomenutí i jeho přínos v oblasti heuristiky a genealogie. Opožděnou reakcí se tak stala až stať Paula Joachima Heiniga přednesená na kongresu MGH v září 1986.¹⁰¹

1.2.3. Literatura 20. století

Ve 20. století tvořily v českém prostředí osu zájmu o šlikovský rod dějiny Jáchymova a mincovnictví,¹⁰² zájem na syntéze rodových dějin Šliků se mi nepodařilo doložit. Šlikové 15. a 16. století vystupují okrajově v řadě syntéz, odborných studiích, topografických, případně encyklopedických pracích a regionální literatuře, kde však zprávy o nich nepřekračují rámec dějepisectví přelomu 19. a 20. století.¹⁰³ V této kapitole je také nutné výslovně upozornit, že problematice rodu ve druhé polovině 15. století se doposud odborná literatura nevěnovala. Zatímco tedy osobnost kancléře Kašpara Šlika je do jisté míry zhodnocena, vystupuje jeho bratr Mates prozatím v dosti nejasných konturách, bude tedy cílem této práce tuto nevyváženost alespoň částečně odstranit.

Ani na poli regionální literatury nedošlo bohužel ve 2. polovině 20. století k většímu pokroku. Regionální publikace nepřekračují stín prací německé předválečné literatury. Výjimku tvoří rozsáhlá práce Jiřího Jánského k dějinám česko-bavorské hranice.¹⁰⁴

Ze syntetických zpracování rodu je nezbytné zmínit alespoň Urbánkův poděbradský a Mackův věk Jagellonský, které jsou však pro odlišnost přístupů k postihnutí problematiky českých dějin v 15. století nedostatečné. V současném období je vyvíjeno úsilí o zpracování šlikovských dějin ze strany dr. Uwe Tresa z GWZO v Lipsku, který v červnu

¹⁰¹ HEINIG, Paul – Joachim, o.c., S. 247 – 281

¹⁰² NEMEŠKAL, Lubomír, Jáchymovská mincovna v 1. pol. 16. stol (1519/20 – 61), Praha 1964, NEMEŠKAL, Lubomír, Snahy o mincovní unifikaci v 16. století, Praha 2001.

¹⁰³ Důvodem je zejména jazyková překážka neboť prameny i literatura jsou k dispozici výhradně v němčině. Páteří informací tak pro 20. století zůstal zmíněný Stručný nástin a SEDLÁČEK, August, Šlik, in: Ottův slovník naučný 24. díl, Praha 1906, s. 673 – 679.

¹⁰⁴ JÁNSKÝ, Jiří, Kronika česko-bavorské hranice I – V, Domažlice 2001 – 2005

roku 2006 uspořádal workshop věnující se problematice šlikovského rodu.¹⁰⁵ Dr. Tresp zde ve svém příspěvku navrhnul zcela nové pojetí role rodu na pomezí česko–saského regionu, ve kterém akcentuje především úsilí rodu o zajištění jeho panství v Loketsku a upozorňuje na tendence k osamostatnění v období kolem roku 1500.

¹⁰⁵ Dr. Uwe Tresp se zabýval v minulosti především problematikou žoldnéřských vojsk v 15. století, srov. TRESP, Uwe, Söldner aus Böhmen. Im Dienst deutscher Fürsten: Kriegsgeschäft und Heereorganisation im 15. Jahrhundert. Paderborn–München–Wien–Zürich 2004. V pojetí dějin šlikovského rodu na přelomu 15. a 16. století, jak ho prezentoval na workshopu v červnu 2006, akcentuje především silnou vazbu rodu na wettinský dvůr, která přes ochladnutí na přelomu 80. let, přetrvává až do 16. století. Dále poukazuje na úsilí rodu o zajištění loketského panství a udržení samostatného postavení na pomezí Českého království a Saska.

2. Genealogie rodu Šliků a počátky rodu v Chebu

2.1. Přehled rodových vazeb a teorie možného původu

Hraběcí rod Šliků má své historicky doložitelné kořeny na přelomu 14. a 15. století v měšťanské vrstvě v Chebu. Přes všechno úsilí badatelů, kteří se snažili nalézt původ rodu v rozličných oblastech Saska a Frank, je nutné hned v úvodu zmínit, že patrně prvním Šlikem prokazatelně souvisejícím s rodem je až otec kancléře Kašpara Jindřich Šlik, se kterým se od roku 1394 setkáváme na stránkách chebské knihy městské daně jako jejím plátcem.¹⁰⁶ Aby bylo možné se věnovat jeho potomkům, musíme alespoň nastínit, kde všude byl jeho původ kritickým dějepisectvím hledán.

Již v kapitole zabývající se literaturou jsme zmínili některé představy, které o šlikovském původu panovaly. Připomeňme již pojednané fabulace o původu Kašparovy matky z rodu hrabat z Collalto a ztotožnění Kašparova otce Jindřicha s Jindřichem Bechyňským z Lažan a Sedlce, historickou osobností na dvoře krále Václava IV., které z části vznikly omylem, z části se jednalo o snahu samotných rodových příslušníků o zušlechtění jejich měšťanského původu.

Stejně podrobně jsme se v souvislosti s predikátem „z Lažan“ již zmínili o odvážné, ale přesto akceptované teorii Heinricha Gradla, který se pokoušel nalézt „prvního Šlika“ v polovině 13. století v osobě Gottfrieda Slichera (Slüco de Lazan). Ve zmíněné studii uvádí autor ale ještě jednu teorii o možných rodových vazbách, která ale může být považována za akceptovatelnou. Na základě listiny vydané 21. ledna 1446,¹⁰⁷ kterou chebská měšťanka Anna Gummerauerová, rozená Šliková, sestra Kašpara Šlika, odkázala peněžní sumu na založení pietance v kostele ve vogtlandském Adorfu, nachází Gradl otčinu rodu právě v tomto vogtlandském městě.

Podle jeho teorie tak Šlikové pocházejí z Adorfu ve Vogtlandu.¹⁰⁸ Na konci 14. století měla část rodu toto místo opustit a usídlit se z části v Chebu, kde linie pokračovala otcem budoucího kancléře Kašpara Jindřichem Šlikem (Heinrich Slick), a z části ve Wunsiedlu, kde je zmiňován mezi lety 1413 a 1426¹⁰⁹ jistý Mikuláš (Niclas Slick), zřejmě jeho bratr. Paralelně však existovala i nadále větev rodu Adorfu, doložená k letům 1407 a 1408 Janem Šlikem (Hans Slick/Slickh).¹¹⁰

¹⁰⁶ Viz in ZECHEL, Artur, Heinrich Schlick. Ein Beitrag zur älteren Geschichte der Familie Schlick, in: Unser Egerland 39, 1935, s. 1 – 7.

¹⁰⁷ Regest in GRADL, Heinrich, Herkunft..., S. 347.

¹⁰⁸ IBIDEM, s. 350.

¹⁰⁹ V okolí Wunsiedlu doložen ještě v roce 1434, viz RI XI, 2, č. 10786.

¹¹⁰ GRADL, Heinrich, Herkunft..., S. 349.

Osobně se domnívám, že Gradlova teorie může být správná. Také držba wettinského správního úřadu Vogtsberg s městy Adorfem a Oelsnitz Matesem Šlikem v letech 1439 – 1446 a snaha o jeho opětovné získání roku 1471 dávají tušit užší vazbu k tomuto místu. Gradlova teorie je také podložena pramenem, se kterým se tragicky zesnulý chebský archivář již nestačil seznámit, a který umísťuje původ Šliků právě do Adorfu. Jedná se o úřední knihu z Vogtsbergu z roku 1542, kde je ve výčtu správců uveden Mates Šlik s krátkou biografickou glosou o jeho kořenech v Adorfu.¹¹¹

Existenci rodu Šliků v okolí Adorfu ve 2. polovině 15. století dokládá též postava faráře Jana Šlika.¹¹² Místem jeho narození roku 1469 je nedaleká Oelsnitz. Jako dvacetiletý byl zapsán na univerzitě v Lipsku a roku 1530 máme doložené jeho působení v hradní kapli v Leisnigu.¹¹³ Snad je možné předpokládat příbuznost tohoto kazatele s hraběcím rodem na základě úzké vazby mezi Šliky a pány z Leisnigu. Brigita, nejstarší dcera hradního pána purkrabího Huga z Leisnigu, byla totiž manželkou Albína Šlika, z falknovské větve rodu.¹¹⁴ O přetrvávající vazbě na Vogtland snad může hovořit i postava Davida Pirrera, který se vyskytuje jako „Olsnicensis praeceptor comitis“ roku 1597 na univerzitě v Altdorfu, a který působil ve funkci hofmistra hraběte Jana Albína Šlika, vnuka výše zmíněného Albína.¹¹⁵

Myslím, že je tedy možné shrnout, že místem odkud pocházeli alespoň v nejbližších generacích předkové kancléře Kašpara, je skutečně vogtlandský Adorf a jeho okolí. Gradlova teorie je tak oprávněná a může být přijímána v další historické práci.

O podobné prosvětlení nejstarší minulosti rodu se po Gradlovi pokusil až Artur Zechel ve zmiňovaných Studiích o Kašparu Šlikovi.¹¹⁶ Jeho hypotéza, která stejně jako předchozí nedokazuje přímou návaznost na chebský rod, je zajímavá už jen proto, že

¹¹¹ RAAB, Carlo von, Schloß und Amt Vogtsberg bis Mitte des 16. Jhs und Das Erbbuch von Jahre 1542, in: MAP 18, Plauen 1907/08, S. 172: „Herr Mattes Schlickh vom Elnbogen, herr Caspar Schlickhs brueder, welcher herr Caspar Schlickh dreyer kayser canczler gewest. Die herren Schlickken alle zu herren erhoben, hiervorn zu Adorff seine eltern gewohnt (varianta: sein eldern fuhrleuth gewest) und das richter ampt innen gehabt.“ (Dále RAAB, Carlo von, Vogtsberg); S tímto pramenem pracuje již ZECHEL, Artur, Studien..., S. 17, nepřikládá mu však tak velký význam pro jeho časový odstup od popisované skutečnosti.

¹¹² Sächsisches Pfarrebuch. Die Parochien und Pfarrer der Ev. – luth. Landeskirche Sachsens (1539 – 1939), bearb. von Reinhold Grünberg, Freiberg 1939/40, T 2.2, s. 803.

¹¹³ Téhož roku doložen v účtech městského kostela v Leisnig. In HINGST, Das Inventarium der Stadtkirche zu Leisnig im Jahre 1530, in: Mittheilungen des Geschichts- und AltertumsVereins zu Leisnig im Königreiche Sachsen, Heft 9, Leisnig 1893, S. 65.

¹¹⁴ BEIL, A., Burggraf Hugo v. Leisnig, der Letzte eines edlen Stammes, in: NAFSG 34, 1913, S. 43.

¹¹⁵ THULEWEIT, Hermann, Vogtländer auf der Universität Altdorf 1578 – 1809, in: MVVGA 35, 1926, S. 27.

¹¹⁶ ZECHEL, Artur, Studien ..., S. 12 – 18.

Zechelovy varianty jména: Slik, Slic, Slig, Sligk, Slick a Slich, jsou bližší chebským Šlikům než zmíněný Slicher a Slüco. Původ rodu nachází autor v okolí Lipska a Výmaru. Pramenná základna jeho snahy je poněkud širší. Odkazuje jak na materiál editovaný¹¹⁷, tak rukopisný.¹¹⁸

Ve svědečné řadě listiny z roku 1230 v Grimmě objevil Zechel jakéhosi Friderika Šlika (Friderichus Slik), patrně tentýž se objevuje o dva roky později v papežské listině jako rytíř (miles), který uplatňuje nárok na peněžní sumu po klášteře augustiniánů v Lipsku.¹¹⁹ V roce 1298 jsou zmiňováni bratři Rudolf a Theodorik Šlikové (Rudolfus et Theodoricus fratres dicti Slic/Slike), kteří prodávají dřevo klášteře augustiniánů v Lipsku. V lenní knize markraběte míšeňského z let 1349 – 1350, se jako vlastník malého léna ve vsi Gohlis (Golus) objevuje jistý Heinricus dictus Slik, snad měšťan Lipska. Hannis Slig je v roce 1376 uveden jako svědek v kupní listině kláštera sv. Jiří v Lipsku o roční plat v Kleinpöbna. Z lipských Šliků uvádí Zechel ještě Alberta Šlika (Albertus Slig) a Jiřího Šlika (Georinus Sligk, armiger, dictus Clademan) k roku 1438. A řadu uzavírá Hansen Slick, který drží roku 1449 rytířský statek v blízkosti Dewitz (Debic) východně od Tauscha (Tuch).¹²⁰ Výskyt příjmení Šlik je v okolí Lipska doložitelný i v pozdějších stoletích.¹²¹

Druhou oblastí, v níž je dle Zechela možné hledat souvislost, je okolí Výmaru, kde se v letech 1303 – 1353 objevuje varianta jména Slich. Ve svědečné řadě listiny vydané roku 1303 pro cisterciácký klášter v Döllstedtu se nachází Henricus sacerdos dictus Slich de Andisleibin (Andisleben u Erfurtu). Roku 1328 opět ve svědečné řadě listiny vydané syny Gunthera z Meldingen se objevuje Eberhardus Slich, snad se jednalo o leníka Meldingenů. K roku 1353 zmiňuje Jana, Jindřicha a Johanna, bratry Šliky (erbern knechtin Jan, Heinriche und Johann, brüdere, genant dye Sliche), usedlé v Meldingenu, kteří prodávají pastviště kláštera v Kapellendorfu. Jako poslední z této oblasti uvádí Zechel jistého Konráda Šlika a pozůstalou Šlikovnu (Conradus Slich und eine relictia Slichen) z Schwerstadt (severně od Výmaru), kteří jsou zaznamenáni roku 1333 v zápisech o všeobecných modlitbách v úřadu v Buttstedtu.¹²² Zechel prezentuje své závěry vysloveně jako hypotézu, která však nabízí možnost, kde by se mohly kořeny rodu hledat. Přesto považuji za nutné je na tomto místě zmínit právě proto, že tato práce nepronikla do širšího povědomí a tyto závěry tedy nejsou všeobecně známy.

¹¹⁷ ZECHEL, Artur, Studien..., s. X – XII.

¹¹⁸ Nevydané listiny Státního archivu ve Výmaru.

¹¹⁹ ZECHEL, Artur, Studien ..., S. 13.

¹²⁰ IBIDEM, s. 14.

¹²¹ Srov. např. SCHIFFNER, Albert, Handbuch der Geographie, Statistik und Topographie des Königreichs Sachsen, Leipzig 1839, S. 420, kde se uvádí, že Šlikové pocházejí bezpochyby z Lipska.

¹²² ZECHEL, Studien..., s. 15.

Dříve než se začnu zabývat členy vlastního chebského rodu, dovolím si drobnou skeptickou poznámku. Obávám se totiž, že i k obecně přijímané genealogii Šliků z počátku 15. století je nutné přistupovat opatrně. Znova totiž připomínám, že pramenem pro toto období jsou již zmíněné chebské městské knihy, které dovolují hodnotit ekonomické a sociální postavení jednotlivých Šliků, poněkud problematičtějšími se však ukazují jako materiál genealogický. I když v některých případech o rodové spřízněnosti hovoří, nelze podle mého z jistotou tvrdit, že osoba téhož jména je ve všech zápisech tentýž jedinec. Například, když se v zápisech z let 1403 až 1422 objevuje Mikuláš Šlik (Niklas/Nickel Schlick) jednou jako plátce daně z domu na náměstí v Chebu, z domu ve Schlegelgase či někdy opět jako měšťan ve Wunsiedlu,¹²³ tak se domníváme, že se jedná o tři jedince, totiž Jindřichova bratra, Jindřichova syna a hypoteticky Jindřichova bratrance. S jistotou však dle mého názoru nelze říct, zda například dlužní zápis, který uvádí pouze jméno bez místa bydliště věřitele, náleží k tomu či onomu. S upozorněním na toto riziko se pokusím pojednat vazby v rodině Jindřicha Šlika, otce kancléře Kašpara.

Návrh uspořádání rodových vazeb před Kašparovým otcem (tedy v letech 1394 – cca. 1426/1431) nalézáme u dvou nám již známých autorů – v Gradlově registové edici k nejstarším dějinám rodu a Zechelově Studiích o Kašparu Šlikovi. Důležité je při tom upozornit na snahu obou historiků vypracovat pokud možno úplný genealogický rozrod. Tomuto úsilí byly ovšem leckdy přizpůsobeny i metody. V případě, že si badatel s dotyčnou osobou nevěděl rady, jednoduše ji zavěsil na pokud možno neutrální větev rodového stromu.¹²⁴ Objevuje se tak určitá skupina osob doložených prameny, kteří v jednotlivých verzích rodokmenu cestují napříč rodovými vazbami. Nepředpokládám, že by vůbec možné tyto omyly vyvrátit, pokusím se ale nalézt na základě závěrů jednotlivých badatelů přijatelný kompromis, případně na tyto případy alespoň upozornit.

Gradlův návrh předkládá existenci imaginárního Šlika první generace – Jindřichova děda sídlícího v Adorfu. Ve druhé generaci předpokládá dva neznámé bratry, z nichž jeden je Jindřichovým otcem a druhý jeho strýcem, přičemž k potomkům Jindřichova neznámého strýce přidělil osoby více méně sporného zařazení: Mikuláše (Niklase) I. s údajnou dcerou Barborou a jeho domnělého bratra Erharta s domnělým synem téhož jména. U tří naposledy zmíněných osob se jedná vyloženě o domněnky, protože každý z nich je v chebských pramenech pouze zmiňován.

¹²³ GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte ..., S. 4a – 9a.

¹²⁴ Nepřehlédnutelná je tato snaha v práci Arthura Zechela. Přesto však jeho závěry jsou pro komplexní srovnání přínosné.

Jakýsi Erhard Sligk je totiž doložen v knize dluhů z roku 1410 pouze jedinou zmínkou. O pět let později v dubnu 1415 zaslal jakýsi Erhart Slick mladší dopis purkmistrovi a radě města Chebu, ve kterém zpravoval o novinách, které se udály na koncilu v Kostnici. Jelikož lokace těchto dvou Šliků je zcela neprokazatelná, považuje Gradl hypoteticky Erharda st. za bratra Mikuláše Šlika a Erharda ml. za jeho syna.¹²⁵ Naproti tomu Zechel poněkud vágně dosadil do genealogie nedoloženého Erharda st. jako bratra Jindřicha Šlika a z kostnického korespondenta Erharda ml. udělal kancléřova bratra.¹²⁶

Vzhledem k tomu, že manželky nejstarších Šliků jsou v pramenech jmenovány bez křestního jména ve tvaru: Heinrich Slickin (manželka Jindřicha Šlika), případně Niklas Schlickin (manželka některého ze tří Mikulášů), navrhuje Gradl ovšem zcela bez důkazů, zda by se v případě Barbory nemohlo jednat přímo o kancléřovu matku – manželku Jindřicha Šlika.

Spolu s Jindřichem je v roce 1418 v chebském domě na Rosenpühl v knize městské daně zmíněna jakási „Sligks eyden“ (Schlicks Eidam) jako novus civis. Z toho Gradl usuzuje, že se jednalo nejspíš o dceru Jindřicha I., která není totožná s Annou Šlikovou, manželkou Mikuláše Gummerauera, která byla v městě usedlá již delší dobu.¹²⁷ Na základě této zmínky ji obratem zasadil do šlikovské genealogie.

Již na pevnější půdě stojí nastíněné příbuzenské vazby v rámci generace Kašparova otce Jindřicha. V knihách chebské městské dávky je jako první Šlik od roku 1390 zmiňován jistý Hans Šlik se sourozencem.¹²⁸ V roce 1394 je též Hans zmiňován jako samostatný plátce a zároveň se zde objevuje další samostatně platící Šlik, který je od roku 1395 již jmenován jako Jindřich Šlik. Není tedy důvod proč nepřijmout závěr, že tento Jindřich je právě zmiňovaným sourozencem Hanse Šlika. Vedle těchto dvou bratrů je v pramenech doslovně jmenován bratr Jindřicha Šlika Mikuláš (Niklas) sídlící ve Vunsiedlu, který ovšem není totožný s chebským měšťanem Nickelem Šlikem hojně se vyskytujícím v městských knihách od roku 1411. Tento Mikuláš je zřejmě identický s Jindřichovým synem a Kašparovým bratrem.

Již přesněji skládá Gradl rodové vazby v generaci samotného kancléře, kde je možné opřít se i o jiné prameny než pouze chebské městské knihy. Jindřichovými dětmi pak

¹²⁵ IBIDEM, s. 7; s. 23.

¹²⁶ ZECHEL, Artur, Studien..., S. 318 – 322.

¹²⁷ GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte..., s. 24.

¹²⁸ IBIDEM, s. 3.

byli sourozenci: Kašpar, Mates, Mikuláš,¹²⁹ Franz, Jindřich, a Anna, manželka chebského měšťana Mikuláše Gumerauera.

Důslednější konstrukci provedl ve zmíněných Studiích Artur Zechel. Přebírá Gradlův základní model prvních dvou generací s tím rozdílem, že dohledává v dalších pramenech¹³⁰ další členy rodu. Jedná se především o celou generaci Kašparových bratranců a sestřenic, dětí Niklase Šlika st. z Wunsiedlu: Elsy, Hanse, Heinricha a Konrada (snad totožný s Gradlovým Kunczem).¹³¹ Na stejně tenký led jako Gradl se ovšem pouští i Zechel, když se snaží umístit, jak již bylo zmíněno, Erharta st. mezi Kašparovy strýce a Erharta ml. mezi Kašparovy sourozence.

Zechelův největší přínos tkví především ve znovuobjevení přímých potomků kancléře Kašpara. V dosavadní literatuře české je obecně přijímáno, že Kašpar Šlik zemřel roku 1449 jako bezdětný,¹³² nebo se uvádějí Palackého genealogické údaje, ve kterých je zmiňován syn Zikmund, dcera Konstancie (+1496), manželka Bohuslava VI. ze Švamberka,¹³³ a kancléřův „synovec“ Václav Šlik.¹³⁴ Zechelem znovuobjevené listiny jasně prokazují, že bratři Václav a Zikmund, roku 1449 ještě nedospělí, byli vlastními syny

¹²⁹ Dle Gradla totožný Niklase Šlikem ml. vyskytujícím se v chebských pramenech od roku 1425. Jako braři jmenováni ve falzu o povýšení kancléřových bratrů do stavu svobodných pánů z 1. října 1434 in: RI XI, 2, č. 10900.

¹³⁰ Zejména se jedná o použití edice Regest Imperií a použití registových edic k dějinám Vogtlandu: RAAB, Carlo von, Regesten zur Orts- und Familien Geschichte des Vogtlandes, Bd. 1., 1350 – 1485, Plauen 1893, in: MAVP 10, 1893 – 94 (dále RAAB, Carlo von, Regesten I), RAAB, Carlo von, Regesten zur Orts- und Familien Geschichte des Vogtlandes, Bd. 2., 1485 – 1563, Plauen 1898, in: MAVP 13, 1897 – 98 (dále RAAB, Carlo von, Regesten II), WILD, Erich, Regesten zur Geschichte des Vogtlandes im 14. – 17. Jh., Plauen 1929.

¹³¹ RI XI, 2, č. 10786 a 10901.

¹³² Stručný nástin dějin panství a hraběcího rodu šlikovského, Jičín 1895, s. 14.

¹³³ Naposledy zmíněna v JÁNSKÝ, Jiří, Páni ze Švamberka. Pětisetletá sága rodu s erbem labutě, Domažlice 2006, s. 116, s. 127: zmíněna přestavba Zvíkova, kde je v kapli vymalován šlikovský erb. Po smrti svého manžela sídlila na svém věnném statku v Boru (s. 170).

¹³⁴ PALACKÝ, František, Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě, Praha 1921, s. 1026a: „*Syn Kašparův Sigmund, zdědiv samé statky kromě Čech ležící, zmizel i s potomky svými z dějin českých. Z bratrů Kašparových posavad živ byl pan Matouš Šlik, jenž se syny svými Mikulášem, Jeronymem a Kašparem panoval na Lokti, Ostrově a Falknově; Chebsko dostalo se bylo panu Václavovi Šlikovi, synu někdy Mikuláše bratra Kašparova.*“; toto schéma přebírají české i německé práce zabývající se Šliky, srov. nejnověji VINAŘ, Otakar, Pět století Šliků, in: Heraldika a genealogie 31, 1998, s. 123.

kancléře Šlika.¹³⁵ Snad právě za užitím jmen lucemburských bratří Václava a Zikmunda můžeme tušit výraz kancléřovy oddanosti vůči svému lucemburskému pánovi.

O Zikmundovi není doposud příliš známo, neboť se stal držitelem rodových držav v Uhrách a Rakousku. Václav Šlik se během rodového dělení v roce 1472 stal držitelem chebského hejtmanství a dalších statků ve Vogtlandu a byl zakladatelem chebské linie rodu, která však vyhasla již s jeho syny Erasmem,¹³⁶ Pankrácem¹³⁷ a Albinem¹³⁸ do roku 1538.

Otázky v oblasti rodových vazeb zatím přetrvávají v lokalizaci zmíněných třech Mikulášů Šliků, kteří se vyskytují současně v chebských pramenech 1. třetiny 15. století. V generaci bratří Kašpara a Mateše Šliků se již neobjevují zásadnější nejasnosti, že na osobu jejich bratra Viléma, který je s velkou pravděpodobností totožný s jejich synovcem. Umístění této osoby v rodokmenu Šliků je dáno bezradností badatelů, kteří si nevěděli rady s malým věkovým rozdílem mezi těmito třemi osobami. Mužskými potomky bratra Mateše jsou Mikuláš, Jeroným a Kašpar, zakladatelé tří hlavních linií rodu falknovské, loketské a ostrovsko-jáchymovské po smrti jejich otce v roce 1487.

2.2. Počátky rodu v Chebu

V následujícím oddíle bude věnována pozornost první generaci chebských Šliků, kteří již prokazatelně souvisí s pozdějším hraběcím rodem. Již v obecném úvodu bylo zmíněno výjimečné postavení Chebska v rámci Českého království. Detailněji bude

¹³⁵ SächsHStA, Kopialbuch 43, fol. 192b, RAAB, Carlo von, Regesten I, č. 510: „20. October 1449. Altenburg. Churfürst Friedrich bekennet, wie er vor Zeiten, um getreuer Dienste Willen, Herrn Caspar sel., des heiligen römischen Reiches Kanzler und Herrn Mathes, Gebrüdern, von Lasan gennant Slick, Herren zu Weisskirchen, Burggrafen zu Eger und Elbogen, das Schloss Schöneck geliehen und nunmehr gedachten Mathes und **den Brüdern Wenzeslaus und Siegmund, Caspars sel. Söhnen**, ebenso in Lehn gegeben habe.“; SächsHStA, Kopialbuch 43, fol. 190, RAAB, Carlo von, Regesten I, č. 511: „20. October 1449. Altenburg. Mathes von Lasan genant Slick, Herr zu Weisskirchen, Burggraf zu Eger und Elbogen, giebt für sich und **seine unmündigen Neffen Wenzeslaus und Siegmund, nachgelassenen Söhnen seines Bruders Caspar**, des heiligen Römischen Reiches Kanzler etc., dem Churfürsten Friedrich von Sachsen Revers wegen des ihnen für eine Pfandsomme und gelobt, dasselbe genanntem Fürsten immer offen halten zu wollen.“

¹³⁶ Tentýž jako Asman Šlik stavitel tvrze v Lesné po 1507 in: BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol., Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku [IV]. Západní Čechy, Praha 1985, s. 182; Sedláček, August, Hrady, zámky a tvrze království českého, 13, Praha 1937, s. 170. u ZEČELA, Studien..., s. 318 – 322, doložen v chebských pramenech v letech 1504 – 1538.

¹³⁷ U ZEČELA, Studien..., s. 318 – 322, doložen v chebských pramenech v letech 1508 – 1517.

¹³⁸ U ZEČELA, Studien..., s. 318 – 322, uveden jako Albrecht doložen v chebských pramenech v letech 1508 – 1528. U Fialy jako Albert (+ 1545).

problematika chebských držav rodu pojednána v kapitole zabývající se vlastní zástavou chebského hejtmanského úřadu (Burgpflege). Aby bylo možné načrtnout vzestup šlikovského rodu, bude nutné již nyní stručně načrtnout dějiny a státoprávní postavení tohoto historického území v rámci Českého království.

Chebsko, bývalé říšské území náležící v letech 1146 – 1266 rodu Štaufů, poprvé spojilo své dějiny s Českým královstvím za vlády Přemysla Otakara II. v roce 1266. Tento svazek však nepřestál smrt svého zakladatele a území bylo pro České království na zbytek 13. století ztraceno. Přelomovým rokem je rok 1322, kdy Jan Lucemburský získal Chebsko jako zástavu českého krále za 40.000 hřiven stříbra. Tento svazek byl však příliš svázán s osobou panovníka, pro budoucnost stabilnější se ukázala koncepce Karla IV., který roku 1346 Chebsko včlenil do rámce Koruny české. Osobou odpovědnou za správu území byl královský hejtman označovaný v pramenech jako *Pfleger*, *pflegár*.¹³⁹

Po celé námi sledované období si tato oblast udržela zvláštní postavení. Čerpala ze slavného dědictví správy štaufských ministeriálů, která však po zastavení Chebska Českému království zanikala a byla vystřídána vládou mocného městského patriciátu, který do sebe sloučil potomky bývalé ministeriality (například Höferové, Angelové – Ruduschové, Rohrerové, Spervogelové), pozemkové vlastníky 13. a 14. století (Vonckelové, Hulerové, Heckelové, Franckengrunerové, Gossweinové a Gumerauerové), a v 15. století i řemeslníky (rody Lochnerů a Kesslerů) a obchodníky (Werndlové, Šlikové).¹⁴⁰

Vznik mocného městského státu, který se dotvořil kolem poloviny 14. století,¹⁴¹ znamenal systematické oslabování moci králova hejtmana () ve prospěch městské rady. Moc hejtmana, který byl jediným přímým pojítkem mezi Českým královstvím a Chebskem, byla omezována výsadním postavením města, které ho často instančně překračuje a tím snižuje jeho význam (např. v letech 1392 – 1394 probíhal konflikt města s Ctířem von Zettlitz, který byl obviněn před králem z těžkých zločinů proti městu a v důsledku toho sesazen).¹⁴² Z původně široké správní působnosti hradního správce zůstala na konci 14. století správa lén

¹³⁹ Terminologie královského chebského hejtmana je rozkolísaná, v pramenech se objevují varianty: *hradní správce* (*Burgpfleger*, *Pfleger*), *fojt* (*Landvoigt*), *hejtman* (*Hauptmann*) a *purkrabí* (*Burgravius*) pro tutéž funkci. Srov. KUBŮ, František, Chebský městský stát. Počátky a vrcholné období do počátku 16. století, České Budějovice 2006, s. 73. Pro 15. století je v pramenech nejčastější označení *Burggraf* nebo *Pfleger zu Eger*.

¹⁴⁰ STURM, Heribert, Eger. Geschichte einer Reichsstadt, Geislingen–Steige 1960, s. 67 – 72; KUBŮ, František, Štaufská ministerialita na Chebsku, Cheb 1997.

¹⁴¹ Podrobněji KUBŮ, František, Územní rozsah chebského městského státu ve 14. a 15. století, in: Sborník Chebského muzea 1997, Cheb 1998, s. 7 – 21.

¹⁴² STURM, Heribert, Eger. Geschichte einer Reichsstadt, Geislingen–Steige 1960, s. 144.

chebského hradu a správa zemského soudu. I do těchto oblastí se však snažila chebská rada proniknout. Dílčího úspěchu dosáhla v období, kdy hejtmanský úřad drželi Šlikové. V roce 1465 král Jiří z Poděbrad rozšířil pravomoc v rozhodování v hrdebních záležitostech z hejtmána i na městskou radu.¹⁴³

Moc v Chebu se soustředila do rukou tzv. velké městské rady, která byla složena ze tří částí: vnitřní rady, soudu a obce. Městská rada se dokonce v letech 1402 a 1429 stává jediným vládcem území, protože v těchto letech se jí podařilo vykoupit hejtmanský úřad. Již o rok později ale tento úřad získal Kašpar Šlik a v držení jeho rodu zůstal až do konce 15. století.

2.2.1. Majetkový a společenský vzestup rodu

Výchozím pramenem pro studium majetkových poměrů v nejranějším období šlikovských dějin jsou stručné zápisy v chebských městských knihách, které byly již na konci 19. století edičně zpřístupněny,¹⁴⁴ ale tento materiál nebyl doposud dostatečně vytěžen ani zhodnocen. Tyto zápisy posloužily staršímu badání¹⁴⁵ jednak k vytvoření dodnes akceptovaných hypotéz o příbuzenských vztazích jednotlivých osob zmíněných v zápisech a jednak k demonstraci strmého hospodářského vzestupu rodu v letech 1394 – 1450. Obě tyto interpretace jsou ovšem zavádějící. O genealogických vazbách bylo již pojednáno v úvodu a není tedy za potřebí je nadále rozebírat. Hospodářský vzestup pak bude hodnocen právě v nadcházejícím oddíle. Jelikož tyto zápisy jsou natolik stručné, je nutné upozornit, že se jedná, zvláště pro toto období, kdy nemáme k dispozici ještě listinný materiál, o hypotézy a je nutné v konečných závěrech být obezřetný.

¹⁴³ STURM, Heribert, IBIDEM, s. 145.

¹⁴⁴ Tyto zápisy zpřístupnil ve své regestové edici GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte der Schlick, in: Jahrbuch der k. k. heraldischen Gesellschaft ADLER in Wien, 16. Jahrgang der Zeitschrift, 13. des Jahrbuches, Wien 1886, S. 1 – 26, který zde zpřístupnil materiál k dějinám šlikovského rodu od r. 1390 do 1449; První kniha chebské městské dávky je vydána in: SIEGL, Karl, Das älteste Egerer Stadtsteuerbuch vom Jahre 1390, in: Kalender für das Egerland 21, 1931, s. 83 – 106; SIEGL, Karl, Das Achtbuch II des Egerer Schöffengerichts v. J. 1391 bis 1668, in: MVGDB 41, 1903, s. 345 – 386, s. 345 – 386.

¹⁴⁵ GRADL, Heinrich, o. c., s. 22 – 26; ZECHEL, Artur, Heinrich Schlick. Ein Beitrag zur älteren Geschichte der Familie Schlick, in: Unser Egerland 39, 1935, s. 1 – 7.

2.2.1.1 Knihy chebské městské dávky (lőzungy)

Pro zmapování oblasti majetkových poměrů rodu Šliků jsou pro nás nejdůležitější údaje v berních knihách městské dávky neboli lőzungy,¹⁴⁶ daně vybírané pro vlastní potřeby města, jejímž daňovým základem byl odhad nemovitého i movitého jmění všech obyvatel města, tedy včetně hotovosti, zástav, pohledávek, řemeslnických a drobných obchodních provozů atd.¹⁴⁷ Základem pro vyměření této daně bylo přiznání výše majetku každého měšťana, které bylo často doprovázeno přísahou dotyčného měšťana. V některých případech byl odvádějící přísahy zproštěn a výše odhadu tak byla garantována pouze jeho poctivostí.¹⁴⁸ Výše odváděné částky odpovídala od roku 1390 zpravidla 1% celého majetku.

Výjimečný byl systém vybírání chebské městské dávky i tím, že rozlišoval mezi movitým a nemovitým majetkem, a to nejčastěji v poměru 2:1. Vybíráním pak byli každoročně pověřeni úředníci, kteří vedli o vybraných sumách záznamy. Zmínky o vybírání této daně jsou k dispozici již od počátku 14. století, souvislá řada těchto knih je však pro Cheb dochovaná až od roku 1390. V knize z roku 1390 je dochována první prokazatelná zmínka o chebských Šlicích. Tyto seznamy byly vedeny po ulicích s tím, že na prvním místě se uváděly osoby usedlé na náměstí.

Součástí knih chebské městské dávky byly do roku 1440 seznamy městských výdajů,¹⁴⁹ které se po tomto roce osamostatnily ve vlastní knihy výdajů. Šliky nacházíme v těchto pramenech od roku 1403.

2.2.1.2 Knihy obnov městské rady

Druhou významnou městskou knihou, ve které se od roku 1401 Šlikové objevují, jsou knihy obnov městské rady. Tzv. velká rada města Chebu v čele s purkmistrem se skládala ze zpravidla 19 členné vnitřní rady (senatores), 13 členného soudu (consules) a vnější

¹⁴⁶ K problematice městských knih: ČAREK, Jiří, LŮŽEK, Bořivoj, Názvosloví městských knih v severozápadních Čechách, in: SAP 18, 1968, s. 452 – 477; NOVÝ, Rostislav, Městské finanční knihy doby předhusitské a husitské, in: Zápisky katedry čs. dějin a archiv. studia IV, 1960, s. 29 – 41; týž, Městské knihy v Čechách a na Moravě (1310 – 1523). Katalog, Praha 1963, s. 69 – 81.

¹⁴⁷ JANÁK, Jan, HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, DOBEŠ, Jan, Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost, Praha 2005, s. 209; podrobněji ke způsobu odvádění chebské městské dávky srov. BEER, Karl, Losungsbücher und Losungswesen böhmischer Städte im Mittelalter, in: MIÖG 36, 1915, s. 54 – 57. Okrajově též STURM, Heribert, Eger. Geschichte einer Reichsstadt. Bilderband, Augsburg 1952, s. 200 – 201.

¹⁴⁸ K tomu BEER, Karl, o. c., s. 55: „Cheb ovšem nešel tak daleko jako některá říšská města, např. Norimberk, kde odvádějící po složení přísahy složil obnos do připravené kasy, aniž by výběrčí mohl daň, jejíž výše byla dána přiznáním odvádějícího, zkontrolovat.“

¹⁴⁹ Seznamy výdajů z let 1390 – 1440 vydány in: GRADL, Heinrich, Die Chroniken der Stadt Eger, Prag 1884, s. 181 – 232.

obce (jurati), tzv. šestatřicátníků, jejichž počet kolísal mezi 30 – 67 členy.¹⁵⁰ I když první volební kniha je dochována již z roku 1384, výskyt Šliků zde začíná až o několik let později.

Důležitou úřední knihou, ve které se Šlikové v souvislosti s působením v městské radě vyskytují, je hlavní účetní kniha II. Poprvé se zde Šlikové objevují v roce 1414.

2.2.1.3 Dlužní knihy

Třetím významným pramenem městské úřední proveniencce jsou dlužní knihy. Šliky v nich nalézáme od roku 1405 – prvním věřitelem je zde Jindřich Šlik, Kašparův otec, kterého od roku 1420 následuje zřejmě jeho syn Mikuláš Šlik, který se stává hlavní postavou dlužních záznamů po celou 1. polovinu 15. století, nejčastěji jako věřitel.

2.2.2. Jindřich Šlik

Historicky první zmínka o Šlicích se nachází v první dochované knize chebské městské dávky z roku 1390. Nalezneme zde údaj o platbě 1 chebské libry, 6 řezenských feniků, (2 ř. f. tvořil úrok), blíže neznámého Hanse Šlika z Hřbitovní uličky (Graben wegen) a jeho sourozence.¹⁵¹ Výše této daně, která tvořila v tomto roce 1% movitého i nemovitého majetku, v porovnání s platbami městské honorace, která odváděla na městské dani 50 (Lev Püchelberger) – 127 (Niklas Juncker) liber ročně,¹⁵² je sice nízká a poukazuje zřejmě na skromnější poměry, jak také dosud starší bádání akcentovalo,¹⁵³ není však ničím neobvyklým. Je tedy možné přijmout názor, že majetkové poměry rodu na konci 14. století

¹⁵⁰ Stručně zmiňuje SIEGL, Karl, Seznam majitelů měšťanských domů v Chebu. Purkmistři města Chebu I. 1282 – 1920, Cheb 2001, s. 65 – 66, podrobněji STURM, Heribert, Eger. Geschichte einer Reichstadt, Geislingen–Steige 1960, s. 160 – 162. Nejnověji KUBŮ, František, Chebský městský stát. Počátky a vrcholné období do počátku 16. století, České Budějovice 2006, s. 73 – 74.

¹⁵¹ GRADL, Heinrich, o. c., s. 3: „1390, August 22, Im Graben wegen: ... Hanns Slick vnd sein gewistred I f IIII r(engspurger); vom czins II r.“

¹⁵² SIEGL, Karl, Das älteste Egerer Stadtsteuerbuch vom Jahre 1390, in: Kalender für das Egerland 21, 1931, s. 92, 96; ZECHEL, Artur, o. c., s. 1.

¹⁵³ Např. STURM, Heribert, Eger. Geschichte einer Reichsstadt, Geislingen–Steige 1960, s. 70; V této souvislosti je ovšem nutné upozornit na názor Jaroslava Čechury (ČECHURA, Jaroslav: České země v letech 1378 – 1437. Lucemburkové na českém trůně II., Praha 2000, s. 288), který říká: „Při práci s berními prameny jsem si opakovaně kladl otázku, jakým způsobem jsou v nich tyto lidé evidováni. Zda opravdu jedinec, který měl platit 1 groš do městské sbírky, byl chudý, jak se nám dnes zdá. Podle všeho tato otázka zůstane věčně otevřenou. Ono totiž jde o to, že osobám z městské správy, které stály u vzniku všech písemností, týkajících se městské sbírky, tak i ostatních aspektů života jednotlivých obcí, byla většina principů jasná – nemusely si ji písemně zaznamenat. Byly to pravidelné, opakující se zvyky či dobové stereotypy.“ V případě Šliků však skutečnému chudšímu postavení odpovídá následný majetkový i sociální vzestup.

byly skromnější, zvláště pokud sledujeme pozvolný vzestup rodu v následujících letech. Za zmínku přesto stojí, že napojení Šliků na přímou správu města (účast v radě i obci), je doložitelné již krátce po té, co se objevuje první zmínka o nich. Z toho důvodu, ale i z důvodu absence jakýchkoliv pramenů před rokem 1390, není podle mého názoru zcela korektní původ Šliků tak úzce determinovat těmito stručnými prameny.

Zmíněný Hans Šlik se objevuje jmenovitě v této řadě knih ještě v letech 1391 – 1396 a dále až do roku 1401¹⁵⁴ je zřejmě on již zmiňován pouze jako syn Šlikovny ze Hřbitovní ulice. Po roce 1401 mizí oba dva z městských knih a snad i z Chebu, protože od roku 1407 máme k dispozici zprávy o Hansi Slickovi, usedlém ve vogtlandském Adorfu,¹⁵⁵ který vystupuje ve svědečných řadách majetkových a sporných listin. Zda jsou ale tyto osoby identické není dosud možné prokázat.

Tab. 1. Výše městské dávky odváděná Hansem Šlikem a jeho rodinou v letech 1390 – 1400

		1390	1391	1392	1394	1395	1396	1397	1398	1399	1400
Graben Weg	Hanns Slick	1 lb. 4 ř.f.; 2 ř.f. úroku	1 lb. 4 ř.f.; 2 ř.f. úroku	2 lb. 8 ř.f.; 2 ř.f. úroku	2 lb. ř.f.; 2 ř.f. úroku	dtto.	dtto.	dtto.	dtto.	dtto.	dtto.
	Slickin, sein Mutter		dtto.	dtto.		7 lb.; 6 ř.f. úroku	4 lb.; 6 ř.f. úroku	2 lb. bez 3 ř.f.; 3 ř.f. úroku	4 lb. 8 ř.f.; 3 ř.f. úroku	4 lb. bez 5 ř.f.; 5 ř.f. úroku	4 lb. bez 5 ř.f.; 5 ř.f. úroku;
	geswistred	dtto.	dtto.	dtto.

(údaje podle Gradl, Heinrich, *Zur ältesten Geschichte...*, s. 3)

Pozornost badání upoutal více než tento první doložený Šlik v Chebu jeho zmíněný sourozenec. K roku 1394 totiž v zápisech čteme, že daň odváděl Hans Šlik se svojí matkou nyní již bez do té doby zmiňovaného sourozence. V témže roce se objevuje další Šlik, pobytem v Židovské ulici, který odváděl toho roku 4 libry (tedy dvojnásobek než toho roku Hans Šlik); z toho badatelé usoudili, že tento Šlik by mohl být právě Hansovým sourozcem. Vzhledem k tomu, že se tento Šlik ze Židovské ulice od následujícího roku 1395 objevuje pod jménem Heinrich Šlik, je ztotožňován s Jindřichem Šlikem, otcem kancléře Kašpara Šlika.

¹⁵⁴ GRADL, Heinrich, o. c., s. 3 – 4.

¹⁵⁵ IBIDEM, s. 5; RAAB, Carlo von, Regesten I, s. 19.

Zatímco příbuznost Jana a Jindřicha Šlika můžeme v důsledku mezer v pramenech více méně předpokládat, vystupuje osobnost Jindřicha Šlika v následujících letech v jasnějších konturách. Jeho osobou se podrobněji zabývali v již zmíněných dílech Heinrich Gradl a Artur Zechel.

Pramennou základnou Gradlovi byl převážně chebský městský archiv, zatímco Zechel se snažil rozšířit svůj obzor i za jeho hranice. Jak bude dále ukázáno obě teorie si navzájem neodporují, liší se jenom v otázce úmrtí Jindřicha Šlika, kterou Gradl klade do podzimu roku 1425 a Zechel až do roku 1431.

Tab. 2. Výše městské dávky odváděná Jindřichem Šlikem v letech 1394 – 1422

		1394	1395	1396	1397	1398	1399	1400	1401	1402	1403	1404	1406	1407	1408	1409	1411	1412	1414	1415	1418	1419	1420	1422
Judengasse	Heinrich Šlik	4 lb.	12 lb.	18 lb. 1 f.f.	6 lb. bez 5 f.f.																			
Siegelsasse	dtto					12 lb. bez 10 f.f.	12 lb. bez 10 f.f.	12 lb. bez 10 f.f.	24 lb. bez 20 f.f.	3 kopy 18 gr.	5 kop gr.p.	5 kop gr.p.	4 kopy gr.p. 5 gr.p.	4 kopy gr.p. 5 gr.p.	2 kopy 10 gr.p.									
Rosenpuehel	dtto														2 kopy 10 gr.p.	6 kop 10 gr.p.	6 kop 10 gr.p.	6 kop 10 gr.p.	6 kop 10 gr.p.	6 kop 10 gr.p.	6 kop 10 gr.p.	6 kop 10 gr.p.	4 kopy 6 gr.p.	8 zl. ¹⁵⁶

(údaje podle Gradl, Heinrich, *Zur ältesten Geschichte...*, s. 3 – 8)

Podle údajů v knize městské chebské dávky změnil Jindřich Šlik několikrát své bydliště: v letech 1394 – 1397 žil v Židovské ulici (Judengasse), v letech 1398 – 1408 v Schlegelgasse a od roku 1409 na Rosenbühl, kde je doložen ještě roku 1422.¹⁵⁷ V prvních letech Jindřichova samostatného působení v Chebu, tedy mezi lety 1394 – 1401, došlo u něj ke znatelnému majetkovému vzestupu. Zatímco roku 1394 odváděl městu daň ve výši 4 liber,¹⁵⁸ činila tato suma o rok později (1395) již 12 liber a v roce 1401 již necelých 24 liber (tedy něco přes jednu kopu grošů českých).¹⁵⁹ V následujícím roce 1402, když již v chebských městských knihách nastoupila grošová měna, odváděl Jindřich 3 kopy a 18 grošů českých. Výše daně, kterou odváděl ročně v letech 1402 – 1422 s výjimkou let 1405, 1410,

¹⁵⁶ Kurs 1 rýnského zlatého v Chebu činil v letech 1392 – 1419 průměrně 19,7 českého groše. Viz ŽIDLÍK, Alois, *Kursy haléřů, grošů a zlatých v Chebu v letech 1390 – 1419*, in: *Numismatické listy* 35, 1980, s. 40.

¹⁵⁷ GRADL, Heinrich, *Zur aeltesten...*, s. 3 – 8

¹⁵⁸ IBIDEM, s. 3.

¹⁵⁹ IBIDEM, s. 4; Počátky dějin Šliků spadají do období změn v chebském měnovém systému, který byl zapříčiněn znehodnocením chebského haléře, který tvořil základní jednotku chebské měny. Vyšší jednotkou byl řezenský feník (= 4 haléře) a nejvyšší jednotkou libra (haléřů), kterou tvořilo 25 feniků. Komplikací bylo právě rychlé znehodnocování haléře – zatímco v roce 1394 bylo za jednu kopu českých grošů 16 liber, v roce 1400 to bylo již 24 liber. Od tohoto roku nastupuje v chebských pramenech jako základní jednotka grošová měna. Podrobněji: ŽIDLÍK, Alois, *Kursy haléřů, grošů a zlatých v Chebu v letech 1390 – 1419*, in: *Numismatické listy* 35, 1980, s. 36 – 42.

1413, 1416, 1417 a 1421, kdy odvod Jindřichovy daně není doložen, v průměru tvořila 4, 6 kopy českých grošů.

Na základě chebských berních pramenů je tedy možné shrnout, že Jindřich Šlik prodělal v poslední dekádě 15. století pozvolný, ale výrazný majetkový vzestup. Akceptujeme-li údaj, že chebská městská dávka zpravidla tvořila 1 % celkového majetku, je možné vyčíslit výši Jindřichova majetku na 1200 grošů českých v roce 1394; v roce 1401 to bylo již 115 kop grošů. Tato výše majetku se ustálila do roku 1422 na průměrně 463 kopách grošů českých.

Doložitelné zdroje Jindřichových příjmů byly několikerého druhu. Jako první je možné předpokládat příjmy plynoucí z funkcí v městské správě. Podle Zechelovy teorie je možné předpokládat, že někdy po roce 1395 byl Jindřich Šlik zvolen do vnější obce – šestatřicátníků, kde je poprvé doložen roku 1401 na osmnáctém místě.¹⁶⁰ Jedná se tedy právě o ono období, kdy se významně proměňuje jeho finanční situace. Od roku 1403 je doložitelný v seznamech městských výdajů, pro období 1. dekady 15. století se jedná o drobnější částky, než u dalších dvou záznamů z let 1414 a 1415.¹⁶¹

Jako další zdroj jeho příjmů je třeba v tomto období předpokládat peněžní obchody, které však můžeme doložit pro období let 1405 – 1406.¹⁶² Zajímavé je, že po těchto dvou záznamech se Jindřich Šlik objevuje v chebských dlužních knihách již pouze k letům 1421 a 1424/25.¹⁶³ V letech 1412 – 1413 vystupuje v těchto záznamech Jindřichova manželka – jmenovaná Heinrich Schlickin.¹⁶⁴ Po dlouhé odmlce se objevuje v knihách teprve v roce 1425, což je ale poslední zmínka o ní, z čehož Zechel vyvodil její brzký následný skon.¹⁶⁵ Tím končí výskyt Jindřicha Šlika a jeho manželky, rodičů kancléře Kašpara Šlika, v chebských dlužních knihách. Větší prostor v těchto záznamech zaujímá ne zcela jasná

¹⁶⁰ IBIDEM, s. 4. ZECHEL, Artur, Heinrich Schlick, ..., S. 2: Vzhledem k tomu, že ročně přibírali přibližně čtyři nové členy, o které se vždy zvětšilo pořadové číslo členů starších, a v poslední předcházející volební knížce z roku 1392 se jeho jméno nevyskytuje, můžeme se domnívat, že do vnější obce byl zvolen asi v roce 1395 nebo 1396.

¹⁶¹ GRADL, Heinrich, o. c., s. 4 – 5: 4 g.r. za stravné a koně, které půjčil panu Fridrichovi a 2 kopy gr. p. za jeho žold v letech 1403 a 1408; ibidem, s. 6 – 7: 1252 gr. p. za sukno z Bruselu a Loewen v roce 1414 a 29 zl. za sukno, které bylo určeno jako dar pro pána z Plavna.

¹⁶² IBIDEM, s. 4: Jindřich Šlik žaluje Nikla Urlewgena o 95 zl., o rok později (1406) Plumela Ferbera o jednu kopy českých grošů.

¹⁶³ IBIDEM, s. 8 a 10. Jedná se o částku 2 kop gr. pr. a částku 7 zl., kterou žaluje.

¹⁶⁴ IBIDEM, s. 6: žalované částky: 5 kop gr. míš., 4 kopy a 6 gr. míš., 9 liber, 10 liber, 35 gr. míš. a 2 zl.

¹⁶⁵ IBIDEM, s. 10: žalované částky: 3,5 zl., 1 zl. a 4 gr.

postava Mikuláše Šlika, která může být, jak bylo výše zmíněno, Jindřichovým bratrem, bratrancem a někdy i synem.

Majetkový vzestup Jindřicha Šlika s sebou přinášel i další vzestup společenský. Někdy v letech 1407/08 byl Jindřich Šlik zvolen do městské rady. V knize volebních výsledků z února 1411 ho nalezneme na patnáctém místě mezi členy městské rady, což dle Zechelových závěrů znamená, že musel být zvolen 3 až 4 roky předtím, tedy roku 1407 nebo 1408. Z volebních knih se dále dovídáme, že v radě setrval přinejmenším do roku 1419, podle jiných pramenů však víme, že radním byl Jindřich Šlik přinejmenším do roku 1423.¹⁶⁶

S touto hodností byly spojeny mnohé úřední povinnosti. Tak se kupříkladu v letech 1414, 1416, 1419 a 1420 Jindřich objevuje mezi kontrolory pro přepočítávání městské daně.¹⁶⁷ Dne 4. srpna 1416 je přítomen skládání účtů nad městským úřadem stavebního mistra a 29. října téhož roku při přepočítávání ungeltu a peněz soukeníků.¹⁶⁸

Hlavním zdrojem Jindřichových příjmů bylo soukenictví, plátenictví a obchod ze sukem. Tyto aktivity však jsou doložitelné až pro 2. dekádu 15. století, stejně jako i významnější peněžní obchody. K roku 1416 je prokázána existence jeho blíže nespecifikované – snad obchodní – společnosti.¹⁶⁹ Jeho obchodní aktivity směřovaly na západ Říše, do Nizozemí, kde v letech 1414 a 1415 obchodoval na trzích v Löwen a v Bruselu.¹⁷⁰

Nejvýznamnějším ziskem z jeho obchodů bylo získání cla v Chebu: Dne 20. prosince 1415 zastavil lantkrabě Jan z Leuchtenberku bratřím Jindřichovi Šlikovi, měšťanu chebskému a Mikuláši Šlikovi, měšťanu Wunsiedlu, za sebe a svého příbuzného lantkrabího Jiřího všechna svá cla, která měl v Chebu a jejich užívání za 47 rýnských zlatých.¹⁷¹ V této listině nalezneme poprvé doklad, že již dříve v zápisech městských knih zmiňovaný Mikuláš Šlik z Wunsiedlu je Jindřichův vlastní bratr.

Zřejmě v souvislosti s obchodními cestami působil Jindřich též jako vyslanec v záležitostech města za jeho hranicemi. V listopadu 1412 podniknul společně se dvěma

¹⁶⁶ ZECHEL, Artur, Heinrich Schlick, ... , S. 2 dle GRADL, Heinrich, o. c., s. 9.

¹⁶⁷ GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte..., s. 6 – 8.

¹⁶⁸ IBIDEM, s. 7. Zde zmínka, že Niklas Freytag přidal k dani 24 zl. od Jindřicha Šlika.

¹⁶⁹ IBIDEM, s. 7: Jindřich Šlik a jeho společnost účtují městu 170 zl.

¹⁷⁰ IBIDEM, s. 6 – 7. Srov. též WILD, Erich: Regesten zur Geschichte des Vogtlandes im 14. – 17. Jahrhunderts, Plauen 1929, s. 14, č. 27 kde mezi lety 1406 – 1412 Jindřich, fojt z Gery, požaduje po chebské radě, aby přikázala měšťanům Matelu a Hansi Honigerům, Jindřichu Šlikovi, Elbelu Synonovi a Konrádu Meynelovi, jimž prodal vlnu, aby mu zaplatili.

¹⁷¹ IBIDEM, s. 7 (Gradl chybně uvádí 97 rýnských zlatých); SOKA Cheb, Urkunden, Geschlechter, Schlick in Eger und zu Seeberg, 1415, 20. 12. 338 (321).

chebskými měšťany Hansem Hönigerem a Konrádem Meynlem, svými obchodními partnery, cestu do Norimberku, aby na příkaz chebské rady doručil Erhartu Forsterovi 400 zl. Což byla dílčí suma z celkové kupní ceny 4000 zl., kterou Chebští vyplatili neuhauské léno od Forsterů z Neuhausu po té, co v srpnu téhož roku vojensky vyvrátili hrad Neuhaus a Kraslice jako loupeživá sídla.¹⁷² V dubnu 1421 navštívil jako vyslanec Chebu Norimberk, aby jednal o ochraně před husitským nebezpečím.¹⁷³

Jako o členovi městské rady se o něm naposledy hovoří k 18. červnu 1423, kdy zastupoval město Cheb spolu s purkmistrem a dvěma spoluobčany ve sporu s bratry Gilgem a Chunradem Nothafty z Weißensteinu o díl říšského hvozdu a léno.¹⁷⁴

Naposledy je doložený v Chebu v září 1425, kdy od města obdržel 33 zlatých za koně, kterého k smrti uhnal jeho příbuzný Mikuláš Šlik.¹⁷⁵ Podle Gradlových závěrů musel zemřít buď koncem roku 1425 nebo začátkem roku následujícího. Ve stejné době mizí z chebských pramenů i Jindřichova manželka, kterou známe od roku 1412 jako Heinrich Slickin nebo pouze Slickin.¹⁷⁶ Naproti tomu Zechel dokládá, že Jindřich byl na živu ještě roku 1428, kdy píše jménem svého syna¹⁷⁷ Kašpara frankfurtské radě o zástavě jejich městské daně jeho synovi. Z toho vyvodil, že přelom roku 1425 a 1426 nebyl datem Jindřichovy smrti. Toho roku dle jeho názoru, měl Jindřich uvolnit svoji vazbu na rodný Cheb – snad z důvodu úmrtí jeho manželky – a vstoupit do císařských služeb jako vyslanec.¹⁷⁸ Datum jeho smrti by se tak mohlo posunout až ke konci 20. let, případně do roku 1431.¹⁷⁹

V případě, že by Jindřich žil ještě roku 1428, vztahoval by se lenní list z 1. února 1428, kterým král Zikmund udělil Jindřichu Šlikovi, Konrádu Hallerovi a jejich těžarstvu důl v Albenreutu, zřejmě na něj.¹⁸⁰ Problémem s jistým důkazem jeho života po roce 1425 je skutečnost, že některé zmínky o jeho existenci Zechel čerpal z materiálů, nad nimiž se vznáší

¹⁷² IBIDEM, s. 6; GRADL, Heinrich, Die Chroniken der Stadt Eger, Prag 1884, s.251. Jednalo se vyvrcholení dlouholetého záští mezi městem Cheb a Forstery z Neuhausu, srov. JÁNSKÝ, Jiří: Kronika česko – bavorské hranice I, Domažlice 2001, s. 85 – 91.

¹⁷³ GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte..., s. 8.

¹⁷⁴ IBIDEM, s. 9.

¹⁷⁵ IBIDEM, s. 10.

¹⁷⁶ IBIDEM, s. 6; s. 10.

¹⁷⁷ ZECHEL, Artur, Heinrich Schlick. Ein Beitrag zur älteren Geschichte der Familie Schlick, in: Unser Egerland, 39. Jhg., 1935, s. 5.

¹⁷⁸ Pro toto by hovořilo jmenování Jindřicha Šlika roku 1420 Zikmundovým familiárem – srov. RI XI, 1, č. 3997 – pokud se zde nejedná o jeho syna.

¹⁷⁹ ZECHEL, Artur, Studien..., S. 25 – 27.

¹⁸⁰ RI XI, 2, č. 7017.

stín falzátora Kašpara Šlika.¹⁸¹ Některé doklady, jak je Zechel interpretuje, by však mohly skutečně dokládat, že Jindřich žil ještě po roce 1425.¹⁸² S Jindřichem Šlikem by mohly souviset následující dvě zmínky: účast při potvrzení privilegií špitálnímu řádu v Chebu z 24. srpna 1428 a účast při vykoupení správy chebského hejtmanství 27. února 1429 chebskou radou z rukou Wenda z Illburka.¹⁸³ Dalším detailem znesnadňujícím odpověď na otázku roku Jindřichova úmrtí je i skutečnost, že dráze diplomata se mohl věnovat i jeden z jeho synů a bratr kancléře Kašpara probošt v Nordhausenu (1431) a ve Staré Boleslavi (1433), v letech 1443 – 1448 biskup ve Freisingu Jindřich II. Šlik.¹⁸⁴

2.2.3. Mikuláš Šlik

Spíš na okraj a pro úplnost je nezbytné na tomto místě alespoň zmínit pozemkovou držbu Mikuláše Šlika z Wunsiedlu, kancléřova vlastního strýce, který je doložen několika zápisy lenních statků v okolí bavorského Wunsiedlu. Jedná se jmenovitě o zápis 4 dvorů v Unter- (Nidern-) Waltersgrünü v roce 1428, kteréžto říšské léno protiprávně drželi Fritz Schedner a Nikel Gerung.¹⁸⁵

V roce 1429 udělil Zikmund Lucemburský Mikuláši Šlikovi jako lenní pán Jakuba Kaurhalseho a Heinricha Heckera ves Bräunersgrün¹⁸⁶ a jako lenní pán města Wunsiedel statky v Holzmühl, Rügersgrün a Rauhensteig.¹⁸⁷ Následujícího roku 1430 získal zápisem ves Neudes od Kathariny Lobelin a jejího syna Kašpara.¹⁸⁸

¹⁸¹ Srov. ZECHEL, Artur, Studien..., S. 24: Jedná se o listinu z 13. července 1426, kterou jsou Jindřich a Mikuláš starší bratři Šlikové z Lasan vzati pod říšskou ochranu a osvobozeni od cizích soudů a cel in: RI XI, 2, č. 6687, o jejíž pravosti se vedou spory.

¹⁸² Srov. ZECHEL, Artur, Studien..., S. 25 – 26: Potvrzení lenní listiny Jindřichu Šlikovi z Chebu a jeho těžařstvu u Albenreuthu z 1. února 1428; Dopis Jindřicha Šlika z Norimberku radě města Frankfurtu z 28. června 1428, že král prý připsal jistý obnos jeho synu Kašparovi; též zmínka tamtéž na listu frankfurtských, který nesl téhož roku na královský dvůr: „dise notel ist gegangen und Caspar Slicken mit sine voter gesant und gebeden uzzudragen und zu schicken“ a další. Jako poslední jsou zmínky z 6. ledna 1431, kdy je jmenován v návrhu listiny; ve znění listiny RI XI, 2, 8048 v říšských registrech jsou však dle Zechela slova „Heinrichen Slicken, seinem vatter, und Mathesen und Heintzen, seinen brüder“ přeškrtnuta, takže listina zní jen na Kašpara, v jejím originále pak jeho jméno již nenalezneme. Dne 19. února 1431 je Jindřich Šlik uveden jako svědek a pečtitel. V tomto případě se již zřejmě jedná o jeho stejnojmenného syna.

¹⁸³ RI XI, 2, č. 7116 a 7182.

¹⁸⁴ RI XI, 2, č. 9670.

¹⁸⁵ RI XI, 2, č. 7018.

¹⁸⁶ RI XI, 2, č. 7496.

¹⁸⁷ RI XI, 2, č. 7498.

¹⁸⁸ RI XI, 2, č. 7912.

Později v roce 1434 obdržel Mikuláš spolu se synem Konrádem konfirmaci zápisu léna v Rügersgrün¹⁸⁹ a císař mu jako lenní pán jeho dětí Hanse, Heinze a Elsy udělil množství dvorů ve vsích Waltersgrün, Ober–Waltersgrün a Stemmersgrün.¹⁹⁰

Vedle tohoto Mikuláše se v chebských městských knihách hojně od roku 1420 vyskytuje ještě další Mikuláš Šlik, který je, domnívám se, totožný s Kašparovým bratrem a pozdějším poručníkem kancléřova syna Zikmunda. Jak dokládají zápisy v dlužních knihách byl tento Mikuláš s manželkou velmi obratným finančníkem.¹⁹¹ Tento Mikuláš byl zřejmě oním Šlikem, který v roce 1434 získal ves Lažany ležící v Chebsku.¹⁹²

2.3. Shrnutí

Smrtí Jindřicha Šlika staršího se uzavírá kapitola patricijského období pozdější šlechtické větve šlikovského rodu. I když vazby mezi Šliky a městem zůstávají i v nadcházejících desetiletích velmi úzké, dostává tento vztah ziskem chebské královské správy Šliky v roce 1430 a následnou šlechtickou nobilitací v roce 1433 nový rozměr. Noví šlechtici se tak vlastně stávají mocenskými konkurenty chebského patriciátu. Tento vztah však není v žádném případě konfliktní, domnívám se, že tomu je tak i proto, že Šlikové neusilují o průnik do pozemkové držby chebského státu; touto agresivní politikou se vyznačují naproti tomu vůči sousednímu Loketsku. Dokladem pro nekonfliktní soužití chebské rady a královského hejtmana může být další oslabování kompetencí tohoto královského úředníka ve prospěch městské rady, kterým bylo svrchu zmíněné rozšíření pravomocí rady do oblasti hrdelních záležitostí v roce 1465.

¹⁸⁹ RI XI, 2, č. 10786.

¹⁹⁰ RI XI, 2, č. 10901.

¹⁹¹ GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte..., s. 8 – 21

¹⁹² IBIDEM, s. 17.

3. Kancléř Kašpar Šlik

3.1. Biografie Kašpara Šlika

3.1.1. Mládí a úřední kariéra za vlády Zikmunda Lucemburského do roku 1437

O skutečném zmapování hospodářských poměrů šlikovského rodu je možné začít hovořit teprve v souvislosti s postavou kancléře Kašpara Šlika. V předchozím již bylo několikrát upozorněno na strmý vzestup jeho kariéry, která na svoji dobu byla skutečně neobvyklá: „und gehort ieman, das eins burgers sun zu Dutschen landen so mechtig worden?“¹⁹³ podívoval se Šlikův kolega ze Zikmundovy kanceláře Eberhart Windecke. Od doby Kašpara Šlika je také k dispozici větší množství pramenů než z období generace jeho otce. I zde se ovšem objevuje řada okolností, které značně komplikují badání. V první řadě se jedná o to, že charakter pramenů je nesrovnatelný s prameny předchozího období. Na místo účetního materiálu městské provenience se objevují královská a později císařská privilegia, která tvoří hlavní linii pramenů využitelných ke zhodnocení majetkového vzestupu kancléře Šlika. Tento typ písemnosti vzhledem ke svému charakteru se orientuje na evidenci zisků s delší působností. Podstatným problémem privilegií vydaných ve prospěch Kašpara Šlika je také otázka falzátorské činnosti, které bude v této kapitole věnována pozornost. Na druhém místě se pak ocitá problematika zisků plynoucích z držení nejvyšších úřadů. Zde mám na mysli jak zdroje formální (podíl z fungování kanceláře, odvedených taxačních poplatků, které podmiňovaly vznik velké části písemností v panovnické kanceláři apod.), tak i zcela neproniknutelnou oblast možných příjmů, kterými jsou neoficiální dary a úplatky, které byly investovány do osoby říšského kancléře za účelem příznivě si ho naklonit. Neboť jak výstižně praví Heinig: „Poměry (v kanceláři – M.N.) jsou ovšem nepoznané, pokud jsou srovnávány s moderním pojmem úřednictva a všeobecně s novověkými kritérii. Kašpar Šlik působil uvnitř systému, který sám sebe reguloval a k tomu zcela zvládal jeho vlastní psaná i nepsaná pravidla. K tomuto systému patřily v určitém rámci dnes zdiskreditované formy jednání jako korupce, klientelismus a přízeň, stejně jako materiální a sociální „obohacení se“ v úřadu a skrze něj.“¹⁹⁴ S tímto vědomím je tedy nutné mít na paměti, že zkoumání hospodářské situace rodiny Šliků v éře kancléře Kašpara se může seriózně opírat o prvně zmíněný pramen, tedy privilegia – kde ovšem je nutné mít stále na paměti riziko výskytu možných falz; naproti

¹⁹³ Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds, hrsg. von Wilhelm Altmann, Berlin 1893, s. 381.

¹⁹⁴ HEINIG, Paul–Joachim, War Kaspar Schlick..., s. 248 – 249.

tomu zisky vyplývající z chodu úřadů – formální i neformální – zůstanou zřejmě nezmapovanou položkou Kašparových příjmů.¹⁹⁵

Jako u řady jiných osobností dějin není ani u Kašpara Šlika známo datum jeho narození. Podle starší tradice vycházející z údajů v Piccolominiho díle „*O dvou milencích*“, které bylo inspirováno Šlikovým milostným dobrodružstvím roku 1432 v Sieně,¹⁹⁶ se usuzovalo, že se Šlik narodil v roce 1400, tento údaj nalezneme ještě ve Všeobecné německé encyklopedii z roku 1890.¹⁹⁷ Výzkum nejstarších kořenů šlikovského rodu a zvláště získání přesnějších informací o Jindřichu Šlikovi posunuly datum Kašparova narození do poloviny 90. let 14. století, tedy do období následující po osamostatnění jeho otce v chebském prostředí. Tvrzení Artura Zechela,¹⁹⁸ který roku 1394 hypoteticky oženil Jindřicha Šlika a do roku 1396 umístil narození druhorozeného syna Kašpara, je nutné brát stejně jako v řadě dalších případů s rezervou. Nicméně přes handicap, kterým jsou Zechelovy unáhlené závěry a nepodložené domněnky, stejně jako jeho snaha o očištění svého oblíbence z rozličných obvinění, zůstává jeho práci prvenství v sepsání kritické biografie kancléře Šlika do roku 1437, která čerpá z dosud nevyužívaných materiálů.¹⁹⁹ Se zvýšenou opatrností je tedy možné základní biografické údaje o životě Kašpara Šlika z jeho díla čerpat.

Kašparovými rodiči byli potřeba být na pochybách tedy Jindřich Šlik a jeho žena neznámého jména vystupující v berních pramenech pod pojmenováním Schlickin, dcera chebského měšťana zmiňovaného v těchto pramenech ještě v roce 1425.²⁰⁰ Jeho rodiči tedy nebyli franský šlechtic a italská šlechtična, jak se později sám kancléř pokoušel své okolí přesvědčit.

Také o základním vzdělání Kašpara Šlika nejsou dochovány žádné údaje, je možné však předpokládat, že navštěvoval nějakou latinskou školu, kde získal předpoklady pro vyšší vzdělání. V zimním semestru 1413/1414 byl totiž imatrikulován jako „Caspar Slick de Egra“

¹⁹⁵ Zde je možné navrhnout jako směr výzkumu studium účetního materiálu říšských měst, kde mohou být výdaje určené k získání přízně říšského kancléře evidovány.

¹⁹⁶ PICCOLOMINI, Aeneas Sylvius, *O dvou milencích*, vyd. Štěpánka Brožová, Josef Polišenský, Praha 1990.

¹⁹⁷ KRONES, Schlick Kaspar, in: ADB 31, Leipzig 1890, s. 505 – 510.

¹⁹⁸ ZECHEL, Artur, *Studien...*, s. 28.

¹⁹⁹ Autor využívá pro osvětlení politického významu Kašpara Šlika edic Říšských sněmů (*Deutsche Reichstagsakten*, Bd. 8 – 12, hrsg. von Dietrich Kerler, Hermann Herre, Gustav Beckmann, Gotha 1883 – 1901), *Regesta Imperii XI*, *Die Urkunden Kaiser Sigmunds (1410 – 1437)*, hrsg. von Wilhelm Altmann, Bd. I – II, Innsbruck 1896 – 1900 a řadu dalších.

²⁰⁰ GRADL, Heinrich, *Zur ältesten Geschichte...*, s. 10.

na univerzitě v Lipsku.²⁰¹ U tohoto jména se v záznamu vyskytuje pozdější poznámka „cancellarius trium regum.“

Na univerzitě zřejmě dlouho nepobyl, protože dochovaný materiál dokládá, že se již brzy po tomto roce mladý Kašpar dostává do prostředí dvora krále Zikmunda. Do královské blízkosti se Kašpar mohl dostat snad během Kostnického koncilu v roce 1415. Zechelova domněnka, že se mladý Kašpar dostal na sněm prostřednictvím Erharta Šlika,²⁰² chebského zpravodaje z koncilu, musí zůstat pro nedostatek informací hypotézou.

Pro možnost vstupu Kašpara do Zikmundovy blízkosti na koncilu hovoří několik dokladů. Dva z nich jsou obsaženy v privilegiích, vůči kterým existuje podezření, že jsou padělané. Vzhledem k tomu, že předmětem falšování byly údaje o Kašparově urozeném původu, je podle mého názoru možné z těchto listin čerpat údaje, které se týkají jiných životopisných dat, než byla právě Šlikova nobilitace. Navíc oba tyto doklady z padělaných listin jsou potvrzeny pramenem, u kterého není potřeba být na pochybách, a tím je již zmíněný Eberhart Windecke.

Ve znění latinské i německé hraběcí listiny z podzimu 1437,²⁰³ které jsou v mnoha dalších ohledech pochybné, nalezneme informaci, že Kašpar Šlik měl doprovázet svého krále na cestě po Španělsku, Francii a Anglii. Zikmund tuto cestu nastoupil 19. července 1415 právě v Kostnici a do stejného města se pak 27. ledna 1417 opět vrátil²⁰⁴ Pro účast na této cestě hovoří i zpráva z podezřelé listiny vydané údajně 13. srpna 1416 v Canterbury, kterou král Zikmund potvrzuje a polepšuje erb Jindřichu Šlikovi a jeho synu Kašparovi, svému písaři.²⁰⁵ Údaje, že se Kašpar dostal do blízkosti krále právě v této době, potvrzuje ale především Eberhart Windecke, který ve své Kronice datuje vstup Kašpara Šlika do Zikmundových služeb k roku 1416.²⁰⁶ Závěr, který vyplývá z výše uvedených informací,

²⁰¹ Matrikel der Universität Leipzig, 1. Bd., Die Immatrikulationen von 1409 – 1559, in: CDSR 16, hrsg. von Georg Erler, Leipzig 1895, s. 45.

²⁰² ZEHEL, Artur, Studien..., s. 27 uvažuje, že Erhart Šlik byl synem Jindřicha Šlika a tedy starším bratrem Kašparovým. Úvaha se zakládá právě na údajích z listu z Kostnice z 30. 3. 1415 (SOkA Cheb, Acten, Adel, fasc. 656, kart. 482, A 2790/1), kde Erhart hovoří o svém švagrovi Niklasu Gumerauerovi (manžel Anny Šlikové) a svém bratrovi Niklasovi

²⁰³ SOA Zámorsk, RA Šlik, i.č. 212, sg. IV.8.; text latinské listiny in: DVORÁK, Max, Die Fälschungen..., s. 98 – 103.

²⁰⁴ HOENSCH, Jörg, K., Itinerar König und Kaiser Sigismunds von Luxemburg 1368 – 1437, Warendorf 1995, s. 97.

²⁰⁵ RI XI, 1, č. 1974; (Originál in SOA Zámorsk, RA Šlikové, i.č. 204, sg. IV.1.).

²⁰⁶ Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds, hrsg. von Wilhelm Altmann, Berlin 1893, s. 380: „der keiser hette einen, der hiess Kasper Slick und was eins burgers son von Eger und was zu dem keiser komen, do man schreip 14hundert 16 jor also er noch Romischer konig was.“

je, že budoucí kancléř vstoupil do králových služeb někdy v roce 1416 během zahraniční cesty, kterou král nastoupil v polovině roku 1415 v Kostnici. Co se Kašparova významu v té době týče, můžeme s jistotou tvrdit, že nevystoupil na obranu Jana Husa, jak se o tom snaží přesvědčit pozdější legenda. Jeho význam byl v této době skutečně odpovídající pozici písaře královny kanceláře. Teprve o mnoho let později začíná tento význam stoupat.

Opět Kostnice je dějištěm dalšího Kašparova kroku na cestě k jeho vzletné kariéře. Dne 14. ledna 1418 je jistý Kašpar Šlik z Chebu přijat spolu s dalšími na přání nově nastoupivšího říšského kancléře biskupa Jiřího Pasovského mezi královu familiáře.²⁰⁷ Stručný údaj bohužel neuvádí Kašparovu pozici mezi dalšími jmenovanými. Stejnou přízeň projevil Zikmund hned o dva roky později dalšímu členovi šlikovské rodiny: Jindřichu Šlikovi.

V následujících letech význam královského písaře pozvolna roste. Není tak závratný, jak se ho snažil sám Kašpar umocnit podvrženým privilegiem datovaným 16. července 1422, kterým měl být údajně povýšen do stavu svobodných pánů. V literatuře věnující se Kašparově falzátorské činnosti v tomto případě panuje vzácná jednota se závěrem, že listina není tím, za co se vydává.²⁰⁸ V privilegiu se objevují odkazy na Šlikovu účast v Zikmundově politice a „poprvé“ se zde objevuje údaj, že Kašparova matka byla Konstancie, dědička Rolanda, hraběte z Colalto a Sant Salvator a jeho manželky z rodiny hrabat z Camino, a Kašparův otec byl urozený rytíř Jindřich Šlik.²⁰⁹ Vznik tohoto falza je vysvětlován úsilím Kašpara Šlika vytvořit delší odstup mezi skutečným povýšením do stavu svobodných pánů a pasováním na rytíře, ke kterým došlo až v roce 1433 během Zikmundovy korunovace římským císařem, a podvrženým povýšením na říšského hraběte z Bassana v roce 1437. Zechel, zde však opět příliš odvážně spekuluje, když se domnívá, že falzum z r. 1422 vznikla s vědomím a souhlasem císaře Zikmunda, který tímto antedatováním události z roku 1433 měl dodat na urozenosti svému kancléři, který se v roce 1437 ucházel o ruku slezské šlechtičny Anežky Olešnicko-Kozelské.²¹⁰ Tento závěr je ovšem jako řada dalších Zechelových závěrů velmi odvážný a spadá do jeho tendence očistit Kašpara Šlika ode všech obvinění. Pravý důvod Kašparova úsilí o získání hraběcího titulu tkvěl zřejmě ve snaze doplnit službou nabytý

²⁰⁷ RI XI, 1, č. 2783; nejnověji o formě služebního poměru nazvaného Familia regis, mezi jehož hlavní náplň patřila diplomatická činnost, za vlády Zikmundovy srov. KINTZINGER, Martin, Westbindungen im spätmittelalterlichen Europa. Auswärtige Politik zwischen dem Reich, Frankreich, Burgund und England in der Regierungszeit Kaiser Sigmunds, Stuttgart 2000, s. 165 – 228; mylně zde (s. 460) ztotožňuje Jindřicha Šlika st. s jeho synem Jindřichem, proboštem v Nordhausenu, který je doložen jako familiář v roce 1431.

²⁰⁸ DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen..., s. 54 – 62; ZECHEL, Artur, Studien..., s. 33.

²⁰⁹ DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen..., s. 90; SOA Zámorsk, RA Šlik, i.č. 205, sg. IV.2.).

²¹⁰ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 215.

majetek i příslušným sociálním postavením. V každém případě je možné shrnout, že Šlikův význam v roce 1422 odpovídal pozici řadového písaře královské kanceláře.

O jeho rostoucím významu ale přesvědčuje údaj z vyúčtování města Norimberka o místním říšském sněmu z července – září roku 1422, kde je počítáno jmenovitě pro Šlika s 8 zl. v darech města královské kanceláři zanesených 26. července 1422.²¹¹ Druhým dokladem jeho postupně rostoucího významu je kvitance, kterou Kašpar Šlik vystavil 8. března 1424 zástupcům města Norimberka, o převzetí říšských insignií,²¹² které byly do Norimberka převezeny z Budína.²¹³ Ze začátku téhož roku máme k dispozici také první zmínku o získání pozemkové držby – konkrétně se jednalo o udělení hradu Vigonium (Vigevano v Pavii) v léno, které bylo v držení Filipa Marii, vévody milánského.²¹⁴ Toto udělení, ve kterém je poprvé nazýván *notarius specialis*, stejně jako řada obdobných udělení pro Kašpara Šlika ze 20. let 15. století nemělo povahu skutečné držby, nýbrž povahu oprávnění si určitý statek (hrad, ves) nárokovat, případně vojensky vydobýt – v řadě případů Zikmund uděloval statky, které se nacházely v protiprávním držení.

Že Šlikův význam pomalu přicházel do podvědomí jeho okolí, dokazují i dary jeho rodného města Chebu z 20. srpna 1422 a 18. prosince 1425, kdy nalézáme v seznamech výdajů týž obnos 15 zl., který věnovala městská rada Kašparu Šlikovi.²¹⁵ Zatímco v případě prvního daru je možné souhlasit s Zechelovým závěrem, že darovaný finanční obnos souvisel s vydáním několika královských listin pro město Cheb z 21. srpna,²¹⁶ v případě druhého daru účel znám není.

Vzhledem k tomu, že povaha pozemkových zástav 20. let, které Kašpar od Zikmunda získával, předpokládala často, jak již bylo řečeno, vojenskou konfrontaci, případně byla formou žoldu, musí být brán ohled i na Kašpara Šlika – válečníka. Nejsou bohužel dochovány konkrétní prameny, které by aktivní účast na vojenských taženích krále Zikmunda potvrzovaly, ovšem s ohledem na celkový průběh Zikmundovy vlády je nutné s touto představou počítat, jako s významným prvkem kariéry lucemburského dvořana. Konkrétními doklady snad mohou být líčení Kašparovy válečnické udatnosti v listinných falzech

²¹¹ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 34: „item dem bischof von Passau unsers herren künigs obersten kanzler 50 guldein; item hern Francisco kanzler 32 guldein; item hern Micheln von Prys kanzler 24 guldein; item Slicken kanzler 8 guldein; item in die gemain kanzlei 24 guldein... item dedimus 10 guldein dem Peter Wacker.“

²¹² ZECHEL, Artur, Studien..., s. 34.

²¹³ BAUM, Wilhelm, Císař Zikmund. Kostnice, Hus a války proti Turkům, Praha 1996, s. 219 – 220.

²¹⁴ RI XI, 1, č. 5796.

²¹⁵ Die Chroniken der Stadt Eger, hrsg. von Heinrich Gradl, Prag 1884, s. 201; GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte..., s. 10.

²¹⁶ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 36.

o povýšení do stavu svobodných pánů datovaného do roku 1422 a hraběcí listiny z roku 1437, kde je zmiňována Kašparova účast v bojích proti husitům, jmenovitě v bitvě u Vyšehradu a Brodu. Vzhledem k tomu, že se prokazatelně jedná o falza, jejichž cílem je právě umocnit Kašparovy zásluhy, je nutné tyto zprávy přijímat s rezervou. V bojích s Turky měl pak Šlik utrpět vážné zranění ramene.²¹⁷

Prvním doložitelným samostatným vystoupením protonotáře Kašpara Šlika v diplomatických službách svého pána je bezpochyby mise k velmistru řádu německých rytířů Paulu z Russdorfu z roku 1427.²¹⁸ V březnu roku 1427 vyslal Zikmund Wenda z Ilburka, Franze z Warnsdorfu, Niklase Stibitze, Heinricha Stosse a Hanse z Polenz, aby rozhodli hraniční spor v Nové marce²¹⁹ mezi králem Vladislavem a velmistrem řádu. Bližšími instrukcemi v tomto jednání je pověřen „tajný písař“ a sekretář Šlik.²²⁰ Druhým Kašparovým úkolem v této misi bylo oživení Zikmundova plánu z roku 1397, který předpokládal přesídlení řádových rytířů do Sedmihradska, kde by v boji s Turky mohl účelněji dostát svému původnímu poslání – obraně křesťanské víry. Zikmund požadoval vybavení velkého počtu rytířů, ve válečnictví zběhlých měšťanů z Thornu a Gdaňska, 20 stavitelů lodí, lodivody a asi 1000 námořníků, kteří by mohli na Dunaji a Černém moři válčit s Turky. Šlik měl za podporu tohoto plánu sdělit králův souhlas ve věci dědičného získání Nové marky ve prospěch řádu a slíbit, že král ve věci hraničních sporů s Polskem bude stát na straně řádu. O prostředky potřebné k realizaci tohoto plánu měla být navýšena zástavní suma na Novou marku. Pro řád by přesídlení a založení nové pobočky znamenalo rozptýlení svých pozic, a proto k uskutečnění tohoto záměru v plné míře nedošlo. Teprve v květnu 1429 byl vyslán do Uher menší oddíl rytířů pod vedením Mikuláše z Redwitz, aby byl králi v jeho záměrech k dispozici. Jako dík za přepokládanou budoucí podporu udělil Zikmund řádu v září téhož roku Novou marku do neomezené držby.

²¹⁷ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 39 – 40.

²¹⁸ Stručně pojednává o této misi literatura věnující se Zikmundu Lucemburskému: DRŠKA, Václav, Zikmund Lucemburský. Liška na trůně, Praha 1996, s. 57; HOENSCH, Jörg K., Kaiser Sigismund. Herscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368 – 1437, München 1996, s. 343; ZECHEL, Artur, Studien..., s. 42 – 43; BAUM, Wilhelm, o. c., s. 238 – 239.

²¹⁹ HONZÁK, František a kol., Evropa v proměnách staletí, s. 448: Neumark – historické území na východní hranici Braniborska. Roku 1402 Zikmund zastavil řádu německých rytířů, který ji podržel do roku 1455, kdy byla opět vykoupěna Braniborskem, se kterým postupně splynula. Kašpar Šlik je doložitelný jako císařský kancléř v korespondenci z let 1442 – 1445 mezi řádem a Braniborskem, která se týká nároků Braniborska na Novou marku (<http://www.rrz.uni-hamburg.de/Landesforschung/pub/jh-I/jh-I8192.htm> z 22.11.2005).

²²⁰ DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen..., s. 57: Šlik je doložitelný jako notář a sekretář královské kanceláře v letech 1424 – 1427.

Ze stejného roku jako účast v první diplomatické misi je i doložen Šlikův první podpis pod vyhotovením královské listiny, tato skutečnost signalizuje, že byl v kanceláři povýšen na protonotáře.²²¹ V následujících letech pak prudce roste výskyt Šlikova jména v kancelářských vyhotoveních. Jeho jméno nacházíme v mandačních poznámkách královských listin, které úzce souvisí s budoucí rodovou pozemkovou držbou rodu.²²²

Z roku 1428 je dochován také zajímavý doklad o vztahu protonotáře Šlika k říšským městům – jmenovitě ke Frankfurtu nad Mohanem. Počátkem května 1428 zapsal Zikmund Kašparu Šlikovi část městské daně vybírané 11. listopadu 1428.²²³ Městská rada Frankfurtu zaslala Jindřichu Šlikovi, Kašparovu otci, do Chebu upravená znění starších privilegií, která bylo potřeba převést na pergamen. Jindřich předal tyto „návrhy“ svému synovi, který zařídil vyhotovení finálního znění podle záznamů zachovaných v registrech. Z následné korespondence mezi radou a Jindřichem se dozvídáme, že Kašparův otec upozornil radu města Frankfurtu, že král připsal jeho synovi 128 zl. z městské daně vybírané na sv. Martina, a instruoval ji, aby tento obnos byl na podzimním trhu vyplacen Christianu Kollerovi z Norimberka. Frankfurtská rada dle pokynů Jindřicha souhlasila, že vydá peníze označenému prostředníku. Sdělila také, že si od Šlika o příštím trhu chce objednat sukno. Za touto ochotou ke spolupráci je možné vidět snahu Frankfurtu získat si na svoji stranu v té době již mocného prostředníka mezi městem a králem, který může přispět k vydání privilegií ve prospěch města, stejně jako jim může naklonit krále ve sporu s many hradu Friedbergu, jehož vyslanci si v té době na Frankfurt u krále stěžovali. Za zmínku zde stojí postřeh Paula–Joachima Heiniga, že *„vedle jiných prostředníků na dvoře se právě postava Kašpara Šlika ukazuje jako klíčová pro neobyčejné možnosti měst za časů Zikmundových. Na dvoře Václavově a Ruprechtově existovali za tímto účelem jiní, ovšem méně významní prostředníci, kteří pak částečně přešli do úřadů Zikmundových. Právě personální složení dvora tvořilo důležitý základ pro kontinuitu vztahů království a měst. Ta ustala za vlády Fridricha III., když se změnil systém vlády a sám Kašpar Šlik brzy ztratil svůj vliv.“*²²⁴ V souvislosti s korespondencí Šliků s frankfurtskou radou v této záležitosti je dochován také jeden z dokladů působení Kašpara bratra Mateše ve službách lucemburského dvora. Taxa 20

²²¹ DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen..., s. 57.

²²² Např. dne 8. ledna 1428 se setkáváme s jeho jménem v listině, kterou král Zikmund potvrdil Erkingerovi ze Seinsheim–Schwarzenbergu, budoucímu švagrovi jeho bratra Mateše, zástavu panství Bečova nad Teplou (RI XI, 2, č. 7013).

²²³ RI XI, 2, č. 7078.

²²⁴ HEINIG, Paul–Joachim, Reichsstädte, Freie Städte und Königtum 1389 – 1450, Wiesbaden 1983, s. 301.

uherských zlatých za vyhotovení privilegia pro město Frankfurt měla být poslána do Vídně právě Matesu Šlikovi.²²⁵

Byl to zřejmě právě měšťanský původ, který z Kašpara Šlika činil osobu důležitou a přijatelnou v komunikaci mezi nestálým králem a zástupci říšských měst. Ještě patrnější je tato skutečnost na příkladu města Norimberka – hlavy franských měst. S blížícím se koncem 20. let 15. století začíná být zřejmé, že – od roku 1429 vicekancléř²²⁶ – Šlik je významnou osobou, kterou je potřeba si při jednání s králem Zikmundem naklonit. V počtech města Norimberku, které se týkají sněmu v září 1430, nacházíme položku 40 zl. určených na ochranu pro Kašpara Šlika.²²⁷

Je také pravděpodobné, že již v této době Šlik spolu s dalšími členy kanceláře slouží jako věřitel svému pánovi. Tento trend je možné již předpokládat z povahy pozemkových zástav poloviny 20. let. Jasněji je to patrné na dokladu z roku 1430, kdy ze sumy 9000 zl., kterou si Zikmund vypůjčil v září téhož roku od města Norimberku, nechal vyplatit menší obnos ve výši 150 zlatých Kašparu Šlikovi, který si od něj předtím vzal Bertold Swab.²²⁸ V následujících letech začala být tato úloha ve vztahu k panovníkovi významnější. Souvisí s tím i řada zástav, které Kašpar na přelomu 20. a 30. let obdržel. Vedle řady drobných zástav v Říši to byla hlavně první významná a dlouhodobá zástava – chebského hejtmanství (Burgpflege) v roce 1430.

Nadcházející 30. léta 15. století jsou obdobím, v němž moc Kašpara Šlika ve službách krále a později císaře Zikmunda dosáhla vrcholu. Je tedy pravděpodobné předpokládat jeho účast na řadě politických jednání, kde však leckdy není jednoznačně doloženo jeho aktivní působení. Jedná se například o doprovod Zikmunda do Chebu k jednání se zástupci husitů v květnu 1431,²²⁹ kde se neúspěšně rokovalo o možné účasti husitů na koncilu a odvrácení další křížové výpravy. Ke shodě nedošlo a tak je v červnu 1431 Kašpar Šlik doložen jako pečtitel listiny, kterou král Zikmund předal vrchní velení v budoucí kruciátě braniborskému markrabímu Fridrichovi,²³⁰ která vyvrcholila v srpnu téhož roku porážkou u Domažlic.

²²⁵ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 48 – 52.

²²⁶ DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen..., s. 60.

²²⁷ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 61: „item propinavimus Caspar Slicken des obgenanten unsers hern des Kungs canzler 40 guldein landswerung.“

²²⁸ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 61.

²²⁹ KAVKA, František, Poslední Lucemburk na českém trůně, Praha 1998, s. 163 – 164; ZECHEL, Artur, Studien..., s. 72.

²³⁰ ŠMAHEL, František, Husitská revoluce 3. Kronika válečných let, Praha 1993, s. 238.

Také v pokusu o dosažení příměří mezi vévodou Fridrichem IV. Tyrolským a Filipem Burgundským v tzv. rakousko-burgundském záští, ke kterému došlo během Zikmundova pobytu ve Feldkirchu v roce 1431, je patrná účast Zikmundova vicekancléře Šlika. Tento konflikt byl v popředí zájmu i účastníků bazilejského koncilu, protože se odehrával v bezprostřední blízkosti Basileje. Účast Kašpara Šlika v těchto jednáních je doložena psaním koncilu ze 4. srpna 1431, které bylo směřováno na něj. Jaký byl jeho vklad do této záležitosti, ovšem není možné zjistit. Na základě probíhajících jednání bylo však uzavřeno mezi oběma stranami příměří.²³¹ Při příležitosti těchto jednání se ve Feldkirchu objevil jako zástupce města Basileje Henmann Offenburg, který musel zaplatit za vydání privilegia pro Basilej 1000 zl; 50 zl. pak daroval Kašparovi a 113 zl. kanceláři.²³²

V období následujícím po neúspěchu křížové výpravy roku 1431 soustředil král Zikmund pozornost na poměry v Itálii. Výsledkem tohoto úsilí se stala římská korunovace v květnu roku 1433. Vzhledem k tomu, že tato událost byla i triumfem Kašpara Šlika, který se od této doby mohl pyšnit kancléřskou hodností, je zapotřebí zaměřit na italské poměry podrobněji pozornost. Druhým důvodem, proč je nutné se konstelací sil v Itálii zabývat, je skutečnost, že z roku 1431 pochází dochované falzum, kterým Kašpar Šlik získal od Zikmunda hrad a město Bassano.²³³ Tento zisk podle mého názoru původně zcela zapadal do rámce Zikmundových udělení pro Kašpara Šlika z té doby. Teprve později se pro Kašpara Šlika toto udělení stalo možností k polepšení jeho společenského postavení, stejně jako k proniknutí do severoitalského prostředí. Komplex listinných falz z roku 1437, kterému vévodí listiny o povýšení Bassana na říšské hrabství a Kašpara Šlika na říšského hraběte z Bassana jsou toho hmatatelným dokladem.²³⁴ Tato právně sporná nobilitace nebyla bezprostředně akceptována a snad ani nemohla, protože není doloženo, že by Kašpar s nároky na titul vůbec vystoupil. Dočkala se uznání teprve konfirmacemi Zikmundových nástupců a samotný titul začal být postupně používán až ve 2. polovině 15. století. Jak už bylo v úvodu zmíněno, užívání predikátu de Lasano/Lazan v této době by mohlo mít souvislost právě s prosazováním vědomí o spojitosti šlikovského rodu s tímto italským panstvím.

Politickými silami, které rozhodovaly dění v Itálii, bylo milánské vévodství v čele s vévodou Filipem Mariem z rodu Visconti, benátská republika a římská kurie, v jejímž čele stál právě od roku 1431 jako papež Evžen IV. Benátčan Gabriele Condulmer.

²³¹ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 75 – 76; HOENSCH, Jörg K., Kaiser Sigismund. Herscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368 – 1437, München 1996, s. 375; BAUM, Wilhelm, o. c., s. 272.

²³² ZECHEL, Artur, Studien..., s. 76.

²³³ RI XI, 2, č. 8799.

²³⁴ RI XI, 2, č. 12148 a 12153.

Tradičním vztahem uherského a římského krále Zikmunda k republice sv. Marka bylo nepřátelství, které pramenilo z agresivní politiky Benátek v Dalmácii, která byla namířena proti zájmům uherského království již od počátku 15. století, a benátské snahy o dosažení výsadního postavení v severní Itálii, která ohrožovala Zikmunda coby římského krále. Od dubna 1418 se znova po pětiletém příměří rozhořel válečný konflikt. V průběhu této fáze války uzavřely Benátky proti králi Zikmundovi desetileté spojení s Filipem Mariem z rodu Visconti, vévodou milánským, který byl do té doby královým spojencem. Toto spojení, které zhatilo Zikmundovu naději na brzkou korunovaci, však nemělo dlouhého trvání kvůli mocenským ambicím obou partnerů. Když roku 1425 uzavřely Benátky spolek proti vévodovi milánskému s Florencií a následujícího roku tento spolek začal válku s vévodou, byla nastoupena cesta ke sblížení Zikmunda s Milánem, který se ocitl v izolaci.²³⁵

Ze září 1428 je dochován první doklad účasti Kašpara Šlika při jednáních s milánským vévodou. Jeho úloha zde však nevybočuje z řady ostatních úředníků, jednalo se totiž o rutinní pověřování vyslanců. Přátelské vztahy Šlika k vévodovi z Milána je možné sledovat ještě v roce 1431²³⁶ a zvláště pak v roce 1432, kdy se Milán ocitl v dalším válečném konfliktu s Benátkami. Z důvodu války se vévoda zdráhal Zikmundovi odvádět smluvené finance. O této věci mělo jednat s Filipem Mariem královo poselstvo, které během výprav změnilo složení a na přání samotného vévody byl do něj včleněn Kašpar Šlik.²³⁷

Od roku 1426 došlo podle aktuální situace ze strany Zikmunda k několika pokusům o uzavření příměří s Benátkami. Výsledkem bylo několikaměsíční příměří uzavřené v září 1428 po jednáních krále Zikmunda s benátským vyslancem Markem Dandolem. Toto příměří po jeho vypršení v dubnu 1429 sice nebylo prodlouženo a obě strany se opět ocitly ve válečném stavu, přesto jednání neustala zcela a v dalším kontaktu s Dandolem je Šlik doložitelný i nadále.²³⁸ Po roce 1430 jednání ohledně příměří na čas ustala. Zřetelným dokladem Kašparovy přítomnosti v ozbrojeném konfliktu je zplnomocnění, které 1. července 1432 vydal Zikmund v Luce Kašparu Šlikovi, Jindřichovi ze Stöffelnu, Hermannu Hechtovi a Ulrichovi Rolle z Königsecku a které výše jmenované opravňovalo k represáliím vůči Benátkám za jejich zavilé nepřátelství vůči králi.²³⁹ Dosažení míru s Benátkami se však stalo

²³⁵ K zahraniční politice Zikmunda stručně DRŠKA, Václav, Zikmund Lucemburský. Liška na trůně, Praha 1996, s. 39 – 63.

²³⁶ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 77 – 78.

²³⁷ IBIDEM, s. 86.

²³⁸ IBIDEM, s. 80 – 83; BAUM, Wilhelm, o. c., s. 273.

²³⁹ RI XI, 2, č. 9194. Platnost tohoto privilegia byla anulována 8. června 1433 až po uzavření pětiletého příměří císaře s Benátkami (ibidem, č. 9488); o čtyři měsíce později obdrželi tito služebníci stejné oprávnění k represáliím vůči Florencii (ibidem, č. 9304).

podmínkou Benátčana Evžena IV. pro Zikmundovu císařskou korunovaci. K samotnému uzavření delšího pětiletého příměří tak došlo těsně po císařské korunovaci 4. června 1433 za Šlikova přispění.²⁴⁰

Domnívám se, že ve Šlikových kontaktech s Benátkami, které jsou doložené od roku 1429, je možné hledat počátek jeho budoucího úsilí o získání Bassana. Z výše řečeného také vyplývá závěr, který postřehl už Zechel:²⁴¹ Kašpar Šlik je z nějakého důvodu, který ovšem není bez dalšího badání zatím možné analyzovat, akceptovatelným partnerem k jednání pro navzájem znepřátelené strany, jakými byly Milán a Benátky. Nejranější doklad Šlikových kontaktů s římskou kurií ještě za papeže Martina V. pochází z 20. ledna 1430, kdy Zikmund adresoval psaní členu římské kurie, který se znal s „protonotářem a sekretářem Kašparem Šlikem.“²⁴²

Koncem října 1431 opustil tedy král Feldkirch, aby ve druhé polovině listopadu dosáhl Milána, kde měl být korunován železnou korunou Lombardie. Zajímavým dokumentem, který dokládá účast Kašpara Šlika na tomto aktu, je svědečná řada listiny o Zikmundově korunovaci „železnou korunou“ v Miláně 25. listopadu 1431, ve které je laik Kašpar jmenován na čestném místě po deseti biskupech, po něm následují další duchovní.²⁴³

Ještě v prosinci téhož roku započal Zikmund svoji cestu za dosažením nejvyšší říšské hodnosti. Zastávkami na jeho cestě byla v roce 1432 Piacenza, Parma, Lucca a v červenci téhož roku Siena, kterou opustil teprve v dubnu 1433.

S římským tažením jsou spojeny dva pozoruhodné doklady o Šlikově osobnosti. V dopise z Luccy z 1. července 1432 je vyjmenováván Zikmundův doprovod. Kašpar Šlik ze svými 40 koňmi se tak zařadil na třetí místo za králova rádce Brunora della Scalu s bratrem (70 koní) a Matko z Tallovce (Tálloci) s bratrem (90 koní). Uherští magnáti Zikmundova

²⁴⁰ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 115 – 118: poukazuje na úsilí benátského senátu naklonit si Šlika sumou 1000 zl., kterou schválil senát k vyplacení Kašparu Šlikovi 5. června 1433. Dále s. 118 Zechel rozvíjí spekulace, zda se jednalo o úplatek či nikoliv. Mimoděk upozorňuje na to, že Šlik se aktivně zabýval politikou přátelskou k Benátkám od roku 1429, „i když by se o Benátky vůbec starat nemusel.“

²⁴¹ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 87.

²⁴² RI XI, 2, č. 7602.

²⁴³ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 84 uvádí zajímavý doklad Kašparovy titulatury na této listině: „ac venerabilibus et egregiis viris dominis Caspar Sligk de Lozano vicecancellario imperii burgravio in Eger,“ zde již podle mého názoru se predikát „de Lazono“ určitě vztahuje k Bassanu, protože ke korunovaci došlo po udělení Bassana, jak nás o něm informuje falzum o jeho udělení Kašparu Šlikovi.

doprovodu Lorenc Hederváry a Ladislav Tamási poskytl 30 koní, uherský vicekancléř probošt Matyáš z Pětikostelí 24 koní a například biskup tridentský jen 20 koní.²⁴⁴

Během pobytu v Sieně v roce 1432 prožil Kašpar Šlik milostný román s vdanou sienskou šlechtičnou, který se o několik let později stal námětem drobného lyrického dílka Aenea Silvia Piccolominiho. V tomto často zmiňovaném díle, které je zasazeno do běhu skutečných událostí druhé poloviny roku 1432 a počátku roku 1433, je možné přes notnou dávku autorovy invence sledovat všední život Zikmundova dvora i zcela konkrétní události jako například jednání Kašpara Šlika (zde pojmenován Euryalus) s papežem Evženem IV. na podzim roku 1432 v Římě²⁴⁵ nebo císařskou korunovaci spojenou s Kašparovým pasováním na rytíře v samotném závěru díla.²⁴⁶ Stejně tak je možné za literární charakteristikou hlavního hrdiny Euryala rozeznat některé rysy jak povahové, tak takové, které se týkají vzhledu Kašpara Šlika.²⁴⁷ Zůstane otázkou nakolik byl tento oslavný popis autorovou literární invencí, která zde poněkud kontrastuje s požitkářským padesátníkem s velkou zálibou v gastronomii, jak je doloženo pozdější korespondencí s Oldřichem II. Rožmberka.²⁴⁸ Autor zachytil také horečnaté onemocnění, které Šlik prodělal během pobytu v Římě roku 1433 a které je doložené i jinými prameny,²⁴⁹ jeho těžký průběh však podle Piccolominiho umocnila nešťastná láska.²⁵⁰

²⁴⁴ ZECHEL, Artur, *Studien...*, s. 85 – 86.

²⁴⁵ RI XI, 2, č. 9298, 9300 – účast Kašpara Šlika v poselstvu, které zatím neúspěšně jednalo s Evženem IV. o uznání Basilejského koncilu a Zikmundově římské korunovaci; PICCOLOMINI, Aeneas Sylvius, *O dvou milencích*, vyd. Štěpánka Brožová, Josef Polišenský, Praha 1990, s. 65 – 66.

²⁴⁶ PICCOLOMINI, Aeneas Sylvius, *O dvou milencích*, vyd. Štěpánka Brožová, Josef Polišenský, Praha 1990, s. 129 – 130.

²⁴⁷ PICCOLOMINI, Aeneas Sylvius, *O dvou milencích*, vyd. Štěpánka Brožová, Josef Polišenský, Praha 1990, s. 25 – 26: „... Frank Euryalus, kterého krása i bohatství k lásce přímo předurčovaly. Měl třicet dva let, nebyl vysoký, ale veselý, měl příjemný zevnějšek, jiskřivé oči a stále se usmíval. Ani ostatní části jeho těla nepostrádaly jistou majestátnost odpovídající krásné postavě. Všichni ostatní dvořané díky dlouhotrvající vojenské službě zchudli, on však, protože byl z bohaté rodiny a navíc dostával mnoho darů od císaře, který mu byl přátelsky nakloněn, se den ode dne objevoval před zraky lidí elegantnější a měl dlouhý zástup sluhů. Jednou si oblékl šat vyšívaný zlatem, pak zase purpurový obarvený nachem z Tyru, jindy opět šat z látky utkané dalekými Sery. A koně měl takové, s jakými podle báje přijel před Tróju Memnón.“

²⁴⁸ Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka. 3. sv., 1445 – 1448, vyd. Blažena Rynešová, Praha 1937, s. 90: „Děkuji Tvoji Milosti dobrých těch suzených vstruhův.“ Dále s. 335: „A nezapomínaj, když bohda přijedeš, milevského medu a uzených vstruhův.“

²⁴⁹ ZECHEL, Artur, *Studien...*, s. 129 – 130.

²⁵⁰ PICCOLOMINI, Aeneas Sylvius, *O dvou milencích*, vyd. Štěpánka Brožová, Josef Polišenský, Praha 1990, s. 129 – 130.

Zmíněný konflikt mezi papežem Evženem IV., mezi jehož straníky patřily Benátky, Florencie, a mezi basilejským koncilem podporovaným Siennou a milánským vévodou Fillipo Mariem, do jehož kontextu spadá i zmíněné vydání listin opravňujících k represáliím proti Benátkám²⁵¹ a Florencii pro Kašpara Šlika, byl dočasně urovnán v první polovině roku 1433.²⁵² Jednáními s papežskou kurií byl pověřen Kašpar Šlik, který tak připravil půdu pro uzavření smíru a následnou císařskou korunovaci Zikmunda Lucemburského v Římě.

K císařské korunovaci – první od římské korunovace jeho otce Karla v roce 1355 – došlo 31. května 1433. Po obřadu podle starého obyčeje pasoval nový císař příslušníky své družiny – mezi nimi Kašpara a jeho bratra Matese – na rytíře.²⁵³ Podle svědectví Windeckeho byl Kašpar zároveň i povýšen do stavu říšských svobodných pánů,²⁵⁴ tuto událost se však později snažil falzem antedatovat do roku 1422, takže se nemohla dochovat listina, která by tuto skutečnost potvrdila.²⁵⁵ V den císařské korunovace obdržel Šlik prokazatelně ještě jednu vysokou hodnost, kterou s přestávkami podržel až do své smrti, a to titul a úřad říšského kancléře.²⁵⁶ Získáním této vysoké hodnosti se před Kašparem otevřelo pole nabízející velké možnosti včetně sebeobohacování paděláním majetkových diplomů. Tento stav vycházel ze situace Zikmundovy říšské kanceláře, kde *„zejména v době Zikmundově lze téměř vše pokládat za myslitelné a mnohé také opravdu možné bylo. Podstatná kontrola panovnických opatření se vykonávala lidmi, kterých se týkala; rozhodujícím nástrojem byla panovníkova paměť. Pokud ta fungovala, bylo možné falza odhalit.“*²⁵⁷

Během léta roku 1433 prodělal Kašpar Šlik v Římě těžké horečnaté onemocnění, které ho načas vyřadilo z působení v říšské kanceláři.²⁵⁸ Od podzimu 1433 do května 1434 je Šlik spolu se svým císařem přítomen v Basileji, kde Zikmund zaměřil svoji politiku

²⁵¹ ZECHEL, Artur, Studien ..., s. 119: privilegium zrušeno po uzavření příměří.

²⁵² BAUM, Wilhelm, o. c., s. 282 – 284: 14. únor 1433 – Evžen uznává basilejský koncil, 7. duben 1433 – za Kašparaova přispění uzavřen smír Zikmunda s Evženem, 4. červen 1433 – pětileté příměří mezi Zikmundem a Benátkami.

²⁵³ GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte ..., s. 15 – 16.

²⁵⁴ Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds, hrsg. von Wilhelm Altmann, Berlin 1893, s. 380: „do macht der keiser Casper Slick zu eime roemschen canzler und macht in zu einem friherrn und slug in selber ritter.“

²⁵⁵ DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen..., s. 54 – 62.

²⁵⁶ IBIDEM, s. 60.

²⁵⁷ HEINIG, Paul-Joachim, War Kaspar Schlick..., s. 252.

²⁵⁸ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 129.

na umenšení napětí mezi Římem a koncilem.²⁵⁹ Zatímco se císař věnoval politice, byl říšský kancléř vytižen agendou potvrzování privilegií a církevní politice se nevěnoval.²⁶⁰ Tato agenda přetrvává v kanceláři ještě během návratu do Říše.²⁶¹ Na podzim roku 1434 obdržel Šlik v Řezně od císaře důležitá privilegia: zápis norimberské židovské daně,²⁶² zápis Loketska²⁶³ a udělení hradu Ostrohu.²⁶⁴ K politickým událostem roku 1434 náleží také další kolo jednání o mír s Benátkami, které bylo v květnu 1435 korunováno uzavřením smlouvy. Na jednáních o tomto paktu namířeném proti Milánu měl svůj podíl i říšský kancléř. V záznamech senátu je možné doložit evidované dary pro Kašpara Šlika.²⁶⁵

V polovině října 1434 se Zikmund Lucemburský objevil po více než čtyřleté nepřítomnosti v Uhrách. Politickým cílem sklonku jeho života se stala dohoda s Čechy. Po předběžných jednáních v Brně, kde Zikmund uznal 14 artikulí, dovedl jednání do konce právě Kašpar Šlik, který na svatomartinském sněmu v Praze v září 1435 získal za závazek přijetí kompaktát a artikulí husity až na několik málo táborských obcí pro uznání Zikmunda českým králem.²⁶⁶ I když samozřejmě není možné přičítat uznání Zikmunda výhradně Šlikovým schopnostem, je nutné připustit, že jeho diplomatické a řečnické umění mělo na průběh jednání pozitivní vliv. Není také možné v této souvislosti nezmínit Šlikovu nikoliv

²⁵⁹ BAUM, Wilhelm, o. c., s. 295 – 296.

²⁶⁰ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 132 – 140: Basilej darovala kancléři pohár v hodnotě 37 zl. Draze vyšlo privilegium, za které i se spropitným písaři zaplatili 534 ½ zl. Za další svobodu zaplatili kancléři 100 zl.; za potvrzení privilegií Štrasburku obdržel kancléř dar 130 zl.; Norimberští dali kancléři dar 100 zl. hotově a 6 stříbrných číší a 42 zl. jako dar pro kancelářské síly. Kromě toho museli vydat 100 zl. za kupní list o norimberské městské dani; Kolínští dali kancléři 80 zl., dále mu dali dřevěnou nádobu v hodnotě 10 zl., ve které se nacházelo 100 zl.; představa výše poplatku za potvrzení privilegií Frankfurtu činila 100 zl. (z toho 60 pro Šlika), nanejvýš mělo být vydáno 300 zl. za celou confirmaci, Šlik obdržel nakonec asi 80 zl. a celková výše confirmace se vyšplhala na 400 zl.; dále upozorňuje na korunovační daň židů, která vznikla za Zikmundovy vlády a z níž 10% je odváděno kancléři. Spíše kuriózní jsou údaje dokumentující spropitné pro Šlikova šaška a loutnisty (IBIDEM, s. 135).

²⁶¹ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 142: poplatek za privilegium města Řezna z 1. října 1434 činí 64 rýnských zlatých, pro kancléře 60 rýn. zl.; ještě předtím v Ulmu Šlik obdržel 1200 ze 1400 zl., které musel Donauwörth zaplatil Zikmundovi – zůstává otázkou, zda se jednalo o odměnu nebo Zikmund platil svému kancléři dluh.

²⁶² RI XI, 2, č. 10899.

²⁶³ RI XI, 2, č. 10848.

²⁶⁴ RI XI, 2, č. 10875.

²⁶⁵ BAUM, Wilhelm, o. c., s. 309 – 314; ZECHEL, Artur, Studien..., s. 147 – 153.

²⁶⁶ PALACKÝ, František, Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě, Praha 1921, s. 697 – 698; nověji HOENSCH, Jörg K., Kaiser Sigismund. Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368 – 1437, München 1996, s. 476.

neskromnou sebechválu, kterou si Kašpar neodpustil, když líčil obecné veselí panující v Praze nad uzavřením smíru: „*když jsem procházel ulicemi, lidé přede mnou poklekali, zdvihali ruce a volali: To je náš anděl.*“²⁶⁷ Dověšením této politiky bylo přijetí Zikmunda za krále v srpnu 1436.²⁶⁸

Spolu s koncem života císaře Zikmunda se přiblížil i nejproblematictější rok v životopise Kašpara Šlika – rok 1437. V tomto roce došlo k přelomovým událostem jak v osobním, tak ve veřejném životě říšského kancléře. Vzhledem k tomu, že každý z těchto momentů má vztah k jednotlivým podkapitolám mé práce, omezím se v tuto chvíli na pouhý výčet: v první řadě se jednalo o chebský sňatek²⁶⁹ Kašpara Šlika s Anežkou, dcerou vévody Konráda Kantnera Olešnicko–Koselského v dubnu 1437, dále v tomto roce obdržel Kašpar řadu opravdu významných majetkových udělení, která vzbuzují nemalé pochyby. V porovnání s tím je však ještě rozporuplnější do stejného roku zasazené povýšení Bassana na říšské hrabství a Kašpara Šlika na říšského hraběte.

Významnou politickou událostí tohoto roku je poslední říšský sněm císaře Zikmunda konaný v létě 1437 v Chebu,²⁷⁰ který se nesl v duchu snah o říšskou reformu a snah o urovnání opětovného rozkolu mezi papežem a koncilem.²⁷¹

Smrtí císaře Zikmunda 9. prosince 1437 končí období Šlikova prvního kancléřství, definitivní dovršením tohoto úřadu je vyhotovení slavnostní listiny dne 10. prosince 1437, která proklamuje, že Kašpar Šlik nechal zlomit všechny jemu svěřené typáře a pečetidla.²⁷²

3.1.2 Kancléř krále Albrechta

Ještě za svého života usiloval císař Zikmund o zajištění nástupnictví v Čechách pro svého zetě rakouského vévodu Albechta. Osobou, která po císařově smrti výrazně přispěla k tomu, že byl Albrecht zvolen českým králem, byl právě Kašpar Šlik. Ještě na konci roku se rozdělila česká politická reprezentace na 2 křídla: prorakouské a stranu podporující nároky

²⁶⁷ Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds, hrsg. von Wilhelm Altmann, Berlin 1893, s. 396.

²⁶⁸ BAUM, Wilhelm, o. c., s. 320.

²⁶⁹ ZEHEL, Artur, Studien..., s. 168: Snad je možné se spolu s Zechelem domnívat, že sňatek proběhl společně se svatbou bratra Mateše a Kunhuty ze Seinsheimu; dále zde Zechel upozorňuje na 100 zl., který kancléři darovali vyslanci města Frankfurtu, aby si ho naklonili ve sporu s Jindřichem ze Schwarzburgu.

²⁷⁰ HOENSCH, Jörg K., Kaiser Sigismund. Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368 – 1437, München 1996, s. 437: uvádí, že náklady na vedení dvora si musel Zikmund během chebského sněmu vypůjčit od Šlika a Markvarta Brisachera.

²⁷¹ BAUM, Wilhelm, o. c., s. 328 – 337.

²⁷² DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen..., s. 87.

královny – vdovy Barbory. Kašpar Šlik silně agitoval za Albrechta jak sliby, tak financemi.²⁷³ K úspěchu zřejmě přispěla i jeho sněmovní řeč z 26. prosince 1437, která je Dvořákem hodnocena jako jeden z nejskvělejších řečnických výkonů té doby.²⁷⁴ Dne 27. prosince 1437 byl českým králem zvolen většinou katolíků a umírněných utrakvistů Albrecht Habsburský českým králem.²⁷⁵ Za tyto služby získává Šlik důležité zápisy na holičské panství. Proti nově zvolenému králi se však zformovala opozice, která začala prosazovat polskou kandidaturu. Hašek z Valdštejna v Uhrách a Kašpar Šlik v Říši agitují ve prospěch českého, uherského a od jara 1438 i římského krále.²⁷⁶ V létě 1438 vypukl otevřený konflikt mezi Albrechtem a jeho spojenci a Polskem. Kašpar přitáhl králi na pomoc po boku Albrechta Braniborského, doprovázen chebskou a loketskou hotovostí.²⁷⁷

Konflikt se táhnul až do Albrechtovy smrti, Šlik po celou dobu stál po Albrechtově boku a byl za své zásluhy odměňován, i když zástavy nedosahovali tak velkolepých sum jako za vlády jeho předchůdce. Po králově skonu na podzim roku 1439 si Šlik nárokoval na Habsburcích zaplacení dluhu ve výši 20 000 zl., které si od něj Albrecht vypůjčil.²⁷⁸

3.1.3. Ve službách Fridricha III.

Albrechtova smrt znamenala pro Kašpara Šlika načas ústup z vysoké politiky. Královna – vdova vynaložila velké úsilí, aby si bývalého kancléře udržela ve svých službách. Stal se tedy Alžbětiným tajným radou, protože místo královnina kancléře bylo již obsazeno.²⁷⁹ V této funkci se Šlik snažil o uhájení Alžbětiných nároků, za zmínku stojí Hufnagelův postřeh, že Kašpar mohl chtít využít Alžbětina vlivu v otázce volby krajských hejtmanů. Jedná se mu zřejmě o zisk hejtmanství žateckého, které ale získal jeho nepřítel Aleš ze Šternberka.²⁸⁰ Dalším možným důvodem Šlikova setrvávání v blízkosti Říše bylo úsilí, které

²⁷³ URBÁNEK, Rudolf, České dějiny III, Věk poděbradský I, Praha 1915, s. 264.

²⁷⁴ Oištěno in: Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, 6. díl, vyd. František Palacký, Praha 1872, s. 445 – 447; DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen..., s. 78.

²⁷⁵ Regesta Imperii XII. Albrecht II. 1438–1439, bearb. von Günther Hödl, Wien 1975, č. c. (Dále RI XII)

²⁷⁶ URBÁNEK, Rudolf, České dějiny III, Věk poděbradský I, Praha 1915, s. 286, 352.

²⁷⁷ Ze starých letopisů českých, vyd. Jaroslav Porák, Jaroslav Kašpar, Praha 1980, s. 135.

²⁷⁸ URBÁNEK, Rudolf, České dějiny III, Věk poděbradský I, Praha 1915, s. 455: celková výše Albrechtových závazků je odhadována na 300 000 zl.

²⁷⁹ HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 270: královna má vlastního kancléře pana Matese.

²⁸⁰ IBIDEM, s. 271; k nepřátelství Kašpara a Aleše viz URBÁNEK, Rudolf, České dějiny III. Věk poděbradský 2, Praha 1918, s. 157 – 158: „Aleš ze Šternberka nebyl se Šlikem v dobré vůli a vytýkal mu, že mu škodil kdysi u císaře Zikmunda a že byl též vinen zajetím jeho syna Petra; proti tomu bránil se Šlik, že příčinnou nevěle byl sám Aleš svým straněním císařovně Barboře i odporem proti králi Albrechtovi, a že Petr byl zajat bez jeho viny a že naopak on, Šlik, mu vyjednal rozličné výhody.“

v této době vynakládal k vyplacení židovské městské daně města Norimberku, která mu byla zapsána Zikmundem a potvrzena Albrechtem.²⁸¹ Po narození krále Ladislava Pohrobka hájil Šlik nároky Alžběty a jejího syna. V roce 1440 došlo v Uhrách k popření Alžbětiných nároků korunovací polského krále Vladislava Jagellonského uherským králem, v Čechách v té době byla ve hře kandidatura bavorská. Alžběta byla zcela odkázána na podporu Fridricha Habsburského. V jednáních mezi ním a královnou nalézám ambiciózní Kašpar Šlik příležitost k postupnému návratu na výsluní moci. I když byla jeho pozice stále omezena příslušností ke královně, přesto se mu již během roku 1440 podařilo získat od Fridricha kvitanci na vyplacení židovské daně v Norimberku a Rothenburgu nad Taubrem. Od počátku na vídeňském dvoře začíná Kašpar uplatňovat svoje nároky na uhrazení dluhu 20 000 zl., které půjčil zemřelému králi Albrechtovi. Ručení za tento dluh převzal Ulrich Eitzinger a v listopadu převzal ručení na sebe samotný král Fridrich. K uhrazení této pohledávky došlo ale až dne 25. května 1444 zastavením správy hradu Kreuzensteinu u Korneuburgu.²⁸²

Zvěsti o Šlikově přítomnosti při dvoře nového krále vzbudily obavy Kašparových odpůrců z řad kurfiřtů, že hrozí jeho návrat ke kancléřské hodnosti. Král Fridrich však zatím o povolání bývalého kancléře neuvažoval a říšským kancléřem jmenoval vídeňského probošta Konráda Zeidlera, svého rakouského kancléře, který však zemřel již v březnu 1442.²⁸³ Jeho nástupcem v úřadě kancléře se stal Jakub von Sierck, arcibiskup trevírský, který byl velkým odpůrcem Kašpara Šlika. V důsledku tohoto vlivu kurfiřtů na kancelář nejsou z této doby po Šlikovi v úřadě žádné stopy.²⁸⁴ Ale i přes přítomnost Jakuba Trevírského zůstává Fridrich se schopným Šlikem v kontaktu. První doklady opětovného vstupu Kašpara do služby pocházejí ze léta 1442, kdy krále doprovázel na korunovační cestě do Cách – zatím jako králův rada.²⁸⁵ Ze srpna roku 1442 pochází také řada Fridrichových potvrzení Šlikových

²⁸¹ HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 272; o zápisech městských daní je pojednáno ve vlastní podkapitole.

²⁸² HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 278, Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440 – 1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet, H. 12. Die Urkunden und Briefe des Österreichischen Staatsarchivs in Wien, Abt. Haus-, Hof- und Staatsarchiv: Allgemeine Urkundenreihe, Familienurkunden und Abschriftensammlungen (1440–1446), bearb. von Thomas Willich, Wien 1999, č. 223.

²⁸³ HEINIG, Paul-Joachim, Kaiser Friedrich III. (1440 – 1493). Hof, Regierung und Politik, 1. Teil, Köln–Weimar–Wien 1997, s. 634 – 635. Srov. IBIDEM, s. 640 Heinig zde upozorňuje, že představa osobní závislosti „nerozhodného a flegmatického“ krále Fridricha III. na jeho kancléři, jak je prezentována od doby Hufnagela, je značně přehnaná a nepodložená. Šlikův význam akcentuje právě v záležitosti získání říšské koruny a jeho působení v církevní otázce.

²⁸⁴ HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 283.

²⁸⁵ IBIDEM, s. 289: Upozorňuje na dar 25 zl., které obdržel zřejmě dne 28. července 1442 od rady města Frankfurtu nad Mohanem Kašpar Šlik, „der nu wider zu hofe kommen ist und bis her dem rade furderlich und fruntlich gewest ist und nu forter wol bass werden mochte.“

privilegií. Napětí mezi králem a kurfiřty narůstalo a kurfiřti vyklidili některé pozice v říšské kanceláři, v otázce přímého nástupu Kašpara Šlika do funkce zůstávali zatím neoblomní, Kašpar se tak oficiálně do úřadu říšského kancléře vrátil až v lednu 1443.²⁸⁶

Ještě předtím než se tak stalo, došlo k výrazné změně ve Fridrichově postoji v církevní otázce. Král Fridrich opustil na říšském sněmu ve Frankfurtu v roce 1442 pod vlivem kurfiřtů dosavadní politiku neutrality v otázce boje mezi římským papežem Evženem IV. a basilejským koncilem a jím zvoleným papežem Felixem V.²⁸⁷

Fridrich a kurfiřti připravovali poselstvo k Evženovi a koncilu, které by zprostředkovalo svolání nového koncilu. Do čela tohoto poselstva byl králem Fridrichem určen Kašpar Šlik, stále ještě jako pouhý dvořan. Papežská kurie zastupovaná legáty Juanem Carvajalem, Julianem Cesarinim a Mikulášem Kusánským se během těchto jednání snažila získat Šlika na Evženovu stranu. Prostředkem, který měl posunout váhy v papežův prospěch, měl být podle názoru Hufnagela příslib získání nejbližšího uvolněného biskupství pro Kašparova bratra Jindřicha Šlika; dle Hufnagela se Šlik touto nabídkou získat nechal.²⁸⁸ Je však patrné, že samotný příslib benefícia pro jeho bratra nemohl hrát v Kašparově diplomacii zcela rozhodující roli. Ve chvíli, kdy příklon kurfiřtů k basilejskému koncilu na začátku roku 1444 pohřbil naděje na svolání nového koncilu, Šlik již otevřeně vystupuje na straně římského papeže Evžena.²⁸⁹

²⁸⁶ IBIDEM, s. 290.

²⁸⁷ Stručně viz KRIEGER, Karl–Friedrich, Habsburkové ve středověku. Od Rudolfa I. (1218 – 1291) do Fridricha III. (1415 – 1493), Praha 2003, s. 170 – 171; HEINIG, Paul–Joachim, Kaiser Friedrich III. (1440 – 1493). Hof, Regierung und Politik, 1. Teil, Köln–Weimar–Wien 1997, s. 640 – 643: Situace se změnila od roku 1438, kdy se kurfiřti shodli na neutralitě vůči církevnímu sporu, kterou akceptoval také král Albrecht II., výrazně tím, že konciliaristé deklarovali v květnu 1439 učení o nadřazenosti koncilu nad papežem na dogma, Evžena sesadili a zvolili vzdoropapežem Felixe V. Král Fridrich III. v začátcích své vlády pokračoval v politice neutrality s tím, že prosazoval myšlenku nového koncilu, který by vzniklé schizma odstranil. Vzhledem k tomu, že pozice Evžena IV. od roku 1443 výrazně posílila, začal se i Fridrich pomalu přiklánět k římskému papeži. Důležitou úlohu při tom hrál právě Kašpar Šlik, který zřejmě nikoliv nezištně stranil římské kurii. Fridrich se tak od přelomu let 1444/1445 otevřeně postavil na stranu Evžena, který mu výhledově přislíbil císařskou korunu. Králova prořímská politika se vyhrotila v konflikt s kurfiřty, který gradoval dočasnou exkomunikací arcibiskupů kolínského a trevírského. Na urovnání tohoto konfliktu a na získání kurfiřtů na královu stranu měl velký podíl právě Kašpar Šlik. Slábnutí koncilní strany bylo dovršeno uzavřením Vídeňského konkordátu v roce 1448, který pro Římskou říši uznal Evženova nástupce Mikuláše V.

²⁸⁸ HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 293 – 294.

²⁸⁹ HEINIG, Paul–Joachim, Kaiser Friedrich III. (1440 – 1493). Hof, Regierung und Politik, 1. Teil, Köln–Weimar–Wien 1997, s. 640 – 641.

Tím se dostáváme ke sporu o freisinské biskupství²⁹⁰ – kapitole, která dokumentuje snahy Kašpara Šlika o zajištění jeho nejbližšího příbuzenstva na poli církevních beneficií. Předpokladem k tomuto zápasu²⁹¹ o vlivné říšské biskupství byla započatá duchovní kariéra jeho bratří. Jako duchovní jsou doloženi tři z Kašparových bratří: Jindřich Šlik²⁹² – hlavní aktér následujícího sporu – byl v roce 1431 prezentován proboštem v Nordhausenu.²⁹³ Tuto prebendu vystřídalo v zimě roku 1433 udělení probošství kapituly ve Staré Boleslavi, které se uvolnilo povýšením dosavadního probošta Mateše Šlika na rytíře.²⁹⁴ Třetím bratrem duchovního stavu byl František (+ 1498), který je v letech 1465 – 1495 doložen jako kanovník v Řezně.²⁹⁵

Dne 3. srpna 1443 zemřel ve Freisingu²⁹⁶ biskup Nikodém de la Scala. Kašpar neváhal a zažádal krále Fridricha, aby freisinské kapitule navrhnul jako kandidáta jeho bratra protonotáře Jindřicha Šlika, probošta boleslavské kapituly.²⁹⁷ Freisinská kapitula však zvolila v říjnu 1443 vlastního kandidáta kanovníka Jana Grünwaldera, který se již v minulosti o tento úřad ucházel a který měl podporu jak koncilu, který ho ve funkci potvrdil 13. listopadu 1443, tak bavorského vévody Albrechta III.²⁹⁸ Na to papež Evžen dostal svému slibu a novým biskupem bez odkladu jmenoval kancléřova bratra Jindřicha. Jelikož ale papež zatím otálel s vydáním jmenovací buly, ujal se Grünwalder biskupských statků v Bavorsku. Šlik chtěl

²⁹⁰ Nejpodrobněji HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 334 – 348.

²⁹¹ Jen pro úplnost je na tomto místě nutné připomenout církevní spor o budějovickou faru v letech 1444 – 1449. Konflikt na zmenšeném poli odrážel velký církevní konflikt v Říši, probíhal mezi litoměřickým biskupem Matějem Kučkou, mezi jehož příznivce patřil král Fridrich, a Jindřichem z Rabštejna, kterého podporoval Kašpar Šlik. Urbánek naznačil možnost, zda i ve sporu o budějovickou prebendu nepomýšlel Kašpar Šlik na své bratry Jindřicha, příp. Františka Šliky. Podrobněji: URBÁNEK, Rudolf, České dějiny III, Věk poděbradský I, Praha 1915, s. 698 – 706.

²⁹² Stučná biografická glosa in: Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1198 bis 1448. Ein biografisches Lexikon, hrsg. von Erwin Gatz, Berlin 2001, s. 204 – 205.

²⁹³ RI XI, 2, č. 8544.

²⁹⁴ RI XI, 2, č. 9670.

²⁹⁵ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 321; v této funkci je doložitelný ještě v roce 1495 srov. Regesta Imperii XIV. Ausgewählte Regesten des Kaiserreiches unter Maximilian I. (1493 – 1519), 1. Bd. 1. Teil: Maximilian I. (1493 – 1495), bearb. Von Hermann Wiesflecker, Wien-Köln 1990 (dále RI XIV, 1), č. 1728.

²⁹⁶ RI XI, 2, č. 12203: Dle tohoto dokumentu měl Zikmund 1. prosince 1437 využít práva 1. prosby ve prospěch Jindřicha Šlika k jeho zvolení freisinským biskupem. Jedná se patrně o falzum, domnívám se totiž, že v roce 1437 ještě nebylo specifikováno, které biskupství má Jindřich získat.

²⁹⁷ Doklady Fridrichovy intervence ve prospěch Jindřicha in: Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 11. Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken des Freistaates Sachsen, bearb. Elfie–Marita Eibl, Wien 1998, č. 45, 46.

²⁹⁸ HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 300 – 305.

reagovat tím, že by jeho bratr vstoupil do držení biskupských statků ležících v Rakousku, k čemuž se mu ale nepodařilo získat souhlas od věčně váhajícího krále Fridricha, který proto vyžadoval podklad v podobě papežské buly.²⁹⁹ Kašpar byl v té době přítomen na říšském sněmu v Norimberku, ze kterého se musel Kašpar náhle vzdálit do Lokte, protože mu zde jeho manželka Agnes po dvou dcerách porodila dlouho očekávaného prvního syna.³⁰⁰ K vydání buly došlo opožděně až v lednu 1444, kdy již byla Grünwalderova pozice podstatně posílena. V březnu téhož roku předstoupily obě sporné strany před krále, aby je rozsoudil. Král přenesl právo na držbu biskupských statků na Jindřicha Šlika, se samotnou investiturou však zatím váhal. Spor se tak dostal do nové fáze. Během roku 1444 posílila Šlikova freisinská iniciativa odpor kurfiřtů vůči Šlikovi. K vyostření situace došlo v roce 1446, když se i kurfiřti přiblížili k papeži Evženovi a nechali si od něj přislíbit uznání voleb, které proběhly v období neutrality. Mezi tyto patřilo i zvolení Grünwaldera freisinským biskupem, které se tak dostalo do jednání o uznání obediencie papeže Evžena IV. ze strany kurfiřtské opozice. V této fázi sporu byl však Kašpar úspěšný, protože král Fridrich si vyžádal právě v případě této kauzy výjimku.³⁰¹ Kašpar se prostřednictvím svého bratra Mateše snažil získat na prořímskou stranu saského kurfiřta Fridricha, což se oficiálně podařilo v srpnu 1447.³⁰² Počátkem roku 1447 pak římský papež Evžen IV. zemřel a v dubnu téhož roku byl na Stolec svatého Petra dosazen Tommaso Parentucelli jako Mikuláš V., který potvrdil nárok Jindřicha na biskupský úřad a vše nasvědčovalo tomu, že Šlikové mohou s biskupstvím najisto počítat. K radikálnímu obratu však již v otázce freisinského biskupství nedošlo. Protistrana zmobilizovala své síly k útoku, využila především Kašparovy dlouhodobé nepřítomnosti u dvora na podzim 1447, kdy se účastnil diplomatické mise v Miláně. Proti Kašparovi se navíc začala na vídeňském dvoře formovat silná opozice; do skupiny odpůrců Kašpara Šlika na Fridrichově dvoře patřil především komoří Jan Ungnad ze Suneku (+ 1461).³⁰³ Nakonec byl v úřadu freisinského biskupa s konečnou platností v květnu 1448 potvrzen Jan Grünwalder, který již mezitím opustil basilejský koncil a přidal se na papežskou stranu. Jindřich Šlik byl Fridrichem odškodněn držbou hradu a města Wels, platem 1000 zl. a příslibem udělení dalšího

²⁹⁹ IBIDEM, s. 336.

³⁰⁰ IBIDEM, s. 304.

³⁰¹ IBIDEM, s. 325.

³⁰² IBIDEM, s. 333: Výslovně jmenuje kurfiřtova vyslance Mateše Šlika, který přistupuje jménem kurfiřta k jednotné církevní politice s králem Fridrichem.

³⁰³ HEINIG, Paul-Joachim, Kaiser Friedrich III. (1440 – 1493). Hof, Regierung und Politik, 1. Teil, Köln–Weimar–Wien 1997, s. 90.

uvolněného biskupství.³⁰⁴ Jindřich se nároků na biskupství ve Freisingu oficiálně zřekl v lednu 1449.

Spor o freisinské biskupství tvořil během třetího kancléřství Kašpara Šlika nit, která sledovala jeho působení v církevní politice, ve které zastával výhradně prořímskou orientaci. Sjednání západního křesťanstva v Říši dovršené Vídeňským konkordátem ze 17. února 1448 bylo sice dovršením diplomatického díla Kašpara Šlika,³⁰⁵ ale neúspěch v záležitosti získání freisinské prebendy předznamenalo jeho následný pád.

Další významnou oblastí Kašpara Šlika byla Itálie, k níž po smrti Zikmunda Lucemburského ztratila Říše postupně vazby, protože jeho nástupce Albrecht musel zaměřit svoji pozornost převážně na prosazení svých nároků v lucemburských dědičných zemích a musel se potýkat s novým tureckým nebezpečím. Stejně tak v prvních letech vlády jeho nástupce Fridricha III. nepatřila Itálie k hlavním cílům říšské politiky. V roce 1442, když Kašpar Šlik – čelný představitel proitalské politiky na lucemburském dvoře – opět nastoupil do služeb krále Fridricha, byla jeho prvním úkolem diplomatická mise do Říma. Tímto byla obnovena italská politika římského krále, ve které Kašpar Šlik sledoval i své vlastní zájmy. Asi nejvýznamnější byla politika zaměřená na vévodství milánské.

S cestou v roce 1442 spojil Kašpar soukromou cestu do Milána, kde se pokoušel vymoci vyplacení starého dluhu 6000 zl. za vydání listin z roku 1426 na vévodovi Milánském.³⁰⁶ K zaplacení dluhu nedošlo, ale jako náhradu přislíbil Filipo Maria budoucímu kancléři jako zástavu město Koblenz se vším příslušenstvím, které se mu však nikdy nepodařilo získat.³⁰⁷ I osobní zájmy tak způsobily, že Kašpar Šlik zůstal zainteresován v milánské politice v následujících sporech o následnictví v Miláně po smrti vévody Filipa Maria v roce 1447.³⁰⁸

³⁰⁴ Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka. 1445 – 1448, 3. sv., vyd. Blažena Rynešová, Praha 1937, s. 334: „Tot' jest, pane, bylo, že je nám chtěl vzieti biskupstvie, jakož sme i JM^{ti} toho sstúpiti již svolili; a bratr mój schová sobě hrad dobrý a město, jako 600 kop platu, a JM^t má jemu jiné biskupstvie zjednatí. A pro který zisk JM^t to biskupstvie nám vzala, tot' bohda ústně poviem.“

³⁰⁵ HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 334.

³⁰⁶ IBIDEM, s. 397 – 398; k tomu též RI XI, 2, č. 11675: 21. 2. 1437 Zikmund povoluje své kanceláři na základě stížnosti kancléře Kašpara Šlika, že vévoda milánský ještě pořád přes opakovanou upomínku nezaplatil za vydané listiny kancelářský poplatek ve výši 6000 zl., hojit se na lidech a statech vévody a vybízí, aby jí při tom bylo vypomáháno. Nároky vůči vévodovi milánskému jsou zmiňovány ještě v dělení z roku 1472 in: SOA Zámorsk, RA Šlik, i.č. 371, sg.VII.1.

³⁰⁷ HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 417. (Dle autora se lokalita nachází v Pavii).

³⁰⁸ IBIDEM, s. 418 – 419.

Události v Uhrách po uprázdňení trůnu smrtí Albrechta byly pro Kašpara Šlika obzvláště důležité, protože byl držitelem několika statků na dnešním západním Slovensku. V roce 1440 zvolili uherští magnáti novým králem polského krále Vladislava Jagellonského, čímž byly popřeny nároky královny Alžběty a jejího syna Ladislava. Při prosazování nároků malého Ladislava stál Kašpar po boku krále Fridricha, ale vzhledem ke svým majetkovým zájmům v Uhrách se v konkrétních aktivitách držel zpátky a snažil se do konfliktu příliš nezasahovat. Přesto se však dostal do sporu s Pankrácem ze Svatého Mikuláše (z Holíče/von Bereucs), který byl stoupencem propolské strany a který působil na Šlikových državách vypalováním a loupením velké škody. Navíc jednomu z jeho družiny udělil uherský král Vladislav Jagellonský opevněné území na šlikových statcích, které pak bylo využíváno k útokům na sousední Rakousko.³⁰⁹ Působením papežského legáta Juliána, který se snažil napětí mezi oběma stranami, jak uherským králem, tak římským králem urovnat, aby je přiměl k tažení proti Turkům, se podařilo odvolat Vladislavovo udělení Kašparových statků družiníku Pankráce a Pankráci samotnému bylo zakázáno škodit na Kašparových državách.³¹⁰ Fakticky ale k nápravě nedošlo a Pankrác i nadále okupoval Skalici sousedící s Kašparovou Holíčí a podnikal z ní útoky do okolí. Šlik nakonec zvolil nejlehčí řešení a část panství, které nemohl držet, Pankrácovi zřejmě na podzim 1443 prodal.³¹¹ Kašparovo úsilí o smír mezi znepřátelenými stranami v Uhrách motivované jeho majetkovou držbou, které mu v Říši u jeho odpůrců přivodilo podezření ze zrady, se ještě umocnilo v roce 1444. Během těchto jednání, na jejichž základě bylo uzavřeno v květnu 1444 příměří mezi Fridrichem a Vladislavem, byl Pankrác na čas uvězněn. Po uzavření příměří žádal Kašpar, aby byli pacifikováni Pankrácovi vojáci, kteří nadále okupovali Holíč a od Šlikových poddaných vyžadovali vyplácení kontribuce.³¹² Během příměří však došlo k dalšímu protitureckému tažení, na kterém našel mladý uherský král u Varny smrt. Kašpar Šlik začal od té doby usilovně pracovat na nastolení Ladislava v Uhrách, ve kterém mohl vidět jedinou záruku pokojné držby svých statků v Uhrách. Nástupu Ladislava však bránila opozice v čele s uherským magnátem Lorencem Herdervárym, pro kterého bylo žádoucím cílem udržení anarchie v zemi. Významným faktorem, který přispěl k prosazení Ladislavovy kandidatury, byl vliv římského papeže Evžena v Uhrách, kterého Šlik jménem krále Fridricha požádal

³⁰⁹ IBIDEM, s. 356.

³¹⁰ IBIDEM, s. 357 – 358.

³¹¹ IBIDEM, s. 358.

³¹² IBIDEM, s. 363.

o podporu Ladislavových nároků.³¹³ Ty byly ze strany uerských magnátů uznány na sněmu v Pešti v dubnu 1445.

Prosazením Habsburka na uherský trůn se Fridrichovi uvolnily ruce pro pacifikaci uherského pohraničí. Vojenská výprava přinesla ovoce a dokonce i odbojný Pankrác ze Svatého Mikuláše nabídnul ve světle událostí za prostředkování Jana Jiskry z Brandýsa mír.³¹⁴ Spor byl vyřešen za Šlikovy delší nepřítomnosti ve Vídni, která následovala po jednáních s uherskými stavy o korunovaci a vydání malého krále v létě 1445. Po Šlikově odjezdu do Bavorska a Bádenska se pokračujícími Pankráčovými útoky situace vyhrotila natolik, že se pod vedením Jana Jiskry z Brandýsa zformovala účinná opozice, která přiměla Pankráce k uznání krále Ladislava a k hledání smíru s králem Fridrichem.³¹⁵ Šlikova nepřítomnost při těchto jednáních měla za důsledek, že působením jeho odpůrců na královském dvoře bylo Pankrácovi odpuštěno a rozsáhlé škody na Kašparově statcích zůstaly bez náhrady.³¹⁶

V roce 1446 byl uherským správcem zvolen Ján Hunyadi, čímž byl vliv římského krále na politiku v Uhrách značně umenšen. Neochota Habsburků vydat Uhrům jejich krále a spory o hraniční území vyústily ve vojenskou konfrontaci. Jednáních se opět účastnil Kašpar Šlik. Příměří na dva roky však bylo uzavřeno za jeho nepřítomnosti 1. června 1447, kdy byl Kašpar pověřen jednáními v Miláně, jejichž výsledek byl přijat na vídeňském dvoře sporně a oslabil jeho pozici.³¹⁷ Ještě v roce 1448 máme k dispozici doklad o Kašparově jednání s Uhry. Další kolo jednání bylo však stanoveno až na rok 1449, kterého se již Šlik z důvodu svého smrtelného onemocnění nemohl zúčastnit.³¹⁸

Poslední významnou kapitolou diplomatické činnosti Kašpara Šlika byla silná angažovanost v otázce Burgundska, kde ve sporu Viléma Saského a Filipa Burgundského obhajoval zájmy burgundského vévody v letech 1447 – 1448.³¹⁹ V této politice Šlik úzce spolupracoval s hrabětem Oldřichem II. Celským; důležitým momentem těchto jednání byla

³¹³ IBIDEM, s. 367.

³¹⁴ IBIDEM, s. 368.

³¹⁵ IBIDEM, s. 372: Pankráce okupoval tehdy Calisch součást Šlikova holičského panství.

³¹⁶ IBIDEM, s. 373 – 374.

³¹⁷ HEINIG, Paul-Joachim, Kaiser Friedrich III. (1440 – 1493). Hof, Regierung und Politik, 1. Teil, Köln–Weimar–Wien 1997, s. 643.

³¹⁸ HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 378.

³¹⁹ IBIDEM, s. 424 – 447.

burgundská snaha o uskutečnění dynastického sňatku s Habsburky. Tato snaha zůstala bez výsledku a zřejmě přispěla k počátku konce Kašpara Šlika.³²⁰

Nicméně o velké moci Kašparově v předvečer jeho pádu svědčí skutečnost, že v posledním roce jeho kancléřství (1447 – 1448) došlo k personálnímu spojení funkcí kancléře a soudce komorního soudu v jeho osobě.³²¹

V literatuře se tradičně uvádějí jako příčiny pádu Kašpara Šlika osobní nepřátelství a intriky na královském dvoře způsobené Šlikovou agresivní prospěchářskou politikou, zejména pak aktivitou ve sporu o freisinské biskupství. Zajímavý názor přináší ve svých studiích Paul–Joachim Heinig,³²² který aniž by zpochybňoval sílu a moc konkrétních averzí, pojímá pád Kašpara Šlika jako vzájemné vzdálení politiky kancléře a jeho panovníka. Konkrétními důvody, které uvádí, jsou zde zjevné neúspěchy Šlikovy diplomacie let 1447/1448; jmenovitě neúspěch milánské politiky, bezvýslednost burgundských jednání a hlavně nepříznivý vývoj v Čechách a Uhrách v otázce vydání Ladislava Pohrobka.

Konkrétní průběh tohoto konce by bylo možné vymezit následujícími událostmi. Na vídeňském dvoře se v průběhu let zformovala vlivná skupina rakouských šlechticů kolem korutanského komořího Jana Ungnada ze Suneku. K prvnímu většímu střetu mezi panovníkem a jeho kancléřem došlo začátkem roku 1448, když se Fridrich rozhodnul zasáhnout do sporu o freisinské biskupství způsobem, který nebyl Kašparovi po chuti. Šlik si však uvědomil, že jeho nepřátelé na dvoře sílí a zasadil se o brzké smíření s Fridrichem. Na počátku roku 1449 přesídlil dvůr do Nového Města u Vídně, kde agitace Šlikových odpůrců začala na novo. Postupně začaly vycházet najevo praktiky, kterých Šlik užíval během svého diplomatického působení, obzvláště během církevního sporu, a začaly se obracet proti němu. Ve Šlikův neprospěch přispěla také skutečnost, že v královské radě zasedal nyní jeho odpůrce freisinský biskup Jan Grünwalder. Fridrich znejistěl a od Šlika se odvrátil. I když si toto napětí vyžádalo Šlikův odchod ze dvora zpět do Vídně, zůstane otázkou, jestli ochlazení vztahů s králem by bylo definitivní.³²³ Bohužel, dříve než se mohlo ukázat, zda toto odcizení

³²⁰ HEINIG, Paul–Joachim, Kaiser Friedrich III. (1440 – 1493). Hof, Regierung und Politik, 1. Teil, Köln–Weimar–Wien 1997, s. 219.

³²¹ IBIDEM, s. 102, 645 – 646.

³²² IBIDEM, s. 644 – 645.

³²³ HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 450: Podle Hufnagela jsou dokladem toho, že Šlikův význam zcela nepohasl poselstva měst Norimberku a Vídně, která se na něj i v tomto období obracela jako na kancléře a vlivnou osobu. Zajímavý údaj v norimberské městské účetní knize z roku 1449 (Kammeramtsbuch), fol. 39: „Item herrn Casparn Slikchen sin kophl wigt zwo mark III lot, die mark per VIII gulden vnd 1 ½ gulden die man darczue geben hat.“ Tamtéž, fol. 27: zaznamenáno 1000 zl., které Šlik městu Vídně půjčil a které je nyní vrátilo.

je osudové, dospěla životní pout' Kašpara Šlika ke svému konci. Již na podzim roku 1448 ztratil Kašpar svoji manželku, která zemřela při porodu dalšího jeho dítěte.³²⁴ Jeho samotného ranila snad i pod nepříznivým vlivem událostí na přelomu května a června roku 1449 mrtvice, jak jsme zpraveni z listu Prokopa z Rabštejna panu Oldřichovi z Rožmberka: „*Pan Cašpar, náš dobrý přétel, velmi nemocen; šlak jej porazil, ruka a noha a pól jeho jako mrtvo a jedna strana levá téměř všecka. Strach na všakú hodinu, že pójde; neb dobrého rozumu ani dobře lidí zná.*“³²⁵ Zemřel 15. července 1449 ve Vídni, kde také u karmelitánů našel po boku své manželky Anežky poslední místo odpočinku.³²⁶

3.2. Falzátorská činnost Kašpara Šlika. Stav bádání a jeho vliv na zhodnocení hmotného postavení Kašpara Šlika

Klíčovým bodem nastínění majetkových poměrů šlikovského rodu od období kancléřství Kašpara Šlika je zhodnocení jeho falzátorské činnosti. V dějinách české diplomatiky tvoří Kašpar Šlik vlastní kategorii s pojmem kancelářská falza.³²⁷ Tato podskupina je nejobtížnější k odhalení, protože kancelářská falza vykazují po formální stránce zcela identické znaky jako listiny pravé.

Jisté podezření vůči Kašparu Šlikovi se objevilo již záhy po jeho smrti. Sdělení Mateše Šlika panu Oldřichovi z Rožmberka, ve kterém je rožmberský vladař žádán, aby nevěřil šířícím se zvěstem, že po smrti jeho bratra bylo nalezeno více než 100 zpečetěných nepopsaných listin, je dokladem pro tuto temnou stránku kancléřovy kariéry.³²⁸

³²⁴ IBIDEM, s. 451; zde je možné se opět jenom domnívat, zda se nejednalo o narození jednoho z Kašparových dvou synů.

³²⁵ Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka 1418 – 1462, sv.4, 1449 – 1462, vyd. Blažena Rynešová, Josef Pelikán, Praha 1954, s. 65.

³²⁶ GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte, s. 21: uvedeny výdaje města Chebu na Šlikovu památku.

³²⁷ ŠEBÁNEK, Jindřich, FIALA, Zdeněk, HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Česká diplomatika do roku 1848, Praha 1984, s. 27 – 28.

³²⁸ Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka 1418 – 1462, sv.4, 1449 – 1462, vyd. Blažena Rynešová, Josef Pelikán, Praha 1954, s. 129: „Euch ist mir zum Elbogen durch einen trefflichin mann gesagt worden, wie Eur gnad gesagt sulle haben euch sulle sein furkommen, wie nach meins brudirs tod mer dann hundert versigelter karten gesunden solten sein. Liebir herre, were sollichs fur euch komen, so gerucht des nit zu gelaubin, wann es lauter gelogen ist und kan sich in warheit nimmer erfinden; mein brudir ist tod als ein from mann, das sich mit gots hilf in warheit derfindet und erfinden sol.“

Jako prokazatelné falzum bylo odhaleno již roku 1836 tzv. šlikovské mincovní privilegium, které ale není možné připsat na účet Zikmundova kancléře, protože se jedná o dokument vzniklý až po založení Jáchymova v 16. století.³²⁹

Kritický pohled na činnost Šliků zaměřil i František Palacký, který napadal pravost hraběcí listiny, kterou měli Šlikové mít od císaře Zikmunda udělenou exempci z moci českého krále, kterou se pokoušeli uplatnit během konfliktů s loketskými many a kterou jim zemský soud roku 1486 neuznal.³³⁰

Řadu privilegií Zikmunda Lucemburského označil jako podezřelé Wilhelm Altmann při vydávání 11. svazku regestů listin tohoto panovníka. Jako důvod mu zde posloužily především formální nedostatky, například nesrovnalosti se Zikmundovým itinerářem a především absence uváděných listin v říšských registrech.

Přestože v letech 1900 – 1939/1986 vyšly zatím nejúplnější zpracování falzátorské činnosti Kašpara Šlika od Dvořáka, Pennricha, Hufnagela, Zechela a Heiniga, není možné zatím říct, že tato problematika byla uspokojivě vysvětlena.³³¹

Rozpor vznikl zvláště již zmíněným „přínosem“ Artura Zechela, který se úporně, a snad je možné říci i nekorektně, snaží ve své práci prokázat Kašparovu nevinu. Hlavní jeho tezí je tvrzení, že řada sporných listin vznikla se souhlasem Zikmundovým.³³² Přes výše zmíněné je Zechelovým pozitivem, že svým tvrzením položil otázky k dalšímu badání. Jeho prvenství zůstane i v množství prostudovaného materiálu a největším počtem pojednaných šlikovských písemností. Jako *advocatus diaboli* tak vytváří protějšek dodnes platným studiím Maxe Dvořáka a Alfreda Pennricha. Metodu polemiky s Zechelovými závěry zvolil jako koncepci svého příspěvku na konferenci o falzech v roce 1986 Paul–Joachim Heinig, který se ale zaměřil především na komplex nobilitačních listin Kašpara Šlika (povýšení do stavu svobodných pánů z r. 1422 a hraběcí listiny z roku 1437 a osvědčení pro Kašparovu manželku, že sňatkem s kancléřem neutrpí její šlechtictví).

³²⁹ DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen..., s. 51.

³³⁰ PALACKÝ, František, Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě, Praha 1921, s. 1090; Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, 5. díl, vyd. František Palacký, Praha 1862, s. 17.

³³¹ Odkazy na konkrétní díla jsou uvedeny v úvodním zhodnocení literatury.

³³² ZECHEL, Artur, Studien..., s. 33: „Věřím spíš, že Šlik byl povýšen do stavu sv. p. v r. 1433 a že tuto listinu v roce 1437 se Zikmundovým souhlasem zničil a nahradil listinou z r. 1422.“ Cituji Zechelův argument, kterým vysvětluje vznik Kašparova nejprokazatelnějšího falza – listiny o povýšení do stavu svobodných pánů z roku 1422. Příkladem neserióznosti v přístupu k látce může být Zechelova argumentace ve prospěch listiny, kterou měl Zikmund v roce 1437 podporovat zvolení Jindřicha Šlika freisinským biskupem.

Badání o šlikovských falzech naráží na problém, na který upozornil již Heinig, a to na skutečnost, že praxe v Zikmundově kanceláři umožňovala téměř všechno.³³³ Absence kontroly procesu zlistinění v lucemburské kanceláři byla příležitostí, které mohla osoba v úřadu kancléře snadno zneužít. Teprve nové kancelářské praktiky, které nastupují do říšské kanceláře s nástupem Habsburků, tyto možnosti značně omezují. Naprostou novinkou, která však nebyla cílena konkrétně proti Šlikovi, bylo předkládání již zpečetěných listin k ověření panovníkovou sekretní pečetí.³³⁴

Jeden z posledních závěrů v diplomatickém badání nad šlikovskými falzy se týká falzátorství v Čechách obecně. Již několikrát navržená lákavě vyhlížející hypotéza o součinnosti falzátorské činnosti³³⁵ Oldřicha II. z Rožmberka a Kašpara Šlika sice zřejmě nebude ani vyvrácena ani potvrzena. Nejnověji se ale podařilo Karlu Marázovi vyvrátit domněnku, že k výrobě rožmberských falz poskytnul Kašpar Oldřichovi pravé typáře pečetí, protože jeho studie dokázala, že Oldřich při výrobě použil typářů falešných.³³⁶

Pro zhodnocení reálného hmotného dopadu šlikovských privilegií jsem navrhnul základní třídění, které jsem se pokusil aplikovat na téměř 100 privilegií vydaných ve prospěch Kašpara Šlika. V případě listin sporných či dokonce falešných je nutné zohledňovat skutečnost, jestli výsady v nich obsažené byly ze strany Šliků nárokovány, případně zda bylo těchto výsad dosaženo. Tato skutečnost však zůstává v řadě případů nezjistitelná.

První skupinu tvoří tzv. *nepodezřelé majetkové listiny*: jedná se o skupinu listin, kterými panovník uděloval svému podřízenému za vykonané služby, případně půjčky zápisy ve formě nároků na statky, odumřelá říšská i česká léna, případně platy (do tohoto oddílu je možné zahrnout i zápisy daní říšských měst). Smyslem těchto zápisů nebyla reálná pozemková držba. Skutečnému nabytí těchto statků stál v řadě případů v cestě konflikt (vojenský i soudní) s bývalým držitelem nebo jeho dědici, což bylo zcela v souladu s revindikační politikou lucemburského panovníka v Říši. Obdarovaný Šlik se tak stal

³³³ Heinig, Paul-Joachim: War Kaspar Schlick..., s. 251 – 252.

³³⁴ HEINIG, Paul-Joachim, Kaiser Friedrich III. (1440 – 1493). Hof, Regierung und Politik, 1. Teil, Köln–Weimar–Wien 1997, s. 641 – 642.

³³⁵ URBÁNEK, Rudolf, České dějiny III, Věk poděbradský I, Praha 1915, s. 181; naposledy JÁNSKÝ, Jiří, Kronika česko-bavorské hranice II, Domažlice 2004, s. 165.

³³⁶ MARÁZ, Karel, K problematice padělání pečetí na sklonku středověku. Sfragistický příspěvek k falzům Oldřicha II. z Rožmberka, in: SAP 48, 1998, s. 71.

nástrojem panovníkovy politiky udělování promlčených říšských lén; v kanceláři byl snad navíc touto agendou přímo pověřen.³³⁷

Pro držitele tak měly hodnotu samotné zápisy, které sloužily jako předmět dalších transakcí (prodeje či nároku na odškodnění), protože existovala jen malá naděje vstoupit do jejich skutečného držení. Většina Šlikových privilegií v období před získáním titulu kancléře jsou právě tohoto druhu. Zřejmě i původní nedochovaná listina o udělení Bassana, které se ale později stalo v Kašparových plánech nástrojem k zisku šlechtické urozenosti, je možné zařadit do této skupiny. V pozdějším období, když Kašparův význam vzrostl a udělení se začala týkat i větších celků, přestaly tyto zápisy být pro kancléře pouhým obchodním artiklem. Šlik začal pomýšlet na skutečnou pozemkovou držbu, která by do budoucna hmotně zajistila jeho sociální vzestup. Do této skupiny patřila i zástavní listina Loketska, stejně jako zápis práv k Toggenburgu a zemi Wenden; dále pak zvýšení zástavních sum na Cheb (1431, 1437) a Loket (1437) a zápis vdovského důchodu pro manželku Anežku v roce 1437.³³⁸

Druhou skupinou jsou tzv. *podezřelé majetkové listiny*. Jedná se o skupinu listin stejné povahy jako předchozí, s jejichž obsahem však již bylo zřejmě manipulováno, případně jsou zcela smyšlené. Do této skupiny bych zařadil text dědičného udělení židovské daně v Norimberku z roku 1434 a dědičné udělení Hroznětína a Schönecku z r. 1437. Patřilo by sem i dědičné udělení Falknova, které je však nepochybně dílem Kašparových a Matesových dědiců a jejich snahy o zajištění zisků z minulých let. Některé tyto padělky byly potvrzovány Zikmundovými nástupci, takže jako například v případě udělení říšské daně z města Rothenburgu nad Tauberem v roce 1437 došlo ve 40. letech ke skutečnému vyplacení této sumy Kašparu Šlikovi na základě toho privilegia.

Do poslední skupiny bych zařadil tzv. nobilitační listiny. Tato skupina listin dokládající stavovský vzestup Kašpara Šlika je nejproblematictější ke zhodnocení. Smyslem této aktivity je Šlikovo úsilí o získání titulu říšského hraběte vázaného na panství Bassano, povýšené za tím účelem na hrabství. Kašpar Šlik, který dosáhl v roce 1433 po císařské korunovaci titulu rytíře a svobodného pána, nechal vytvořit falzum, kterým antedatoval akt povýšení do stavu svobodných pánů do roku 1422 a vytvořil i nové znění listiny o pasování na rytíře. V první listině se objevují zmínky o italském původu Šlikovy matky a zpadělané pasování na rytíře má potvrdit pravost listiny předchozí. Když na jaře roku 1437 vstoupil

³³⁷ WEFERS, Sabine, Das politische System Kaiser Sigmunds, Stuttgart 1989, s. 171.

³³⁸ Zvýšení zástavní sumy za Loketskou se projevilo v ceně, za kterou měli Šlikové postoupit práva k Loketskému saským panovníkům v roce 1471.

kancléř Šlik do nerovného sňatku s Anežkou Olešnicko–Kozelskou, vystavil Zikmund kněžně osvědčení, že sňatkem neutrpí její knížecí stav. V tomto osvědčení se ale již objevují odkazy na Šlikův smyšlený původ.³³⁹ Završením pak byly dvě hraběcí listiny datované na konec října 1437, kterými Zikmund měl povýšit Šlika na říšského hraběte a panství Bassano na hrabství. Jak prokázala dosavadní studia Kašpar Šlik za doby svého života titulu říšského hraběte neužíval. Hraběcí titul začal být využíván teprve později syny Matese Šlika, který ale předtím musel vlastním falšováním přenést kontinuitu bratrových výsad na sebe a své potomky.³⁴⁰

Po této kategorizaci šlikovských listin se mi za současného stavu znalostí, zdá jako oprávněné přijmout prozatímní závěr, že činnost falzátora Šlika více než majetkový vzestup akcentovala vzestup sociální. Majetkový zisk byl pro Kašpara realitou, šlechtická nobilitace však nedostižným cílem.

3.3. Hospodářské poměry rodu do r. 1449

3.3.1. Nastínění možných druhů příjmů. Kancelářská činnost, zástavy a neformální příjmy

Než přistoupím k výčtu jednotlivých položek, ze kterých se postupně skládalo budoucí šlikovské panství, pokusím se vymezit zdroje příjmů, které k vytvoření této državy přispěly.

Prvořadým zdrojem příjmů Kašpara Šlika a zřejmě i jediným, který je možné mapovat, byly zisky plynoucí z jeho dvorské služby. Nejobvyklejší formu odměny za diplomatické a jiné služby (peněžní půjčky apod.), nebo místo žoldu tvořily zástavní listiny, jejichž princip je založen na právu k držbě a právu k užívání zastavovaného objektu.³⁴¹ Další formou zisků byly příjmy plynoucí z fungování kanceláře – pod tuto položku je možné rovnocenně zahrnout příjmy z kancelářské činnosti, stejně jako rozličné formy neformálních

³³⁹ RI XI, 2, č. 11903.

³⁴⁰ HEINIG, Paul–Joachim: *War Kaspar Schlick...*, s. 275: upozorňuje na nahrazování slov v textu: *heredes na fratres*.

³⁴¹ MORAVEC, Milan, *Zástavy Zikmunda Lucemburského v českých zemích z let 1420 – 1437*, in: *Folia historica Bohemica* 9, Praha 1985, s. 94 – 96.

obdarování, které měly za cíl příznivě si vlivného úředníka naklonit, aniž by se jednalo o úplatky, protože tento pojem v této době neexistoval.³⁴²

Pro zjednodušení je nezbytné rozdělit Šlikův úřední život na dvě období:

- 1) období od nástupu do kanceláře v roce 1416 do roku 1433.
- 2) období od nástupu do úřadu říšského kancléře.

Ad 1) Pro období počátků Šlikovy úřední kariéry jsou příznačné zástavní listiny vydávané panovníkem pro několik příjemců (1424 – 1430). Jak již bylo zmíněno, jednalo se výhradně o zisky, které se nacházely v protiprávním držení dalších osob. Reálná držba by předpokládala vojenskou nebo soudní konfrontaci. Domnívám se tedy, že hodnotou zde byla samotná zástavní listina, případně odškodnění za ní, než vlastní držba a její užívání. S růstem Kašparova významu v období 1430 – 1433 přibývá zástavních listin vydávaných pouze pro jeho osobu.

Ad 2) Zásadní změnou je jmenování Kašpara Šlika říšským kancléřem v květnu 1433. Vhodným zdrojem příjmu kanceláře byly kancelářské taxy a poplatky za konfirmace městských privilegií, jejichž výše se oproti minulému období výrazně zvýšila. Tento nárůst nebyl skutečně nepatrný, zatímco říšská města platila v minulosti za konformace 60 – 100 zl., nyní musela vyplácet tisíce.³⁴³ Šlik jako kancléř se navíc stal významným věřitelem panovníkovi pro v jeho finančních potřebách.³⁴⁴

Výnosné příjmy, které musely tvořit základ Kašparova bohatství v podobě formálních i neformálních zisků z potvrzování městských privilegií římských králů, se během Kašparova života vyskytly ještě jednou a to po zvolení Albrechta římským králem – například potvrzení privilegií města Norimberka.³⁴⁵ Po nástupu Fridricha III. jeho význam dočasně oslabil. Přesto je v roce 1440 v instrukci bazilejského poselstva počítáno s 50 zl. pro každého na dvoře, kdo může ovlivnit krále a v případě Šlika se počítá s vyšším obnosem. Pravdou však

³⁴² Vedle finančních darů, které převažovaly, je možné nalézt i dary věcné jako například „orlojík“, který odkázal Kašparu Šlikovi v roce 1438 pražský měšťan Jan Reček (TOMEK, Wáclaw, Wladivoj, Dějepis města Prahy, 8. díl, Praha 1891, s. 494), nebo drahý hřebec, kterého poslal Šlikovi v roce 1437 velmistr řádu německých rytířů, aby tento usmířil rozhněvaného Zikmunda po uzavření míru Brzesci (PENNRICH, Alfred, o. c., s. 33 – 34).

³⁴³ NUGLISCH, Adolf, Das Finanzwesen des Deutschen Reiches unter Kaiser Sigmund, in: Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, 3. Folge, 21. Band, Jena 1901, s. 162

³⁴⁴ Ještě je za potřebí ověřit údaj, že Zikmund pronajal kancelář Kašparu Šlikovi, který mu za to ročně odváděl 10 000 zl., která je uvedena in: HOENSCH, Jörg K., Kaiser Sigismund. Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368 – 1437, München 1996, s. 512 – 513.

³⁴⁵ RI XII, n. 46.

je, že instrukce přeceňovala Šlikův skutečný vliv v této době.³⁴⁶ Dalším dokladem těchto příjmů je například potvrzení privilegií města Řezna z dubna 1443, kde je uvedeno, že 500 rýn. zl. bylo předáno kanceláři za vyhotovení konfirmace a dalších 50 rýn. zl. bylo darováno osobně Kašparu Šlikovi.³⁴⁷

I zástavní listiny udělující panství v této době narůstají na významu a přestávají být pouhým stavebním kamenem dláždícím cestu bohatnutí jedince, ale stávají se cílem, který si obdarovaný snaží zajistit a reálně do budoucna podržet. V zástavní politice Kašpara Šlika se výrazněji začíná rýsovat koncepce vytvoření skutečného – byť zatím zástavního panství. Druhotným dokladem urputné snahy o zajištění těchto zástav jsou dle mého názoru listiny stvrzující dědičné darování dříve zastavených statků.³⁴⁸

Pro zhodnocení skutečného významu pozemkové držby tohoto období, jakým byla pro Šliky zástavní držba Loketska a později vlastnictví Holíče, je nutné vzít v patrnost permanentní válečný stav, který probíhal ve 40. letech v Loketsku mezi Šliky a Ilburky a Uhrách v téže době mezi Kašparem a Pankrácem ze Svätého Mikuláše. V Loketsku byl další zábranou držení zástavy latentní konflikt mezi zástavními pány a obyvateli kraje a města, kteří měli privilegii zaručenou rozsáhlou pravomoc v nakládání s manskými statky a disponovali úlevami při odvádění královské daně. Zájem Šliků na podřízení obyvatel kraje a města vytvořil do budoucna základ konfliktu s many loketského kraje, který měl dohru až do 16. století.

3.3.2. Zástavy daní říšských měst Frankfurtu, Norimberku, Rothenburgu a Erfurthu

Významný podíl v příjmech Kašpara Šlika a později jeho bratra Mateše tvořily zápisy ročních daní říšských měst. V politice říšských vybírání daní říšských měst je možné sledovat 3 základní fáze: 1. v období do roku 1420 zastavuje král daň každoročně jiné osobě. 2. v období let 1420 – 1430 jsou daně zastavovány dlouhodoběji jedné osobě. 3. od počátku

³⁴⁶ HEINIG, Paul-Joachim, Kaiser Friedrich III. (1440 – 1493). Hof, Regierung und Politik, 1. Teil, Köln–Weimar–Wien 1997, s. 175.

³⁴⁷ Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 15. Die Urkunden und Briefe aus den Beständen "Reichsstadt" und "Hochstift" Regensburg des Bayerischen Hauptstaatsarchivs in München sowie aus den Regensburger Archiven und Bibliotheken, bearb. Franz Fuchs; Karl–Friedrich Krieger, Wien 2002, č. 33.

³⁴⁸ Darování statků Hroznětín (1437), Falknov (1435–1437) a Schöneck (1438).

30. let je patrná tendence, kdy daň, případně její část vystavuje město samo králi nebo na základě příkazu třetí osobě.³⁴⁹

Prvním zápisem tohoto druhu byla výplata části daně města Frankfurtu mezi Kašpara Šlika a několik dalších Zikmundových služebníků v roce 1428.³⁵⁰ Stejně jednorázový byl i zápis daně města Rothenburgu nad Taubrem v roce 1430 a částky 200 zl. na městech Kostnici a Überlingen v roce 1431.³⁵¹ Řada otazníků do budoucna však vyvstává kolem udělení daně Rothenburgu. Tím, že Zikmund zastavil tuto daň ve výši 400 zl. ročně³⁵² Kašparu Šlikovi, porušil privilegium dané městu v roce 1429, že jeho daň nesmí být zastavena. Město tedy proti jejímu vyplacení Šlikovi protestovalo a Zikmund své nařízení v neprospěch Šlika odvolal.³⁵³ Z října roku 1437 však je dochováno velmi podezřelé privilegium, ve kterém Zikmund své rozhodnutí opět mění tentokrát však překvapivě ve prospěch svého kancléře.³⁵⁴ Tento stav byl později potvrzen snad podezřelou konfirmací Albrechtovou a následně pravou konfirmací Fridrichovou.³⁵⁵ Na základě dochovaných kvitancí je možné se domnívat, že tato daň byla Šlikovi přesto několikrát do jeho smrti vyplacena.

Zvláště důležitou položkou říšských městských daní byla židovská daň, případně tzv. „goldene Opferpfennig“, jejichž výše se stanovala podle počtu členů obce a které se po té dělily mezi panovníka a město.³⁵⁶ Židovská daň města Norimberku³⁵⁷ byla za vlády Zikmundovy dlouhodobě zapsána radovi Wigleisi Schenkovi von Geyern a po jeho smrti Kašparu Šlikovi za 3600 zl. Krátce na to se Kašpar tohoto udělení na žádost Zikmunda zřekl

³⁴⁹ HEINIG, Paul-Joachim, *Reichsstädte, freie Städte und Königtum 1389 – 1450. Ein Beitrag zur deutschen Verfassungsgeschichte*, Wiesbaden 1983, s. 67.

³⁵⁰ RI XI, 2, č. 7078.

³⁵¹ RI XI, 2, č. 7927, 8063.

³⁵² Podle NUGLISCH, Adolf, *Das Finanzwesen des Deutschen Reiches unter Kaiser Sigmund*, in: *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik*, 3. Folge, 21. Band, Jena 1901, s. 145 – 167.

³⁵³ DVOŘÁK, Max, *Die Fälschungen...*, s. 80 – 81.

³⁵⁴ SOA Zámorsk, RA Šlik, i.č. 491, sg. X.2.

³⁵⁵ RI XII, č. 1145; *Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493)*. Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 9. *Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken der Regierungsbezirke Koblenz und Trier*, bearb. Roland Neumann, Wien 1996, č. 75.

³⁵⁶ HEINIG, Paul-Joachim, *Reichsstädte, freie Städte und Königtum 1389 – 1450. Ein Beitrag zur deutschen Verfassungsgeschichte*, Wiesbaden 1983, s. 56.

³⁵⁷ O problematice židovských daní říšských měst HEINIG, Paul-Joachim, *Reichsstädte, freie Städte und Königtum 1389 – 1450. Ein Beitrag zur deutschen Verfassungsgeschichte*, Wiesbaden 1983, s. 81 – 101. Židovská daň města Norimberku IBIDEM, 96 – 98.

ve prospěch maršálka Haupta z Papenheimu a Zikmund mu připočetl těchto 3600 zl. k celkové zástavní sumě, za kterou Kašpar získal Loketskou.³⁵⁸

Kromě zápisů celé daně byl již od dob vlády Karla IV. zapisován podíl z této daně pánům z Koldic. Tento podíl ve výši 200 zl. měl Kašpar Šlik doživotně získat 1. října 1434, tedy dva dny po zastavení Loketska, za poskytnutí 3300 zl. císaři Zikmundovi.³⁵⁹ Zde je nutné upozornit na podezřelou skutečnost, že dva dny předtím odškodnil Zikmund Šlika za půjčku 3600 zl. zápisem práv k Loketsku. Doživotní zástava podílu na dani za půjčku 3300 zl. vypadá, jako by Zikmund znovu vyplácel, co již před dvěma dny splatil. Možnosti jsou dvě, listina zastavující podíl na dani ve výši 200 zl. Kašparu Šlikovi je falzem nebo kancléř poskytnul Zikmundovi další půjčku v obdobné výši. Nicméně skutečností zůstává, že tato suma pak byla Kašparu Šlikovi pravidelně vyplácena až do jeho smrti (za léta 1434 – 1448 obdržel tedy 3000 zl.).³⁶⁰

Zatím ne zcela jasnou záležitostí je pokus Šlika získat opět zástavu panovnické židovské daně v plné výši, jak byla poukazována Hauptovi z Papenheimu. Z roku 1439 jsou dochovány listiny, ve kterých Albrecht II. uděluje židovskou daň, kterou držel Papenheim s laskavým svolením Šlika, kterému byla kdysi zapsána a zvyšuje zástavní sumu o 2000 zl.³⁶¹ Vzhledem k tomu, že již od příštího roku je tato daň přiznána Jindřichovi z Papenheimu, zdá se Kašpar Šlik s touto snahou nepochodil.³⁶² Jednorázovou odměnou pro kancléře byl zápis říšské daně města Norimberku ve výši 1000 rýn. zl. na podzim roku 1438.³⁶³

Zatím nikoliv zcela srozumitelnou dohru měl zápis podílu z poloviny říšské daně po Kašparově smrti. Již v prvním termínu po kancléřově skonu vydal Fridrich nařízení, aby podíl z daně byl vyplacen přímo komoře. Z roku 1451 jsou však dochovány doklady o sporu, který probíhal mezi radou města Norimberka a kancléřovým bratrem Matesem, který si vyplacení tohoto podílu nárokoval. Na základě této korespondence by bylo možné říci, že Šlik

³⁵⁸ Vidimus zástavní listiny k Loketsku z roku 1531 v NA Praha, fond Stará manipulace, S 16/5; LÜNIG, J. Chr., Deutsches Archiv 23. Spicilegium seculare 2, Leipzig 1790, fol. 1180 – 1181.

³⁵⁹ RI XI, 2, č. 10899.

³⁶⁰ RI XI, 2, č. 11181, 11449, 12066; RI XII, č. 346, 1144; Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 14. Die Urkunden und Briefe aus Archiven und Bibliotheken der Stadt Nürnberg, Teil 1: 1440–1449, bearb. Dieter Rübsamen, Wien 2000, č. 38, 142, 188, 256, 309, 362, 381, 432; Regesta chronologico-diplomatica Friderici III. Romanorum Imperatoris (Regis IV.). Bearb. Chmel, Joseph, Wien, 1838–1840, č. 403.

³⁶¹ RI XII, č. 1041, 1144, 1166.

³⁶² HEINIG, Paul-Joachim, Reichsstädte, freie Städte und Königtum 1389 – 1450. Ein Beitrag zur deutschen Verfassungsgeschichte, Wiesbaden 1983, s. 99.

³⁶³ RI XII, č. 354, 355, 411.

neuspěl.³⁶⁴ Tomuto závěru však odporuje údaj ze smlouvy o dělení Šliků v roce 1472, kde je poloviční židovská daň zmiňována jako díl Mateše Šlika.³⁶⁵ Dokladem toho, že se Mates o uplatnění tohoto nároku pokusil, je zlomek korespondence mezi Matesem, radou Norimberku, saským kurfiřtem a vévodou a císařem z let 1476 – 1477.³⁶⁶ Fridrich zde důrazně pod vyhrůžkou trestu vyzývá Matese, aby přestal na Norimberku vymáhat vyplacení této daně a aby proti tomuto městu nepodnikal záští, jak Šlik vyhrožoval. Městu Norimberku císař zakázal sumu Matesovi vyplácet a saské panovníky žádal o podporu v postupu proti Matesovi. Tento spor tedy skončil pro Šliky neúspěchem, přesto je ale zajímavá zmínka v listu ze 7. října 1477, ve kterém Mates pod hrozbou užití síly vyzýval k vyplacení požadovaného obnosu, který mu (sic!) již 3 roky není odváděn, i když mu předtím po pět let (tedy 1100 zl.) na základě jeho kvitancí byl radou vyplácen.³⁶⁷ Celé úsilí bylo zřejmě neúspěšné, jak dokládá zápis z register komorního soudu z roku 1480, ve kterých je zaznamenáno, že sasští panovníci sice uznali nároky Šliků vůči Norimberku, ale proti císařskému rozkazu vystoupit nechtěli a odkázali Šliky k českému králi.³⁶⁸ Přes nepříznivý výsledek se však ukazuje, že se Šlikům alespoň dočasně podařilo participovat na výhodě, která byla poskytnuta na dobu života Kašpara Šlika.³⁶⁹

Poslední doloženou zástavou městské daně bylo udělení zlatého obětního feniku města Erfurtu Matesu Šlikovi v letech 1433 a 1436, stejně jako její dědičná zástava z roku 1436 za dluh 1000 zl., který u Mateše Zikmundovi vzniknul za služby prokázané mu v Německu, Itálii a Uhrách.³⁷⁰ Její vyplacení je doloženo z období vlády Albrechta

³⁶⁴ Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 11. Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken des Freistaates Sachsen, bearb. Elfie–Marita Eibl, Wien 1998, č. 98.

³⁶⁵ Podělení Mateše a Václava Šliků z roku 1472 in: SOA Zámorsk, RA Šlik, i.č. 371, sg.VII.1.

³⁶⁶ SächsHStA, 10005 Hof- und Zentralverwaltung (Wittemberger Archiv), Loc. 4368, fol. 1 – 8; registry císařských mandátů v Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 11 Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken des Freistaates Sachsen, bearb. Elfie–Marita Eibl, Wien 1998, č. 467, 487 – 490, 494.

³⁶⁷ SächsHStA, 10005 Hof- und Zentralverwaltung (Wittemberger Archiv), Loc. 4368, fol. 3: „als mir vor etlich(en) zeyt von ew(rn) erbe(rn) weysheit funf gancze Jar(en) auch verhalten worden, die Ir mir doch hernach auf meyn selbist quitantzen bezallen liest, nemlich eilfhundert reinisch gulden...“

³⁶⁸ Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, 6. díl, vyd. František Palacký, Praha 1872, s. 553.

³⁶⁹ Zde navrhuji k dalšímu bádání otázku věrohodnosti již zmíněné listiny, kterou v roce 1434 připsal Zikmund obnos 200 zl. Kašparu Šlikovi a (!) dědicům. Otázka vyplacení této zástavy od dědiců by mohla lépe náležet do kontextu sporu Mateše Šlika s Norimberkem, než do koncepce zisků Kašpara Šlika.

³⁷⁰ RI XI, 2, č. 9833, 11239, 11468.

i Fridricha, kdy došlo k úpravě její výše, když bylo zjištěno, že daň byla ze strany Židů krácena. Později v souvislosti s vyhnáním erfurtských židů vznikl spor mezi Matesovými syny a městem Erfurtem, který byl ukončen až 7. dubna 1486, ve kterém Mikuláš, Jeroným a Kašpar Šlikové se zřekli za tuto sumu svých práv k židovské dani.³⁷¹

3.3.3. Drobné pozemkové zisky Kašpara Šlika do roku 1430

První údaje, které by bylo možné s výše uvedenou výhradou nazvat pozemkovým vlastnictvím, se objevují v polovině 20. let 15. století a mohou vypovídat o postupném růstu významu písaře Kašpara Šlika v královské kanceláři. Jedná se většinou o uprázdněná říšská léna, která jsou protiprávně držena a jejich reálný zisk vyžadoval vojenskou konfrontaci. V této fázi se tedy nejedná o zástavy ve vlastním slova smyslu, nýbrž o udělení jako odměnu za určitou službu, případně žold. Hodnotou zde není tedy samotná držba, ale právě tento nárok. Nicméně právě na tomto shromažďování majetku od drobných zápisů k větším je možné demonstrovat Kašparův postupný vzestup.

3.3.3.1. Vigonium v Pavii

Prvním ziskem, ve kterém figuruje jméno Kašpara Šlika, je zapsání hradu Vigonium (Vigevano) ležící jihovýchodně od Milána, který Zikmund odejmul milánskému vévodovi a udělil ho 14. února 1424 v léno Richardovi z Ragogna, Kašparu Šlikovi a Kašparu Tornerovi s příkazem, aby ho vévodovi odňali.³⁷² Toto udělení, které spadá do období nejhlubšího úpadku Zikmundovy moci v Říši, zvláště na její západní hranici, na který nejjasněji poukazuje tzv. bingenský spolek kurfiřtů ostře namířený proti Zikmundovi, uzavřený 17. ledna 1424,³⁷³ bylo součástí konfliktu Zikmunda s milánsko–benátskou koalicí.³⁷⁴ Hrad Vigonium byl totiž dědičně zapsán Richardovi z Ragogna již roku 1414, od té doby se jeho nový držitel nacházel v permanentním konfliktu s vévodou milánským.³⁷⁵ Když tedy Zikmund o deset let později zapsal hrad opět Richardovi a navíc ještě Kašparu Šlikovi a Kašparu Tornerovi, toho času rychtáři z Gmüdu, který byl Zikmundovým pověřencem v jednání se švýcarskými kantony o spojení proti Milánu, jednalo se jednoznačně

³⁷¹ Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 10. Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken des Landes Thüringen, bearb. Eberhard Holtz, Wien 1996, č. 37 – 39.

³⁷² RI XI, I, č. 5796.

³⁷³ BAUM, Wilhelm, o. c., s. 213 – 214.

³⁷⁴ IBIDEM, s. 228 – 229.

³⁷⁵ ZECHEL, Artur, Studien..., s. 36 – 38.

o posílení Richardovy pozice ve válce s Viscontim. Reálný zisk tedy předpokládal úspěch ve válce proti vévodovi. V listině o udělení jsou také vyzývána města švýcarského Spříseženstva, aby tři leníky ve válce s Milánem podpořila, což odráží Zikmundovu strategii, jejímž smyslem více než konkrétní vojenská účast Spříseženstva ve válce s Milánem byla ochota švýcarských kantonů se na tomto konfliktu podílet, která Zikmundovi sloužila jako prostředek nátlaku vůči Filipovi Máriovi.³⁷⁶ O konkrétním osudu této držby, ani případné Šlikově účasti ve válce a jeho konkrétním zisku z této situace nejsou dochovány zprávy. Je tedy možné se domnívat, že k nabytí tohoto hradu nakonec nedošlo i vzhledem k tomu, že již následujícího roku 1425 došlo k rozpadu milánsko–benátské koalice a Visconti se na čas stal spojencem krále Zikmunda.

3.3.3.2. Drobné zástavy v Porýní

I v následujících případech se jednalo o udělení s minimálním dopadem. Dne 2. června 1424 získali dva Zikmundovi úředníci: Kašpar Šlik, písař, a Michael von Priest, královský protonotář, tři protiprávně držaná říšská léna: louku u Nackenheimu (poblíž Scharfensteinu v rýnskohesenském kraji Oppenheim), kterou protiprávně držel Peter Gensfleisch, dále Knoblauchshof u Frankfurtu a louku u Ginsheimu an der Gerau v Hesensku, kterou si přivlastnil Henmann Speinshart z Mohuče.³⁷⁷ Jejich zisk předpokládal v tomto případě intervenci krále, která je doložena pro případ Knoblauchshofu u frankfurtské rady a byla namířena proti neoprávněnému držiteli Fojs z Winterbachu.³⁷⁸ Za těmito uděleními je možné spatřovat snahu Zikmunda Lucemburského o upevnění oslabených pozic římského krále v Porýní, kde od počátku 20. let proti němu stála silná opozice porýnských kurfiřtů. Snad je také možné je zasadit do souvislosti se záštitou Ludvíka III., rýnského falckrabího a Bernarda Bádenského, který stál na straně Zikmundově, a do kterého král v této době zasahoval.³⁷⁹ Otázkou také může být, zda politika Zikmunda v Porýní, do které tyto události spadají, navazuje na zahraniční politiku Karla IV., který se snažil o vytvoření mostu mezi Českým královstvím a Lucemburskem.³⁸⁰ V každém případě není na základě dochovaného materiálu možné zjistit, jaký byl konkrétní zisk z této držby pro Kašpara Šlika.

³⁷⁶ BAUM, Wilhelm, o. c., s. 230.

³⁷⁷ RI XI, 1, č. 5877, 5878 a 5879.

³⁷⁸ ZECHEL, Artur, Studien über Kaspar Schlick. Anfänge, erstes Kanzleramt, Fälschungsfrage. Ein Beitrag zur Geschichte und Diplomatie des 15. Jahrhunderts, Prag 1939, S. 38 – 39; RI XI, 1, č. 5891.

³⁷⁹ HOENSCH, Jörg K., Kaiser Sigismund. Herscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368 – 1437, München 1996, s. 319 – 322; RI XI, 1, č. 5851, 5875, 5886.

³⁸⁰ Na to, že Zikmundova politika v Porýní mohla sledovat tento cíl, by mohlo poukazovat obnovení spolku a dědické úmluvy (z roku 1366) s markrabětem Fridrichem Mišenským, Konrádem, arcibiskupem mohučským,

3.3.3.3. První udělení v Čechách

Zajímavější je první držba doložená na území Českého království. Dne 28. března 1425 získal Kašpar spolu se třemi dalšími (protonotářem Michalem Priestem, jeho bratrem Janem a Bohušem z Košíř/Košin) dva statky, které odúmrtí připadly českému králi. Prvním bylo dědictví po Václavovi řečeném Canczek, které není možné kvůli nedostatku dokladů lokalizovat. Druhým statkem byl Kácov, ležící ve středních Čechách, který se uprázdnil úmrtím jeho držitele Beneše z Kácova.³⁸¹ Pozoruhodné na této držbě je, že oba statky udělil král do dědičné držby, v roce 1425 jim je písař dvorských desk zapsal do příručního protokolu a po opětovném nástupu Zikmunda na český trůn je přepsal roku 1437 zmíněným služebníkům do desk dvorských.³⁸² Kašparův díl pak po jeho smrti přešel na jeho bratra Matesa, který ho roku 1456 postoupil Kryštofovi z Košin.³⁸³ Ani v případě tohoto udělení není možné zjistit, jakou službou si čtyři obdarovaní odměnu zasloužili.

3.3.4. Pozemkové zisky 30. let

Jiného druhu jsou podle mého názoru Šlikovy zisky 30. let, což odpovídá i nárůstu Šlikova významu na Zikmundově dvoře v souvislosti s jeho diplomatickou aktivitou (mise do Prus, jednání s Milánem a Benátkami) a povýšením na protonotáře a vicekancléře. Vedle udělení za určité služby se již objevují zástavy za konkrétní sumy.³⁸⁴ Přesto drobná léna, která Šlik získal v této době, nepostrádají zcela jistou nestálost jako zisky z minulého období.

3.3.4.1. Zisky v Alsasku v roce 1430 a 1431

Počátkem roku 1430 to byla tři udělení platů ze statků v Alsasku. Dne 20. ledna 1430 udělil Zikmund platy ve vsích Ballbronn, Trenheim a Roppenheim v dolním Alsasku Kašparu Šlikovi a Václavovi z Weidenecku, když předtím zrušil svůj slib o jejich udělení

a Janem, biskupem würzburgským v roce 1422, čímž obnovil spojení se západem a rozdělil území rýnských knížat. Srov. BAUM, Wilhelm, o. c., s. 198

³⁸¹ NOVÁČEK, Vojtěch Jaromír, Sigismundi regis Bohemiae litterae donationum regalium (1421 – 1437). 69 listů krále Zikmunda na výprosy v Čechách, Praha 1903 (Věstník Kr. Č. Spol. Nauk, tř. hist. 1903), s. 19 – 21; ZECHTEL, Artur, Studien..., s. 39 – 40 nelokalizoval žádný ze statků.

³⁸² FRIEDRICH, Gustav, Desky dvorské království českého III., Druhá kniha provolací z let 1411 – 1448, in: Archiv český 36, Praha 1941, S. 283 – 289.

³⁸³ SEDLÁČEK, August, Hrady, zámky a tvrze Království českého 12, Praha 1993, s. 224

³⁸⁴ Zde je snad možné souhlasit s ZECHTEL, Artur, Studien..., s. 60, který se domnívá, že v této době již Kašpar Šlik byl finančníkem, který příležitostně pomáhal králi v jeho nouzi.

Ludvíkovi z Lichtenbergu.³⁸⁵ Tyto platy podrželi obdarovaní pouze rok, dne 28. února 1431 je datována listina, ve které Zikmund udělil svůj souhlas s odstoupením těchto lén k panství Lichtenberg.³⁸⁶

O několik dní později 26. ledna 1430 udělil v léno Kašparu Šlikovi pevnost Limburg u Sasbachu (Baden–Württemberg), která se nacházela v protiprávním držení Hanse z Hohensteinu. S tímto držitelem Šlik vstoupil na cestu právního boje. Hans z Hohensteinu neuposlechl trojího Šlikova předvolání před soud a proto o pevnost a clo Limburg definitivně přišel. Kašpar se této držby přesto neujal, protože jmenováním chebským hejtmanem pevně zakotvil ve své vlasti a Limburg odstoupil s královým souhlasem z 24. července 1431 bratřím Václavu, Ditrichovi a Janovi z Veitmile.³⁸⁷

Do třetice získal Kašpar Šlik spolu s Hermanem Hechtem, notářem, v léno tzv. Nesselbachův dům a dvůr ve Zlaté uličce ve Štrasburku, který Kunzman Pfaffenlap zv. zum Rost prodal jako svůj vlastní, přesto že se jednalo o říšské léno.³⁸⁸ Během soudního sporu mezi oběma stranami byla vyčíslena i konkrétní hodnota tohoto statku: roku 1434 se bratři zum Rost vzdali nároku na dům a dvůr ve prospěch Šlika a Hechta za 300 rýn. zl. Oba držitelé

³⁸⁵ Dne 26. ledna 1430 Zikmund zrušil svůj slib, že Ludwigu von Lichtenberg udělí následující říšská léna: plat ve vsi Ballbronn, půl vsi Trenheim (dříve v lenním držení Gosse Schoupa), plat ve vsi Trenheim (dříve v lenním držení Hanse ze Styllé), poněvadž Ludwig von Lichtenberg si po smrti Schoupa a Stilleho tyto statky vzal, aniž by učinil slib věrnosti, a převádí tyto statky na svého protonotáře Kašpara Šlika a Wenzla von Weideneck, jakož i zboží v Roppenheimu (rovněž dříve lenní vlastnictví Gosse Schoupa) in: RI XI, 2, č. 7614.

³⁸⁶ RI XI, 2, č. 8301.

³⁸⁷ RI XI, 2, č. 7617. Srov. č. 8714: Zikmundovo prohlášení nároků Hanse von Hohenstein k pevnosti a clu v Limburgu uděleném Kašparu Šlikovi za protiprávní z 17. července 1431. Dále RI XI, 2, č. 8738: Zikmundův souhlas, že Kašpar může odstoupit pevnost Limburg, clo a veškerá práva bratřím Václavovi, Ditrichovi a Janovi z Weitmile z 24. července 1431. Dále RI XI, 2, č. 9956: Zikmund ruší klatbu uvalenou na H. von Hohenstein na základě stížnosti Kašpara Šlika a rodiny z Weitmile, pod podmínkou, že se onen dostaví do 28. března před soud z 12. ledna 1434.

³⁸⁸ RI XI, 2, č. 7620. Srov. č. 7629: Zikmundova žádost k radě Štrasburku, aby byla nápomocna královskému prokurátorovi s konfiskací zmíněného domu z 6. února 1430; dále č. 7843: Zikmundovo předvolání všech, kteří si na tento dům činí nárok z 11. října 1430; dále č. 8894: Zikmund opět přiřknul vicekancléři Kašparu Šlikovi a sekretáři Hermannu Hechtovi Nesselbachův dům ve Štrasburku, protože bratři Fridrich a Hans zum Rost, kteří si na něj činili nárok, se v uvedeném termínu nedostavili před dvorský soud, přestože jim bylo předvolání včas dopraveno skrz posly falckrabího Štěpána z 5. října 1431. Dále RI XI, 2, č. 10113: Zikmund dává na vědomost, že – po té, co bratři Fridrich a Hans zum Rost, kteří proti udělení Nesselbachova domu ve Štrasburku kancléři Kašparu Šlikovi a protonotáři Hermannu Hechtovi vznesli námitku a již se v této věci ukázali před rozhodčím soudem falckrabího Štěpána, vév. Bavorského, odstoupili ve Feldkirchu své nároky na tento dům Šlikovi a Hechtovi za 300 rýn. zl. – svolil, že tito dva prodali tento dům Giligenu von Ehnheim, a že tento ho má mít jako dědičné léno (2. březen 1434).

obratem tento statek prodali a je možné se domnívat, že zisk z tohoto prodeje ve Šlikově případě posloužil k dosažení zástavní sumy k Loketsku roce 1434.

Během 1. poloviny roku 1431 Kašpar prodal léna v Alsasku: platy ve vsích Ballbronn, Trenheim a Roppenheim a pevnost Limberg. Platy, definitivně odstoupené po 28. únoru 1431, vystřídal zápis ze 2. února 1431, kterým Zikmund udělil Kašparu Šlikovi a jeho bratřím a dědicům clo v Isenheimu, které po smrti Hanse Ulricha vom Haus (Huß) zu Isenheim spadlo na říši.³⁸⁹ Toto udělení bylo podstatně rozšířeno 20. července 1431, když Zikmund udělil svému vicekancléři Kašparu Šlikovi další říšská léna, která byla dříve ve vlastnictví téhož Hanse Ulricha von Huse: hrad Blicksberg s příslušenstvím, vesnice Günsbach a Griesbach, dvůr v Ammerschweier a příslušenstvím, které k témuž dvoru náleží; dům v Bergheimu, hřivnu stříbra z Morsweieru a clo v Isenheimu.³⁹⁰ Krátce na to – 24. července 1431 – odstoupil Kašpar Šlik pevnost Limburg bratřím z Veitmile. Zápis Blicksbergu a s ním spojených lén z 20. července 1431 je pozoruhodný tím, že o tomto udělení existuje několik dochovaných listin podobného obsahu, které jsou ovšem zřejmě falzy. Je tedy otázkou, zda vicekancléř měl s těmito statky v Alsasku nějaké plány, které ho přiměly zahrnout tuto držbu do jeho falzátorské činnosti.³⁹¹ Obojí naposled zmíněná držba zůstala v rukou Kašpara Šlika až do roku 1434.³⁹² Vzhledem k tomu je tedy možné se domnívat, že i zisk z prodeje těchto statků – za Blicksberg obdržel Kašpar 600 zl. – posloužil stejně jako v případě prodeje Nesselbachova domu ve Štrasburku k dosažení výše zástavní sumy k Loketsku.

Posledním alsaským ziskem bylo udělení vsi Nieder-Hausbergen (Nyder Huisberge) u Štrasburku z 20. července 1431. Toto říšské léno se nacházelo bez vlastníka a Šlik tímto zápisem získal i dovolení tuto ves zastavovat, případně prodat.³⁹³

Je tedy možné se domnívat, že tyto drobné zisky snad mohly původně být součástí nějakého Kašparova plánu na vytvoření držav v Alsasku. Pro svoji problematickou dosažitelnost se ale později tyto zápisy staly stavebními kameny ke zmnožení šlikovského

³⁸⁹ RI XI, 2, č. 8260.

³⁹⁰ RI XI, 2, č. 8727. Srov. 7730, 4577b, Dále k Blicksbergu srov. RI XI, 2, č. 11220.

³⁹¹ Jedná se o listinu datovanou 18. července 1421 v Norimberku (RI XI, 1, č. 4577b), příp. listinu datovanou 21. července 1430 v Norimberku (RI XI, 2, č. 7730), která se obsahově liší tím, že nezahrnuje do udělení clo v Isenheimu.

³⁹² RI XI, 2, č. 10414: Zikmund dává 10. května 1434 souhlas s tím, že Kašpar Šlik prodal clo v Isenheimu, které mu bylo uděleno po smrti Hanse Ulricha von Huß von Isenheim, Hansi Volkerovi z Sulzbachu; dále RI XI, 2, č. 10957: Zikmund potvrzuje 25. list. 1434 prodej říšského léna hradu Blicksberg s příslušenstvím uskutečněný Kašparem Šlikem Smasmannu von Rappoltsteina a převádí tomuto říšské léno jako léno dědičné.

³⁹³ RI XI, 2, č. 8726.

majetku, když jejich prodejem získával prostředky, které mu posloužily k dosažení trvalejších zisků.

3.3.4.2. Chebsko

Od počátku 30. let je již možné v Kašparově úsilí o zajištění pozemkové držby sledovat určitou koncepci – cílevědomé úsilí o vytvoření vlastního panství. Otázka, kde se však toto panství bude nacházet, nebyla však ještě definitivně rozhodnuta. Nejvýznamnějším ziskem roku 1430 pro budoucnost se stala doživotní zástava chebského hejtmanství z 16. října 1430 za 400 kop grošů českých,³⁹⁴ která ale byla pozemkovým vlastnictvím pouze přeneseně. Význam tohoto zisku v porovnání s předchozími spočíval v daleko větším poli pravomocí, které Šlik jako chebský hejtmán získal, než tomu bylo u předchozích zástav jednotlivých statků. Dne 6. ledna 1431 zvýšil Zikmund Kašparovi zástavní sumu o dalších 200 kop grošů českých, které si král od svého vicekancléře vypůjčil k vypravení poselstva.³⁹⁵ K dalšímu navýšení zástavní sumy o 2100 rýnských zlatých mělo dojít v roce 1437 a důvodem měla být půjčka, kterou Kašpar Zikmundovi poskytnul; kolem věrohodnosti této listiny však panuje řada otázek.³⁹⁶ Pro Šliky byl tento zisk důležitější tím, že získali vládu nad svým rodným krajem. Reálnou naději na proniknutí do držby konkrétních statků v Chebsku však tento zápis neznamenal, držení úřadu chebského hejtmána bylo spíše reprezentativní funkcí, které z původně širokého pole pravomocí zůstala kompetence v otázkách zemského a lenního soudu. Během šlikovské držby zástavy pak došlo v roce 1465 k dalšímu omezení, když vrchní rozhodování v hrdelních otázkách obdržela kromě hejtmána i chebská rada.³⁹⁷ Přesto však zisk této zástavy přinesl příjem právě z výkonu tohoto úřadu, a to příjem nezanedbatelný.

Aby bylo možné posoudit skutečný význam této zástavy pro šlikovský rod, je nezbytné nastínit postavení chebského městského státu v Českém království doby husitské. Bývalé říšské Chebsko doby štaufské ztratilo již nejméně polovinu ze své původní rozlohy, než se roku 1322 definitivně stalo součástí Českého království. Chebský městský stát se utvořil kolem poloviny 14. století po téměř stoletém zápasu města Chebu se zbytky štaufské ministeriality o nadvládu v oblasti.³⁹⁸ Správa tohoto útvaru byla dualistická. Byla zajišťována

³⁹⁴ RI XI, 2, č. 7875.

³⁹⁵ RI XI, 2, č. 8048.

³⁹⁶ RI XI, 2, č. 12144.

³⁹⁷ STURM, Heribert, Eger. Geschichte einer Reichsstadt, Geislingen–Steige 1960, s. 144 – 145.

³⁹⁸ KUBŮ, František, Chebský městský stát – počátky a vrcholné období do počátku 16. století, České Budějovice 2006, s. 36.

na jedné straně osobou panovníkova zástupce – hejtmana sídlícího na chebském hradě. V letech 1402 a 1429 – 1430 zastával tuto funkci sám Cheb. O nejzávažnějších otázkách města rozhodovala tzv. velká městská rada. Naproti tomu „faktickými vládci státu však byly nejmocnější patricijské rody (Ruduschové, Angelové, Heckelové, Zöllnerové a od počátku 15. století Gumerauerové, Püchelbergerové, Delnitzerové, Šlikové a Junckerové), které si mezi sebou dělily nejdůležitější úřady a funkce a málokdy mezi sebe pustily nového člověka.“³⁹⁹

Úřad hejtmana obdrželo na základě supliky Jindřicha Šlika v roce 1429 město Cheb, ale již v roce 1430 přešel tento úřad do rukou Kašpara Šlika za 400 kop. grošů,⁴⁰⁰ tato částka byla o rok později navýšena o dalších 200 kop grošů českých.⁴⁰¹ Vzhledem k tomu, že Šlikové nadrželi v Chebsku žádné statky s výjimkou hradního léna Ostrohu (Seeberg) získaného roku 1434 a Vorburgu v Chebu, zpočíval zdroj příjmů ve výnosech vyplývajících z úřadu hejtmana. V držbě tohoto úřadu v prvních letech se často střídala řada příslušníků šlikovského rodu (Jindřich, Kašpar, Mikuláš ml., Vilém a Mates),⁴⁰² než ho na dlouhou dobu podržel Mates Šlik, který ho na počátku roku 1474 postoupil synovci Václavu Šlikovi, který v držení zůstal až do konce 15. století.⁴⁰³ Do kompetence hejtmana tedy spadala především správa hradních lén, která se rozprostírala po vlastním Chebsku, ale i na území dnešního Bavorska a Saska.⁴⁰⁴ Hejtman disponoval také vlastnictvím, které bylo určené k jeho vlastní potřebě. Byla to především zahrada v podhradí, kterou hejtman pronajímal soukeníkům k vyvěšování sukna za poplatek 3 denárů za kus, a louka tamtéž. Kromě toho byli hejtmanovi poddáni a povinni odvádět platy četní držitelé dvorů z blízkého i vzdálenějšího okolí. Především to byli držitelé dvorů v Doubí (Aag), Tršnici (Tirschnitz) a Dlouhých Mostech

³⁹⁹ IBIDEM, s. 38 – 39.

⁴⁰⁰ RI XI, 2, č. 7875.

⁴⁰¹ RI XI, 2, č. 8048.

⁴⁰² GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte..., s. 13: jako zástupce hejtmana nebo správce správy (Verweser der Pflege) doložen roku 1431 Jindřich Šlik. IBIDEM, s. 17: Mikuláš ml. 1434, IBIDEM, s. 19: Vilém 1438.

⁴⁰³ STURM, Heribert, Eger. Geschichte einer Reichsstadt, Geislingen-Steige 1960, s. 386.

⁴⁰⁴ SIEGL, Karl, Die Geschichte der Egerer Burgpfege, in: MVGD 50, 1912, s. 551 – 552: Mýtina (Albenreuth), Altenteich, Aš (Asch), Döhlitz, Potočiště (Dürnberg), Háje (Gehag), Hazlov (Haslau), Dvůrek (Höflas), Hroznatov (Kinsberg), Klein-Lehenstein, Libá (Liebenstein), Neuberg, Otov (Ottengrün bei Albenreuth), Otov (Ottengrün bei Haslau), Podhrad (Pograt), Hradiště (Reichersdorf), Schlottenhof, Ostroh (Seeberg), Skalka (Stein), Unter-Lindau, Skálná (Wildstein), Vokov (Wogau); v Bavorsku: Röttenbach a Brambach, Lorenzreuth ad. V tuto chvíli jediným mě známým průnikem do této struktury byla šlikovská držba Ostrohu.

(Langenbruck).⁴⁰⁵ Tito poddaní odváděli dávky z části v hotovosti, z části v naturáliích. Dalšími příjmy hejtmana byly lenní taxy, tzn. vedlejší příjmy vyplývající z jeho úřední agendy jako například pečetení listin, soupisy majetku a další. Hejtmanovi také náležela 1/3 z cel v branách města a soudní poplatky.⁴⁰⁶ I přes výše zmíněné omezování pravomocí hejtmana ze strany města Chebu zůstal zřejmě hejtmanský úřad po zbytek námi sledovaného období pro Šliky výnosným ziskem. Přesnější popis chebské lenní struktury v období šlikovské držby je dle mého názoru zajímavým tématem k dalšímu budoucímu studiu.

3.3.4.3. Bassano del Grappa

Ke dni 21. srpna 1431 v Norimberku je datována listina, kterou udělil Zikmund svému vicekancléři Kašparu Šlikovi hrad a město Bassano del Grappa, které se nacházelo oblasti vlivu mocných Benátek.⁴⁰⁷ Samotná listina je pozdějším falzem dochovaným pouze v konfirmaci Fridricha III., ale samotné jádro tohoto udělení nemusí odporovat skutečnosti. V kontaktu s italským prostředím v rámci svých diplomatických cest při jednáních s Milánem a Benátkami je Kašpar již od konce 20. let. K Itálii si záhy buduje vřelý vztah. Na silnou vazbu k této zemi poukazuje i Heinigem zmiňovaná skutečnost, že Kašpar oslovoval italské politické partnery v korespondenci jako příbuzné.⁴⁰⁸ Původní zápis nebo darování hradu a města na přelomu 20. a 30. let významem srovnatelné s předchozími zisky se začíná měnit v něco víc. Později se z něho stává příležitost k vybudování šlikovského panství v Itálii a zároveň příležitost ke společenskému vzestupu.⁴⁰⁹

⁴⁰⁵ Dále byli hejtmanovi povinni držitelé (die Meierleute) dvorů: v Úvalu (Grün), Jindřichově (Honnorsdorf), Lipoltově (Lappitzfeld), v Horních Lomanech (Oberlohma), Sirmitz, Skalné (Wildsteině), v baireutské oblasti Brunn, Erknarsreuth, Fielitz, Neuhaus, Plösberg, Reichenbach, Weissenbach a Wildenau. V roce 1414 patřili k hradu vsi Ahronberg, Bernstein, Brand, Eylenhammer, Grünau, Mühlbach, Rebnersreuth, Reitenbach, Röthenbach a Nieder-Waltersgrün, částečně Garmersreut, Kobersdorf, Lorentreut, Neusseldorf, Rauhenstein a Seussen

⁴⁰⁶ Podrobně IBIDEM, s. 552 – 554.

⁴⁰⁷ RI XI, 2, č. 8799.

⁴⁰⁸ HEINIG, Paul-Joachim, War Kaspar Schlick..., s. 270; podrobněji ZECHEL, Artur, Studien..., s. 76nn; dále v roce 1448 je do funkce císařského komořího, která je tradičně obsazována pouze z řad rakouské šlechty, uveden na přímluvu Kašpara Šlika Ital Antonius de Bezuzio. O tom srov. HEINIG, Paul-Joachim, Kaiser Friedrich III. (1440 – 1493). Hof, Regierung und Politik, 1. Teil, Köln – Weimar – Wien 1997, s. 93.

⁴⁰⁹ HEINIG, Paul-Joachim, War Kaspar Schlick..., s. 268: „Toto darování neslo ale bezpochyby obdobný charakter jako všechny zapůjčení předtím: Bylo odměnou za stěžejní služby, a realizování práva bylo – v tomto případě stížené formálně a stavovskoprávními nedostatky – více jak pochybné. Jako ve všech jiných případech mělo na konci dojít k finanční náhradě, a tato odměna byla vlastním záměrem výhody. Panské právo či status nebyly s darováním bezpochyby spojeny. Jako v případě *Vigonia* (Vigenovo), které mělo několik let předtím

Je tedy možné být bez sebemenších pochyb, že listina z 13. května 1433, ve které Zikmund těsně po své císařské korunovaci potvrdil Kašparu Šlikovi jeho privilegia a darování, jmenovitě udělení panství Bassano, za jeho zásluhy – zvláště za jeho účast při jednání s papežem Evženem IV., má pravdivé jádro.⁴¹⁰ To samé platí zřejmě o Zikmundovu reversu z 1. května 1434, kterým slibuje, že v případě uzavření smlouvy s Benátkami, neodstoupí republice sv. Marka panství Bassano bez souhlasu Kašpara Šlika nebo jeho dědiců.⁴¹¹ Jednání císaře s Benátkami o mírové smlouvě a spojení probíhala od uzavření příměří v červnu 1433 až do roku 1437.⁴¹² V létě roku 1437 vystoupil Kašpar Šlik během jednání s benátským vyslancem Markem Dandolem v Chebu se svým nárokem na Bassano. Benátčané se zavázali Šlikův nárok na Bassano vykoupit částkou 200 – 300 dukátů poskytovanou Šlikovi každoročně po zbytek jeho života.⁴¹³ Ve stejné době přislíbily Benátky Kašparu Šlikovi za vyhotovení vikariátní listiny, která zahrnovala říšské oblasti v moci benátské republiky včetně panství Bassano, osobní odměnu 1000 dukátů.⁴¹⁴ K úplnému vyrovnání účtů však zřejmě nedošlo, protože z roku 1447 je k dispozici údaj, že Šlik požadoval po Benátčanech 7000 zl., které ovšem podle tvrzení republiky měly být už údajně zaplacený.⁴¹⁵ Že se v případě této sumy mohlo jednat o odškodnění za Bassano dokazuje údaj z rodového dělení z roku 1472, kde jsou nároky na Bassano přiřčeny Matesovi Šlikovi jako pohledávka vůči Benátkám.⁴¹⁶ Vydání čtrnáctého dílu monumentální edice *Regesta Imperii*, který zahrnuje období vlády Maxmiliána I., přináší také doklady o přednesených nárocích šlikovského rodu na Bassano. V polovině 90. let 15. století vystoupil Matesův syn Kašpar II. Šlik, z falknovské linie rodu, s nárokem na vydání Bassana vůči benátskému dóžeti Augustinovi Barbadicovi. Šlikům se ve sporu s Benátkami tehdy dostalo podpory českého

(1424) být odejmuto vévodovi milánskému (Mailand), spojil Zikmund také v případě Bassana v té době všeobecný zájem s nějakým osobním oblíbencem. Že Šlik spojil natolik svůj osud s Bassanem, nebylo darováním v žádném případě zamýšleno nebo jím nuceně vyvoláno.“

⁴¹⁰ RI XI, 2, č. 9467.

⁴¹¹ RI XI, 2, č. 10341; DVORÁK, Max, *Die Fälschungen...*, s. 97.

⁴¹² BAUM, Wilhelm, o. c., s. 309 – 314.

⁴¹³ Heinig, Paul-Joachim, *War Kaspar Schlick...*, s.280: Uvažuje, že u tehdy cca. 40letého Šlika bylo nutné počítat s 20 lety života – tedy s částkou 4000 – 6000 duk. za Bassano.

⁴¹⁴ Kancelářský poplatek za vyhotovení této listiny činil 10000 dukátů.

⁴¹⁵ Heinig, Paul-Joachim, *War Kaspar Schlick...*, s.280; ZECHEL, Artur, *Studien...*, s. 280 – 284.

⁴¹⁶ Podělení Matese a Václava Šliků z roku 1472 in: SOA Zámorsk, RA Šlik, i.č. 371, sg.VII.1.

krále Vladislava, císaře Maxmiliána I. a kurfiřta Fridricha Saského. Benátky však tuto državu odmítly vydat, neboť ji mají prý v oprávněném držení již 100 let.⁴¹⁷

Na zajímavou souvislost hodnou dalšího badání poukazuje v souvislosti s Bassanem také Paul-Joachim Heinig.⁴¹⁸ V roce 1444 zplnomocnil Kašpar Šlik Eneáše Silvia, aby vybral z banky Cosimo Mediciho sumu 500 zl., kterou tam uložil Pedro, infant portugalský, jako kancelářský poplatek za udělení marky Treviso v léno.⁴¹⁹ Heinig poukazuje na skutečnost, že Šlik, který sám sebe považoval za dědice markrabích z Collalta a Trevisa a jako takový vznášel nárok na Bassano, se ocitl v této záležitosti, stejně jako i v politice burgundské, v těsné blízkosti Portugalsku. Toto přiblížení by pak podle Heiniga mohlo hrát určitou roli v interpretaci pozadí dynastického sňatku Fridricha III. s Eleonorou Portugalskou.

3.3.4.4. Drobné pozemkové zisky 30. let

Z popsaného postupného získávání pozemkových udělení vysvítá obraz postupného vzestupu královského úředníka, který cíleně pracoval na kumulaci svého budoucího panství od drobných zisků k větším. Vzhledem k tomu, že i Bassano bylo zřejmě v této době jen jedním z těchto drobnějších zisků, není nepochopitelná skutečnost, že i po roce 1431 pokračuje Šlik v shromažďování menších držav jakými bylo např. získání pevnosti Schaumburg v červenci 1432,⁴²⁰ která se ale nacházela v protiprávním držení Konráda a Benze Siberů, měšťanů z Lindavy. Ještě v srpnu téhož roku předal Zikmund k rozhodnutí vévodovi Vilému Bavorskému lenní záležitost držby pevnosti Schaumburg v Allgäu, kterou drží Konrád Siber a jeho syn Bentz Siber, měšťané z Lindau, a kterou chce Zikmund udělit vicekancléři Kašparu Šlikovi, pro případ, že by Siberové odmítli pevnost vydat.⁴²¹ Výsledkem bylo, že 29. ledna 1434, kdy Zikmund zrušil své nařízení, kterým připsal tuto pevnost jako léno Kašparu Šlikovi a prohlásil, že, pokud lindauští měšťané Penz a Oswald Siberové prokáží, že pevnost je jejich vlastnictví, nebude jim bránit v držbě; pokud se ukáže, že pevnost

⁴¹⁷ RI XIV, 2, č. 8704, 6598, 6603, 6612, 6631, 8771, 8834, 8887, 8987; RI XIV, 3,2, č. 12850, 12900, 13265; RI XIV, 3,1, č. 9039; RI XIV, 4, č. 18455.

⁴¹⁸ HEINIG, Paul-Joachim, Kaiser Friedrich III. (1440 – 1493). Hof, Regierung und Politik, 1. Teil, Köln–Weimar–Wien 1997, s. 642.

⁴¹⁹ HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 317; notářský instrument o tom in: Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 12. Die Urkunden und Briefe des Österreichischen Staatsarchivs in Wien, Abt. Haus-, Hof- und Staatsarchiv: Allgemeine Urkundenreihe, Familienurkunden und Abschriftensammlungen (1440–1446), bearb. Thomas Willich, Wien 1999, č. 266.

⁴²⁰ RI XI, 2, č. 9202.

⁴²¹ RI XI, 2, č. 9221.

je přece jenom říšským lénem, udělil by jim ji císař v léno.⁴²² Je otázkou jako i v dalších případech, jak byl kancléř za tuto ztrátu odškodněn.

3.3.4.5. Loketsko

Nejvýznamnějším ziskem Kašpara Šlika byla zástava z 28. září 1434. Touto listinou zastavil Zikmund svému kancléři hrad, město a panství Loket (Elbogen), město Ostrov (Schlackenwerth), hrad Andělská Hora (Engelsburg), šemnické panství a zřejmě statek Hroznětín (Lichtenstadt) za 11.900 zl.⁴²³ Jak vyplývá z informací v zástavní listině k Loketsku, neuhradil Kašpar tento obnos Zikmundovi jednorázově. Celá zástava byla likvidační pohledávek, které vůči Zikmundovi Kašpar měl. Jmenovitě je zde uvedeno 6300 zlatých, které Kašpar poskytnul Zikmundovi po návratu z Bazileje na počátku roku 1434, dále 100 zl. řemeslníkům. V celkové zástavní sumě byla obsažena i náhrada ve výši 3600 zl. za postoupení židovské daně města Norimberku a 1900 zl., které Šlik místo císaře uhradil Johannu Orlandovi.⁴²⁴ Po získání této zástavy, a je pravděpodobné, že až po ukončení konfliktu s předchozím držitelem Vilémem z Ilburka o Loketsko, zahájili Šlikové úsilí o přeměnu této zástavy v rodovou državu. Pro vlastní šlikovský rod tak začala nová kapitola budování vlastního panství na jednom území, této snaze však bránila významná privilegia, kterými disponovali měšťané Lokte a manové kraje. Jednalo se zejména o poměrně svobodné dispoziční právo nad manskými statky a hlavně o velké úlevy v odvádění královské berně.⁴²⁵ Již za předchozího zástavního držitele Půty z Ilburka docházelo v otázce berní

⁴²² RI XI, 2, č. 10007.

⁴²³ Zástavní listina k Loketsku se nedochovala v originále. K dispozici jsou pozdější opisy a konfirmace dochované ze 16. století, v jejichž obsahu mohlo dojít k některým změnám. Podezřelou partií této listiny jsou zřejmě i nářky na mincovní pravomoc Šliků, na což upozorňuje již SCHREIBER, Rudolf, *Der Elbogner Kreis und seine Enklaven nach dem dreissigjährigen Kriege*, Prag 1935, s. 38. Pokud by bylo akceptováno toto podezření, otevírá se otázka, jestli partie o zápisu královské berně v textu konfirmace zástavní listiny k Loketsku, není dokladem pozdějšího úsilí Šliků zajistit si nárok na berni.

Vidimus z 1531 v NA Praha, fond Stará manipulace, S 16/5: „So haben wir Ime (Caspar) und denselbigen seinen erben, mit wolbedachten Rath unser Banyrherren und getrewen vom Behem Vnser Schloss Stat und herschaft zum Ellenbogen mit unser koniglichen Bern vnnd Stewer, allem herlichkeiten Rechten, Mannschafften Schlossen Steten, lehen christlichen vnnd vermittelichenn, dye Stadt Schlackenwerde, das Sch. Engelsburg, dye Schebnitzer Güter und sunderlich das guth Lichtenstadt verpfandt und verschrieben.“

⁴²⁴ LÜNIG, J. Chr., *Deutsches Archiv* 23. Spicilegium seculare 2, Leipzig 1790, fol. 1180 – 1181.

⁴²⁵ SCHREIBER, Rudolf, *Die Stellung des mittelalterlichen Elbogner Landes zu Böhmen*, in: MGVDB 74, 1936, s. 28, 87 – 89: Privilegiem Jana Lucemburského z roku 1341 byla výše královské berně každému obyvateli loketského kraje stanovena na polovinu ročních úroků z peněz, obilí a desátků. V průběhu 20. let 15. století pak byla opakovaně její vybírání prominuto k velké nelibosti tehdejšího zástavního držitele Půty z Ilburka.

ke konfliktu s obyvateli kraje. I Šlikové, kterým zástavní listina – pokud je dochovaná v původním znění – nárok na berni přisuzovala, se snažili o její vybírání až do počátku 60. let, kdy došlo k ujednání mezi Matesem Šlikem, králem Jiřím a Loketskými, kteří se z této povinnosti jednorázově vyplatili za sumu 1300 kop.⁴²⁶ Snaha Šliků o rozšíření panství na úkor příslušníků kraje však neúspěšně a jejím důsledkem byl konflikt let 1471 – 1506,⁴²⁷ během něhož Šlikové usilovali o získání Loketska do dědičné držby.

Správou loketského purkrabství byl pověřen kancléřův mladší bratr Mates, který si tuto funkci udržel až do své smrti v roce 1487. Konkrétním příjmem z této zástavy byl kromě zisků z úřadu a hradního zboží i zisk z přímé zástavní držby některých statků (např. Ostrov, Andělská Hora, šemnické zboží a snad i Hroznětín). Pro pochopení významu tohoto zisku pro majetkový a společenský vzestup je potřeba na tomto místě věnovat širší pozornost Loketskému kraji a jeho právnímu postavení v rámci Koruny české.⁴²⁸

Nejstarší doklad o Loketsku (v nejstarších pramenech nazývaným podle správního hradu Sedlec – Sedlecko) pochází z císařské listiny z roku 1086 a dokládá jeho náležitost k pražské diecézi. Také v následujícím století tvoří sedlecká provincie pohraniční oblast knížectví, jejímiž bezprostředními sousedy jsou říšské Chebsko a Lubsco (Schönbacher Ländchen), majetek waldsaského kláštera – budoucí šlikovské državy. V souvislosti s oslabením centrální moci ve 2. polovině 12. století došlo k posílení říšského vlivu, který dosáhl vrcholu za vlády císaře Fridricha I., kdy je pravděpodobné, že pro loketskou provincii byl jmenován říšský správce.⁴²⁹ Teprve po roce 1212 je možné předpokládat opětovný návrat

⁴²⁶ SCHREIBER, Rudolf, Der Elbogner Kreis und seine Enklaven nach dem dreissigjährigen Kriege, Prag 1935, s. 50 – 51.

⁴²⁷ Dokladem pro toto úsilí Šliků jsou zřejmě partie o zápisu královské berně, které se nacházejí v textu konfirmace zástavní listiny k Loketsku dochované ze 16. století (viz výše). Podezřelou partií této listiny jsou zřejmě i nářky na mincovní pravomoc Šliků, upozorňuje již SCHREIBER, Rudolf, Der Elbogner Kreis und seine Enklaven nach dem dreissigjährigen Kriege, Prag 1935, s. 38.

⁴²⁸ Dodnes využitelné pro toto zkoumání jsou práce historika Rudolfa Schreibera, který právě státoprávnímu postavení tohoto specifického regionu věnoval zásadní pozornost. Jedná se především o zásadní studie: SCHREIBER, Rudolf, Die Stellung des mittelalterlichen Elbogner Landes zu Böhmen, in: MVGD 74, 1936, s. 1 – 28, 81 – 94; též, Der Elbogner Kreis und seine Enklaven nach dem dreissigjährigen Kriege, Prag 1935 (pro námi studované období zejména obsáhlý úvod s. 23 – 50); též, Das Elbogener Urbar der Grafen Schlick von 1525, Prag 1934.

⁴²⁹ SCHREIBER, Rudolf, Die Stellung des mittelalterlichen Elbogner Landes zu Böhmen, in: MVGD 74, 1936, s. 6 – 7: se domnívá, že je jím jistý Werner, *economus* v Sedleci jmenovaný ve svědečné řadě listiny z roku 1188.

oblasti do moci českého krále – s tím také souvisela změna správní organizace centralizovaná do nového centra hradu Loket.

Stavební historie hradu dokládá stejně jako český název Loket (latinsky *Cubitus*), který byl teprve v následujících staletích v souvislosti s kolonizací nahrazen německým Ellbogen, původní české počátky hradu. Je to právě dochovaný zbytek hradní rotundy ze 3. třetiny 12. století – typicky český románský stavební prvek – a další pozůstatky románské architektury zakomponované do hmoty loketského hradu, které dokazují, že říšský zábor této oblasti zdaleka neměl takový dosah.⁴³⁰

Hrad Loket se stal centrem správního kraje, který byl organizován na lenním systému. O konkrétním rozsahu a vlastní organizaci této manské soustavy nejsou dochovány podrobné doklady. Začala se zřejmě pozvolna konstituovat již od konce 12. století z poddaných sedleckého kastelánského úřadu, kteří byly obdařeni určitým stupněm svobod a mezi jejichž hlavní povinnosti patřila ochrana hranic. Přesnější rozsah vojenských povinností místní šlechty se však do dnešních časů nedochoval, na vině může být skutečnost, že po zastavení Chebska Českému království upadl význam Loketska jako vojenské oblasti. Šlechta v kraji pak dbala více ochrany svých privilegií, než aby se věnovala svým bývalým povinnostem.⁴³¹

Během 12. století se tento systém profiloval, až dosáhl specifické podoby lenního manského systému, jehož základem bylo udělování půdy poddaným kraje v léno, kteří se stávali povinnými králi vojenskou službou při obraně této hraniční oblasti. Tito leníci podléhali výhradně soudní pravomoci krále, případně jeho zástupce loketského purkrabího a jejich pozemková držba byla relativně svobodná převážně v otázkách dispozičního práva ke statkům a v otázkách dědických.⁴³²

Absolutní podřízenost králi je obzvláště patrná v případě, když tito leníci poskytli své služby třetí straně – své náklady pak vyúčtovávají králi, nikoliv straně, v jejíchž službách působili.⁴³³ Při konstituování této správní struktury musí být také brány v potaz vlivy sousedních oblastí: zejména lenního systému chebské ministeriality a manských soustav saských. Získání chebské zástavy ve 2. polovině 13. století znamenalo sblížení těchto dvou krajů, které se projevovalo zejména občasným držením úřadu chebského a loketského

⁴³⁰ VLASÁK, Vladimír, VLASÁKOVÁ, Eva, Dějiny města Lokte, Loket 2004, s. 27.

⁴³¹ SCHREIBER, Rudolf, Die Stellung des mittelalterlichen Elbogner Landes zu Böhmen, in: MVGDDB 74, 1936, s. 17 – paralela s Chodou není možná od věci; též, Der Elbogner Kreis und seine Enklaven nach dem dreissigjährigen Kriege, Prag 1935, s. 30.

⁴³² IBIDEM, s. 28.

⁴³³ SCHREIBER, Rudolf, Die Stellung des mittelalterlichen Elbogner Landes zu Böhmen, in: MVGDDB 74, 1936, s. 19.

purkrabího jednou osobou. Toto spoutání se ukázalo osudovým pro dotváření specifického správního systému Loketska během dočasné ztráty Chebska po smrti Přemysla Otakara II. Provázanost těchto dvou oblastí znamenala pak dočasné uvolnění vazeb Loketska k českému království. Sblížení této oblasti s říšským územím znamenalo také pronikání do té doby říšských šlechtických rodů do tohoto českého kraje. Na západě Loketska to byli páni z Hartenberka, v okolí Falknova Nothaftové (1279) a lantkrabí z Leuchtenberka, kteří v rámci loketského kraje vytvářeli vlastní lenní soustavu, která protkala vlastní lenní systém královského Loketska a jeho uspořádání ještě zkomplikovala.

Vedle hradních lén se tak objevují další lenní soustavy – roku 1341 doložená bezprostřední královská léna Nejdek a Hartenberg (Hřebeny). Vedle nich existují léna jiných vrchností – jmenovitě léna lantkrabích z Leuchtenberka, Nothaftů a pánů z Plavna, která vystupují jako samostatné lenní soustavy v rámci Loketska. Poslední a nejdrobnější skupinou lén jsou léna saská.⁴³⁴

Zatímco o rozsahu lén leuchtenberských, který odpovídal rozsahu hradního obvodu Kynšperku nad Ohří, jsme detailně zpraveni ze soupisu z 2. poloviny 14. století a o rozsahu nohaftských lén, která se rozkládala v okolí Falknova, nás informuje soupis pořízený z lenních knih z 2. poloviny 15. století,⁴³⁵ není v případě plavenských lén zatím přesnější lokalizace možná.⁴³⁶ Již od 14. století Leuchtenberkové udělují svá léna v Loketsku dalším osobám; lenní vrchnost tohoto rodu vznikla původním královským obléněním a nikoliv převodem statků od jednotlivých leníků. Držitelé leuchtenberských, nohaftských, plavenských a saských lén byli podřízeni loketskému soudu a byli jeho přísedíci.

Hranici Loketska je možné pro námi sledované období vymežit na severu zemskou hranicí, na západě sousedilo s Chebskem – na počátku šlikovské zástavy k němu nepatřilo

⁴³⁴ Jedná se o ves Habartov (Habersbirk) a dva dvory v Hlavně (Kloben). Lenní svrchovanost saská je patrná i z udělení vsi Habartov v léno Albinu Šlikovi saským kurfiřtem Janem Fridrichem v roce 1538, in: RAAB, Carlo von, Regesten II, č. 713.

⁴³⁵ GRADL, Heinrich, Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens III. Leuchtenberger und Nothaftische Lehen im Elbognerlande, in: MVGD 26, 1888, s. 266 – 282.

⁴³⁶ Týž, Der Elbogner Kreis und seine Enklaven nach dem dreissigjährigen Kriege, Prag 1935, s. 32 – 33: Plavenská léna jsou léna, která podle údajů ve šlikovském urbáři získal od pánů z Plavna Jeroným st. Šlik (+ 1490) jako dědičné léno. Roku 1503 požadoval Jindřich z Plavna po Jeronýmových synech doplacení částky za tato léna, oprávněnost jeho nároku však nebyla prokázána. Není možné tato léna přesněji specifikovat. Schreiber zde vyslovuje domněnku, že obecný termín „plavenská“ léna byl Šliky v 16. století užíván pro všechna léna, která dále zastavovali jako své dědičné statky na rozdíl od hradních lén, která oni sami drželi pouze zástavně.

Lubsko (Schönbacher Ländchen), které bylo získáno Šliky neznámo kdy od zástavních držitelů saských vévodů. Na jihu a východě tvořily hranici obvody hradů Kynžvart, Bečov.

Za posledních Lucemburků se změnilo postavení Loketska natolik, že jeho funkce jako hraniční oblasti byla zcela potlačena a území se stalo zdrojem příjmů, které plynuly z jeho dlouhodobých zástav. Roku 1420 byl Locket a celý kraj zastaven Půtovi z Ilburka. Tato zástava byla ze strany kraje chápána jako omezování práv a svobod města a kraje. V důsledku rostoucího napětí došlo v roce 1429 ke vzpouře měšťanů proti zástavní vrchnosti a král nakrátko převzal správu do vlastních rukou. Po návratu zástavy do rukou Půty z Ilburka došlo k dalším konfliktům, které vyústily ve vyplacení zástavy. Po té, co Zikmund dne 28. září 1434 potvrdil privilegia městu i celému kraji, udělil zástavu do rukou Kašpara Šlika za 11.900 rýnský zlatých, jak již bylo zvrchu zmíněno. Tímto krokem začalo více než stoleté působení Šliků v loketském kraji, které lze charakterizovat jako období velmi neklidné. Tento neklid spočíval v samotém zástavním charakteru této držby úřadu a některých statků a v rozsáhlé spleti vztahů v Loketsku reprezentovanými na jedné straně vyvinutým manským systémem a na druhé strany městem Locket obdařeným řadou mimořádných privilegií.

Již po deseti letech šlikovské držby propuknulo roku 1444 v Loketsku dlouholeté záští mezi zástavními držiteli Šliky a synem předchozího zástavního držitele Půty z Ilburka Vilémem.⁴³⁷ O tomto konfliktu jsme detailně zpraveni z korespondence dochované v archivu Oldřicha II. z Rožmberka, kde konflikt Šliků s Vilémem z Ilburka tvoří v letech 1445 – 1449 stálý motiv dopisů mezi mocným Rožmberkem, Kašparem Šlikem a dalšími.⁴³⁸ O povaze tohoto záští hovoří Kašpar Šlik v listě z 5. ledna 1448, kde zmiňuje i detaily získání loketské zástavy od císaře Zikmunda: „*Buoh vie, že nás (Ilburk) nevinně hubí a to sbožie kralovské, neb já ničím vinen nejsem, že Locketští proti jeho otci učinili. Než ciesař neboščík, mēvše ten hrad v pokojné drženie potom viac než tři léta, prosil mne v Řezně, abych mu penieze na ten hrad pójčil; to jsem učinil Jeho Milosti k libosti, ač nerad. A přes to Jeho Milost skrze pány české, ježto Tvoje Milost tu také byla, jakož se mi zdá, smluvila jest starého Ilburka s Loketskými úplně o všechny věci, jakož pak smluvní listové ciesařské na to dané úplně svědčí. A na to starý Ilburk vydal mi listy a zápisy své, kteréž jest měl na Locket, kteréžto v své moci mám. A dal Ilburkovi list majestátový na ty jeho dluhy, kterýž má Ilburk mladý, nakterémžto dluhu jim něco zaplaceno jest, a já sem také věnec perlový na to jemu vydal; v kterémžto listu také jest dotčeno, zda by které listy ješče měl na Locket, aby ty také vydal. Ty úmluvy i za ciesaře i za krále Albrechta nám držány jsú, ani sme myslili, by Ilburk proti*

⁴³⁷ HUFNAGEL, Otto, o. c., S. 384 – 396; URBÁNEK, Rudolf, České dějiny III, 2, Věk poděbradský, Praha 1918, s. 157 – 159.

⁴³⁸ Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka 1418 – 1462, sv.3, 1445 – 1448, vyd. Blažena Rynešová, Praha 1937.

*takovým smlouvám učiniti jměl. Vřak přes to on ten kraj vždy hubil, braním a pálením, nemaje k nám a zvláře ke mně řádnú vinu spravedlivú.*⁴³⁹ Tento konflikt, který měl počátek v neuhrazení celé sumy, za kterou Zikmund od Půty Loket vykoupil,⁴⁴⁰ hrozil přerůřt v období interregna na celozemskou úroveň a vřlenil se tak do řady válečných konfliktů, které vytvářely ranou dobu poděbradskou. Hlavními účastníky tohoto zářtí se tak stal Kařpar Šlik – straník rořmberské strany, kterého již před jeho smrtí v tomto sporu začal zastupovat jeho mladří bratr Mates,⁴⁴¹ zatímco Vilém z Ilburka byl stoupencem strany poděbradské.

Vilémův vpád do Loketska v roce 1444 se časově kryl s útoky Pankráce ze Svatého Mikuláše na Šlikovo holičské panství v Uhrách; Kařparovy dosavadní državy se tak ocitnuly ve velkém ohrožení. V srpnu téhoř roku zemřel Hynek Ptáček z Pirkštejna a uvolnil tak místo ve vedení utrakvistických stavů ambicióznímu Jiřimu z Poděbrad. V tomto období se přimknul Oldřich z Rořmberka těsněji k římskému králi. Tomu odpovídá i nárůřt osobní korespondence mezi Rořmberkem a královým kancléřem.⁴⁴² Častým tématem této korespondence je i spor Šlika s Ilburkem.⁴⁴³

Během roku 1446 se objevil ve sporu nový prvek a tím byl Ilburkův požadavek na peněžní odřkodnění za Loket, které ale Kařpar přirozeně odmítl. Z téhoř jednání je doložena účast Mateše Šlika, který se obrátil na saského kurfiřta se žádostí o prostředkování.⁴⁴⁴ V prosinci 1447 bylo za prostředkování Rořmberka domluveno s Ilburkem a Matesem, že spor bude řešen na nejbliřším zemském sněmu.⁴⁴⁵ V této části sporu vystoupil Vilém z Ilburka s dalřím pozoruhodným požadavkem, o kterém jsme informováni z listu Kařpara Rořmberkovi z počátku ledna 1448: *„Neř jako slyřím, tehda mě chce [Ilburk] viniti s slibu, že sem jemu slibil, že jemu chci tak dobré panství zjednati ot krále, jakoř jest Loket; [...]. Jáť o tom slibu neviem nic, neb jest to nepodobná věc, bych měl co slíbiti, jeřto sám toho nemám. [...] Jesliže jemu ciesař co dlužen byl, o to má své majestáty, nemáť toho k nám hleděti, nežli*

⁴³⁹ IBIDEM, s. 299.

⁴⁴⁰ HUFNAGEL, Otto, o.c., 385: „za dlužnou sumu vystavil Zikmund Půtovi majestátní listinu a Šlik mu daroval perlový náhrdelník.“

⁴⁴¹ URBÁNEK, Rudolf, České dějiny III, 2, Věk poděbradský, Praha 1918, s. 158: Mates v té době ve službách saského vévody Fridricha.

⁴⁴² Dopisy pana Kařpara Šlika z Holiče, nejvyšřiho kancléře říše německé, od roku 1445 do 1448, in: Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, Díl 2, vyd. František Palacký, Praha 1842, s. 407 – 426.

⁴⁴³ HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 385 výstiřně demonřtruje povahu vztahu Šlika s Rořmberkem: „Das Verhältnis der beiden Männer trug eine unverkennbare Neigung zur praktischen Seite. Sie foderten gegenseitig ihre Privatangelegenheiten und kamen so entschieden weiter. Trat Schlick für Rosenberg am königlichen Hof ein, so tat es Rosenberg für Schlick in Böhmen.“

⁴⁴⁴ IBIDEM, s. 387.

⁴⁴⁵ IBIDEM, s. 393.

ku králi českému.“⁴⁴⁶ V tomto listu se také pozoruhodně zračí Kašparův obchodní duch, když se ohražuje proti Ilburkovým přemrštěným požadavkům: „Slyším, že ote mne chce peníze mieti; těch já mu nedám bohdá. A takéť jemu nic dlužen nejsem, než chceliť Loket zasě jměti, daj mi mé peníze podlé zápisu mého a já panským rozkázáním jemu rád sstúpím. Neb já své peníze stratiti nemiením, [...]“.⁴⁴⁷ Mates Šlik přijel v lednu pro svého bratra do Vídně, aby ho přiměl zúčastnit se sněmu v Praze. Kašpar se ale nemohl kvůli jednání s milánskými vyslanci, událostem v Uhrách, ale také kvůli rozhodujícím jednáním ve sporu o freisinské biskupství z Vídně uvolnit. Pro jednání na sněmu byl proto zplnomocněn Mates Šlik, ke konkrétnímu závěru se ale na sněmech v březnu ani květnu nedospělo.⁴⁴⁸ Naopak situace hrozila v létě 1448 přerůst ve větší válečný konflikt angažovaností Ilburkových přívrženců, jmenovitě Aleše ze Šternberka. I Kašpar hrozil, že by se musel poohlédnout po pomocnících, kteří by mu v této válce pomohli. Myslím, že je možné přijmout Urbánkův závěr, že zamýšleným pomocníkem, kterého hodlal vpustit do svých hradů byl saský kurfiřt Fridrich.⁴⁴⁹

Dříve než však mohlo k válce dojít, dostaly události jiný spád. Šlikovsko-ilburkovské záští se stalo zastíracím manévrem pro nově zvoleného správce Jednoty poděbradské Jiřího při dobytí Prahy dne 3. září 1448. Zjevné vojenské přípravy Jednoty poděbradské, které následovaly po skončení sněmu v Kutné Hoře, byly totiž chápány jako příprava k protisaskému tažení. Důvodem k němu byla právě možná Fridrichova podpora Šliků v záští s Ilburky, jako i další Fridrichova záští v regionu, kterých se vévoda aktivně účastnil.⁴⁵⁰ Jak se zdá, šlikovskými spojenci v záští s Ilburkem byli páni z Plavna, kteří se ve druhé polovině 15. století stali zapřísáhlými nepřáteli Šliků.⁴⁵¹ Poslední zmínka v korespondenci, která se vztahuje k dalšímu průběhu sporu s Ilburkem, se vztahuje k jednání o příměří z podzimu 1448, ani toto jednání však nedošlo úspěšného konce a spor nebyl až do Kašparovy smrti v roce 1449 uzavřen.

⁴⁴⁶ Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka 1418 – 1462, sv.3, 1445 – 1448, vyd. Blažena Rynešová, Praha 1937, s. 299 – 300.

⁴⁴⁷ IBIDEM, s. 300.

⁴⁴⁸ IBIDEM, s. 327.

⁴⁴⁹ URBÁNEK, Rudolf, České dějiny III, 2, Věk poděbradský, Praha 1918, s. 276 – 277.

⁴⁵⁰ Jednalo se o spory mezi Sasy a Petrem Holickým ze Šternberka, který byl stoupencem Fridrichova v té době znepřáteleného bratra Viléma; dále pak Fridrichovo záští proti Vilému ze Šumburka stoupenci Jednoty. Podrobněji: TOMEK, Václav, Vladivoj, Dějepis města Prahy, 6. díl, Praha 1885, s. 160 – 169; HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 395; URBÁNEK, Rudolf, České dějiny III, 2, Věk poděbradský, Praha 1918, s. 276 – 277.

⁴⁵¹ TOMEK, Václav, Vladivoj, o. c., s. 162; Kašparovy narážky in: Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka 1418 – 1462, sv.3, 1445 – 1448, vyd. Blažena Rynešová, Praha 1937, s. 27, 334; Ibidem, s. 347 zmínka v listu Jana z Rabštejna.

3.3.4.5. Zápis Ostrohu (Sebergu)

O dva dny později, než byla vydána zástavní listina k Loketsku, 30. září 1434 je datována listina dochovaná pouze ve vidimu z roku 1534, kterou je Kašparu Šlikovi dědičně udělen hrad Ostroh (Seeberg) v Chebsku. Tento statek byl jedinným průlomem této linie šlikovského rodu do vlastního Chebska. Již o dva roky později roku 1436 přešel tento statek do rukou Viléma Šlika, Kašparova synovce,⁴⁵² jehož ovdovělá manželka ho prodala roku 1461 Kašparu Junckerovi, chebskému měšťanovi za 410 rýn. zl.,⁴⁵³ který byl ženatý s Annou Šlikovou. Po Junckerově smrti v roce 1474 byl Ostroh zapsán Burianovi z Gutštejna, ale Anna Šliková ho podržela až do své smrti v roce 1485. Poté připadl opět Šlikům. V rámci dělení v roce 1489 ho získal Mikuláš Šlik, zakladatel falknovské linie, který ho ale v roce 1497 prodal bratřím Mikuláši a Joštovi z Neipergeru.⁴⁵⁴

3.3.4.6. Zisky 2. poloviny 30.let – toggenburské dědictví a zisk Wenden

Druhá polovina 30. let je ke zhodnocení reálných zisků Kašpara Šlika komplikovanější. Jako překážka je tu opět otázka Kašparovy falzátorské činnosti. Jak již bylo zmíněno, domnívám se, že je možné souhlasit s hypotézou, že listiny, na kterých toto podezření leží, nejsou primárně listiny majetkového charakteru, ale spíše majetkovo–nobilitačního charakteru. Jedná se především o komplex listin týkajících se již zmíněného Bassana, kde Šlik využil původního lenního zápisu panství pro základ svého povýšení na hraběte. Do této skupiny privilegií, která symbolizují dle mého názoru úsilí Kašpara Šlika o získání šlechtické hodnosti, je zřejmě také možné zařadit udělení panství Toggenburg, Belfort, Davos a Prätigau z 24. srpna 1437⁴⁵⁵ a zisk práv k zemi Wenden z 6. listopadu 1437,⁴⁵⁶ kde by zisk državy znamenal i získání náležitého titulu.⁴⁵⁷

Spor o hrabství Toggenburg, který probíhal mezi celou řadou možných dědiců, švýcarskými kantony Schwyz a Zürich a císařem Zikmundem, který se snažil panství v rámci

⁴⁵² RI XI, 2, č. 11391.

⁴⁵³ SIEGL, Karl, Schloss Seeberg im Egerlande, in: MVGDB 54, 1916, s. 216 – 217; Kašpar Junker začal se stavbou kostela sv. Wolfganga, který po jeho smrti dokončila a obdarila nadáním jeho manželka Anna Šliková. Viz zakládací listina kostela z roku 1481 in: JOHN, Alois, Weitere Beiträge zur Geschichte des egerländer Dorfes Oberlohma, in: Unser Egerland 15, 1911, s. 24 – 25.

⁴⁵⁴ SIEGL, Karl, Schloss Seeberg im Egerlande, in: MVGDB 54, 1916, s. 221 – 224.

⁴⁵⁵ RI XI, 2, č. 12059.

⁴⁵⁶ RI XI, 2, č. 12168.

⁴⁵⁷ PENNRICH, Alfred, o. c., s. 31 – 32.

revindikační politiky reprezentované tehdy Konrádem z Weinsbergu prohlásit za odúmrtí, se rozhořel po smrti hraběte Fridricha z Toggenburgu v roce 1436.⁴⁵⁸ Sporným momentem v něm je právě udělení těchto držav Kašparu Šlikovi dne 24. srpna 1437, tedy přibližně měsíc před termínem 29. září 1437, na který Zikmund přislíbil rozhodčí stání mezi znesvářenými stranami. I zde zůstane zřejmě nezodpovězenou otázkou, zda je listina zdařilým kancelářským falzem či nikoliv.⁴⁵⁹ Důkazem, že Kašpar s tímto nárokem otevřeně vystoupil, je vlastně samotný závěr této kauzy. Dne 29. června 1439 vydal král Albrecht II. listinu, kterou se Kašpar Šlik zříká svých nároků na toggenburské dědictví.⁴⁶⁰

Obdobný charakter mohl mít i zápis části meklenburského vévodství uprázdněného po smrti Viléma, knížete Wenden, Güstrow a Waren z linie Werle–Wenden (+1436) ze 6. listopadu 1437.⁴⁶¹ V tomto případě však nemůže být řeči o tom, že by Šlikové na toto území rezignovali, jak se mylně domnívá Zechel.⁴⁶² Přestože dne 24. června 1442 udělil Fridrich III. tuto zemi vévodovi Jindřichovi Meklenburskému,⁴⁶³ nalézáme nároky rodu k zemi Wenden stejně jako i k Bassanu ještě v dědičném dělení mezi Matesem Šlikem a jeho synovcem Václavem, synem Kašpara Šlika, z roku 1472, kde se s nimi počítá jako s legitimními.⁴⁶⁴

3.3.5. Zápisy z období vlády Albrechta II. a Fridricha III.

Krátké období vlády českého a římského krále Albrechta, na jehož přijetí v Českém království měl Kašpar Šlik velký podíl, s sebou přineslo řadu zajímavých zisků pro kancléře. Nejvýznamnějším z těchto udělení je hned první Šlikův zisk panství Holíč (Újvár, Wyvar, Weisskirchen), které Kašpar obdržel od Albrechta II. v březnu 1438.⁴⁶⁵ Zisk Holíče je významný obzvláště tím, že se jedná o skutečné darování panství do vlastnictví, o jehož pravosti není pochyb. Tímto ziskem započalo budování dalšího šlikovského panství nedaleko nových mocenských center: Vídně a Budapešti. Další uherským statkem, který Kašpar obdržel také jako darování od Albrechta, byl hrad Pajštún (Borostyánkő, Peilstein,

⁴⁵⁸ BAUM, Wilhelm, o. c., s. 321 – 323; PENNRICH, Alfred, o. c., s. 28 – 31.

⁴⁵⁹ PENNRICH, Alfred, o. c., s. 76 – 77; ZECHEL, Artur, Studien..., s. 293 – 297: oba autoři připouštějí, že by listina mohla být pravá.

⁴⁶⁰ RI XII, č. 1048.

⁴⁶¹ PENNRICH, Alfred, o. c., s. 31 – 32: panství tvoří město a zemi Güstrow, Malchow, Malchin, Röhel, Penzlin, Jurne a Liez + hrady Werle a Schwan.

⁴⁶² ZECHEL, Artur, Studien..., s. 307 – 310.

⁴⁶³ Regg. F.III. H. 20 č. 10.

⁴⁶⁴ Podělení Matese a Václava Šliků z roku 1472 in: SOA Zámorsk, RA Šlik, i.č. 371, sg.VII.1.

⁴⁶⁵ SOA Zámorsk, RA Šlik, i.č. 492, sg. X.3.

Borinka), který získal v roce 1439.⁴⁶⁶ V tomto případě však zatím není zcela jisté, že by se Kašparovi podařilo do držení panství vstoupit.

Badání v otázce těchto uherských a později dalších rakouských šlikovských držav spojených se jménem kancléřova syna Zikmunda a kancléřova bratra Mikuláše (Kreuzenstein 1444, Wald 1477) je zatím v počátcích a vyžaduje archivní průzkum maďarských, slovenských a rakouských archivů. Následující popis bude z toho důvodu pouze schématický.

3.3.5.1. Holíč⁴⁶⁷ (1438 – 1489) a Pajštún (1439 – ?)

O udělení hradu Újvár (Holíč, Weisskirchen), který byl původně v držení významného uherského rodu Stiborů ze Stiborovic, jsme zpraveni z listiny vydané 30. dubna 1438, která může být považována za pravou.⁴⁶⁸ Albrecht v ní daroval tuto državu za zásluhy věrnému kancléři, rytíři Šlikovi, a také proto, že slíbil u smrtelného lože Zikmundova, že se Šlikovi za prokázané služby odmění.⁴⁶⁹ Jak bylo svrchu zmíněno, je obtížné popisovat průběh držby tohoto uherského panství, které dalo Šlikům do budoucna užívaný predikát pán z Holíče / von Weisskirchen. V této skutečnosti, že teprve uherský panský predikát se výrazněji projevil ve Šlikově titulaře, je již od dob Dvořákových chápáno jako doklad pro nepravost hraběcích listin vztahujících se k Bassanu.

O držbě tohoto panství byla učiněna krátká zmínka již v popisu Šlikovy biografie za vlády Fridricha III. Holíčské panství se totiž ve 40. letech stalo cílem útoků Pankráce ze Sv. Mikuláše, odpůrce habsburské kandidatury na uherský trůn a stoupence polského krále Vladislava Jagellonského.⁴⁷⁰ Tento opovědník pořádal proti Šlikovu panství odbojné výpravy. Zřejmě již od roku 1438 okupoval⁴⁷¹ nebo držel⁴⁷² sousední Skalici, původně snad náležející k holíčskému panství, kterou mu v roce 1443 byl Kašpar přinucen pod cenou prodat, aby o ni nepřišel zcela bez náhrady.⁴⁷³ Ještě v dubnu 1445 píše Kašpar Oldřichovi z Rožmberka: „A také mi kněžna má psala, že se mému Holíči zle vede, ano Pangrac, hubie, a nutí, žádaje,

⁴⁶⁶ RI XII, č. 1177.

⁴⁶⁷ Velmi stručně k popisu kulturních památek: Súpis pamiatok na Slovensku, 1. zv., A – J, vyd. Ivan Harminec a kol., Bratislava 1967, s. 413 – 415.

⁴⁶⁸ DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen..., s. 78 – 79; přepis IBIDEM, s. 103 – 107; RI XII, č. 4.

⁴⁶⁹ IBIDEM, s. 106 – 107: „castrum nostrum Uywaar ... prefato Gaspar Sligk cancellario ..., suisque heredibus et posteritatibus universis de manibus nostris regiis omni eo iure, quo nostre incumbunt collacioni, dedimus, donamus et contulimus,...“

⁴⁷⁰ PALACKÝ, František, Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě, Praha 1921, s. 784.

⁴⁷¹ IRŠA, Rudolf, Dejiny a súčasnosť. 1. časť – dejiny do roku 1918 a pamiatky, Holíč 1990, s. 12.

⁴⁷² BLAHO, Janko a kol., Skalica v minulosti a dnes, Bratislava 1968, s. 80.

⁴⁷³ HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 358.

*abych doluov chvátal, chci-li své zboží zachovati.*⁴⁷⁴ Slovenská regionální literatura⁴⁷⁵ uvádí, že Šlik přišel ve prospěch Pankráce nikoliv pouze o Skalici, nýbrž o celé holičské panství, čemuž by odpovídala Pankrácova titulatura „z Holiče“ doložená v 50. letech, stejně jako údajné potvrzení holičského panství Pankrácovi z roku 1454.⁴⁷⁶ I když tedy osud tohoto panství v období kolem smrti Kašpara Šlika je poněkud obestřen nejasnostmi a vyžaduje podrobnější studium, je nutné upozornit, že Šlikové tento majetek nikdy nepustili ze zřetele. Také jejich přítomnost v kraji je možné i nadále doložit.

Podle soupisu z roku 1452 patřilo k holičskému panství 16 vsí: Holíč, Kátov (Katho), Vrádiště (Wrasisce), Močidlany (Moczidlan), Wulczkowan, Vieska (Lackowawyska), Wydowan, Radošovce (Radocolz), Oreské (Orosse), Radimov, Unín (Wryn), Gbely (Bely), Kúty (Khuty), Brodské (Broczske), Šaštín–Stráže (Sasczin).⁴⁷⁷ Pro šlikovskou přítomnost v kraji je dokladem záznam z roku 1451, kdy jistý Matúš ze Šlika, hejtman na Stráži, informuje Bratislavské listem vydaným v Holíči, že vpustil do zámku služebníky oprávce jmenovaného zemským gubernátorem.⁴⁷⁸

I přes údaje dokládající, že v 60. letech bylo panství v držení Matyáše Hunyadyho, ukazuje se jasně přetrvávání Šliků v této lokalitě.⁴⁷⁹ Roku 1469 doložený *Nicolaus de Lazan* alias de Wywar nemůže být nikdo jiný než Mikuláš Šlik, kancléřův bratr, který se podílel na správě mimočeských držav rodu (Kreuzenstein), zřejmě jako poručník Kašparova syna Zikmunda, který je doložený jako držitel Holíče od roku 1473, kdy ho měl údajně koupit.⁴⁸⁰ Zikmund Šlik (*1448?) jako nejmladší syn Kašpara Šlika držel Holíč i v následujících letech. Zemřel před rokem 1489, kdy Matyáš Korvín zastavil Holíč Imrichu Czoborovi za 3000 zl.⁴⁸¹ Za půl roku zvýšil král tuto částku o 1000 zl., které Czobor potom vyplatil vdově po Šlikovi.⁴⁸² Šlikové však i nadále uplatňovali nárok na Holíč. Proto také, když Imrich Czobor žádá krále o zvýšení zástavní hodnoty holičského hradu, uvádí jako jeden z důvodů „obranu

⁴⁷⁴ Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka. 3. sv., 1445 – 1448, vyd. Blažena Rynešová, Praha 1937, s. 11.

⁴⁷⁵ IRŠA, Rudolf, Dejiny a súčasnosť. 1. časť – dejiny do roku 1918 a pamiatky, Holíč 1990, s. 12.

⁴⁷⁶ IBIDEM, s. 12; titulatury Pankráce z Holiče užívá PALACKÝ, František, Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě, Praha 1921, s. 784.

⁴⁷⁷ IRŠA, Rudolf, o. c., s. 12.

⁴⁷⁸ CHALOUPECKÝ, Václav, Staré Slovensko, Bratislava 1923, s. 220.

⁴⁷⁹ IRŠA, Rudolf, o. c., s. 12.

⁴⁸⁰ IBIDEM, s. 12.

⁴⁸¹ DAMBORÁK, Florián, Holíč. Obraz histórie od najstarších čias po súčasnosť, Holíč 1970, s. 12.

⁴⁸² IRŠA, Rudolf, o. c., s. 13.

panství proti Šlikům“. Když by jim mělo být panství vrácené, museli by složit přísahu věrnosti uherskému králi.⁴⁸³

Zlomkem dokumentující tento spor v období vlády Vladislava Jagellonského je útlý spis, jehož autorem je s největší pravděpodobností Štěpán Šlik, zakladatel Jáchymova.⁴⁸⁴ V tomto dokumentu obhájí nepopíratelné nároky rodu na toto panství. Líčí zde, jak při dělení rodu připadlo uherské panství Mikuláši a Zikmundovi Šlikovi. Dramaticky popisuje, kterak umírající Zikmund zavázal svoji manželku, paní z Pezinoku, že nesmí panství v hodnotě 2500 uh. zl. nikomu postoupit. Po jeho smrti však vystoupil s nároky Matyáš Korvín. Když prý hraběnka z Pezinoku chtěla dostát slibu svému manželovi, získal hrad úskokem a ji nechal prý vyhnat.⁴⁸⁵ Za nového krále Vladislava vystoupili s nároky pan Václav a Jeroným Šlikové. Výsledkem tohoto sporu bylo zřejmě částečné odškodnění Šliků. Je zatím otázkou k dalšímu badání, zda Šlikové vznášeli nároky na Holíč i v 16. století.⁴⁸⁶

S držbou Holíče souvisí snad i darování nedalekého hradu Pajštún (Peilstein, Borinka – vých. od Bratislavy) z října 1439.⁴⁸⁷ Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně pozdní zisk z období Albrechtovy vlády a zatím se nepodařilo dopátrat, že by se Šlikům podařilo do držby tohoto hradu pánů z Pezinku vstoupit, je tato držba nejistá. Literatura uvádí, že hrabata ze Svätého Jura a Pezinku drželi hrad až do vymření rodu v roce 1526,⁴⁸⁸ nabízí se tak samozřejmě otázka, zda je tato listina pravá. Zodpovědět ji však se současným stavem znalostí materiálu není zatím možné.

Z právního hlediska měly uherské šlikovské zisky největší hodnotu, protože se v obou případech jednalo o darování, jejichž pravost není zpochybňována. I když se rodu nepodařilo jejich nesporné rodové vlastnictví do budoucna uhájít, přetrvalo povědomí o významu držby holičského panství ve výše zmíněné titulatuře Šliků z Holíče.

⁴⁸³ DAMBORÁK, Florián, o. c., s. 12: S výplatou vdovské pohledávky Šlikovny vyplatili Czoborové i zastavené majetky holičského hradu, a to Radošovce a dvě vsi, zřejmě Lopašov a Viesku, za 1100 zl.

⁴⁸⁴ NA Praha, fond Stará manipulace, sg. S 16/1.

⁴⁸⁵ NA Praha, fond Stará manipulace, sg. S 16/1: „die dyner auffß Sloss ettlich hundert fl. genomen und das In kunig Mathias handt ubergebn, unnd der frawen Yr heyratgut als dritthalb thausernt fl. gereicht und sie aus dem haus gestossen. Darnach ist solch gut unnd herrschafft von Khunig Mathias zuueber einrich In den dritthalb tausent fl. heiratsgelts ein gegeben worden, des er vnd sein erbenn bys her besitzt.“

⁴⁸⁶ IRŠA, Rudolf, o. c., s. 14 uvádí, že tento pokus zopakovali ještě v roce 1543, ale k faktické držbě holičského panství se již znovu nedostali. Vzhledem k povrchnímu zpracování této publikace je nutné se touto otázkou zabývat i nadále.

⁴⁸⁷ RI XII, č. 1177.

⁴⁸⁸ Súpis pamiatok na Slovensku, I. zv., A – J, vyd. Ivan Harminc a kol., Bratislava 1967, s. 141.

3.3.5.2. Drobné zápisy z let 1438 – 1439

Na sklonku své vlády udělil Albrecht II. kancléři Kašparu Šlikovi a Haškovi z Valdštejna, aktivnímu stoupenci rakouské strany v Čechách, několik drobných zástav v Českém království. V první řadě se jednalo o zápis nápadu k právům po Anežce ze Šternberka, vdově po Zikmundovi z Vartemberka na Děčíně, ze září 1439.⁴⁸⁹ Tento zisk byl smutným dovršením neslavného konce tohoto severočeského šlechtice, který byl za údajné úklady proti králi Albrechtovi v srpnu 1439 zatčen a v Jindřichově Hradci umučen hladu.⁴⁹⁰ Není přesně doloženo jaké panství obdarování dvořané mohli získat. Vzhledem k tomu, že Vartemberkovo děčínské panství sousedilo s panstvím valdštejnským,⁴⁹¹ dá se předpokládat, že vážnější zájem na tomto zisku měl právě Hašek z Valdštejna. Je pravděpodobné, že k vartemberskému dědictví náležela i další odúmrť, kterou zmínění dvořané v této době získali, a tou byl hrad Hradištko, který opět podržel Hašek z Valdštejna.⁴⁹²

Třetím panstvím, které získal Šlik a Valdštejn v říjnu 1439 bylo panství rycheburské, odúmrť po Janu Flaškovi z Pardubic. Ani zde však není úplně jisté, zda se nabyvatelům podařilo své právo prosadit, i když v roce 1454 vystoupili jejich dědicové s nárokem na toto panství.⁴⁹³

⁴⁸⁹ RI XII, č. 1148; FRIEDRICH, Gustav, Desky dvorské království českého III. Druhá kniha provolací z let 1411 – 1448, in: Archiv český 36, Praha 1941, s. 669; Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, Díl 3, vyd. František Palacký, Praha 1844, s. 523; Potvrzení tohoto nápadu v roce 1454 in: Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, Díl 2, vyd. František Palacký, Praha 1842, s. 206.

⁴⁹⁰ URBÁNEK, Rudolf, České dějiny III, Věk poděbradský 1, Praha 1915, s. 362 – 363.

⁴⁹¹ IBIDEM, s. 152 – 153.

⁴⁹² SEDLÁČEK, August, Hrad, zámky a tvrze Království českého, 5. sv., Praha 1993, s. 293 – 295.

⁴⁹³ S nárokem vystupuje roku 1454 Hynek z Valdštejna, viz Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, Díl 2, vyd. František Palacký, Praha 1842, s. 206. Dále SEDLÁČEK, August, Hrad, zámky a tvrze Království českého, 1. sv., Praha 1993, s. 79 – 83 uvádí odhad panství z roku 1456: odhad panství: hrad Rychmburk, Předhradí s rychtou a vsi Daletice, Bezvěčí, Lažany, Štěpánov, Lhota, Kamenička, Janovice, Rabouň, Rvasice vše pusté, Chlum, Dolany, Brdo, Zhoř, Hněvčice, Miřetín, Lešany vsi celé s podacím v Předhradí, Skuteč městečko s rychtou a vsi: Žďár, Radčice, Leštinka, Malinné, Skutečko s podacím v Skutči; Perarec ves s rychtou a podacím a ves Kutřín; Rybné s mlýnem a Otradov s podacím, vsi celé s rychtami, Kamenice ves celá pustá, Šanov a Moravská Rybná vsi pusté, Krouna ves s rychtou a ves Oldřiš, Kladno s rychtou a Dědová; Svratka městečko celé s rychtou a ves Svratuch, polovice vsi pusté Křižákova, Herarec ves, což po řeku Švarcovu, Raichlova Kamenice ves celá s rychtou a vesnice Chlumětín, Lhota, Přerostlé Blatné, Jeníkov; Hlinsko městečko s rychtou a vsi Stranná, Studnice, Chlum, Vitanov, Kouty, Hamr v Přerostlém; Ranná ves celá s rychtou a vsi Oldřetice, Pokřikov, Vojtěchov, Holetín, v Mrakotíně plat, Zbožňov ves celá, Radim s rychtou, Ložice, Bělá vsi celé, polatníci tito: v Martinicích 1, ve Štěnci 2, v Srbcích 3, v Luži městečku 1, ve Zdislavi dvoje sedění, jedno svobodné a druhé platné, Evanovice ves zápisná a některé vsi Pardubské.

3.3.5.3. Zisky za vlády Fridricha III.

V porovnání s předchozími lety jsou pozemkové zisky 40. let 15. století nesrovnatelně nižší. Vlastně se jedná o získání jediné držby a tou byla zástava správy hradu Kreuzenstein nedaleko Vídně z roku 1444.⁴⁹⁴ Východiskem pro tuto zástavu je dluh 20.000 zl. Kašparu Šlikovi, který zanechal svému nástupci zemřelý Albrecht II. Kašpar Šlik tak nárokoval na Fridrichovi III. nezanedbatelnou částku z celkového dluhu 300.000 zl.⁴⁹⁵ Ručitelem za tento konkrétní dluh Kašparu Šlikovi se stal Ulrich Eitzinger, významný habsburský dvořan.⁴⁹⁶ Do roku 1444 se podařilo polovinu dluhu umořit a do uhrazení zbývající dlužné částky byly pověřeni měšťané Klosterneuburgu, aby odváděli Šlikovi ročně 600 uh. zl., dále udělil Fridrich III. kancléři Kašparu Šlikovi správu hradu Kreuzenstein u Korneuburgu s nárokem na 300 liber vídeňských feniků z platů města Korneuburg. Pánem na Kreuzensteině se později píše Kašparův bratr Mikuláš a po něm Kašparův syn Zikmund Šlik, který má správu v držení do roku 1479, kdy hrad odstoupil za 11.000 zl. arcibiskupu Janovi z Gran.⁴⁹⁷ V roce 1469 je zde doložen šlikovský správce Berthold Forster, který v říjnu toho roku informoval do Chebu pana Matese o blíže nespecifikovaném pokusu pana Mikuláše Šlika dát záležitosti týkající se Kreuzensteinu při jednáních ve Vídni do pořádku.⁴⁹⁸

Zatím neprozkoumaná je zástava, kterou Fridrich III. udělil Zikmundu Šlikovi dne 27. dubna 1477 hrad Wald za 6000 uherských zlatých,⁴⁹⁹ který předtím získal od Oldřicha z Grafenecku. V tomto případě se však jednalo o krátkodobou zástavu, protože již roku 1479 převedl císař vyplacení zástavy Zikmunda Šlika na město Vídeň,⁵⁰⁰ kdy k němu ale došlo není zatím známo.

⁴⁹⁴ Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 12. Die Urkunden und Briefe des Österreichischen Staatsarchivs in Wien, Abt. Haus-, Hof- und Staatsarchiv. Allgemeine Urkundenreihe, Familienurkunden und Abschriftensammlungen (1440–1446), bearb. Thomas Willich, Wien 1999, č.233.

⁴⁹⁵ URBÁNEK, Rudolf, České dějiny III. Věk Poděbradský 1, Praha 1915, s. 455.

⁴⁹⁶ Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 12. Die Urkunden und Briefe des Österreichischen Staatsarchivs in Wien, Abt. Haus-, Hof- und Staatsarchiv. Allgemeine Urkundenreihe, Familienurkunden und Abschriftensammlungen (1440–1446), bearb. Thomas Willich, Wien 1999, č.32, 58.

⁴⁹⁷ PAUKERT, Johann, Kreuzenstein. Historisch-topographische Skizze, Wien 1899, s. 22.

⁴⁹⁸ Briefe und Acten zur österreichisch-deutschen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrich III., hrsg. Adolf Bachmann, Wien 1885, s. 668.

⁴⁹⁹ Regesta chronologico-diplomatica Friderici III. Romanorum Imperatoris (Regis IV.), bearb. Joseph Chmel, Wien, 1838–1840, č. 7118, 7119.

⁵⁰⁰ IBIDEM, č. 7283.

4. Diplomat a správce Mates Šlik

4.1. Biografie, působení v úřadu chebského a loketského purkrabí, opovědi a drobná záští

4.1.1. Mládí Matese Šlika

Ještě za života Kašpara Šlika vstupuje do dějin postava jeho bratra Matese, který sice nedosáhl ve své úřední a dvorské kariéře takového vrcholu jako Kašpar Šlik, ale pro pokračování nového šlechtického „hraběcího“ rodu byl jeho význam zcela zásadní. Jemu náleží úloha správce šlikovského majetku za života bratrova a zásluha na zajištění kontinuity tohoto rodu po Kašparově smrti. Při pokusu o srovnání těchto dvou postav se objevuje celá řada úskalí. Zatímco u Kašpara Šlika bylo alespoň rámcově možné určit rok jeho narození, u jeho bratra se musíme spokojit s pouhým odhadem. První zmínka o Matesu Šlikovi pochází z podzimu roku 1428 z Vídně, kdy vystupuje v bratrových záležitostech jako osoba, na kterou má město Frankfurt zaslat kancelářský poplatek ve výši 20 uherských zlatých za vyhotovení jedné listiny.⁵⁰¹ Figuruje zde zřejmě jako pomocník v bratrových službách, kde sbíral první zkušenosti. Jen zcela orientačně je možné předpokládat jeho narození kolem roku 1410. Mohl být tedy přibližně o 15 let mladší než jeho bratr Kašpar. Jako mladší z Jindřichových synů byl zřejmě původně určen pro duchovní dráhu. Do roku 1433, než na toto místo nastoupil jeho bratr Jindřich, byl Mates Šlik proboštem kolegiální kapituly ve Staré Boleslavi.⁵⁰² Kariéra, na které začal pracovat pod bratrovým vedením, ale vedla jinou cestou než po církevní dráze. Dne 6. prosince 1431 jmenoval král Zikmund schopného Šlika svým sekretářem.⁵⁰³ V roce 1432 nalezneme jeho jméno mezi studenty německého národa na boloňské univerzitě.⁵⁰⁴ V den Zikmundovy korunovace římským císařem dne 31. května 1433 byl Mates spolu se svým bratrem Kašparem pasován v Římě na rytíře.⁵⁰⁵ Tímto aktem se zřejmě znatelně přiblížil konec Matesovy duchovní kariéry, jak už napovídá postoupení boleslavského proboštsství bratru Jindřichovi.

Ještě v listopadu téhož roku obdržel Mates Šlik od císaře Zikmunda zápis židovské daně města Erfurtu vybírané vždy o Vánocích. Tuto daň obdržel pak za rok 1435 a od roku

⁵⁰¹ ZECHL, Artur, Studien..., s. 50.

⁵⁰² RI XI, 2, č. 9670.

⁵⁰³ RI XI, 2, č. 8974.

⁵⁰⁴ ZECHL, Artur, Studien..., s. 16. Zde je na místě upozornit, že v případě Matese Šlika je jediný doložený jazyk, ve kterém komunikoval, právě a pouze němčina. Na rozdíl od jeho bratra, jehož německé, české i latinské listy jsou hojně doloženy.

⁵⁰⁵ GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte, s. 15. Při sledování postupné nobilitace Matese Šlika je nutné být stejně jako v případě jeho bratra Kašpara nanejvýš obezřetný, vzhledem k možnému zkreslení v důsledku existence falešných privilegií.

1436 ji měl dostávat pravidelně na umoření 1000 zl., které císaři půjčil za služby prokázané mu v Říši, Itálii a Uhrách.⁵⁰⁶ Toto privilegium bylo Matesovi potvrzeno ještě v roce 1438 Albrechtem II., stejně jako roku 1442 Fridrichem III., který v tomto roce rozsuzoval obvinění Mateše Šlika vůči erfurtským Židům pro krácení a umenšení této daně z jejich strany.⁵⁰⁷ V následujících letech vystupuje osobnost Mateše Šlika ve dvou hlavních polohách. Za prvé se s ním setkáváme jako s Kašparovým zástupcem, který po boku svého bratra vystupuje v řadách privilegií,⁵⁰⁸ zároveň se však začíná osamostatňovat.

Dokladem pro toto osamostatnění je jeho samostatné působení ve funkci chebského a loketského purkrabího od roku 1435.⁵⁰⁹ Od roku 1436 se jeho jméno začíná objevovat v seznamech a později v knihách výdajů města Chebu. Mates Šlik zde mezi lety 1436 až 1450 vystupuje nesčetněkrát. Pozoruhodné je, že on sám figuruje na výplatní listině ve službách města výrazněji právě v roce 1436, když 23. srpna t. r. obdržel 8 kop a 20 grošů za cestu do Prahy a 15. října obdržel dar od rady ve výši 10 kop.⁵¹⁰ V následujících letech se jeho jméno objevuje v těchto seznamech v souvislosti s vyplácením peněz osobám, kteří ve službách města podnikají za Matesem Šlikem cestu; případně když mu město proplácelo dary.⁵¹¹ Tyto údaje by mohly při podrobnějším zanalyzování v budoucnu přispět ke zmapování Matesova itineráře. Dále mohou tyto konkrétní údaje snad dopomoci k částečnému identifikování osob podílejících se na zpravodajské činnosti tohoto Šlika v krušnohorském regionu.⁵¹²

Z roku 1437 je doloženo také první záští, kterého se vedle svého bratra účastnil i Mates Šlik. Jednalo se o konflikt mezi Burianem z Gutštejna a městem Chebem, kterého se účastnili na straně Chebu i oba bratři Šlikové. Mírovou smlouvou ze 14. března 1437 bylo

⁵⁰⁶ RI XI, 2, č. 11239, 11468.

⁵⁰⁷ RI XII, č. 479; Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 10. Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken des Landes Thüringen, hrsg. Eberhard von Holtz, Wien 1996, č. 37 – 39.

⁵⁰⁸ GRADL, Heinrich, *Zur ältesten Geschichte...*, s. 16: Dne 25. listopadu 1433 vystupuje Mates po boku Kašpara v privilegiu vévody Viléma Bavorského, kterým je jim přislíben statek s ročním výnosem 500 rýn. zl. za pomoc při udělení země vévodovi Vilémovi. Listina pravděpodobně odráží postoj Kašpara Šlika ve věci Wittelsbašského dělení v letech 1425 – 1429. Srov. JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, Domažlice 2003, s. 40 – 42.

⁵⁰⁹ Např. rozhodčí soud mezi chebskými a loketskými podílňky z 30. března 1436 in: GRADL, Heinrich, *Zur ältesten Geschichte...*, s. 18.

⁵¹⁰ IBIDEM, s. 18.

⁵¹¹ IBIDEM, s. 19 – 22: Zajímavé jsou zde údaje o dodávkách vína a medoviny.

⁵¹² Na možnosti badání v oblasti zpravodajské činnosti Mateše Šlika v poděbradské době upozornil Uwe Tresp na workshopu pořádaném GWZO Leipzig dne 16. června 2006.

toto záští ukončeno a dále bylo domluveno, že budou propuštěni dva Gutštejnovi straníci Vaněk Rybníček z Babinné a jeho syn Martin Potůček, pokud slíbí, že se nebudou mstít. Tito se také zavázali, že se po propuštění nepřipojí k soukromému záští Petra Rybníčka proti Šlikům a Chebu.⁵¹³ Je pro tuto neklidnou dobu téměř příznačné, že oba uvěznění po svém propuštění z vězení slavnostně opověděli dne 29. července 1437 bratřím Kašparovi a Matesovi Šlikům záští.⁵¹⁴

Ve stejném roce 1437 jako Kašpar vstoupil i Mates do stavu manželského.⁵¹⁵ Stejně jako v případě bratra kancléře, kterého je vidět jako hlavního osnovatele těchto dynastických svazků, se jedná o výběr manželky z urozeného rodu. Matesovou manželkou se stala Kunhuta, dcera významného franckého válečníka Erkingera ze Seinsheimu, předka rodu pánů ze Schwarzenbergu.⁵¹⁶ Paní Kunhuta (+ 1469) byla matkou všech Matesových synů.⁵¹⁷

S tímto manželským svazkem je spojena i Matesova pozemková držba bečovského panství v letech 1437 – 1440, která byla prvním samostatným majetkovým ziskem tohoto Šlika. O tomto panství stejně jako o dalších Matesových osobních državách Vogtsbergu (1439 – 1446), Stollbergu (1447 – 1473), Loketském purkrabství (definitivně od 1449), panství Hartenberk (Hřebeny) – Schönbach (Luby), Nejdku a dalších, bude detailněji pojednáno v kapitole o pozemkové držbě.

Ve třicátých letech vystupuje v pramenech vedle Matese a Kašpara Šlika výrazněji ještě postava jejich synovce Viléma Šlika.⁵¹⁸ Vilémovi, který byl synem zmiňovaného

⁵¹³ JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice II*, Domažlice 2003, s. 164 – 165.

⁵¹⁴ GRADL, Heinrich, *Zur ältesten Geschichte...*, s. 18.

⁵¹⁵ V některých genealogiích je možné nalézt údaj, že první manželkou Matese Šlika byla urozená paní z rodu z Kravař. Myslím, že tento údaj vychází z informace Kašpara Šlika, který v dopise z roku 1446 Oldřichovi z Rožmberka píše: „A také bratr můj a syn jeho (Aleše ze Šternberka) mají dvě sestře; mnělt' sem, že by nám měl pomoci.“ in: *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka*, 3 sv., 1445 – 1448, vyd. Blažena Rynešová, Praha 1937, s. 89 – 90. Manželkou Petra ze Šternberka byla Perchta z Kravař a tedy její sestra byla manželkou Kašparova bratra. Je tedy nanejvýš zřejmé, že se jednalo o jiného Šlikova bratra.

⁵¹⁶ Stručně o Erkingerovi ze Seinsheimu in: BERGER, Adolf, *Eine Episode aus der Geschichte von Petschau*, in: *MVGDB 10*, s. 3nn.

⁵¹⁷ GRADL, Heinrich, *Zur ältesten Geschichte...*, s. 20: rada vyplatila dar ve výši 10 zlatých k šestinedělí paní Kunhuty, manželky pana Matesa.

⁵¹⁸ Poprvé se Vilém Šlik objevuje v dlužní knize k roku 1427, kdy žaluje Hanse Hiczenplicze o 15 grošů (GRADL, Heinrich, *Zur ältesten Geschichte ...*, s. 12), zde se badání rozchází v otázce, jestli tento Vilém je synem Mikulášovým nebo jeho bratrem; Naproti tomu když roku 1431 udělil opat kláštera ve Valdsasích Mikuláši Šlikovi a jeho synovi Vilémovi vsi Höflas (Höffelein) a Grün u Konnersreutu (Tamtéž, s. 14), je tím potvrzeno, že se v tomto případě již jedná o Mikulášova syna. Roku 1431 připisuje Vilém Paulsdorfer Mikuláši

Mikuláše Šlika, přenechal roku 1436 Kašpar hrad Ostroh (Seeberg) na Chebsku,⁵¹⁹ čímž bylo zřejmě dovršeno proniknutí této linie Šliků do skutečné pozemkové držby v tomto kraji.⁵²⁰ Tento Vilém je také doložen v roce 1438 jako chebský hejtman a o rok později jako svědek v opovědní listině Albrechta Mapela z Plavna vůči městu Cheb.⁵²¹

4.1.2. Mates Šlik, rada saského kurfiřta

Konec 30. let měl pro Matese Šlika význam zvláště pro jeho budoucí politické směřování. Sňatek s příslušnicí francké aristokracie v roce 1437, Kašparův zisk Schönecku v témže roce a Matesův zisk Vogtsbergu s městy Olešnicí a Adorfem v roce 1439 navrátily tuto linii šlikovského rodu do oblasti, ze které pravděpodobně vzešel. Matesovy diplomatické schopnosti, kterých nabyl během bratrovy průpravy, tak byly poskytnuty do služby saskému kurfiřtovi a vévodovi. Počátek Matesovy kariéry spadá do období, které by bylo možné jak v Českém království, tak v Sasku nazvat přelomovým.

Wettinské soustátí míšeňsko–durynské se ve 13. a 14. století potýkalo s řadou krizí zapříčiněných rozpory uvnitř dynastie.⁵²² Naopak období první poloviny 15. století přineslo zásluhou rozvratu centrální moci v Českém království Wettinům možnost upevnit svoje pozice nejen ve Vogtlandu, ale prosadit svrchovanost i nad některými hrady a městy na území Čech. Po smrti vévody Albrechta z wittenberské linie sasko–askánského rodu bylo roku 1423 uděleno vévodství Sasko–Wittenberg spolu s hodností kurfiřta saského míšeňskému

Šlikovi a synu Vilémovi právo den a půl kosit louku u Všeboře (Schöba) (Tamtéž, s. 14). Tvrz a statek Všeboř se pak v roce 1446 staly věnem Mikulášovi dcery Anny, která se provdala za Kašpara Junckhera (viz JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika česko–bavorské hranice IV, Domažlice 2004*, s. 42) Jeho jméno se pak objevuje ve sporném šlikovském privilegiu o polepšení erbu z roku 1433 (RI XI, 2, č.9543).

⁵¹⁹ RI XI, 2, č. 11391.

⁵²⁰ Mikuláš Šlik byl, jak bylo výše uvedeno, tím Šlikem, který v samotném Chebsku vlastnil konkrétní statky. Roku 1434 získal od opata kláštera ve Valdsasích dvůr a statek Lažany (Losan) za 20 rýn. zl. (Zur ältesten Geschichte ..., s. 17)

⁵²¹ IBIDEM, s. 19.

⁵²² Durynsko bylo k Míšni připojeno roku 1264, stát však byl oslabován častým rozdělováním vlády v jednotlivých částech území a častými dynastickými rozbroji: konec 13. stol. válka o vládu v Míšni; 1382 – dělení Míšeň, Durynsko, Osterland; 1445 – 1451 – Altenburské dělení a tzv. Bruderkrieg; 1485 – Lipské dělení: albertinská a ernestinská linie. Srov. GROß, Reiner, *Geschichte Sachsens*, Leipzig 2001, S. 23 – 34. K dělením 15. století základní práce: NAUMANN, Martin, *Die Wettinische Landesteilung von 1445*, in: NafSG 60, 1939, S. 171 – 213, HÄNSCH, Ernst, *Die wettinische Hauptteilung von 1485 und die aus ihr folgenden Streitigkeiten bis 1491*, Leipzig 1909; k problematice wettinské vlády v 15. stol. nejnověji ROOGE, Jörg, *Herrschaftsweitergabe, Konfliktregelung und Familienorganisation im fürstlichen Hochadel*, Stuttgart 2002, S.93 – 289.

markrabímu Fridrichu IV., zvanému Svárlivý, (+ 1428). Pojmenování Sasko pak pomalu převážilo jako označení wettinských držav.

Po smrti Fridrichově přešla vláda na jeho syna Fridricha II., zvaného Jemnocitný, (1428 – 1464), který vládl v Míšni a Osterlandu. Vláda v Durynsku připadla po smrti Fridricha Smířlivého (+ 1440) jeho synovci a dalšímu synovi prvního kurfiřta, Vilémovi (+ 1482) zv. Statečný. Pod vlivem separačních snah durynské šlechty v čele s Aplem Fictumem a Bernhardem von Kochberg došlo v roce 1445 k tzv. Altenburskému dělení, které vyústilo ve válku mezi oběma bratry. Po skončení tzv. Bruderkrieg v roce 1451 si Fridrich podržel vládu v Míšni a hodnost kurfiřta, zatímco jeho bratr Vilém získal vládu v Durynsku. Dohrou bratrské války bylo uloupení princů Ernesta a Albrechta v roce 1455, které zosnoval Kunz z Kauffungu. Po smrti Fridricha roku 1464 vládli společně právě tito jeho synové Ernst (+ 1486) s hodností kurfiřta a Albrecht zv. Statečný (+ 1500), zeť českého krále Jiřího z Poděbrad, jako vévoda. Společná vláda obou bratrů skončila, když po opětovném získání durynského dílu po Vilémově smrti, došlo roku 1485 k hlavnímu wettinskému dělení: na větev Ernestinskou (vévodství Sasko–Wittenberg s kurfiřtskou hodností, Durynsko, Vogtland) a Albertinskou (Míšeň a severovýchod Osterlandu). Po skončení Šmalkaldské války však přešla kurfiřtská hodnost na větev Albertinskou, která poté získala i oblast Vogtlandu na tehdejších držitelích purkrabské linie rodu pánů z Plavna.⁵²³

Mates Šlik se tedy objevuje v saském prostředí s držbou Schönecku od roku 1437 a od roku 1439 držbou Vogtsbergu a s ním spojeného wettinského správního úřadu. Jeho konkrétní působení ve službách wettinských bratrů není v této době doloženo. Stejný problém je zjistit, jaký postoj zastával Mates Šlik během bratrské války. Je však nejpravděpodobnější, že jeho služba tehdy, jako i později, patřila staršímu z bratrů, kurfiřtu Fridrichovi II., v jehož službách získal titul *rada*. Jeho působení je mapovatelné pouze obtížně z důvodu nedostatku pramenů,⁵²⁴ o jeho diplomatických schopnostech je zajímavý doklad v zachované korespondenci Oldřicha II. z Rožmberka v dopise, kde Jakoubek z Vřesovic zpravuje Rožmberka, že Mates Šlik přislíbil svoji účast při jednání s falckrabím Ludvíkem konaném v roce 1445 v Chebu.⁵²⁵ Výraznějším doloženým vystoupením Mateše Šlika byla jeho účast ve sporu o Lehnici na počátku 50. let.

⁵²³ GROß, Reiner, o. c., 80.

⁵²⁴ Některé konkrétnější Šlikovy aktivity v období jeho držby saských statků budou pojednány v oddílech týkajících se pozemkové držby.

⁵²⁵ Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka, 3 sv., 1445 – 1448, vyd. Blažena Rynešová, Praha 1937, s. 31.

Do období Matesovy politické kariéry jako saského rady a straníka náleží epizoda jeho účasti ve sporu o Lehnicko.⁵²⁶ Spor o toto slezské knížectví vypukl roku 1449 po smrti kněžny Alžběty. Jako hlavní aktéři se zde utkali braniborští Hohenzollernové, kteří vystupovali s dědickými nároky po zemřelé kněžně, a Fridrich Saský, pro kterého se získání Lehnice měl stát mocenským vítězstvím nad Fridrichem Braniborským. Král Fridrich III. tehdy zapsal z moci poručníka mladého krále Ladislava roku 1450 saskému kurfiřtovi lehnické knížectví, aby si získal jeho podporu v Říši. Není třeba dodat, že toto udělení proběhlo na úkor práv českého krále. Mates Šlik zde vystupuje jako rytíř vyslaný se 120 koňmi Fridrichem Saským, aby mu 28. dubna 1452 Lehničtí holdovali.⁵²⁷ Sám Urbánek si však klade otázku, zda k obsazení Lehnice Saskem v plné míře došlo, protože po nástupu Ladislava k moci Wetinové na knížectví postupně rezignovali.

Asi nejvýraznější politickou úlohou Matese Šlika na mezistátní úrovni bylo uzavření 14 denního příměří mezi Čechy a kurfiřtem Fridrichem dne 19. září 1455 po obsazení Mostu vojskem Jiřího z Poděbrad.⁵²⁸ Tato epizoda byla dílčí událostí dlouhotrvajícího konfliktu mezi Saským kurfiřtstvím a Českým královstvím o města a hrady na českém území, které se během husitských válek ocitnuly pod saskou svrchovaností, stejně jako o zcizená česká léna na území Vogtlandu a Míšeňského markrabství, k jehož definitivnímu vyřešení došlo až smlouvou uzavřenou v dubnu 1459 v Chebu.

4.1.3. Páni z Plavna jako tradiční protivníci rodu Šliků

Jako tradiční nepřítel šlikovského rodu vystupuje od počátku 50. let po podstatnou část života a vlády Matese Šlika rod neústupných pánů z Plavna, purkrabích na Míši. Vzhledem k tomu, že tento původem saský rod, který zakořenil na území Českého království hrál ve vztahu k Šlikům důležitou roli, bude zapotřebí stručně nastínit i jeho historický vývoj. Nebude od věci tak učinit i z toho důvodu, že vzhledem ke křestnímu jménu Jindřich, kterým byl obdařen každý mužský potomek, jsou na první pohled genealogické vazby těchto šlechticů značně nepřehledné.

Když roku 1327 přijal Jindřich III. Dlouhý, fojt z Plavna dobrovolně lenní svrchovanost českého krále, jednalo se o čistě pragmatický tah, jehož hlavním smyslem byla

⁵²⁶ URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny III., Věk Poděbradský 2*, Praha 1918, s. 850 – 859

⁵²⁷ Tamtéž, s. 854; Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 11. Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken des Freistaates Sachsen, hrsg. von Elfie–Marita Eibl, Wien 1998, č. 255.

⁵²⁸ IBIDEM, s. 956; SächsHStA, 10001, Aeltere Urkunden, Nr. 7443c.

ochrana rodových pozic před mocenskou dravostí míšenských markrabat z rodu Wettinů. Během 14. století se v politických událostech mezi Českým královstvím a Míšní měnil vlastní rozsah držby této větve rodu. Když král Václav udělil roku 1387 plavenského dědictví v léno Jindřichovi IX. z Plavna, připojil k němu zvláštní klauzuli, kterou se plavenské panství stalo v případě vymření rodu odúmrtí českého krále. Tímto aktem byli z možného dědictví vyloučeni jejich příbuzní fojtové z Greizu, Gery a Weidy.

Na území Českého království drželi Plavenští zástavy již od 13. století. Z původní oblasti Ašska se centrum jejich držav přesunulo na pomezí Chebska a Loketska, když na přelomu 14. a 15. století získali Plavenští do zástavy hrady Kynžvart a Bečov.

Význam plavenského rodu povyrosl výrazně během husitských válek zásluhou Jindřichova potomka Jindřicha X. (I.) z Plavna, purkrabího míšeňského. Tento Plavenský si vybudoval úspěšnou vojenskou kariéru, která mu vynesla řadu poct. Jednou z nich byl zápis purkrabství v Míšni roku 1426, kterým Zikmund Lucemburský odměnil Jindřichovy zásluhy v bojích s husity. Toto udělení se však zároveň stalo jablkem sváru mezi rodem Plavenských a Wetiny na dlouhých 14 let.⁵²⁹ Konflikt o míšeňské purkrabství a držbu hradu Frauenstein byl rozřešen rozsudkem z roku 1440, kterým se Plavenští zřekli obou držav za odstupné a ponechání titulu míšeňského purkrabí.⁵³⁰ Podle starší literatury⁵³¹ hlavní vinu za ztrátu tohoto významného úřadu přisuzovali Plavenští právě účastníkovi jednání Kašparu Šlikovi. Od této příčiny se mohla odvíjet i následná nenávist Plavenských vůči rodu Šliků, která je sprovázela po velkou část druhé poloviny 15. století. Této interpretaci však odporují zmínky obsažené rožmberské korespondenci, kde se zdá Plavenský vystupovat jako spojenec Kašpara Šlika ve věci sporu s Ilburkem o Loket.⁵³²

Jindřich I. Plavenský, který patřil v období interregna po smrti krále Albrechta Habsburského ke stoupencům prorakouské strany; zemřel roku 1446. Jeho syn Jindřich II. z Plavna, purkrabí z Míšně, převzal vládu po svém otci do politicky složitého období, které by bylo možné charakterizovat jako čas lokálních záští,⁵³³ která vzhledem k absenci centrální

⁵²⁹ SCHMIDT, Berthold, Burggraf Heinrich IV. in Meissen, Oberstkanzler der Krone Böhmen und seine Regierung im Vogtlande, Gera 1888, s. 9 – 14.

⁵³⁰ V průběhu jednání se i zde objevuje k roku 1436 objevuje jméno Kašpara Šlika jako prostředkovatele mezi nepřátelými stranami; JÁNSKÝ, Jiří, Páni ze Švamberka. Pětisetletá sága rodu s erbem labutě, Domažlice 2006, s. 73.

⁵³¹ SCHMIDT, Berthold, o. c., s. 26.

⁵³² Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka, 3. sv., 1445 – 1448, vyd. Blažena Rynešová, Praha 1937, s. 27, 334.

⁵³³ K problematice viz URFUS, Valentin, „Záští“ v Čechách v polovině 15. století, in: Právněhistorické studie 3, 1957, s. 90 – 110.

moci vytvářela politické dějiny na celozemské úrovni.

V první polovině 50. let 15. století kulminoval konflikt Jindřicha II. s jeho zeťem Hynkem Krušinou ze Švamberka. Jádrem sporu bylo zřejmě kynžvartské panství, které Jindřich I. zastavil Krušinovi a své dceři Markétě z Plavna na konci 20. let 15. století. S tímto sporem úzce souvisel konflikt Plavenských s městem Cheb.

Průběh švambersko-plavenského záští je již značně stížen politickou konstelací rané doby poděbradské. Stejně jako Cheb, ani Jindřich II. z Plavna se počátkem 50. let oficiálně nepřiklání k žádné ze soupeřících stran: straně poděbradské a strakonické. Důvodem, pro který se Plavenský nepřiklonil k strakonické jednotě, bylo zřejmě její spojení s Wettiny, ke kterým pojilo Plavenské latentní nepřátelství kvůli odňatému míšenskému purkrabství. Páni ze Švamberka pak po léta poskytovali Plavenským hrad Kynžvart k záští proti Sasku. Roku 1450 však tato spolupráce skončila, když kynžvartský hejtman Mikuláš Ucháček z Kračina uzavřel za zprostředkování Matese Šlika, chebského hejtmána, mír se saským kurfiřtem Fridrichem.⁵³⁴ Tím začíná narůstat napětí mezi Plavenským na jedné straně a Švamberky a Chebem na druhé straně. K vypuknutí otevřeného konfliktu s Chebem však došlo až v roce 1452. Během této války vystupuje Mates Šlik na straně Chebu. Je doložen jako účastník jednání o příměří,⁵³⁵ jindy se vojenské oddíly jeho služebníků podílely na pustošení bečovského a bochovského panství, která náležela Plavenským.⁵³⁶ Konflikt mezi Plavenskými, Švamberky a Chebem byl ukončen v září 1454 a po úmrtí Hynka Krušiny ze Švamberka připadl Kynžvart opět Jindřichovi II. z Plavna.⁵³⁷

Záští mezi Matesem Šlikem a Plavenským však pokračovalo i ve druhé polovině 15. století. Četné pŕhony⁵³⁸ z tohoto období jsou toho důkazem; na konkrétním příkladu je

⁵³⁴ URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny III., Věk Poděbradský 2*, Praha 1918, s. 446; JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice III*, Domažlice 2003, s. 165.

⁵³⁵ *Die Chroniken der Stadt Eger*, bearb. von Heinrich Gradl, Prag 1884, s. 270 – 271.

⁵³⁶ GRADL, Heinrich, *Eger und Heinrich von Plauen. 1451 – 1454*, in: *MVGDB 19*, 1881, s. 205, 208.

⁵³⁷ URBAN, Michael, *Die Burggrafen zu Meissen aus plauischem Geschlechte in Böhmen*, in: *MVGDB 44*, 1906, s. 478.

⁵³⁸ Svědectví Hanuše z kraje Loketského z 50. let in: *Desky dvorské království českého*, 7. díl, Druhá kniha pŕhonná z let 1407 – 1530, vyd. Gustav Friedrich, Praha 1944, s. 62: „To mi svědomo, že v ty časy, když pán z Plavna byl jest nepřitelem pánuov Šlikuov, že týž pan Plavenský s lidem svým vypálil jest jim tři vesnice, zejména Pochovice, Laybacz, Gotyga. A já sem v ty časy seděl na svobodném sbožíčku v kraji Loketském ve vsi Scheidyber. A já chtěl sem utéci s svým dobytkem a hnáti sem chtěl do Teplé. Tu sú mě potkali Bohuslavovi z Cedlic tři služebníci jjezdni a tŕie pěší, kteříž sú se páně Plavenského lidmi v jjezdě byli, a vzeli mi muoj dobytek a mne sú jali a vedli mne až za les a potom vedše mě až za les, propustili, ale dobytek sú pryč hnali. A já sem šel ku pánu z Plavna a toho sem jemu túžil, a on mi dal list a poslal mne ku Bohuslavovi do Cedlic, a tu sem vešken svuoj dobytek nalezl i dal sem jemu list, a on mi navrátil muoj dobytek zase.“

pak možné demonstrovat povahu těchto konfliktů. Požadavky Šliků vůči Plavenským pramenily převážně z neuhrazeným pohledávek; v 50. letech (před dobytím Boršengrýnu 1452) se hojí Fridrich z Failče, hejtman na Boršengrýně, na statecích Matese Šlika, protože loketský purkrabí byl vázán rukojemstvím na 1200 zl., které si Fridrich vypůjčil od Jindřicha z Plavna.⁵³⁹ Pohledávky obdobného druhu jsou patrné i z půhonu z roku 1460, kdy Mates Šlik žaluje na Jindřicha z Plavna, „že mu jest škodu učinil, tu kdež mu pro nevyvazanie z rukojemstvie a pro nesplnění peněz pójčených smlúvy a výpovědi dobrých lidí, kterúž jsú mezi nimi učinili zapečetěnú, nezdržal a nesplnil. A ta škoda na rozličných úrocích a na rozličných stříbrných klenotiech a na hotových penězích za čtyři sta hřiven stříbra.“⁵⁴⁰

Během tohoto období také došlo k důležité změně v politické orientaci šlikovského rodu, když jako jedni z posledních spolu s Chebem uznali v září 1452 Jiřího z Poděbrad jako zemského správce.⁵⁴¹ Po krátkém Ladislavově panování se orientace obou rodů v královské otázce opět rozešla. Jindřich II. z Plavna byl i přes své katolické vyznání čelným stoupencem korunovace Jiřího z Poděbrad českým králem,⁵⁴² zatímco Mates Šlik byl mezi západočeskými šlechtici nejžhavějším stoupencem české kandidatury Viléma Saského, kurfiřtova bratra, kdy vedle politické agitace v západních Čechách zajišťoval k podepření wettinských nároků potřebné právní doklady.⁵⁴³

Ke změně této konstelace dochází však již záhy po volbě Jiřího z Poděbrad českým králem. Poměr rodů pánů z Plavna k novému králi se začíná měnit již brzy po uzavření smlouvy z 25. dubna 1459 v Chebu, ve které po předchozích jednáních ve Wunsiedlu uznali sasští vévodové lenní výsost krále Jiřího nad šedesáti panstvími ve vlastních zemích.⁵⁴⁴ Tento akt byl zpečetěn dynastickým spojením Wettinů s novou českou

⁵³⁹ Desky dvorské království českého, 7. díl, Druhá kniha půhonná z let 1407 – 1530, vyd. Gustav Friedrich, Praha 1944, s. 299.

⁵⁴⁰ IBIDEM, s. 355.

⁵⁴¹ URBÁNEK, Rudolf, České dějiny III., Věk Poděbradský 2, Praha 1918, s. 642, 644, 674: Z dochovaných útržků z jednání o tom, na kterou stranu se Šlikové přikloní, zaznívají jak otázky náboženské (srov. s. 642, kde Aleš ze Šternberka ujišťuje Šlika, že uznáním Jiřího neučiní nic ani proti víře, ani proti králi Ladislavovi), tak čistě pragmatické úvahy (srov. s. 644 zpráva Matesova zpravodajce do Lokte, že Jiřík zatím zřejmě neuvažuje o výpravě proti Chebu a Matesovi).

⁵⁴² SCHMIDT, Berthold, o.c., s. 17.

⁵⁴³ URBÁNEK, Rudolf, Kandidatura Viléma Saského na český trůn (1458 – 59), in: URBÁNEK, Rudolf, Dvě studie o době poděbradské, Brno 1929, s. 153 – 154; o této velmi zajímavé epizodě není ovšem nic bližšího známo.

⁵⁴⁴ VESELÝ, Jiří, Obnova zahraničních lén české koruny za Jiříka z Poděbrad, in: Právněhistorické studie 8, 1962, s. 263 – 267: v roce 1462 došlo k podobnému vyrovnání s Braniborskem a v roce 1465 s Horní falcí.

královskou dynastií. Nově vzniklé spojenectví ukončilo přátelský postoj Jindřicha II. z Plavna a jeho syna ke králi Jiřímu. Vzniklé nepřátelství se jen prohloubilo během 60. let, kdy Jindřichové prodělávali táhlý spor s vlastními vogtlandskými many, kteří zůstali věrní českému králi. Tento konflikt vrcholil v roce 1466 konfiskací Plavna ve prospěch kurfiřta Fridricha a konfiskací hradu Kraslice ve prospěch tehdejšího správce úřadu ve Vogtsbergu Konráda Metsche.⁵⁴⁵

Naopak rod Šliků, který v královské kandidatuře strnil vévodovi Vilémovi a zřejmě ještě v přípravách revindikací pracoval pro kurfiřtovu stranu,⁵⁴⁶ nacházíme po chebských smlouvách 1459 jako stoupence⁵⁴⁷ českého krále Jiřího a v tomto táboře setrvali až do královy smrti v roce 1471. Jako ukázkou diplomatického prostředí šlikovské rodiny může sloužit skutečnost, že Jiří z Poděbrad při své první oficiální návštěvě v Chebu v roce 1459 byl hostěn patricijem Kašparem Junckherem a jeho manželkou Annou, roz. Šlikovou, dcerou Mikuláše Šlika.⁵⁴⁸

Ve druhé polovině 60. let vypuklo mezi Šliky a pány z Plavna dlouholeté záští, které s přestávkami trvalo až téměř do konce námi sledovaného období. Hlavním jádrem tohoto záští byly hraniční, politické a majetkové příčiny.⁵⁴⁹ Sledovat průběh tohoto záští stejně jako celé řady dalších obdobných konfliktů je poměrně obtížné a nepřehledné. Vedle tohoto záští byl Mates Šlik v tomto období jako chebský hejtman účasten konfliktu bratří Hanse a Jorga Delnitzerů proti městu Chebu v letech 1452 – 1468.⁵⁵⁰ Záští této chebské

⁵⁴⁵ SCHMIDT, Berthold, o. c., s. 23; JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice IV*, Domažlice 2004, s. 122.

⁵⁴⁶ Mám zde na mysli, nedatovaný seznam hradů a měst nacházejících se v saských rukou, které požaduje České království a jehož autorem je Mates Šlik in: *Briefe und Acten zur österreichisch-deutschen Geschichte im Zeitalter Kaisers Fridrichs III.*, hrsg. von Adolf Bachmann, Wien 1885, s. I.

⁵⁴⁷ K významu diplomatických aktivit Matese Šlika je pro úplnost za potřebí připomenout, že v roce 1461 ho posílá s žádostí o mír ke králi Jiřímu tísňený Albrecht Braniborský, kterému hrozí válka s Jiřím, srov. JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice IV*, Domažlice 2004, s. 29 – 33; V dubnu 1462 slyšíme o Matesu Šlikovi na sjezdu v Mostě, kde se za českou stranu účastnil jednání mezi královstvím a Sasy o Lužici, srov. URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny III., Věk poděbradský IV.*, Praha 1962, s. 519.

⁵⁴⁸ SIEGL, Karl, *Zur Geschichte der Fürstentage Georgs von Podiebrad in Eger in Jahren 1459, 1461 a 1467*, in: *MVGDB 42*, 1904, s. 204.

⁵⁴⁹ Zajímavý dokument popisující sporné body mezi Plavenským a Matesem Šlikem je odpověď na obvinění Jindřichova, kterou Mates sepsal zřejmě roku 1469. Mezi spornými statky je zde jmenován např. Lauterbach (Čistá), která byla součástí Loketského kraje a byla Plavenskými nárokována. (SOKA Cheb, Acten, Burg- und Burgrafenamt, Fasc. 498, A2184 – 41, fol. 1 – 6)

⁵⁵⁰ JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice III*, Domažlice 2003, s. 166–167, JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice IV*, Domažlice 2004, s. 42 – 43, 130. V letech 1471 – 1472 nalézáme dalšího z těchto

patricijské rodiny s městem vypuklo pro majetkové neshody Kryštofa Delnitzera, otce zmíněných bratrů, s Chebem.

K velké nepřehlednosti těchto soukromých válek, jejichž podstata spočívala v přepadech a rabování vsí, dvorů a cest, přispívalo, že byly se svým zcela regionálním významem včleněny do celozemských událostí. Původně soukromé zášti Mateše Šlika, který byl spolu s městem Cheb stoupencem králem Jiřího, a Jindřicha II. a III. z Plavna, který se stal stoupencem Zelenohorské jednoty a krále Matyáše Korvína, tak ve druhé polovině 60. a v 70. letech 15. století vytvářelo konkrétní bitevní pole pro tento celozemský konflikt. Podstatným faktorem prostupujícím tyto události je silné intervenování papežské kurie, jehož důsledkem je vyhlášení klatby v roce 1466 nad Jiřím z Poděbrad a vyhlášení křížové výpravy proti Českému království v roce 1468.

Trochu nejasnou epizodou v propoděbradském postoji Šliků jsou události vpádu křížáckých vojsk z Míšně v roce 1468, o nichž píše Tomek.⁵⁵¹ Tito křížáci, kteří vpadli do okolí Ostrova a jejichž počet se rozšířil na 15 tisíc, měli v kraji konat ukrutnosti a zločiny. Jejich vůdcem byl pan Fridrich ze Šumburka „a vedle něho také Václav Šlik na Lokti vzal znamení kříže a vytáhl do pole s nimi.“⁵⁵² Když král Jiří nařídil trestné tažení, tato křížová výprava se počátkem srpna 1468 rozprchla. Účast Václava Šlika, Kašparova syna, v protipoděbradském uskupení je zatím nevysvětlená.⁵⁵³

Hlavní oporou proti agresivitě Zelenohorské jednoty byly v západních Čechách vedle Chebu a jeho leníků právě Šlikové, dále pak waldsaský klášter. Podhoubím pro válečné operace bylo záští pánů z Plavna proti saským vévodům, jehož příčinou byl již zmíněný dlouholetý konflikt plavenských manů proti vlastním lenním pánům. Bezprostředním důsledkem těchto událostí byla pro pány z Plavna ztráta Plavna a Kraslice roku 1466. Po vyhlášení kruciáty se cílem vojenských akcí, kterých se vedle Plavenských účastnil i Burian z Gutštejna, měly stát šlikovské, případně chebské statky, a statky waldsaského

bratrů Mateše Delnitzera jako jednoho ze zpravodajců Mateše Šlika, kterému poskytoval (šifrované) informace o plánech Plavenského, krále Matyáše a papežských legátů proti Šlikovi (SächsHStA, Wittenberger Archiv, Loc. 4369, Reusische Sachen, fol. 14, opisy též in: ANM, Muzejní diplomatář 1471).

⁵⁵¹ TOMEK, Václav, Vladivoj, Dějepis města Prahy, 7. díl, Praha 1886, s. 220.

⁵⁵² IBIDEM, s. 220.

⁵⁵³ Stejně tak nejasný je údaj opakovaný regionální literaturou, který v roce 1466 zařazuje Mateše Šlika do protipoděbradského tábora. Např. KAŠIČKA, František, NECHVÁTAL, Bořivoj, Loket, Praha 1983, s. 36

kláštera. Cílem útoku roku 1469 se měl stát i hrad Ostroh, který se ale nepodařilo dobýt.⁵⁵⁴

V tuto chvíli je tedy možné shrnout, že polovina 60. let byla významným přelomem v životě Matesa Šlika. V Saském kurfiřtství došlo k výměně panovníků, po smrti kurfiřta Fridricha nastoupili v září 1464 jeho synové kurfiřt Ernst a vévoda Albrecht.⁵⁵⁵ S touto změnou došlo zřejmě k umenšení dosavadního významu rady Matesa Šlika na kurfiřtském dvoře. V titulatuře se ještě po nějaký čas objevuje označení rada, ale o Šlikovi přestává být slyšet v souvislosti s důležitými politickými událostmi, jak tomu bylo v předchozích letech. Spíše kuriózním dokladem ještě žijících kontaktů šlikovského rodu s kurfiřtským dvorem je list Mikuláše a Jeronýma, bratrů Šliků, saskému kancléři Scheibemu z roku 1470, ve kterém žádají o zprostředkování dovolené pro doktora Hildebmunda za účelem léčení jejich sestry.⁵⁵⁶

K mladým panovníkům ale nemá zřejmě stárnoucí Mates již tak blízko jako k jejich otci a strýci. Saské prameny z šedesátých let hovoří o Matesu Šlikovi jen sporadicky. Důkazem této zásadní změny vztahu Matese Šlika k novým saským panovníkům je zpráva dochovaná v zápisu register komorního soudu, který rovná při právě mezi Ernestem a Albrechtem Saskými a Šliky v roce 1480. Mates Šlik zde tvrdí, že „nenie manem ani radú těchto kniežat, než že byl radú kniežete starého, otce Jejich Milostí.“⁵⁵⁷

V září 1469 postihla Matese Šlika bolestná ztráta, protože jeho manželka paní Kunhuta ze Seinsheimu zemřela. Vzhledem k tomu, že její úmrtí spadá do období obnovení interdiktů vůči Čechům, musel Mates žádat Jana z Krumlova o dočasné zrušení; Kunhuta tak nalezla poslední místo odpočinku v Chebu v minoritském klášteře.⁵⁵⁸ Mates Šlik tak stanul na prahu velmi neklidných sedmdesátých let jako čerstvý vdovec.

4.1.4. Spory o Loket a události roku 1471, neúspěšný pokus o prodej Lokte

⁵⁵⁴ JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice IV*, Domažlice 2004, s. 135 – 136: informuje o Lubské schůzce s chebskými konšely pořádané Matesem Šlikem dne 25. května, na které byl probírán společný postup proti Jindřichovi z Plavna.

⁵⁵⁵ Ke společné vládě nejnověji ROOGE, Jörg, *Herrschaftsweitergabe, Konfliktregelung und Familienorganisation im fürstlichen Hochadel*, Stuttgart 2002, S. 213 – 246, k osobnosti vévody Albrechta sborník: *Herzog Albrecht der Beherzte (1443 – 1500). Ein sächsischer Fürst im Reich und in Europa*, hrsg. von André Thieme, Köln – Weimar – Wien 2002.

⁵⁵⁶ SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4325, B. S., fol. 327.

⁵⁵⁷ Mezi Arnoštem a Albrechtem knížaty Saskými a pány Šliky, in: *Archiv český čili staré písemné památky*, 7. Díl, vyd. Josef Kalousek, Praha 1887, s. 545.

⁵⁵⁸ JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice IV*, Domažlice 2004, s. 143.

Následující léta života Matese Šlika jsou spojena s děním v Loketsku. Nejzajímavější událostí zde je neuskutečněný prodej práv k tomuto kraji saským vévodům. Při pojednání této epizody je poměrně obtížné překročit stín základního stručného dějepisného podání Františka Palackého.⁵⁵⁹ Jemu sloužila jako primární pramen tzv. Loketská kronika a některé písemnosti z fondů drážďanského archivu, kterých autor vzhledem k obsažnosti svého díla využil pouze přehledově.

Metodickým problém je zde obzvláště skutečnost, že tato událost byla pro svůj státoprávní význam téměř od počátku pojednávána bez ohledu na kontext regionálních událostí.⁵⁶⁰ Je tématem pro budoucí badání zasadit tuto epizodu do kontextu kontinuálních lokálních záští na česko-saském pomezí, kam podle mého názoru náleží. Do této epizody kontinuálně přechází záští Šliků a pánů z Plavna, které je ukončeno až ve druhé polovině 80. let 15. století, konflikt zástavních pánů s loketskými many a měšťany pak kontinuálně pokračuje až do počátku 16. století.

Primární pramen Kronika města Lokte z let 1471 až 1504, připisovaná městskému písaři Kašparu Fitlerovi, věnuje ovšem roku 1471 pouze velmi malou pozornost. Jedná se v podstatě o pouhý jeden opis dokumentu, kterým došlo k závěrečnému narovnání sporu mezi Šliky a městem z 1. dubna 1471.⁵⁶¹ Kronika je dnes zpřístupněna v edici Ludwiga Schlesingera,⁵⁶² který události loketské vojny doplnil v příloze o několik listin a registů právě z drážďanského archivu.⁵⁶³ Krátkou materiálovou studií čerpající z fondů tehdejšího

⁵⁵⁹ PALACKÝ, František, o. c., s. 1026. Zpracování je přebíráno bez dalšího prohlubování všemi dosavadními autory srov. např. *Stučný nástin dějin panství a hraběcího rodu šlikovského*, Jičín 1895, s. 15 – 16.

⁵⁶⁰ Jedno z prvních zpracování se nachází v GEORGII FABRICII CHEMNICENSIS ORIGINVM ILLVSTRISSIMAE STIRPIS SAXONICAE LIBRI SEPTEM. Opus avspiciis divi Avgvsti electoris et dvcis Saxoniae vere avgvsti feliciter coeptum, et ex Archivis variisque diplomatis et chronicis manu scriptis, atque alijs magni nominis Historicis, magna fide & diligentia concinnatum, enucleatum, elaboratum: ac nunc demum opera & studio haeredum ex tenebris in lucem vindicatum. Accesserunt Icones seu Imagines Regum, Impp. Etc. Principvm Saxoniae praecipus. Item Stemma VVitichindevm, continens Genealogiam inclyte Prosapiae dvcvm Saxoniae: cum annexa corundem Principum singulari Stamatographia. Ex recognitione Nicolai Revsneri IC. & Comitum Palatini Cesarei. Cum Privilegio Caesareo & Saxonicae, Jenae Anno MDXCVIII. (1598), s. 801.

⁵⁶¹ Die Chronik der Stadt Elbogen (1471 – 1504), bearb. von Ludwig Schlesinger, Prag 1879, S. 1 – 3.

⁵⁶² IBIDEM, S. 1 – 138.

⁵⁶³ IBIDEM, S. 139 – 167, Průzkum v archivu ukázal, že jím otištěné a registované písemnosti se do dnešních časů v archivu nedochovaly. Jedná se zejména o celý soubor písemností týkající se města Lokte (SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4328, Böhmische Sachen, Örter und Städte, fol. 152 – 187), dále písemnosti soudních záležitostí (SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4328, B. S., Justiz Sachen, fol. 3.) a sporných záležitostí a smluv (SächsHStA, 10005, Hof- und

Místodržitelského archivu v Praze přispěl k tématu také Karl Köpl, který revidoval sporé údaje Loketské kroniky o vypálení města Lokte a datoval tuto událost do roku 1473 namísto původního roku 1476.⁵⁶⁴

Snad může překvapit, že epizoda prodeje Loketska je v saské literatuře zcela opomíjena. Jedinou prací, která se šlikovského prodeje týká, je krátký příspěvek v jednom saském populárně – vědním periodiku, ve kterém je v plném znění otištěn nedatovaný opis listiny, kterou sasští panovníci přiznávají a zavazují se uhradit za Loketsko 23 000 zl.⁵⁶⁵ Jinde jsem se v Sasku se zmínkou o této události nesetkal.⁵⁶⁶

Situace na česko–saském pomezí vyhlížela počátkem 70. let napjatě. Páni z Plavna, členové Panské jednoty, nepřátelé krále Jiřího a saských panovníků, byli podporováni králem Matyášem Korvínem. Měšťané loketští se ovlivnění působením papežských vyslanců přidali na Korvínovu stranu a povstali proti svým zástavním pánům. Šlikové byli omezováni na svých právech a posléze se jejich panování v kraji omezilo na pouhý loketský hrad. V nastálé situaci došlo na přelomu let 1470 a 1471 k jednání, na jehož základě měli Šlikové prodat snad se souhlasem krále Jiřího své právo k loketskému kraji saským panovníkům Ernestovi a Albrechtovi.⁵⁶⁷ Někdy na začátku druhé poloviny března 1471 sděloval Albrecht Loketským, že Mates a Václav Šlikové prodali město a hrad Locket saským panovníkům a požadoval od nich, aby vzdali hold saskému radovi Kašparu ze Schönbergu.⁵⁶⁸ Loketští sice kurfiřtské rady do hradu ke Šlikům vpustili, ovšem podřídili

Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4327, B. S., Irrungen und Verträge, fol. 150, 161, 166 – 169, 173 – 178).

⁵⁶⁴ KÖPL, Karl, Ein Beitrag zur Geschichte der Fehde der Schlicke mit der Stadt Elbogen, in: MVGDB 33, 1895, S. 379 – 395.

⁵⁶⁵ BARTH, Ernst, Ein noch unveröffentlichtes Dokument aus einer Handschrift des David Hüter, Bergschreiber zu St. Joachimsthal, in: Sächsische Heimatblätter 23, 2. Heft, 1977, S. 66 – 67, krátký regist in: Die Chronik der Stadt Elbogen..., S. 140.

⁵⁶⁶ Epizodu neuvádí ani ROOGE, Jörg, Herzog Albrecht von Sachsen und Böhmen – der Tag von Eger (1459) und der Zug nach Prag (1471), in: Herzog Albrecht der Beherzte (1443 – 1500). Ein sächsischer Fürst im Reich und in Europa, hrsg. von André Thieme, Köln – Weimar – Wien 2002, S. 40 – 50.

⁵⁶⁷ O souhlasu Jiřího jsme zpraveni ze zprávy Jindřicha z Plavna králi Matyášovi in: Urkunden und Actenstücke zur österreichischen Geschichte in Zeitalter Kaiser Friedrich III. und König Georgs von Böhmen (1440 – 1471), hrsg. von Adolf Bachmann, Wien 1879, s. 517: „Sich hat begeben, das die von Sachsen unde der Girssigk einss worden sindt mit herrn Matthes Sligk unde seinen vettern, das die den von Sachsen slos unde stad Elpogen mit sampt der lantschaft an der mitwochen vor Letare (20. března) übergeben haben.“

⁵⁶⁸ Otištěno in: Die Chronik der Stadt Elbogen (1471 – 1504), bearb. von Ludwig Schlesinger, Prag 1879, S. 139 – 140.

novým pánům se zdráhali. Saští radové, Kašpar ze Schönbergu, Appel a Hans z Tettau, působící v Lokti nebyli schopni ovládnout situaci, neboť na podporu Loketských vojensky vystoupili páni z Plavna, kteří tak pokračovali v předchozím záští vůči Šlikům z konce 60. let. Sasové se rozhodli vymoci svá práva vojenskou silou. Saské vojsko v čele s vojenskými rady Bernhardem ze Schönbergu a Hermannem z Weissenbachu přitáhlo 20. března 1471, doslova v předvečer smrti krále Jiřího (+ 22. března 1471) k Lokti a našlo jej chráněný plavenskými vojsky.⁵⁶⁹ Asi šestidenní velmi krvavé boje byly ukončeny 1. dubna 1471 za účasti dvou loketských manů, tří měšťanů, pánů Matesa a Václava Šliků a saských radů Bernharda ze Schönbergu, Heinricha z Mende a Hermanna z Weissenbachu mírovými podmínkami, které potvrzovaly stav před prodejem kraje Sasům. Šlikové si podrželi vládu a smlouva též podmínila další případný prodej potvrzení císaře a papeže.⁵⁷⁰

Události, které následovaly po tomto vyrovnání, jsou značně nepřehledné. Je snad možné se domnívat, že rezignace saského vévody Albrechta na Loketsko, který z celé akce vyšel téměř s prázdnou, byla zapříčiněna jeho nadějami na získání české koruny.⁵⁷¹ K tomu však nedošlo a o titul českého krále v následujících letech zápolili Vladislav Jagellonský (zvolen 27. 5. v Kutné Hoře) a Matyáš Korvín (zvolen 28. 5. v Jihlavě). Dne 19. června 1471 došlo k narovnání mezi králem Matyášem a vévodou Albrechtem, který rezignoval na českou korunu, i tím také na Loketsko. V těchto jednáních shledává již Palacký počátky budoucího ochlazení vztahů mezi Sasy a Šliky, které bylo zapříčiněno „zvláště nešetrným se chováním branného lidu Saského.“⁵⁷² V pokračujících jednáních bylo Matesu Šlikovi pod podmínkou holdování Matyášovi přislíbeno pokojné držení Lokte. K ohrožení šlikovské držby Loketska docházelo rostoucím napětím mezi Plavenskými a Šliky, kteří tak byli přinuceni hledat cestu k uherskému králi. Konkrétním důvodem této změny politické orientace bylo zřejmě reálné ohrožení držby Loketska, když král Matyáš jmenoval záhy po svém zvolení hejtmanem loketského kraje Jindřicha z Plavna.⁵⁷³ Za prostředkování saského vévody došlo k uznání

⁵⁶⁹ IBIDEM, S. 144 – 145.

⁵⁷⁰ IBIDEM, S. 1 – 3.

⁵⁷¹ Manželkou vévody Albrechta byla Zdena, dc. Jiřího z Poděbrad. O aktivitech tohoto Wettina v Čechách viz ROOGE, Jörg, Herzog Albrecht von Sachsen und Böhmen – der Tag von Eger (1459) und der Zug nach Prag (1471), in: Herzog Albrecht der Beherzte (1443 – 1500). Ein sächsischer Fürst im Reich und in Europa, hrsg. von André Thieme, Köln – Weimar – Wien 2002, S. 40 – 50.

⁵⁷² PALACKÝ, František, o. c., s. 1031.

⁵⁷³ Vyplývá to ze zprávy, kterou zasílá Mates svému synovi 22. června 1471; otištěno in: Die Chronik der Stadt Elbogen (1471 – 1504), bearb. von Ludwig Schlesinger, Prag 1879, S. 159: „Item so hat er zween briff pracht von meinem gnedigen hern den konig von Ungarn, den eynen an die von Elbogen, das sie yn aufnehmen sullen zu eynen hauptmann und das yn seyne konigliche gnade 3000 ungerisch gulden uff den Elbogen vorschriben habe.“

uherského krále Matesem Šlikem a ten mohl zůstat v držení Loketska.⁵⁷⁴ Zřejmě ještě předtím, než Mates Korvínovi formálně holdoval opověděl 26. června 1471 Jindřich z Plavna záští Šlikům, proti čemuž se pak postavil i uherský král.⁵⁷⁵ Přes tuto skutečnost však záští Šliků a Plavenských pokračovalo i nadále a k narovnání došlo až ve druhé polovině 80. let 15. století.

Epizoda s prodejem práv k Loketsku byla již ve své době chápána jako šlikovský pokus o rozbití celistvosti českého státu. Ze šlikovského úhlu pohledu se naproti tomu jednalo o posílení územní celistvosti rodových držav, jejichž centrum se v územních plánech Matese Šlika mělo přenést do oblasti, ze které rod pocházel – do Míšeňského markrabství. V této souvislosti bych rád poukázal na zajímavý dokument chovaný dodnes v drážďanském archivu, který odpovídá na otázku, kterou zatím české bádání neřešilo. Ve chvíli, kdy se Šlikové rozhodli opustit Loketsko, muselo existovat místo, které by jim poskytlo azyl. Vše nasvědčuje tomu, že Mates Šlik a jeho synové počítali, že tímto územím bude stollberské panství. Poukazuje na to jak titulatura Matese a jeho syna Jeronýma jako pánů na Stollbergu,⁵⁷⁶ která se intenzivněji začíná objevovat v tomto období, tak i stavební činnost v místním mariánském kostele. Je to však především list Matesa Šlika oběma saským panovníkům ze dne 13. března 1471⁵⁷⁷ spadající přesně do doby jednání o prodej Loketska,⁵⁷⁸

(...) Item der ander briff helt ynne, das yn die erbern von Schlagkenwerd, Falkenaw, Lichtenstadt und ander ynwoner auffnemen sullen als iren pfleger adder purgraffen...“ Opis jmenovacího listu in: SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4369, Reusische Sachen, fol. 123b.

⁵⁷⁴ Die Chronik der Stadt Elbogen (1471 – 1504), bearb. von Ludwig Schlesinger, Prag 1879, S. 163; Je zřejmě pravděpodobné, že dosavadní badání z přítomnosti Jindřicha z Plavna ve funkci loketského hejtmána vyvozovalo, že Mates Plavenským Loketsko prodal. Naposledy: VLASÁK, Vladimír, VLASÁKOVÁ, Eva, Dějiny města Lokte, Loket 2004, s. 39.

⁵⁷⁵ SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4369, Reusische Sachen, fol. 123b.

⁵⁷⁶ Např. SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4327, Böhmische Sachen, fol. 169, 175, (snad naposledy v lednu 1472, fol. 177) – jedná se bohužel o písemnosti, které nejsou v drážďanském archivu k dispozici a jejich obsah známe jen z velmi stručných registů dochovaných v inventáři. Ve stejném období přestal Mates naproti tomu užívat titul purkrabího v Lokti.

⁵⁷⁷ Stručně zmiňuje RAAB, Carlo von, Vogtsberg, S. 60; Dopis M. Šlika kurfiřtu Ernstovi a vévodovi Albrechtovi in: SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4326, Böhmische Sachen, Die Herrn Schlick, fol. 161a: Erluchten hochgeboren fursten vnd gnedigen lieben h[er]rn. Mein / vntertenig[er] demvtig[er] vnd vnnerdrossen dinst, ew[er]n fürstlich[e]n / gnaden zuuoran bereit, gnedigen h[er]rn. Nachdem ewr gnad / ew[r]n gnaden Obermarschalk, vnd ander ewr f. g. Rete, vor / ettlichen tagen, zu Zwika pej nur gehabt haben, von wegen / eins handels ew[er]n gnaden wol bewust. Do nur dann ewr / gnad[e]n Obermarschalk, ettlich artikel fur hilt, vnter andern / wer mir vnd mein vetter gemeynt, den Frawenstein allein /

který prozrazuje ještě více. Záměrem Šliků zřejmě bylo po opuštění Českého království vybudovat své panství na území svého rodného Vogtlandu. Ve zmíněném psaní Mates Šlik totiž zdvořile odmítá nabídku postoupení hradů Dippoldiswalde a Frauenstein s odůvodněním na jejich přílišnou odlehlost a zajímá se o možnost získání panství Vogtsberg, Krimitschau a Werd po právě zemřelém vogtsberském správci Konrádu Metzschovi s odůvodněním, že panství již dříve 8 let držel. Je zřejmé, že tento dokument je součástí celého jednání a ukazuje, že náhrada za Loketskú mohla být vyplacena formou držby některého panství. Neúspěch celé vojenské akce a následné ochladnutí vztahů mezi Matesem a saskými panovníky učinily však konec těmto snahám⁵⁷⁹ a zřejmě i přispěly k definitivnímu odchodu stárnoucího Matesa Šlika z území Saského kurfiřtství.

Na podzim téhož roku získal úřad správce Vogtsbergu již zmíněný saský válečný rada Hermann z Weissenbachu, který v dalších letech udržoval s Matesem Šlikem písemný kontakt,⁵⁸⁰ a již za dva roky, roku 1473, prodal Mates Šlik panství Stollberg – svoji poslední

oder Frawenstein vnd Diepolczwald zusammen, zu haben etc. / Antwort ich Im desmals, das vns dy Slos entlegen wern / dann mocht vns hy oben Im land vogts[?] zusten. So wolt ich / uuch des mit mein vett[er]n vnterreden, Dorczu sprach der h[er]r / Marschalk, ewr gnad hetten hyoben wol Slos dy vns geleg[e]n / wern, als Voitzperg, Krimistgaw vnd Werd. Aber dy wern Sunrat Metsch[e]n seligen vnd Hanus Metsch[e]n sein Bruder / auf ein anczal Jar verschrib[e]n, vnd als hab[e]n mein vetter / und Ich zu dem geld gekorn, Nu sich aber nach gots will[e]n / begeben hat, das h[er]r Sunrat seliger mit Tod abgangen [...] / vnd das Ampt zu Voitzperg verledigt ist. Wen nu ew[er]n / f. g. gemaynt, das an vns in eym gleichen weg zuge / langen lassen, nachdem ich das, vormals auch acht Jare / Inngahabt habe, wolt wir, oder vnnser eyner, dorumb / zu ew[er]n gnaden fugen, ab wir vns des mit ew[er]n gnad[e]n / vertragen mechten. Wer es aber ewr gnaden maynung nicht / das an vns oder an vnser eynn, zugelingen lassen, So / pit ich ewr paider gnad mit demutigem fleis, mir solch / mein schreiben in vngnaden nit zuuermerken, vnd der ding / mir ein gnedig antwort zugeben. Dat will ich vmb ewr / f. g. demutiglich verdinen Geben zu Wald am Mitvoch / nach Gregory 1471 Mates Slick von lazan h[er]r zur Weissenkirchen vnd Stollburg etc., regist in BACHMANN, Adolf, Urkundliche Nachträge zur österreichisch – Deutschen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrich III., in: FRA, II. Abt., Diplomataria et Acta, XLVI Bd., Wien 1872, S. 141 – 143, Č. 117.

⁵⁷⁸ Srov. BARTH, Ernst, o. c., S. 66 – 67, krátký regist in: Die Chronik der Stadt Elbogen..., S. 140; Listina., kterou Sasové přiznávají dluh 23 000 zl. Šlikům je ze dne 17. března 1471.

⁵⁷⁹ PALACKÝ, František, o. c., s. 1031; Po roce 1471 ubývá listů, které by Mates Šlik adresoval přímo saským panovníkům. Kontakt se saským prostředím se odehrává především skrz úřad vogtsberského hejtmána, jmenovitě bývalého saského válečného rady z dob Loketské vojny Hermannu z Weissenbachu. Např. SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4369, Reussische Sachen, fol. 146, 151, 156.

⁵⁸⁰ RAAB, Carlo von, Vogtsberg, S. 60 – 61; krátká biografická zmínka in HELD, Wieland, Das juristisch nicht anerkannte Testament des Wolf von Weißenbach aus dem Jahre 1551, in: Sachsen. Beiträge zur Landesgeschichte, hrsg. von Renate Wißnau, Gabriele Viertel, Nine Krüger, 2002, S. 169; O čelních osobnostech saského dvora konce 15. stol. srov. SCHIRMER, Uwe, Untersuchungen zur Herrschaftspraxis der

državu v Sasku – pánům ze Schönbergu.

Jak je tedy patrné, ukazuje se, že období let 1470 – 1473 bylo klíčovým momentem, kdy se rozhodovalo, zda budoucnost Šliků bude psána v českých nebo saských dějinách. Zůstává otázkou, zda hodnotit šlikovský pokus o prodej Loketska jako pokus o úmyslný a definitivní odchod z českého prostředí nebo spíše jako snahu o momentálně nejvýhodnější obchod, který měl zajistit stabilnější rodovou základnu, než v dané situaci skýtalo Loketskó. Svoji roli zde mohla i hrát potřeba se identifikovat se stavy jedné země. Při výběru nové základny je ovšem dle mého názoru vazba na rodové kořeny nepopíratelná. Je tedy možné se domnívat, že právě Stollberg po opuštění Českého království měl sloužit jako nové centrum šlikovského rodu a jakási základna pro jeho případnou expanzi či návrat do Vogtlandu.

Do následujícího období roku 1472 spadá první doložené šlikovské dělení mezi Matesem, Mikulášem, Václavem a Zikmundem Šliky, kterým se do té doby jednotný majetek rodu oficiálně dělí na tři linie. K tomuto dělení došlo poté, co oba Kašparovi synové dospěli – v roce 1472 jim bylo něco mezi 29 – 24 roky věku.⁵⁸¹ Do té doby byl poručníkem obou chlapců Mates Šlik, i když o vlastní výchovu a snad správu zahraničních držav se podělil již zřejmě v roce 1466 se svým bratrem Mikulášem, který, jak se zdá, byl vychovatelem mladšího Zikmunda. Rozdělením, které bude podrobněji zmíněno ve vlastní podkapitole, vznikla Václavova linie chebská, Matesova loketská a výslovně doložená je linie „holíčsko–kreuzensteinská“ Zikmunda a Mikuláše Šliků.⁵⁸²

Jak již bylo výše zmíněno, byla epizoda s prodejem Loketska součástí lokálních konfliktů, které kontinuálně pokračovaly až do roku 1506. Přesto je však důležitým mezníkem v koncepci budoucího směřování šlikovských zájmů. Zatímco do roku 1471 jsme hovořili o naději Šliků na přesun do Vogtlandu, případně dále do Míšeňského markrabství, dochází po tomto roce k radikálnímu obratu. Snad je možné jeho podstatu definovat jako snahu Šliků o upevnění rodových mocenských pozic v loketské oblasti. Toto úsilí spočívalo

Kurfürsten und Herzöge von Sachsen. Institutionen und Funktionseliten (1485 – 1513), in: Hochadelige Herrschaft im mitteldeutsche Raum (1200 bis 1600). Formen – Legitimation – Repräsentation, hrsg. von Jörg Rogge und Uwe Schirmer, Leipzig – Stuttgart 2003, S. 349 – 378.

⁵⁸¹ Vycházíme přitom z údaje, že kancléři se prvorozený syn narodil v roce 1443, srov. HUFNAGEL, Otto, o. c., s. 304.

⁵⁸² Podělení Matese a Václava Šliků z roku 1472 in: SOA Zámrska, RA Šlik, i.č. 371, sg.VII.1.

1) ve vymanění ze saského vlivu;⁵⁸³ 2) v podmanění obyvatel loketského kraje, což v praxi mělo znamenat převedení zástavní držby na držbu dědičnou;⁵⁸⁴ 3) vymanění z českého vlivu – zde mám na mysli především neúspěšný pokus o uplatnění falešného Zikmundova privilegia o soudní exempci z moci českého krále a přímé podřízení císařské moci v roce 1486. Za tímto manévrem bylo již v této době rozpoznáno úsilí o přímé podřízení Loketska Římské říši.⁵⁸⁵ V tuto chvíli je možné se jenom domnívat, kam až skutečně sahaly šlikovské separační záměry, myslím si však, že je možné souhlasit se závěrem Josefa Macka, „že zásahy královské a zemské vlády do sporů loketských manů (M.N.: od 80. let do počátku 16. století) byly i součástí starosti o jednotu země, z níž se loketský kraj snažil vytrhnout.“⁵⁸⁶

V létě 1471 pokračoval ozbrojený konflikt mezi Jindřichem z Plavna a Šliky a jak je patrné, neukončilo ho ani příměří prostředkované papežským legátem kardinálem Sienským.⁵⁸⁷ V létě roku 1473/1474 došlo k další fázi eskalace konfliktu zástavních loketských pánů s městem Loktem, během kterého došlo k vypálení města.⁵⁸⁸ Do této fáze také náleží nechvalně proslulý noční přepad města Mikulášem a Václavem Šliky a jejich spojenci Zikmundem ze Švarcenberku a Jorgem ze Rosenbergu, kteří po té přinutili měšťany k dědičnému holdu.⁵⁸⁹ Pozoruhodným momentem tohoto konfliktu je změna postoje města Chebu, který se začíná přiklánět k Jindřichovi z Plavna.⁵⁹⁰ Důsledkem represálií proti obyvatelům Loketska bylo vyhlášení církevní klatby nad Šliky v roce 1475.⁵⁹¹ Do souvislosti

⁵⁸³ Zasedání komorního soudu 2. června 1480: Mezi Arnoštem a Albrechtem knížaty Saskými a pány Šliky, in: Archiv český čili staré písemné památky, 7. Díl, vyd. Josef Kalousek, Praha 1887, s. 542 – 548.

⁵⁸⁴ Příznakem tohoto úsilí byla opakovaná snaha Šliků o vynucení dědičného holdu obyvatel kraje od roku 1473, od roku 1483 zasahuje do řešení této otázky král Vladislav, srov. Die Chronik der Stadt Elbogen (1471 – 1504), bearb. von Ludwig Schlesinger, Prag 1879, s. 4 – 8; dále pak tento konflikt pokračuje až do roku 1506, např. Archiv český čili staré písemné památky, 6. Díl, vyd. František Palacký, Praha 1872, s. 561.

⁵⁸⁵ Archiv český čili staré písemné památky, 6. Díl, vyd. František Palacký, Praha 1872, s. 558 – 559; PALACKÝ, František, o. c., s. 1090.

⁵⁸⁶ MACEK, Josef, Jagellonský věk v českých zemích (1471 – 1526) 2. Šlechta, Praha 1994, s. 85.

⁵⁸⁷ SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4327, Die Reusische Sachen, fol. 125.

⁵⁸⁸ Z požáru viní Mates Šlik přirozeně Plavenské, když tvrdí, že požár vznikl v domě přívržence Plavenských, který v tu dobu „nebyl nebo nechtěl být doma.“ Srov. KÖPL, Karl, Ein Beitrag zur Geschichte der Fehde der Schlicke mit der Stadt Elbogen, in: MVGDB 33, 1895, s. 390.

⁵⁸⁹ PALACKÝ, František, o. c., s. 1090; Die Chronik der Stadt Elbogen (1471 – 1504), bearb. von Ludwig Schlesinger, Prag 1879, s. 4.

⁵⁹⁰ JÁNSKÝ, Jiří, Kronika česko-bavorské hranice IV, Domažlice 2004, s. 204 – 205.

⁵⁹¹ Bula papeže Sixta SOA Zámorsk, RA Šlik, i.č. 106, sg. III.

s tímto aktem dává Jiří Jánský patriciaci Matese Šlika na záští Buška Plánského ze Žeberka proti městu Řeznu, pod které Loketsko církevně spadalo, probíhající od tohoto roku.⁵⁹² Již následujícího roku 1476 potvrdil král Vladislav Matesu Šlikovi a jeho třem synům doživotní zápisy na Loket.⁵⁹³

Z drobných záští je k roku 1478 je doložen spor mezi Michalem Šlikem z Ostrohu a Nejdku a Filipem Uttenhofem o cínové doly na nejdeckém panství.⁵⁹⁴ Na konci 70. let se Mates Šlik a jeho synové účastnili sporu o poručnictví nad potomky po zemřelém Kašparu ze Štampachu, který byl držitelem Kynšperku nad Ohří. V této při je již patrné ochladnutí vztahů k Sasku, protože protivníky Šliků jsou zde sasští šlechtici Hermann z Weissenbachu a Heinz von Mende, kteří na žádost vdovy po zemřelém vystupují proti Šlikům. Ve věci poručnictví nad dědici Kynšperku bylo rozhodnuto ve prospěch Šliků.⁵⁹⁵

Dokladem rozkolu mezi Šliky a saskými panovníky je právě obsáhlý zápis komorního soudu v roce 1480, který řeší hlavní body konfliktu mezi Šliky a Sasy. Hlavním bodem je zde dle mého názoru snaha Šliků vymanit se z manské podřízenosti k Sasku. Šlikové se snaží interpretovat nezájem Sasů angažovat se ve šlikovských konfliktech jako rozvázání služebného vztahu k míšeňskému markrabství.⁵⁹⁶ Saský zplnomocněnec Hugolt von Schleinitz se naopak snaží šlikovskou manskou podřízenost kurfiřtovi Ernstovi a vévodovi Albrechtovi obhájit. Soud v této otázce sice rozhodl, že Mates Šlik není Sasům povinován dvorskou službou jako rada, ale lenní svrchovanost kurfiřtovi a vévodovi

⁵⁹² JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice IV*, Domažlice 2004, s. 184 – 185.

⁵⁹³ *Archiv český čili staré písemné památky*, 6. díl, vyd. František Palacký, Praha 1872, s. 549.

⁵⁹⁴ *SächsHStA*, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4326, Die Herrn Schlick, fol. 163 – 165.

⁵⁹⁵ SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze království českého 13*, Praha 1937, s. 185; Spor rozhodován před komorním soudem v roce 1480, viz *Archiv český čili staré písemné památky*, 7. Díl, vyd. Josef Kalousek, Praha 1887, s. 542 – 547; rozkaz kurfiřta Ernsta z roku 1479, aby Šlikové propustili uvězněného Heinze von Mende, viz *SächsHStA*, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4326, Die Herrn Schlick, fol. 170.

⁵⁹⁶ *Archiv český čili staré písemné památky*, 7. díl, vyd. Josef Kalousek, Praha 1887, s. 544 – 545: „A některé časy, když jest pan Mikuláš přijel k kniežeti JMti o některé potřeby, což měl činiti proti pánu z Plavna, tu kněz Arnošt jemu řekl: Nepotřebuji vaše služby, opatřte svú věc, jakž umiete. A po druhé opět když jest byl přijel k kniežeti JMti s svú potřebú, žádaje, co sú měli s Normbčany činiti (M.N.: nároky na polovinu židovské daně), aby jim dopomohli jich spravedlnosti a dopustili v zemi stavovati a na něn sáhnúti, a knieže JMt že by jim řekl: Známe, že se vám křivda děje, máme psanie od ciesaře JMti a také závazek s Normbčany, hľadte k králi Českému, pánu svému.“

potvrdil.⁵⁹⁷

Počátek 80. let je ve znamení generační obměny ve šlikovském rodě. Asi 70 letý Mates Šlik pomalu ustupuje do ústraní, aby ho ve vládě nahradili jeho synové Jeroným, Mikuláš a Kašpar. Do tohoto období spadají četná záští jako například konflikt s Ernstem ze Schönburgu, Hansem Hünnerkopfem a nadále i Plavenskými, které je však do budoucna nutné pojednat v širším regionálním kontextu.⁵⁹⁸ I napětí mezi Šliky a římskou kurií gradovalo opětovnou papežskou klatbou z roku 1483.⁵⁹⁹

Snad epilogem šlikovsko-plavenského záští v námi sledovaném období je rozsudek komorního soudu z roku 1487, kterým je v neprospěch Šliků rozhodnuto, že manové náležející k plavenskému Kynžvartu nepodléhají manskému soudu loketskému, jak se Šlikové v plynulých letech snažili prokázat.⁶⁰⁰

Roku 1487 umírá Mates Šlik, který po sobě zanechal 3 syny Jeronýma, Mikuláše a Kašpara. Pohřben nebyl po boku své manželky v Chebu, nýbrž v loketském kostele sv. Václava, který po roce 1473 (rezignace na Stollberg a Sasko) zřejmě koncipoval jako rodové pohřebiště. Až do barokní přestavby v roce 1725 zde zůstal dochován zřejmě výstavný náhrobek – dílo chebského mistra Erharda s nápisem: „*Anno 1487 die Sancte Lvdmilae obiit magnificvs et generosvs dominvs d. Matthaevs Schlick, qvi jvsto titvlo dominvs Elnbogae ad qvinqvaginta dvos annos possedit. Cvivs anima est sit in pace.*“ Snad je možné předpokládat, že tento epitaf byl při barokní přestavbě použit jako stavební materiál.⁶⁰¹

Smrtí Mateše Šlika se uzavírá zakladatelská kapitola dějin šlikovského rodu, zatímco politikou jeho vlády byla kumulace a upevňování získaných držav (s výjimkou dělení roku 1472, které je vysvětlitelné legitimními nároky Kašparových synů), již bezprostředně po jeho smrti dochází k rozdělení rodu do tří větví. Tímto symbolickým rozpadem, který je

⁵⁹⁷ Pozoruhodná je zde argumentace Mateše Šlika, který svůj úřad saského rady vztahuje pouze na otce obou panovníků a nikoliv na ně samotné. Stejně tak argumentuje i v otázce manské podřízenosti vůči Sasku, kterou odmítá s tím, že Stollberg již před lety prodal a Schöneck je v držení jeho příbuzného Václava Šlika; on má na něj pouze nárok v případě Václavovy předčasné smrti. Srov. Archiv český čili staré písemné památky, 7. díl, vyd. Josef Kalousek, Praha 1887, s. 545 – 548.

⁵⁹⁸ Posledně zmiňovaný spor z let 1480 – 1483 srov. Archiv český čili staré písemné památky, 7. díl, vyd. Josef Kalousek, Praha 1887, s. 554; dále Archiv český čili staré písemné památky, 8. díl, vyd. Josef Kalousek, Praha 1888, s. 410 – 413.

⁵⁹⁹ PALACKÝ, František, o. c., s. 1090.

⁶⁰⁰ Archiv český čili staré písemné památky, 6. díl, vyd. František Palacký, Praha 1872, s. 559 – 560.

⁶⁰¹ GNIRS, Anton, Topographie der historischen und Kunst-Denkmale in Böhmen 43, Der Politische Bezirk Elbogen, Prag 1927, s. 107 – 108.

možné zasadit do kontextu rozpadu středověkého nedílu, vstupují Šlikové do českých novověkých dějin.

4.2. Správa rodového majetku za Kašpara života a po jeho smrti

4.2.1. Držba bečovského panství cca. 1437 – 1440 a zástava Hohenlandsbergu cca. 1438 – 1440

S majetkovými poměry šlikovského rodu úzce souvisí krátká epizoda držby bečovského panství, které bylo od počátku 15. století v držení rodu pánů z Plavna. Součástí tohoto celku bylo v této době i panství bochovské. Již k roku 1425 je doložen dluh Jindřicha I. z Plavna franckému šlechtici Erkingerovi ze Seinsheimu – Schwarzenbergu za zastavení kadaňského panství. Tento dluh se Plavenskému nepodařilo splatit a tak v roce 1427 byla vydána další listina, ve které se uvádí podmínka, že pokud Jindřich II. do roka nesplatí 1700 kop grošů českých, má Erkingerovi a jeho dědicům připadnout hrad Bečov se vším příslušenstvím a to do té doby, dokud Plavenští dlužnou částku neuhradí. Vzhledem k tomu, že částka uhrazena nebyla, vešel v roce 1428 Erkinger do zástavního držení bečovského panství.⁶⁰² Spor s Jindřichem z Plavna však přetrvával i nadále. V létě 1437 pak rozhodnul císař Zikmund tento spor ve prospěch Erkingera ze Seinsheimu a Matese Šlika. V listině vydané 27. července 1437 dosvědčil, že oba šlechtici získali Bečov od Plavenského za 2700 kop grošů českých.⁶⁰³ O dalších podrobnostech jsme zpraveni ze smlouvy uzavřené téhož roku mezi Kašparem Šlikem a Erkingerem ze Seinsheimu, ve které byl dojednáán sňatek Matese s Kunhutou, dcerou Erkingera ze Seinsheimu. Jako věno nevěsty je zde uvedena částka 1000 kop grošů českých, která má být Matesu Šlikovi sražena z ceny Bečova. Těchto 1000 kop a dalších 1500 kop grošů českých, které Šlikové za Bečov přislíbili, bylo zapsáno na bečovském hradě.⁶⁰⁴ Již v roce 1440 však došlo k vyplacení bečovského panství Jindřichem I. z Plavna.⁶⁰⁵ V tuto chvíli se tedy můžeme jenom domnívat, kdy přesně držba bečovského panství v rukou Matese Šlika a jeho ženy Kunhuty končí. S majetkovými vazbami Matese Šlika k rodu pánů ze Seinsheimu se setkáváme již jenom v několika konkrétních, ale zatím nejasných náznacích. V dědické smlouvě z května 1438 vzniklé

⁶⁰² RI XI, 2, č. 7013.

⁶⁰³ RI XI, 2, č. 11919, 11922.

⁶⁰⁴ BERGER, Adolf, Eine Episode aus der Geschichte von Petschau, in: MVGDB 10, s. 18 – 19.

⁶⁰⁵ URBAN, Michael, Die Burggrafen zu Meissen aus plauischem Geschlechte in Böhmen, in: MVGDB 44, 1906, s. 215 – 216. Naproti tomu srov. SEDLÁČEK, August, Hrad, zámky a tvrze království českého 13, Praha 1937, s. 148, kde se uvádí, že od Šliků přešel Bečov před rokem 1447 do rukou Petra ze Šternberka.

po smrti Erkingera ze Seinsheimu je zmíněna suma 1000 kop grošů českých váznoucích na vsi Gerolzhofen ve Francích jako „šlikovská pohledávka“. Již u Bergera⁶⁰⁶ se nabízí domněnka, že se jednalo o převedení sumy připsané Erkingerem na Bečov a to z důvodu, aby bylo Matesu Šlikovi co nejdříve umožněno tímto panstvím volně disponovat. Tuto hypotézu by mohla podpořit následující skutečnost. Vzhledem k tomu, že po jednáních s Fridrichem, lantkrabím durynským, a kurfiřtem Fridrichem a vévodou Vilémem Saskými získali oba manžele roku 1439 do zástavní držby hrad a úřad Vogtsberg s městy Oelsnitz a Adorfem,⁶⁰⁷ nabízí se domněnka, že peníze utržené za odstoupení Bečova posloužily Šlikům k získání významného správního centra na pomezí Čech a Saska, ze kterého s největší pravděpodobností tento rod také pocházel. Jedná se však zatím pouze o domněnku.

S rodem pánů ze Seinsheimu a snad i držbou Bečova zřejmě souvisí epizodní zástavní držba hradu a úřadu Hohenlandsberg, který byl po Erkingerově smrti součástí dědického dílu jeho manželky a Matesovy tchýně Barbory, roz. von Abensberg. Dne 17. března 1440 je datován revers, kterým Mates Šlik potvrzuje přijetí 1000 zl. od své tchýně Barbory, za které mu byl zastaven hrad a úřad Hohenlandsberg s desátkem v Lipprichshausen a lán ve Weigenheimu.⁶⁰⁸ O rok později 11. dubna 1441 dává Barbora Matesu Šlikovi potvrzení na dluh 3072 rýn. zl. a odkazuje ho na desátky z úřadu v Landsbergu. Pro další osvětlení této epizody a její případnou souvislost s tehdejšími majetkovými posuny Matese Šlika však pro zatím scházejí prameny.⁶⁰⁹

4.2.2. Loketsko za vlády Matese Šlika

Na toto místo je vhodné zařadit podrobnější pojednání o Loketsku. Vláda Matese Šlika – zástavního držitele správních úřadů a některých statků v této oblasti již vykazuje známky konkrétnější koncepce. Jasněji se ukazuje rozdíl mezi majetkovou politikou Kašpara Šlika, jehož primárním cílem byl zisk finančních prostředků a statků z příležitostí, které se zrovna naskytly. Lze zde tedy zjišťovat tendence kumulace pozemkové držby, ale není možné tvrdit, že by se Kašpar zaměřil na konkrétní lokalitu (s výjimkou Bassana); skutečně se jednalo o momentální využívání příležitostí s vidinou dalšího zisku. U jeho nástupce Matesa Šlika je naproti tomu možné sledovat jasnou pragmatickou úvahu, že smrtí jeho bratra

⁶⁰⁶ BERGER, Adolf, o. c., s. 19.

⁶⁰⁷ SächsHStA, Orig. Urk. 6552; vydal KRENKEL, Eduard, Blicke in die Vergangenheit der Stadt Adorf im Königlichen sächsischen Voigtlande, Zwickau 1862, S. 84 – 86; regest in RAAB, Carlo von, Regesten I., č. 394.

⁶⁰⁸ BERGER, Adolf, o. c., s. 20.

⁶⁰⁹ IBIDEM, s. 20: „Dne 24. března 1440 se obrací Mates a jeho tchýně Barbora na purknistra a radu města Windsheim, ve věci půjčky 1500 zl. vymáhané na Norimberku.“

skončila i doba neslýchaného bohatnutí. Uvědomil si, že je nutné zahájit politiku zajištění maxima z legálně i nelegálně získaného majetku. Mates Šlik se tak stal oním hospodářem, kterému budoucí Šlikové vděčí za to, že se rod nevrátil zpět na sociální a majetkovou pozici, ze které vzešel.

Zástava Loketska v roce 1434 byla významným ziskem pro Kašpara Šlika, její význam pak ještě vzrostl, když se po Kašparově smrti stalo hlavní základnou šlikovského panství. Pro nedochování evidenčních pramenů z 15. století je téměř nemožné rekonstruovat rozsah této zástavní držby v době zastavení Šlikům. Jak bylo zmíněno v kapitole o Kašparu Šlikovi, jednalo se o složitý komplex, ve kterém se vyskytovalo několik vlivných subjektů: několik leních systémů, město Loket a zástavní páni Šlikové, kteří podle udělení spravovali úřad loketského purkrabího a zástavně drželi i některé konkrétní statky v Loketsku. Šlikovská politika 2. poloviny 15. století byla politikou proměny této struktury v panství. Průvodním znakem této tendence jsou nepřetržité konflikty a napětí v této oblasti. Dokladem této snahy pokračující i do 16. století je i vlastně základní pramen pro badání loketských dějin a tím je šlikovský loketský urbář z roku 1525,⁶¹⁰ který ukazuje, že úsilí Šliků o rozšíření moci na náklady města a kraje neskončilo záštim probíhajícím na přelomu století.⁶¹¹ Zde jsou tyto tendence doloženy např. skutečností, že z formule manské přísahy jaksi zmizela osoba krále a jsou to tedy právě Šlikové komu má být přísaha napříště poukazována; stejně tak se z této formule vytratila zmínka o zástavní formě této držby. Dalším dokladem této snahy byla kodifikace vlivu Šliků na obnovování městské rady – volba by tak byla degradována na pouhý návrh.⁶¹² Struktura urbáře opisuje přes výše zmíněnou tendenci uspořádání loketského kraje, které je možné předpokládat již v době zastavení této oblasti Šlikům.

Z dochovaných opisů zástavní listiny je patrné, že Šlikové obdrželi hradní zboží, město Ostrov, pravomoc nad krajem, dále pak sekularizované statky: Hroznětín, který byl v majetku tepelského kláštera, šemnické zboží původně náležející oseckému klášteru a s ním sousedící Andělskou horu. Zmínky v urbáři ukazují na skutečnost, že v rámci loketské lenní soustavy přecházely do 16. století v předchozí kapitole zmiňované lenní systémy nothaftské,

⁶¹⁰ SCHREIBER, Rudolf, *Das Elbogner Urbar der Grafen Schlick von 1525*, Prag 1934, s. 16 – 17: poukazuje na podobnost struktury loketského urbáře s evidenčními prameny (Erbbuch) s okolí Vogtlandu, v této souvislosti poukazuje na vzájemné vlivy obou oblastí. Upozorňuje také na vysoký počet původně vogtlandské šlechty mezi loketskými many.

⁶¹¹ IBIDEM, s. 11.

⁶¹² IBIDEM, s. 9 – 10.

leuchtenberské, plavenské a saské, nad kterými během 15. století nezískali Šlikové vládu.⁶¹³

Problematická se jeví i otázka zdanění soustavy. V zástavní listině (pokud opis odpovídá nedochované předloze) jsou Šlikům zapsány také daně. Otázka jejich odvádění zástavním pánům byla však sporná. Problematika zdanění loketského kraje se odvíjí od královského privilegia z roku 1341, které pro loketský kraj omezovala vybíranou královskou berní na polovinu. Nepokoje vyplývající z vybírání berně v Loketsku zástavními držiteli pocházejí již z období držby Půtou z Ilburka, napětí pokračovalo i v období šlikovské zástavy. Z roku 1461 rozhodl král Jiří o možnosti jednorázového vykoupení obyvatel Loketska z povinnosti odvádět královskou berní za jednorázovou sumu 1300 kop grošů splatnou v dvouleté lhůtě, do budoucna měli Loketští odvádět pouze dobrovolnou daň, která byla odváděna bezprostředně králi.⁶¹⁴ Tímto král také omezil rozsah Zikmundova privilegia pro Šliky z roku 1434.⁶¹⁵ Ještě téhož roku 1461 potvrdil Jiří Matesovi, Václavovi a Zikmundovi Šlikům zápisy na Loketsko za postoupení Andělské hory a šemnického zboží, které pak postoupil Zajícům z Hazenburka.⁶¹⁶ Současně proběhlo také v roce 1461 formální postoupení šlikovských statků Luby (Schönbach), Lesná (Walthoff) a Marckt ze saské lenní podřízenosti k České koruně.⁶¹⁷

O rok později byla suma jednorázová suma k vyplacení berně využita ke složitější transakci, která přeskupila rozložení šlikovské držby v Loketsku. Na podzim 1462 vyplatil Jiří tuto sumu 1300 kop grošů Albrechtu Maleříkovi za postoupení Hartenberku. Na toto vykoupení přispěl Mates Šlik 700 rýnských zlatých a za tuto půjčku mu byl Hartenberk zapsán. Ve stejné době postoupil Mates Šlik dědičné statky Hroznětín a Nejdek za sumu 2000

⁶¹³ IBIDEM, s.10, 23: „Zu vormerken, das alle lehen, so die erbern man und edelleuthe im kreyss Elbogn haben, sind alle steinlehen noch laut irer vorschreibunge, ausgenommen unsere erbliche lehen, die man nennet blawenische lehen und sind fellig, die unser vatter Hieronimus vom herrn Blauen zu sich gebracht hat noch inhalt und vormuge königlicher vorschreibung und anzeygunge der register und nit zum schloss Ellbogen gehörn, und uber das keiner andern lehen sey wier niemands gestendig wieder herzogische noch landgräffische noch nottoftische aber wie die genend möchten werden.“

⁶¹⁴ SCHREIBER, Rudolf, Der Elbogner Kreis und seine Enklaven nach dem dreissigjährigen Kriege, Prag 1935, s. 51 – 52: Tímto vynětím se zemské berně se Loketsko ocitlo na privilegované úrovni srovnatelné se zdaněním českých stavů, které se snažily dopad tohoto privilegia umenšit.

⁶¹⁵ Listina otištěna in: SCHREIBER, Rudolf, Der Elbogner Kreis und seine Enklaven nach dem dreissigjährigen Kriege, Prag 1935, s. 181.

⁶¹⁶ Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, 6. díl, vyd. František Palacký, Praha 1872, s. 549.

⁶¹⁷ Briefe und Acten zur österreichisch–deutschen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrich III., hrsg. Adolf Bachmann, Wien 1885, s. 83.

rýn. zl. králi Jiřímu, který mu je připojil k Loketskú.⁶¹⁸ Šlikové tak v držbě zůstali i nadále, ale už pouze v držbě zástavní. Za tímto rozšířením šlikovské držby z východní části Loketska na západ je možné, jak se domnívám, sledovat úsilí Mateše přesunout centrum panství do jeho geografického středu mezi Saskem a Loketskem, které odpovídalo tehdejšímu rozsahu šlikovských zástav.

4.2.2.1. Ostrov (Schlackenwerd), Andělská hora a šemnické zboží – 1434

Samostatnou kapitolou jsou statky konkrétně jmenované v zástavní listině z roku 1434. Výslovné uvedení města a panství Ostrov nad Ohří v listině z roku 1434 může být až nápadné pro význam jakou tato lokalita pro Šliky získala v 16. století. Na panství ostrovského dílu došlo k významnému objevu ložisek stříbra a k založení Jáchymova, které vyneslo ostrovskou větev Šliků – potomků Kašpara II. mezi nejbohatší členy panského stavu v 16. století. Naproti tomu statek Andělská hora a šemnické zboží se staly již v roce 1461 pro Mateše Šlika ochodním artiklem, který mu posloužil k získání confirmace loketské zástavy pro něj a jeho syny, jak již bylo výše upozorněno.

Dalším statkem, který byl součástí loketského kraje, byl hrad Karlovy Vary. Zpravení jsme o tom z konfliktu Mateše Šlika s Václavem Polackým z Polak, kterému ho Šlik někdy v letech 1453 – 1457 zastavil za 500 rýn. zl. Nový zástavní pán se dostal do konfliktu s městem a rozhodnutím krále musela být Šliky tato zástava za 650 rýn. zl. roku 1475 vykoupěna. Varští měšťané se pak objevují v konfliktech loketských manů proti Jeronýmovi Šlikovi v 90. letech 15. století.⁶¹⁹

4.2.2.2. „Dědičné darování“ Falknova roku 1435

Komplikovaným pro budoucnost je udělení Falknova do dědičného vlastnictví, které je však prokazatelnými falzem.⁶²⁰ Falknovské panství, součást loketského kraje od roku 1363, není v zástavní listině k loketskému kraji z roku 1434 zmiňováno doslovně, dochované je ale k roku 1435 datované falzum – zřejmě ze 2. pol. 15. století –, kterým získávají Šlikové sídlo jedné z budoucích větví rodu do dědičného vlastnictví.⁶²¹ Ze vzniku tohoto falza tedy není možné obviňovat samotného kancléře. Podle vnějších znaků dochovaných listin

⁶¹⁸ Listina otištěna in: SCHREIBER, Rudolf, Der Elbogner Kreis und seine Enklaven nach dem dreissigjährigen Kriege, Prag 1935, s. 182 – 183.

⁶¹⁹ SEDLÁČEK, August, Hrady, zámky a tvrze království českého 13, Praha 1937, s. 200 – 201; Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, 4. díl, vyd. František Palacký, Praha 1846, 293 – 295.

⁶²⁰ Listiny z let 1435 – 1437

⁶²¹ RI XI, 2, č. 11218a.

a historických souvislostí je za autorstvím falz možné nalézt příslušníky falknovské linie Šliků, potomků Mikuláše Šlika, kteří si toto panství podrželi až do Bílé Hory, kdy byl statek Janu Albínu Šlikovi pro účast na povstání zkonfiskován.⁶²²

4.2.2.3. Darování Hroznětína 1437/1439

Obdobně problematické ke zhodnocení je darování Hroznětína Kašparu Šlikovi a jeho dedičům z roku 1437 a v podstatě totožné darování z roku 1439,⁶²³ které jsou dle Dvořáka falzy „napsanými v jeden den a jedním perem“⁶²⁴ – ovšem ještě za Kašpara života. Domnívám se, že konkrétní plány Kašpara Šlika s Hroznětínem jsou obtížně zjistitelné. Obzvláště matoucí je zde skutečnost, že Hroznětín se výslovně objevuje mezi statky v zástavní listině loketského kraje z roku 1434, komplikací zde je skutečnost, že ani tato listina není dochována v originále. Na postoupení tohoto „dědičného“ statku Matesem Šlikem králi Jiřímu v roce 1462, který mu jej potvrdil k loketskému kraji bylo již výše upozorněno.

4.2.2.4. Zisk Nejdku roku 1446

Čistě Matesovým ziskem byla koupě nejdeckého panství s manstvím, léna české koruny, které nebylo součástí loketského kraje, od rytíře Jana Honingera z Ostrohu v roce 1446.⁶²⁵ Roku 1462 postoupil Mates nejdecké panství králi Jiřímu, který mu ho připojil k Lokti. Na přelomu 70. a 80. let je zde doložen Michal Šlik, později se Nejdek stal součástí falknovského dílu Mikuláše Šlika.

4.2.2.5. Zisk Schönbachu (Luby) (1434/1459)

Zatím ne zcela jasným je šlikovský zisk Schönbachu, jehož součástí byla Lesná (Vallhof). Toto léno české koruny bylo zastaveno v roce 1422 Zikmundem Lucemburským míšeňským markrabatům. Od těch ho museli získat Šlikové (snad v roce 1434).⁶²⁶ V rámci revindikací v roce 1461 bylo toto manství s 13 vesnicemi navráćeno české koruně a o rok později potvrzeno dosavadnímu držiteli Matesu Šlikovi. Tato oblast s vlastní manskou soudní soustavou byla spojena s v témže roce získaným Hartenberkem ve společné panství, které se po dělení v roce 1472 stalo dílem Václava Šlika. V roce 1471 nechává Mates Šlik

⁶²² PELLETER, Michael, Denkwürdigkeiten der Stadt Falkenau an der Eger und ihrer nächsten Umgebung, Falkenau 1876, s. 101 – 106.

⁶²³ RI XI, 2, č. 12018; RI XII, č. 1006.

⁶²⁴ DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen..., s. 82 – 83.

⁶²⁵ PILZ, Josef, Dějiny města Nejdku do roku 1923, Nejdek 2003, s. 49 – 50.

⁶²⁶ PELANT, Jan, Města a městečka západočeského kraje, Plzeň 1988, s. 183 – 184.

vyzdvihnout v Hartenberku novou kapli.⁶²⁷

4.2.3. Pozemková držba Šliků na území Saského kurfiřtství

Oblast Vogtlandu, ve kterém je možné hledat šlikovské kořeny a kde se také nacházely hrady a města, které držel Mates Šlik, je historické území na pomezí dnešního Bavorska a Saska, položené západně od české hranice. Území pod dědičnou vládou fojtů z Plavna se od 13. století stalo zájmovou sférou okolních sousedů markrabí míšenských z rodu Wettinů a českých králů. Na úspěch posledních Přemyslovců při získání říšského Chebska navázali ve své územní politice první Lucemburští panovníci svými zisky v oblasti Vogtlandu, kde jako čeští králové získali lenní svrchovanost nad řadou hradů a měst.⁶²⁸ O pronikání do oblasti se snažili v té době i panovníci sasští, kteří byli úspěšní v období oslabení moci českých králů za husitství a následného interregna. K opětovným revindikacím těchto objektů docházelo až po narovnání mezi Saskem a Jiřím z Poděbrad v Chebu roku 1459.⁶²⁹

Je poměrně snadné na základě dochovaného listinného materiálu popsat pozemkovou držbu šlikovského rodu na území dnešního Saska v druhé polovině 15. století. Jedná se o zástavní držbu hradu a panství Schöneck v letech 1437 – 1499 a hradu a úřadu Vogtsberg s městy Oelsnitz a Adorfem v letech 1439 – 1446, za nějž pak Mates Šlik obdržel roku 1446 hrad a panství Stollberg v Krušných horách, který zůstal v jeho rukou do roku 1473. O poznání obtížnější je pokus o sepsání dějin této držby v době, kdy ležela ve šlikovských rukou. Saská literatura se této kapitole příliš nevěnuje⁶³⁰ a archivní prameny

⁶²⁷ SEDLÁČEK, August, Hrady, zámky a tvrze království českého 13, Praha 1937, s. 168

⁶²⁸ K českým lénům ve Vogtlandu a Plíseňsku srov. BOBKOVÁ, Lenka, Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně, Ústí nad Labem 1993, s. 24 – 28, 92 – 102.

⁶²⁹ VESELÝ, Jiří, Obnova zahraničních lén České koruny za Jiříka z Poděbrad, in: Právněhistorické studie 8, 1962, s. 263 – 265.

⁶³⁰ Téma šlikovského rodu je ze saské strany zatím zcela nezpracováno. Šlikové doplatili, alespoň pro 15. století to platí, na svoji německou jazykovou příslušnost, zatímco na české straně nejsou jako Němci v popředí zájmu, strana saská je chápána zase jako Čechy a předpokládá historické zpracování jejich dějin naopak ze strany české. Snaha o podrobnější zmapování dějin tohoto rodu vychází nyní z GWZO v Lipsku od dr. Uwe Trespa, který v červnu 2006 uspořádal tématický workshop, který se zaměřil na význam tohoto rodu pro saské a české dějiny. V tuto chvíli zatím není z tohoto semináře vydán výstup. Důsledkem toho tedy zatím nenajdeme v saské historiografii souhrnné zpracování jejich dějin. Šlikové tak vystupují v saských pracích pouze okrajově. Jediným tématem, které je zpracováno, je schönburgovsko – šlikovský hraniční spor z roku 1529 in: MÜLLER, Conrad, Eine Schönburgisch – Hartensteinische Grenzrainung am Fichtelberg 1529, in: NafSG 55, 1934, S. 161 – 177; GROß, Reiner, o. c., S. 45 – 46.

hovoří pouze k určitým jejím údobím. Otázkou zatím zůstává, kdy Šlikové nabyli Schönbachu, který byl v době, kdy ho získali, zástavou markrabství míšeňského.

Hned v úvodu této kapitoly je třeba zdůraznit, že všechny tři hrady byly ve vztahu k tzv. německým lénům Českého království. Schöneck byl získán Janem Lucemburským již roku 1327 jako léno a roku 1370 ho převzal jeho syn Karel IV. jako přímý majetek.⁶³¹

Ještě dříve získal král Jan hrad Vogtsberg s městem Oelsnitz od Oty z Bergova a propůjčil ho fojtům z Plavna. Již tehdy se však k jeho držbě hlásili Wettini, kterým se ho nakonec podařilo získat. V březnu 1358 byl Vogtsberg s městy Oelsnitz a Adorfem uváděn mezi statky, které Karel IV. přiznal Wettinům jako řádnou koupi od fojtů z Plavna.⁶³² Wettinové zřídili na Vogtsbergu významný správní úřad, který usnadnil přivtělení této části Vogtlandu do konstituujícího se Saska. Držbu tohoto bývalého českého léna a současného wettinského správního centra je možno považovat za nejvýznamnější úspěch, kterého Šlikové na území Vogtlandu a Míšeňského markrabství dosáhli.

Říšské léno Stollberg v Krušných horách prodali roku 1367 páni ze Schönburgu se souhlasem císaře Karla IV. jeho synovi Václavovi IV.⁶³³

4.2.3.1. Schöneck 1437 – 1499/1502

Nejdéle trvala šlikovská držba hradu a panství Schöneck.⁶³⁴ Tento hrad s osadou, nad kterým již roku 1327 získal od fojtů Jindřicha z Plavna a jeho syna lenní svrchovanost Jan Lucemburský, povýšil roku 1370 Karel IV. na město se stejnými právy jako město Locket. Nedlouho poté také převzal Schöneck od tehdejších držitelů – plavenských fojtů – jako přímý majetek. Jeho nástupce Václav IV. potvrdil roku 1397 správcem měst a hradů ve Vogtlandu hraběte Günthera ze Schwarzburgu, mezi nimi je jmenován i pozdější šlikovský Schöneck a Stollberg.⁶³⁵ Tentýž hrabě zastavil v červnu 1419 hrad Schöneck Jindřichovi z Zedwitzů za 1500 r. zl. Již záhy po smrti krále Václava se však česká léna v Říši stala důležitým

⁶³¹ BOBKOVÁ, Lenka, o. c., s. 27, 265.

⁶³² IBIDEM, s. 27, 94.

⁶³³ IBIDEM, s. 97.

⁶³⁴ KREYSIG, Christoph, George, Beytraege zu Historie derer Chur- und Fuerstlichen Saechsischen Lande, Altenburg 1754, Teil 1, XIV. Diplomatische Beytrag zur Historie von Schoeneck, S. 307 – 319 (Dále KREYSIG, Christoph, George, Beiträge I); KÜHNEL, Gustav, Schöneck im Vogtlande von der ersten Erwähnung bis zum Übergang auf die Wettiner alb. Linie 1225 – 1575, Zwickau 1970; BANNERT, Harald, Schöneck/Vogtland. Einblicke in 625 Jahre Stadtgeschichte, Klingenthal 1995; ke starší historii hradu viz DEGENKOLB, Peter, Der Herrnsitz Schöneck – Ein Beitrag zur Burgenforschung und Adelsgeschichte des sächsischen Vogtlandes, in: Burgenforschung aus Sachsen 10, 1997, S. 91 – 109.

⁶³⁵ RAAB, Carlo von, Regesten I, č. 36.

obchodním artiklem v systému zástav krále bratra Zikmunda Lucemburského.⁶³⁶ Tak se dostal Schöneck do zástavní držby Wettinů Fridricha staršího, Viléma a Fridricha mladšího, markrabí míšenských a lantkrabí durynských. Dědicové Fridricha Svárlivého, bratři Fridrich, kurfiřt a Zikmund, vévoda saský zastavili hrad, úřad a fojtství Schöneck a Schönbach s výjimkou duchovních, světských a rytířských lén bratřím Mikuláši, Janovi a Kuntzovi z Wolfesdorffu za sumu 1500 r. zl.⁶³⁷ Toto období je časem velkých spanilých jízd, jejichž cílem bylo i Míšeňské markrabství a Durynsko, a tak se jména pánů z Wolfesdorffu objevují v pramenech v souvislosti s obranou země proti husitským nájezdům. Dokladem o provázanosti regionů v dnešních západních Čechách a Sasku v této době je postava Jana z Kageru, řečeného Kagerer. Tento český zeman je zmiňován ve stejném roce 1434, kdy Šlikové získali Loketsko, jako loketský purkrabí,⁶³⁸ ale již následujícího roku 1435 se s ním setkáváme jako s hejtmanem města Schönecku. Na sklonku 30. let 15. století proslul jako velitel kurfiřtových žoldnéřských vojsk ve válce mezi Wettiny a Jindřichem z Plavna.

Dnem 28. dubna 1437 je datována listina, kterou wettinští bratři kurfiřt Fridrich a vévoda Vilém udělují hrad Schöneck s veškerým příslušenstvím Kašparu Šlikovi, kancléři císaře Zikmunda za jeho služby.⁶³⁹ Šlik listinou z 1. května 1437 oznamuje, že mu byl Schöneck zapsán za umoření dluhu ve výši 3000 r. zl., které zaplatil za bratry České koruně. Přislíbil zde též, že bude saským panovníkům zachovávat věrnost.⁶⁴⁰ Tento stav potvrdil 1. září téhož roku český král Zikmund Lucemburský a o pouhých sedm dní později 8. září 1437 se Šlikovi podařilo na císaři získat jeho souhlas s udělením Schönecku do dědičného vlastnictví.⁶⁴¹ Samotné darování je však sporné, neboť při dalším potvrzování Kašparovým dědicům ze strany saské se o dědičném udělení již nehovoří⁶⁴² a je tedy otázkou, zda se jedná o Šlikovo falzum či pouze skutečnost darování nebyla ze saské strany akceptována.

Jsou to právě listiny, kterými kurfiřt Fridrich potvrdil držbu Schönecku dědicům

⁶³⁶ K této problematice v Českých zemích srov. MORAVEC, Milan, Zástavy Zikmunda Lucemburského v Českých zemích z let 1420 – 1437, in: Folia Historica Bohemica 9, Praha 1985, s. 89nn.

⁶³⁷ RAAB, Carlo von, Regesten I., č. 316.

⁶³⁸ SEDLÁČEK, August, Hrad, zámky a tvrze království Českého, 13, Praha 1937, s. 15 – 26.

⁶³⁹ SächsHStA, Kopialbuch 35, fol. 46a; RAAB, Carlo von, Regesten I., č. 358.

⁶⁴⁰ SächsHStA, Kopialbuch 35, fol. 45b – 46a; RAAB, Carlo von, Regesten I., č. 359.

⁶⁴¹ Regesty: RAAB, Carlo von, Regesten I, č. 362 a 363; SEDLÁČEK, August, Zbytky register králův římských a českých z let 1361 – 1480, Praha 1914, č. 1589 a 1590.

⁶⁴² Po kancléřově smrti je Schöneck potvrzen bratru Matěji Šlikovi a kancléřovým synům Václavovi a Zikmundovi a znovu pak roku 1465. SächsHStA, Kopialbuch, Nr. 43, fol. 192b; Kopialbuch, Nr. 10, fol. 104; registry též in: RAAB, Carlo von, Regesten I, č. 510, 511, 719.

po zemřelém Kašparu Šlikovi a revers jeho bratra Matesa Šlika na zástavní sumu v hodnotě 3000 rýn. zl. na tentýž hrad ze dne 20. října 1449, které vnášejí světlo do otázky potomků kancléře Šlika. V dosavadní literatuře české je obecně přijímáno, že Kašpar Šlik zemřel roku 1449 jako bezdětný⁶⁴³ nebo se uvádějí Palackého genealogické údaje, ve kterých je zmiňován syn Zikmund, dcera Konstancie a kancléřův synovec Václav Šlik. Právě zmíněné listiny jasně prokazují, že bratři Václav a Zikmund, roku 1449 ještě nedospělí, byli vlastními syny kancléře Šlika. Snad právě za užitím jmen lucemburských bratří Václava a Zikmunda můžeme tušit výraz servilní kancléřovy oddanosti vůči svému pánovi. Již Arthur Zechel ve svých Studiích o Kašparu Šlikovi uváděl na základě těchto listin zcela správně šlikovské rodové vazby.⁶⁴⁴ Genealogický přínos jeho práce se však nedočkal, jak již bylo zmíněno, v českém prostředí větší odezvy.

Kancléř Šlik pověřil správou nově získaného hradu svého příbuzného Michala Šlika. Již z 15. ledna 1438 máme dochovaný údaj, že působil v úřadu hejtmána Schönecku.⁶⁴⁵ V tradičních genealogiích bývá Michal uváděn jako kancléřův synovec, syn Mikuláše Šlika.⁶⁴⁶ Jisté je, že když je o 11 let později rodu potvrzována držba Schönecku, není již Michal Šlik zmiňován a jako kancléřovi dědici jsou uvedeni bratr Mates a synové Václav a Zikmund. A právě se jménem Kašparova syna Václava jsou spojeny další osudy šlikovské držby vogtlandského Schönecku. V listině z 31. března 1465, kterou noví saští panovníci kurfiřt Ernst a vévoda Albrecht, udělují Šlikům hrad a panství v léno, vystupují stále ještě oba bratři spolu se svým strýcem. Za zmínku zde stojí titulatura, kterou panovníci užívají, neboť zde nazývají Šliky svými rady, což poukazuje na doznívající sepjetí této generace rodu se saskou vládnoucí vrstvou.⁶⁴⁷ Téměř o rok později 23. března 1466 vydali kurfiřt a vévoda listinu, kterou udělují Schöneck i s městečkem jako léno již jenom jednomu z bratří Václavu

⁶⁴³ Stručný nástin dějin panství a hraběcího rodu šlikovského, Jičín 1895, s. 14.

⁶⁴⁴ ZECHEL, Artur, Studien, S. 300, 318 – 322.

⁶⁴⁵ WILD, Erich, Regesten zur Geschichte des Vogtlandes im 14. – 17. Jh., Plauen 1929, č. 108.

⁶⁴⁶ Tento Michal je zřejmě totožný s Michalem Šlikem, který je doložen v 70. a 80. letech jako držitel Nejdku: SächsHStA, 10005 Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4326, Böhmische Sachen, Die Herrn Schlick, fol. 163; fol. 193. Tento synovcem Matesa Šlika. Dle URBAN, Michael, Zur Geschichte der Stadt Neudek, in: ErzgebirgsZeitung 12, 1891, Nr. 10, S. 220 tento Michal Šlik zemřel v roce 1483, předtím též vystupoval ve smlouvě o dělení mezi Václava a Matesa v roce 1472 (SOA Zámorsk, RA Šlik, i.č. 371, sg.VII.1.).

⁶⁴⁷ SächsHStA, Kopialbuch 10, fol. 104: „die edln vnser Rat vnde Lieben getruwen er Wenczlaw er Sigmundt vnde er Matt[es] gebrudern vnde vettern von Lazan, Hern zu weißkirch, Burg[gra]uen zcu Eger vnd Elbogen“; RAAB, Carlo von, Regesten I., č. 719.

Šlikovi a jeho strýci Matesovi.⁶⁴⁸

Při zmíněném rodovém dělení roku 1472 získal Schöneck Václav Šlik a jeho linie, která ho podržela s několika pokusy o jeho prodej až do r. 1502.⁶⁴⁹ K panování Václava Šlika na Schönecku se váže několik epizod. Jedná se především o řádku soudních pří v souvislosti se dvojitým prodejem panství a konflikty s okolními sousedy.

Z hlediska hospodářského má největší význam vydání privilegia, kterým Václav Šlik udělil měšťanům Schönecku dědičně okolní lesy. Lesní hospodářství Vogtlandu se začalo významně rozvíjet v souvislosti s objevem rudných nalezišť ve druhé polovině 15. a počátkem 16. století, kdy prudce vzrostla spotřeba dřeva jakožto suroviny potřebné k zajišťování důlních prací.⁶⁵⁰ Do této oblasti patří i lesy v okolí Schönecku. První zmínka o nich je shodou okolností spojena právě se šlikovským rodem, neboť roku 1444 schválil rytíř Mates Šlik, jakožto vévodský správce Vogtsbergu, prodej pustiny Haselbrunn městu Schöneck.⁶⁵¹ Významnějším aktem ovšem bylo právě privilegium Václava Šlika z 23. dubna 1480.⁶⁵² Tato listina opravňovala obyvatele města Schöneck k volnému užívání lesního bohatství schöneckých lesů a to dědičně za odvádění roční daně hradu Schöneck. Tato výsada významně přispěla k hospodářskému rozvoji oblasti.

Se jménem Václava Šlika je spojen spor o vlastnictví hradu Schöneck.⁶⁵³ Někdy na počátku 80. let se Václav patrně dostal do finančních těžkostí. Situace došla tak daleko, že 8. ledna 1481 obdržel před saským dvorským soudem měšťan z Oelsnitz Michel Hasenzcagel, za pohledávku 200 zl., kterou nárokoval na Václavu Šlikovi, hrad Schöneck se vším příslušenstvím a byl uveden v jeho užívání. Tento Hasenzcagel však prodal práva k hradu panu Ernstu ze Schönburgu, pánu na Glauchau a hrad jeho jménem předal Hansi Traupitzovi.⁶⁵⁴ Ovšem současně s tím se přihlásil jakýsi Pfrymer, který údajně také hrad od Šlika koupil. Mezi Pfrymerem a Ernestem ze Schönburgu vypukla pře, kterou na jaře téhož roku řešili saští panovníci. Dne 2. dubna 1481 padlo na drážďanském dvoře rozhodnutí, podle kterého bylo pánům ze Schönburgu potvrzeno právo na Schöneck získané koupí, museli

⁶⁴⁸ SächsHStA, Kopialbuch 58, fol. 151; SächsHStA, Diplomatrien und Abschriften, 8, fol. 388; RAAB, Carlo von, Regesten I, č. 744.

⁶⁴⁹ RAAB, Carlo von, Regesten II, č. 215.

⁶⁵⁰ Nejpodrobněji k této problematice viz RAAB, Carlo von, Ein Beitrag zur Geschichte der Staatsforsten im Vogtlande bis des 16. Jahrhunderts, Plauen 1896 (in: MAP 12, 1895/96)

⁶⁵¹ RAAB, Carlo von, Regesten I., č. 459; KREYSIG, Christoph, George, Beiträge I, S. 308 – 309.

⁶⁵² RAAB, Carlo von, Regesten I., č. 970; KREYSIG, Christoph, George, Beiträge I, S. 310 – 311.

⁶⁵³ KÜHNEL, Gustav, o. c., S. 35a; BANNERT, Harald, o. c., S. 7 – 8.

⁶⁵⁴ SächsHStA, Kopialbuch 61, fol. 18b – 19; RAAB, Carlo von, Regesten I, č. 984.

ovšem Pfirmmerovi vyplatit částku, za kterou tento hrad od Václava Šlika koupil.⁶⁵⁵ Panství ale Šlikovi nakonec zůstalo; o uplatňování jeho nároku rozhodovali kurfiřt a vévoda ještě na podzim téhož roku.⁶⁵⁶ Je možné, že za zlepšením jeho finanční situace stál i dvojí prodej Schönecku.⁶⁵⁷ Pro toto obvinění snad hovoří skutečnost, že situace s větším počtem kupců téhož subjektu se opakovala při definitivním prodeji panství o necelých dvacet let později.

K tomu došlo 3. září 1499, kdy kurfiřt Fridrich a vévoda Jan udělili v léno hrad Schöneck s městečkem a vším příslušenstvím Hansi ze Scheuben, který ho předtím získal koupí od Václava Šlika.⁶⁵⁸ Historie uplynulých let se však začíná opakovat. Již 14. prosince 1501 schvalují oba panovníci, že bratři Veyt a Heintz Roderové z Leubnitz, kteří odkoupili Schöneck od Václava Šlika za 750 zl., přenechali panství Marckartu z Tettau, správci Vogtsbergu, který jim musel za to po tři roky odvádět daň. Po uplynutí této lhůty měli však oba bratři pojištěné předkupní právo.⁶⁵⁹ Téměř o rok později 26. října 1502 potvrdili saští panovníci zmíněnou smlouvu mezi bratry Roderovými a Marckartem z Tettau. I zde je opět jmenován Václav Šlik jako prodejce.⁶⁶⁰ Za necelé dva měsíce 11. prosince 1502 odkázal

⁶⁵⁵ SächsHStA, Kopialbuch 61, fol. 108b – 109; RAAB, Carlo von, Regesten I, č. 992.

⁶⁵⁶ Václav Šlik kurfiřtu Ernestovi a vévodovi Albrechtovi 21. září 1481: „Auch bit ich Ew. f. g. Sundlich als meyn gnedig hern mir gnediglich tzuhefffen in herren Ernsten von Schonburgk das mir meyn Sloß Schenekgk in der Abtret tzu meynen Handen antwurth War Ich Im [...] was pflichtig heraußgegeben vnd wider tzukehren, des wolt ich tzu thun willigk sein Euch In des allen Als meyn gnedig hern [...] aigen das wil ich mit meynen vnd[er]tenigen willigen Dinsten nach al meynungen vmb Ewr f. g. williglich verdynen.“ in: SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4326, Böhmisches Sachen, Die Herrn Schlick, fol. 191. Z konceptu odpovědi saských panovníků Václavu Šlikovi z 27. září 1481: „... vnd bietet uch gnediglich zu helfen das herre Ernst von Schonb[ur]g uch das Schloß Schonecke wiederabtretthen vnd zcu uwirn Handen antwuerten /[...]/ Als moget ir herrn Ernste selbir dorumb schreiben vnd / uch mit ym des gutliche vereigen versuchen.“ in: SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4373, Schönburgische Sachen, fol. 28. Je však také potřeba kauzu s prodejem panství zasadit do širších souvislostí. Průzkum v drážďanském archivu ukázal, že v téže době probíhal také spor mezi Václavovým synovcem Mikulášem a právě Ernestem ze Schönburgu. (K tomu in: MÜLLER, Conrad, Schönburg. Geschichte des Hauses bis zur Reformation, Leipzig 1931, S. 371, se uvádí, že Mikulášův bratr Jeroným a Ernst ze Schönburgu, byli švagři.) Stejně tak je nutné do tohoto celku zasadit spor mezi šlikovským rodem a Hansem Hünerkopffem, a bratry Mikulášem a Hansem Jobsty. Problematicke soukromých válek Šliků na česko-saském pomezí se hodlám na základě pramenů drážďanského a chebského archivu věnovat v budoucnosti.

⁶⁵⁷ WILD, Erich, Amtsrechnungen als Geschichtsquellen, Wurzen 1930, s. 10: uvádí schönburgovsko – šlikovský spor o Schöneck jako příklad, ke kterému je možné v účtech správních úřadů ještě leccos doplnit.

⁶⁵⁸ RAAB, Carlo von, Regesten II, č. 182.

⁶⁵⁹ IBIDEM, č. 203.

⁶⁶⁰ IBIDEM, č. 213.

Václav Šlik na základě dřívějšího prodeje schönecké měšťany panu Hansi ze Scheuben.⁶⁶¹ Vzhledem k tomu, že další zprávy o sporu se objevují až na konci první dekády 16. století, vyvstává otázka jakým způsobem fungovala držba panství.

Teprve z 8. února 1510 máme doloženo, že kurfiřtští radové rozhodovali ve sporné věci o hrad Schöneck mezi Hansem ze Scheuben a Marckartem z Tettau. Nárok pána ze Scheuben je potvrzen pod podmínkou, že pánovi z Tettau a jistému Georgu Krostenovi vyplatí sumu 700 zl. a navíc všechny poplatky za dobu, kterou oni dva hrad drželi.⁶⁶² Zajímavým momentem zdlouhavého sporu, který opět vtahuje do hry v té době již zemřelého Václava Šlika, je stání z 16. března 1512, při kterém Marckart z Tettau prokazuje jakýmsi písemným dokladem, že Šlik prodal hrad zmíněným bratřím Roderovým. Tento důkaz však Hans ze Scheuben nechtěl uznat.⁶⁶³ Nakonec patrně došlo k nějakému vyrovnání, protože roku 1525 se syn tehdy již zemřelého Hanse Sebastian ze Scheuben píše na Schönecku. Naproti tomu též rodina pánů z Tettau neztrácí se Schöneckem spojitost, protože roku 1529 vystupují bratři Markart a Christoph z Tettau jako zájemci o koupi panství. A je to právě Christoph, který jakožto poručník za nezletilého Adama ze Scheuben, Hansova vnuka, roku 1534 prodal Schöneck saskému kurfiřtovi Janu Fridrichovi z ernestinské linie rodu.⁶⁶⁴

Zájem kurfiřta o schönecké panství pramenil ze snahy o rozvoj těžby v oblasti Krušných hor. Patrně v souvislosti s touto koupí se v saském prostředí opět objevil rod Šliků. Při vymezování hranic mezi saským a českým panstvím v letech 1534 – 1544 došlo ke hraniční při mezi kurfiřtem a právě Šliky na česko–saském pomezí.⁶⁶⁵

⁶⁶¹ IBIDEM, č. 215; Kreysig, Christoph, George, Beiträge I, S. 311 – 312.

⁶⁶² IBIDEM, č. 253: „wenn Hans von Schewben das Schloss Schöneck behalten will, er letzteren beiden (Markarten von Tettau und Georg Krosten) die 700 Gulden, welche diese auf Schöneck stehen haben, sammt allen Zinsen für die Zeit, in welcher diese das Schloss Schöneck innegehabt haben, bezahlen und erst, wenn dies erfolgt, ihm auch das Schloss einräumen sollen.“

⁶⁶³ IBIDEM, č. 266: „Die churfürstlichen Räte entscheiden in den streitigen Sachen über den Verkauf des Gutes Schöneck zwischen Markart von Tettau und Hans von Scheuben, nachdem erster einen Kaufzettel über den Verkauf vorgelegt, den er von Wentzlaw Slick, Herrn zu Weisskirchen und Burggrafen zu Eger, und Veit und Heinz Röder erworben, den aber Hans von Scheuben nicht anerkennen will.“

⁶⁶⁴ IBIDEM, č. 378, 433, 625; RAAB, Carlo von, Ein Beitrag zur Geschichte der Staatsforsten im Vogtlande bis des 16. Jahrhunderts, Plauen 1896 (in: MAP 12, 1895/96), S. 10.

⁶⁶⁵ V inventáři Tajného archivu jsem našel odkaz na písemnosti týkající se tohoto sporu, konkrétní písemnosti však nejsou toho času v drážďanském archivu k dispozici: Geheimes Archiv II. 3. 1. 01. Band 134, Vogtland, Dresden 1739, 1835:

Žádné hmotné pozůstatky šlikovského působení na Schönecku bohužel nejsou doloženy. Je to nutné připsat na vrub čtyřem ničivým požárům města, z nichž k poslednímu došlo 9. května 1856. Po požárů byl například zcela obnoven kostel sv. Jiří. O jeho starší historii nejsou známy žádné zprávy, teprve z 5. listopadu 1491 je zachován dokument, ve kterém jsou schönecké farnosti biskupem Ditrichem z Naumburgu potvrzeny její příjmy a rozsah. Patronátní právo a prezentace byly přiznány Václavu Šlikovi a jeho dědicům. Jsou zde též jmenovány k Schönecku přifařené obce Eschenbach, Schilbach, Gunzen, Haselbrun a Erlich.⁶⁶⁶

4.2.3.2. Vogtsberg 1439 – 1446

Držba hradů Vogtsberg v letech 1439 – 1446 a Stollberg v letech 1446 – 1473 je spojena se jménem Matesa Šlika, bratra kancléře Kašpara. Samotné přislíbení panství Fridrichem lantkrabím Durynským 26. února 1439, spadá do období, kdy saský kurfiřt Fridrich vystupoval jako spojenec ve válce českého krále Albrechta Habsburského s polsko-českou opozicí.⁶⁶⁷ Bezprostředním důvodem Fridrichova spojení s Albrechtem byla víra v potvrzení saských držav na území Českého království a podpora v táhlém sporu mezi kurfiřtem a fojty z Plavna o míšeňské purkrabství. Právě v této otázce je snad možné tušit vliv Albrechtova významného diplomata Kašpara Šlika.⁶⁶⁸

Obsahem listu lantkrabího Fridricha z 26. února 1439 bylo rozhodnutí o vykoupení hradu a úřadu ve Vogtsbergu od zástavních držitelů pánů z Wolfesdorfu do 29. září téhož roku a nabídka držby tohoto správního centra právě rytíři Matesu Šlikovi. Za bezprostředním odejmutím zástavy z rukou Wolfesdorffů stál patriciát měst Oelsnitz (podhradí Vogtsbergu) a Adorfu a členové rytířského stavu v čele s Nidhartem Thossem.⁶⁶⁹ Lantkrabího rozhodnutí

1. *Instrument über eine in perpetuum rei memoriam geschehene Zeugen-Verhör, die Gränz-Irrungen zwischen Churfürst Johann Friedrichen und denen Schlicken bet. 1534 im Amte Voigtsberg, bey dem Henneberg zwischen Landwüst und Schönbach.*

2. Gebrechen zwischen dem Amte Voigtsberg und denen Herren Schlicken, wegen des Schönbachs und des Güthe Schöneck und daher rührender irriger Gränze bet.

⁶⁶⁶ RAAB, Carlo von, Regesten II., č. 41; SächsHStA, Diplomaterien und Abschriften A 15b, fol. 299 – 301.

⁶⁶⁷ URBÁNEK, Rudolf, Věk Poděbradský I., Praha 1915, s. 321 – 410.

⁶⁶⁸ O sporu plavenském se jednalo též při slavnostním holdování Albrechtu Habsburskému na přelomu let 1438/39 ve Vratislavi. IBIDEM, s. 410.

⁶⁶⁹ RAAB, Carlo von, Regesten I., č. 390, nejpodrobněji RAAB, Carlo von, Vogtsberg, S. 54 – 56, dále LENK, Johannes, Adorf im Vogtland. Die Entwicklung der Stadt und ihrer Ortsteile, dargelegt an historischen Fakten

podléhalo schválení saských panovníků Fridricha a Viléma, toho dosáhl Šlik již 22. března, kdy zpravuje durynského lantkrabího o jeho získání a žádá též o zapůjčení zástavní sumy 2500 rýnských zlatých, jak to Fridrich ve svém rozhodnutí nabídl.⁶⁷⁰ Myslím, že zde je možné se domnívat, že za získání Vogtsbergu Matesem Šlikem nestála pouze podpora ze strany bratra a saských panovníků, nýbrž i jeho původ ve vogtlandském Adorfu.

Na základě předchozích ujednání⁶⁷¹ zastavil tedy Fridrich Durynský dne 12. října 1439 hrad a úřad Vogtsberg s městy Oelsnitz a Adorfem rytíři Matesu Šlikovi a jeho manželce Kunhutě za 2500 zl. a 50 kop míšeňských grošů.⁶⁷² V rukou Matesa Šlika zůstal však úřad a hrad pouhých 8 let.

Již následujícího roku, 7. května 1440, zemřel durynský lantkrabí Fridrich a země připadla Fridrichovým synovcům kurfiřtu Fridrichovi a vévodovi Vilémovi, který také na nějaký čas získal vládu nad Durynskem. Saští panovníci až do rozdělení wettinského panství v roce 1445 do zástavní držby Vogtsbergu nezasahovali. Matesa Šlika tak nacházíme v rozličných právních případech, jak rozhoduje jakožto správce úřadu Vogtsberg mezi spornými stranami.⁶⁷³ Teprve po wettinském dělení roku 1445, když Vogtsberg s Adorfem připadl k míšeňskému dílu kurfiřta Fridricha, došlo ke změně.⁶⁷⁴ Ve druhém roce tzv. bratrské války mezi oběma panovníky byl Šlik nucen postoupit Vogtsberg kurfiřtovi a jako náhradu získal panství Stollberg. Již k 6. únoru 1447 musel Mates na kurfiřtův rozkaz předat hrad a úřad novému správci Paulu z Weissbachu.⁶⁷⁵

V souvislosti s tímto aktem se dochoval zajímavý dokument. Jedná se o inventář

der Plätze, Straßen und Wege, Plauen 1993, S. 18 – 20; starší JAHN, Johann, Gottlieb, Urkundliche Chronik der Stadt Oelsnitz und des Schlosses und Amtes Voigtsberg, Oelsnitz 1872, ²1992.

⁶⁷⁰ RAAB, Carlo von, Regesten I, č. 391; Jednalo se o 1000 zl., které měly být vyplaceny Wolfesdorffům a 1500 zl. zástavní sumy.

⁶⁷¹ Jednání mezi Šlikem a lantkrabím pokračovala ještě během léta 1439. korespondence in SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4378, Vogtländische Sachen, Orte und Städte, fol. 110 a 111: „Schreiben M. Schlick an Landgraf Friedrich, worin er sich erbietet, wegen der Verhandlung über das Amt Vogtsburg zum Landgrafen zu kommen, Antwort des Landgrafen hierauf, dass er Schloß Vogtsberg selbst lösen wolle.“

⁶⁷² SächsHStA, Orig. Urk. 6552; vydal KRENKEL, Eduard, Blicke in die Vergangenheit der Stadt Adorf im Königlichen sächsischen Voigtlande, Zwickau 1862, S. 84 – 86; regest in RAAB, Carlo von, Regesten I., č. 394.

⁶⁷³ RAAB, Carlo von, Regesten I., č. 397: vydání nálezu ve sporu mezi Vilémem z Melin a Hansem Belerem (1440); č. 407: žádost o propuštění Hannse Machera z Adorfu z chebského vězení (1441); č. 445: ve svědečné řadě listiny o prodeji dvora Gopplasgrün Karlem Langenbergerem městské radě v Markneukirchen; č. 459: svolení k prodeji pustiny Haselbrunn Peterem Tossem městu Schöneck (1444)

⁶⁷⁴ NAUMANN, Martin, Die wettinische Landesteilung von 1445, in: NafSG 60, 1939, S. 188 – 189.

⁶⁷⁵ RAAB, Carlo von, Voigtsberg, S. 55.

hradu, který dokumentuje vybavení, které Šlik přebíral od Nickela z Wollfesdorffu roku 1439.⁶⁷⁶ Vybavení Vogtsbergu se podle něj sestávalo pouze z několika položek: 1 děla, 7 pušek (tarasnic a ručnic), z nichž 2 byly železné, 33 samostřílů a jednoho soudku ledku. Z domácích potřeb našel Šlik při přejímce pouze pivovarskou pánev a kád', jeden regál. Ze zvířat jen 4 krávy a 10 vepřů. Ani Šlik, když o 8 let později hrad roku 1447 opouštěl, nepřenechal ve vybavení novému majiteli o mnoho více. Předávací seznam se skládal pouze z 5 ubrusů, 1 ručníku, 1 pánve, 4 krav, 1 svině a 9 selat, hradního archivu, 27 starých samostřílů, několika luků, 6 pušek a 1 soudku do poloviny naplněného ledkem. Navíc Šlik zanechal na hradě různé druhy obilí a píce: 17,5 kopy nevymláčeného žita, 24,5 kop ječmene, 15 kop ovsa, 3,5 měrice pšenice a 2 plné stodoly sena, dále pivovarské náčiní, 27 věder piva a 435 měric ovsa, což všechno si ovšem nechal od kurfiřta zaplatit.⁶⁷⁷

Tyto protokoly nás bohužel nemohou informovat o výbavě sídla během jeho užívání, nýbrž pouze o jakési základní výbavě, která přecházela z majitele na majitele, ze které však můžeme usuzovat například na existenci hradního pivovaru.

4.2.3.3. Stollberg v Krušných horách 1447 – 1473

Konkrétní příčiny, proč se Mates Šlik vzdal držby Vogtsbergu, nejsou zcela známy. Že se nejednalo o dobrovolný krok se dá usuzovat z toho, že ani v budoucnosti se Mates Šlik nevzdal myšlenky na jeho opětovné získání.

Dne 2. května 1447 vydal kurfiřt Fridrich listinu, ve které uvádí, že si od svého rady rytíře Matesa Šlika vypůjčil částku 3415 r. zl., za což mu prý zapsal úřad Vogtsberg. Dále prý Šlik zaplatil sumu 2000 zl., kterou zmíněný Jan z Kageru požadoval za Stollberg. Za tuto celkovou dlužnou částku v hodnotě 5415 r. zl. přenechal kurfiřt Matesovi a jeho dědicům jako léno hrad (zvaný též Hoheneck) a městečko Stollberg v Krušných horách

⁶⁷⁶ SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4378, Vogtländische Sachen, Örter und Städte, fol. 112:

„Das Geschuß das ich ern	Item xxxiii armbrest	Hußrath
Nickel von wolffstorf	Item in eyne vesschen salpeter	Item bruphanne, brubottisch
zcu voiczberg gefunden habe	Als vil als [...] ist das habe	Item schaffen
Czum ersten an sebin bechsen	ich alernale in dem tresle	Item eyne queile vnd e[ly]n tischsuch
tarasbechsen vnd hantbechsen	funden das ist noch [...]	Item vihe vir kue, x Swyn“
do synt zcwi hyseren[...]	vnd habe nichts doruß g[e]nome[n]	

K tomu RAAB, Carlo von, Vogtsberg, S. 55 – 56 má však ve svém přepisu nepřesnosti.

⁶⁷⁷ Cit. dle RAAB, Carlo von, Vogtsberg, S. 55 – 56; příslušné archiválie uložené in SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4334, Ueberweisung der Aemter, No. 11, fol. 65 – 90 nejsou v drážďanském archivu k dispozici.

s 11 vesnicemi a vším příslušenstvím, které byly prý zastaveny Českou korunou.⁶⁷⁸ Za částkou 3415 r. zl. musíme vidět Matesovo vyčíslení jeho nároků vůči kurfiřtovi.⁶⁷⁹

Pozemková držba Stollbergu⁶⁸⁰ navazovala přímo na držení hradu a úřadu Vogtsberg. Trvala ovšem déle, dlouhých 26 let. Listina, kterou kurfiřt zapsal hrad a panství Stollberg, nás narozdíl od ostatních šlikovských listin potvrzujících držbu majetku v Saském kurfiřtství detailně zpravuje o příslušenství, které k hradu náleželo.⁶⁸¹ Na prvním místě to jsou zejména názvy vsí: Zwenicz (Niederzwönitz), Urbach (Auerbach), Nyderndorff, Talheim, Hermarsdorff (Hormersdorf), Dorffkempnicz, Oberndorff, Mittelndorff, Erlebach, Obirnwirßinicz, Nydernwirßinicz ad.⁶⁸² Panství je zde uděleno jmenovitě Matesu Šlikovi a jeho dědicům, synovi a dcerám. Dne 24. března 1466 potvrdili zápis noví saští panovníci kurfiřt Ernst a vévoda Albrecht.⁶⁸³ Zde je ovšem již reflektováno potvrzení Stollbergu jako českého léna na základě chebských smluv z 25. dubna 1459.⁶⁸⁴

Mezi vyjmenovaným příslušenstvím nalezneme narozdíl od listiny z roku 1447 navíc ves Wernestorff. Kusé zprávy nám sdělují, že již roku 1467 připsal Mates panství své

⁶⁷⁸ RAAB, Carlo von, Regesten I., č. 485; KREYSIG, Christoph, George, Beytraege zur Historie derer Chur- und Fuerstlichen Saechsichen Lande, Altenburg 1761, T. 5, Verschiedene Urkunden des Amt Stollberg im Erzgebuerge angehend, S. 372 – 375. Dále KREISIG, Christoph, George, Beiträge V).

⁶⁷⁹ RAAB, Carlo von, Vogtsberg, S. 56: „2650 r. zl. tvořily kurfiřtovy dluhy vůči Šlikovi (M.N. zde můžeme rozpoznat zástavní sumu k Vogtsbergu), 600 zl. za utrpěné škody, 56 kop 50 gr. za ponechané zásoby.“

⁶⁸⁰ 650 Jahre Stadtrecht Stollberg E., Jubiläumsschrift, Chemnitz 1993; GELBE, Stolberg im Besitze adliger Herren, in: 2. und 3. Flugblatt des Städtischen Vereins zu Stollberg zur Ergründung und Erhaltung der Geschichte Stollbergs und Umgegend, Jahr 1880, S. 1 – 4; 1 – 5

⁶⁸¹ Není bohužel například možné přesně zrekonstruovat pozemkovou držbu Matesa Šlika jako správce Vogtsbergu, protože pro 15. století nemáme k dispozici pramen, který by přesně jmenoval všechny subjekty příslušející do správy úřady. Při přibližné rekonstrukci můžeme vycházet ze soupisu subjektů podřízených úřadu z roku 1378 (RAAB, Carlo von, Vogtsberg, S. 40 – 43) a dále z katastru z roku 1542 (RAAB, Carlo von, Vogtsberg, S. 117nn).

⁶⁸² SächsHStA, Kopialbuch 43, fol. 163b – 164b; vydáno v GELBE, o. c., in: 2. Flugblatt..., S. 1; KREYSIG, Christoph, George, Beiträge V, S. 372 – 375 – uvádí větší nepřesnosti: Šlika přepisuje jako „Mathes von Lazan g[e]nant Selig“

⁶⁸³ KREYSIG, Christoph, George, Beiträge V, S. 375 – 378.

⁶⁸⁴ IBIDEM, S. 376: „und als denn die genante Herrschaft Ettwann von der Cron zu Behmen zcu Lehn hatt gerurt vnnd durch die Bericht etzlich Jahr vorgangen zcwuchen dem durchlautigsten Großmechtigen Fursten ... Georg von Podiebrad, vnnd die Cron zcu Behem eyns, unnd dem gemelten unsern liben Herrn Vater Selige, des ander teils, zu Eger bescheen, demselbigen unnsern liben Herrn unnd Vater,... die obgedachte Herrschaft Stollburg, neben andern Herrschaften Sloßen und Steten mit Lehnschaften und andern zcu getedinget unnd geeygnt ist noch eigentlicher Besagnung der Bericht briue daruber gegeben.“ Podrobněji o českých lénech na území dnešního Saska viz VESELÝ, Jiří, Obnova zahraničních lén České koruny za Jiříka z Poděbrad, in: Právněhistorické studie 8, 1962, s. 263 – 265.

paní Kunhutě ze Schwarzenbergu.⁶⁸⁵ O šest let později roku 1473 ho prodal míšeňskému biskupovi Ditrichovi ze Schönbergu a jeho synovcům Kašparovi a Jindřichovi, který se po strýcově smrti (+ 1476) stal dědicem části schönberského panství jehož byl Stollberg součástí. Poslední zmínkou o Šlicích v souvislosti ze Stollbergem je listina Jindřicha ze Schönbergu, kterou si vyprošuje daň na svých poddaných, a ve které zmiňuje minulého majitele panství Matesa Šlika.⁶⁸⁶

Přestože Mates Šlik byl po dlouhých 26 let držitelem stollberského panství, máme k dispozici jen velmi málo dokladů o jeho působení. Kromě Šlikovy titulatury pán na Stollbergu jsem nenalezl žádný doklad o jeho činnosti jako pána panství. Na druhou stranu je však tato absence nahrazena dokladem, který se mi prozatím u žádné jiné šlikovské držby na území dnešního Saska nepodařilo nalézt. Jedná se o doklad hmotné povahy. Mates Šlik a jeho paní Kunhuta nechali někdy ve druhé polovině 15. století přestavět románský kostelík Panny Marie ve Stollbergu ve stylu pozdní gotiky.⁶⁸⁷ Jádrem kostela, ze kterého zůstala zachována hmota lodi, pochází z poloviny 12. století. V rámci gotické přestavby došlo k přistavení nového presbyteria sklenutého dvěma poli klenby a zaklenutí lodi šesti poli klenby na tři sloupy, z nichž třetí je posazen do středu triumfálního oblouku. Zaklenutím původní patrně plochostropé románské lodi gotickou klenbou na tři sloupy v ose kostela vznikl dvoulodní halový kostel. Řešení klenby spočívající na konzolách ukazuje na příbuzné prvky s klenbou chóru (po 1434) a bočních lodí (1455/56) mariánského kostela v Borně. Osmihranné opěrné pilíře klenby nacházíme v té době rovněž v kostele sv. Tomáše v Lipsku (před 1496), v kostele Panny Marie v Budyšině (1492 – 1497) a v kostele sv. Kunhuty v Rochlitz (3. čtvrt. 15. stol.), kde je shodou okolností doložen k roku 1476 jakýsi Rudolf Šlik jako správce⁶⁸⁸. Loď je prolomena čtyřmi okny pouze na jižní stěně a pětiboký chór je osvětlen pouze třemi okny a to oknem v ose kostela a dvěma dalšími v jihovýchodním a jižním poli presbytáře. Pojetí okenních ostění je podobné kostelu sv. Kunhuty v Rochlitz (3. čtvrt. 15. stol.), Borně (před 1455) a hradní kapli v Altenburgu (před 1444). Nejvýznamnějšími plastickými prvky celé stavby jsou zdobené klenební svorníky. V chóru je to tradiční beránek a Kristova hlava, v severní lodi pak Slunce, Měsíc a hlava Krista, v jižní

⁶⁸⁵ GELBE, o. c., in: 2. Flugbaltt..., S. 2. Paní Kunhuta zemřela 2. září 1469 a byla pohřbena v chebském františkánském kostele. Nápis z náhrobního kamene otištěn in SIEGL, Karl, Die Geschichte der Egerer Burgpfege, in: MVDGB 50, 1912, S. 557

⁶⁸⁶ KREYSIG, Christoph, George, Beiträge V, S. 389 – 386.

⁶⁸⁷ STECHE, R., Beschriebene Darstellung der älteren Bau- und Kunstdenkmäler des Königreichs Sachsen, 7. Heft, Amtshauptmannschaft Chemnitz, S. 58; DONATH, Matthias, St. Marien Stollberg. St. Marienkirche in Stollberg/ Erzgebirge Sachsen, s. I., 1996, S. 6 – 10.

⁶⁸⁸ GRADL, Heinrich, Herkunft, S. 349.

lodi jsou to kromě rosety, dva erby stavebníků pozdně gotické přestavby Matese Šlika a jeho manželky Kunhuty ze Schwarzenbergu. Středu pilíře triumfálního oblouku vévodí konzole tesaná do jednoduchého tvaru polopostavy anděla. Celý interiér, všechny kamenosochařské prvky: svorníky, sloupy, konzole, žebra a ostění byly opatřeny pestře barevnou pozdněgotickou ornamentální výmalbou, která tak kontrastuje s monochromně pojatými nátěry stěn a polí klenby.

Kostel po vypuknutí reformace ztratil funkci hlavního městského kostela a sloužil jako pohřební kaple. Po první světové válce byl pohřební kostel upraven na památník obětem války. Po druhé světové válce byl dán do užívání katolické církvi, která jej definitivně získala na evangelické církvi v roce 1987. V letech 1990 – 1993 zde probíhaly záchranné a restaurátorské práce. Během nich došlo, kromě jiného, k obnovení barevnosti interiérů kostela v plné míře, čímž památka z velké části ztratila patinu stáří a tím i dost na své věrohodnosti. Z mobiliáře kostela je nutné zmínit pozdněgotický oltář 14ti mučedníků, který je však z roku 1516 a jeho vznik tak spadá až do období držby Schönbergů. Samotná pozdněgotická přestavba může být datována dobou trvání držby Matese Šlika a jeho manželky 1447 – 1473, resp. 1467, její dokončení je však pravděpodobné před rokem smrti paní Kunhuty.

Tato památka je jediným mně známým hmotným dokladem šlikovského působení v kraji. Stavební činnost však dává podle mého názoru tušit, že Stollberg nebyl pro Matesa Šlika pouhou přestupní stanicí na cestě za budováním domény, nýbrž právě zamýšleným centrem této části jeho panství. Možné stopy na stollberském hradě Hoheneck však byly setřeny řadou přestaveb. Později přestavěný hrad byl v 19. století adaptován na nápravné zařízení a svému smutnému účelu sloužil i ve 20. století.⁶⁸⁹

⁶⁸⁹ O historii káznice viz SILKE, Jacob, Vergitteres Schloss Hoheneck im Wandel der Zeit, Stollberg 2002.

5. Šlikovská rodová dělení

V uplynulém výkladu bylo nastíněno, že šlikovský rod prošel od roku 1394 po majetkové i sociální stránce zásadní proměnou. Měšťanský kupecký rod, který do Chebu přišel pravděpodobně jen krátkou dobu před první dochovanou zmínkou, zaznamenal během prvních čtyř desetiletí 15. století podstatný sociální vzestup a to hned na několika úrovních. První fází byl průnik do vládnoucí vrstvy chebského městského patriciátu,⁶⁹⁰ čímž ovšem šlikovský sociální postup neustal. Úspěšnou dvorskou kariérou jednoho člena rodu byla zahájena proměna patricije v šlechtice. I když reálným ziskem tohoto úsilí byl pouze titul rytíře a svobodného pána pro Kašpara a Mateše Šliky, podařilo se během 2. poloviny 15. století uvést do širšího povědomí i titul říšského hraběte, který se opíral o falešná privilegia Zikmunda Lucemburského. Tento titul neměl ale v prostředí české stavovské monarchie své místo a byl její reprezentací odmítán.⁶⁹¹

Proto ve výsledku podstatnější byl hmotný zisk z této kariéry v podobě rozsáhlé pozemkové držby, případně nároků na ní. Šlikovská pozemková držba v naprosté většině zástavního charakteru prošla několika fázemi vývoje, jak bylo svrchu rozepsáno. Smrtí Kašpara Šlika v roce 1449 skončila fáze kumulace majetku a finančních příjmů, která za kancléřova života prodělala prudkou vzestupnou tendenci od zápisů drobných platů a statků až k zápisům velkých finančních obnosů plynoucích z měst a celých kompaktních územních celků. Nastoupila další fáze hospodaření s nabytým majetkem – jeho přesuny, centralizace panství a jeho zmnožení. Postavou, která zajistila rodu tuto fázi a tím také jeho budoucnost, byl kancléřův bratr Mates Šlik.

5.1. Dělení roku 1472

Ve druhé polovině 15. století jsou zachycena celkem minimálně 3 dělení rodového majetku, a přinejmenším jedno je možné ještě předpokládat. Pozoruhodné je obzvláště první doložené dělení, ke kterému došlo v přelomovém období roku 1472, tedy nedlouho po té, co zkrachovala Matesova koncepce opuštění Loketska a odchodu do Míšeňského markrabství, kde měl centrum tohoto nového šlikovského panství tvořit zřejmě Stollberg. Jak bylo svrchu poznamenáno, mění se po roce 1471 šlikovská pozemková politika a začíná se soustředit na upevnění pozic v Loketsku a na jeho postupné uvolnění v rámci svazku, nebo snad ze svazku Českého království.

⁶⁹⁰ KUBŮ, František, Chebský městský stát. Počátky a vrcholé období do počátku 16. století, České Budějovice 2006, s. 78, 80.

⁶⁹¹ MACEK, Josef, Jagellonský věk v českých zemích (1471 – 1526) 2. Šlechta, Praha 1994, s. 12.

Dne 20. dubna 1472 došlo k prvnímu doloženému dělení ve šlikovském rodě. O tomto aktu byla učiněna listina, která se dochovala ve vidimovaném opise ze dne 5. května 1475.⁶⁹² Touto listinou bylo domluveno rozdělení do té doby jednotného rodového majetku následujícím způsobem: Václav Šlik, syn kancléře Kašpara, obdržel úřad chebského hejtmána, tvrz Lesnou (Wald), Hertenberk (Hřebeny), Schöneck a Luby (Schönbach) se vším příslušenstvím, které na něj převedl Mates Šlik i se všemi listinami, lény a many. Mates naproti tomu podržel Loket se vším příslušenstvím, Stollburg, polovinu židovské daně města Norimberku a dvůr v Chebu na Předhradí (auf der Vorpurg)⁶⁹³ a všechny dluhy, které kdo kdy zůstal dlužen jeho bratru Kašparu Šlikovi; jako Benátčanů, zápisy na hrabství Bassano, dluh vévody milánského, zápis země Wenden a dluh Sebastiana Peyersdorfera z Thölling a Heinricha Paulsdorfera. Za to, že se Václav zřekl ve prospěch Matese těchto nároků, zavazuje se Mates uhradit všechny dluhy, které Šlikové ke dni vzniku listu mají.

V listině jsou také zmiňováni Mikuláš a Zikmund Šlikové jako držitelé Kreuzensteinu, tedy v této době již vydělení ze společného šlikovského majetku. Tato oddělená mimočeská držba Kašparova bratra Mikuláše a Kašparova syna Zikmunda předpokládá dřívější dělení společného, případně alespoň rozdělení poručnictví nad Kašparovými syny a správou rozsáhlého majetku. K tomuto rozdělení kompetencí zřejmě došlo na přelomu roku 1465 – 1466. Dokladem pro tuto skutečnost je podle mého názoru konfirmace držby Schönecku novými saskými panovníky Ernestem a Albrechtem, kteří toto léno udělují roku 1465 Matesovi a oběma Kašparovým synům, o rok později v březnu 1466 toto léno potvrzují již jenom Matesovi a Václavovi.⁶⁹⁴

V závěru dělení z roku 1472 je také deklarováno, že v případě, že některý ze Šliků by chtěl svůj podíl prodat, má ten druhý předkupní právo. Z rozvětveného šlikovského rodu jako svědkové vystupují v tomto dokumentu ještě Michal Šlik z Nejdku a Konrád Šlik.

Na prvním doloženém šlikovském dělení je pozoruhodná především jeho vlastní podstata. Po období kumulace a víceméně centrální správy majetku nastupuje tendence právě opačná. Domnívám se, že impulsem k ní bylo v podstatě nelegitimní držení rodového majetku „sekundogeniturní“ linií rodu zosobněné poručníkem Kašparových synů Matesem Šlikem.

⁶⁹² Vidimus Mikuláše, opata Valdsaského je uložen v SOA Zámorsk, RA Šlik, i.č. 371, sg. VII. 1.

⁶⁹³ Je otázkou jakou souvislost s touto nemovitostí měla neuskutečněná transakce, kterou Václav Šlik měl před rokem 1490 koupit od Hanse Resslerera dvůr *auf der Forburg* ležící u hradu při městské hradbě. Ke koupi nedošlo a Václav vystavil Reslerovi revers, kterým byl tento prodeje zproštěn. Viz SOKA Cheb, Acten, Burg- und Burggrafenamt, Fasc. 495, k. 365, A 2171 – 1, fol. 6.

⁶⁹⁴ SächsHStA, Kopialbuch 10, fol. 104; SächsHStA, Kopialbuch 58, fol. 151.

Legitimní nároky kancléřových synů Václava a Zikmunda si dle mého názoru vynutily rozdělení do té doby kompaktního majetku.

V období následujícím po tomto dělení vystupuje Václav Šlik jako chebský hejtman a držitel vlastního panství, které tvořilo samostatné léno Hartenberg (Hřebeny), Luby (Schönbach)⁶⁹⁵ a Schöneck. Ještě za Václavova života došlo k prodeji Schönecku v roce 1502. Po jeho smrti v roce 1506 došlo k rozdělení zbývajících panství mezi jeho tři syny Erazma (Asmana), který obdržel Lesnou (Waldhof),⁶⁹⁶ Pankráce, který získal Hartenberg,⁶⁹⁷ a Albrechta, který obdržel Luby.⁶⁹⁸

5.2. Dělení před 1487 a 1489

Následující dělení v 80. letech 15. století již spadá do období nově nastupujících trendů předznamenávajících období novověku. Těmito trendy je snaha řady šlechtických rodů přeměňovat zástavní držbu ve svobodnou, kam úporné úsilí Šliků o přeměnu zástavní držby Loketska v držbu dědičnou bezpochyby patří. Stejně jako tento trend byl i znamením doby rozpad rodového nedílu, který byl v tomto období doložitelný pro řadu českých šlechtických rodů (Házmburkové, Gutštejnové, Šelmberkové, Kolovratové ad.).⁶⁹⁹ Do kontextu tohoto rozpadu je možné šlikovská dělení 80. let 15. století podle mého názoru zařadit. O těchto děleních jsou dochovány informace v Loketské kronice.⁷⁰⁰

⁶⁹⁵ SEDLÁČEK, August, Hrad, zámky a tvrze království českého, 13. díl, Praha 1937, s. 166 – 171.

⁶⁹⁶ Podle urbáře z roku 1545, kdy panství patřilo již Jeronýmu Šlikovi – šestému nejbohatšímu šlechtici v zemi podle odhadu majetku z roku 1525 (PETRÁŇ, Josef, Skladba pohusitské aristokracie v Čechách, in: Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu, AUC – Philosophica et historica 1, Praha 1976, s. 75), tvořily statek Lesnou (Valdhof): Božetín (Fussnngrun), Oldřišská (Ulrichsgrün), Svažec (Ebnet), Smrčí (Krandorff), Spálená (Prendorff), Čižebná (Zweifelsreuth), Hrzín (Geersin), Lomnička (Steingrub), Smrčina (Ermsgrün). Srov. HAUBERTOVIÁ, Květoslava, HOFMAN, Gustav, LEŠICKÝ, Ladislav, Soupis západočeských urbářů, Plzeň 1993, s. 55.

⁶⁹⁷ Podle šlikovského urbáře z roku 1525 tvořily statek Hřebeny (Hartenberk): Krajková (Gossengrün), Dolina (Loch), Čistá (Lauterbach), Luh nad Svativou (Werdaw), Květná (Plumbergk), Hrádek a Markvarec (Pürglas, Markatsgrün), Libnov (Libenaw), Hory (Hornn). Srov. HAUBERTOVIÁ, Květoslava, HOFMAN, Gustav, LEŠICKÝ, Ladislav, Soupis západočeských urbářů, Plzeň 1993, s. 100.

⁶⁹⁸ Podle šlikovského urbáře z roku 1525 tvořily statek Luby (Schönbach): Vackov (Wackenreith), Opatov (Absrade), Valtěrov (Waldersgrün), Oldřichov (Ulrichsgrün), Kostelní (Kirchperck), Kámen (Stayn), Počátky (Ursprungk), Čirá (Lauterbach), Mlýnská (Kunststadt), Černá (Schwertzenpach), Horní Luby (Ober Schönnpach), Výspa (Durngrun). Srov. HAUBERTOVIÁ, Květoslava, HOFMAN, Gustav, LEŠICKÝ, Ladislav, Soupis západočeských urbářů, Plzeň 1993, s. 100.

⁶⁹⁹ MACEK, Josef, Jagellonský věk v českých zemích (1471 – 1526) 2. Šlechta, Praha 1994, s. 93 – 95.

⁷⁰⁰ Die Chronik der Stadt Elbogen (1471 – 1504), bearb. von Ludwig Schlesinger, Prag 1879, s. 7 – 12.

K prvnímu dělení došlo ještě na sklonku Matesova života: kdy Jeronýmovi, který byl pověřen do té doby vládou nad rodem,⁷⁰¹ připadl Ostrov se vším příslušenstvím. Bratru Mikuláši připadl Falknov se vším příslušenstvím a Kašpar obdržel panství a město Loket. Toto rozdělení dlouho nepřežilo a již dva roky po smrti Matese Šlika došlo dne 31. července 1489 za přítomnosti řady svědků, z nichž jako nejdůležitější je nutné zmínit bratrance těchto sourozenců Václava Šlika, příslušníky dvou větví fojtů z Plavna; dále Arnošta z Gleichenu, Ludvíka Schenka z Tautenbergu a Kryštofa z Gutštejna, kteří se zúčastnili jako příbuzní manželé těchto tří Šliků.⁷⁰²

Tímto dělením se šlikovský rod definitivně rozdělil: Mikuláš Šlik a jeho dědicové získali markrabský dům na Lokti, zámek a trh Falknov,⁷⁰³ Jindřichovice s příslušenstvím,⁷⁰⁴ Ostroh a Nejdek s jejich příslušenstvím⁷⁰⁵ a Lužec (Kamersgrun). Mikuláš s tímto také získal všechny dluhy na tomto dílu.

Jeroným Šlik s dědici získal na loketském hradě dvě stavení s kuchyní a sklepem, město Loket⁷⁰⁶ s poddanými, vši vrchností, glejty, cly, užitkem, úroky a soudnictvím, desátky

⁷⁰¹ IBIDEM, s. 7: „Es hat auch her Jeronimus von wegen hern Mathisen seins vaters, hern Niclosen und hern Caspar seiner bruder dasz regiment gefuert und regiert, so lang und sy dy guter zuslagen haben.“

⁷⁰² Druhou manželkou Jeronýma Šlika byla Kateřina z Gleichenu, manželkou Mikuláše byla Barbora Anežka Schenkovna z Tautenbergu a manželkou Kašpara byla Alžběta z Gutštejna. Genealogie in: KÜHNEL, Josef, Geschichte der Stadt Schlackenwerth, der ehemaligen Residenz der Herzoge von Lauenburg und der Markgrafen von Baden, mit Berücksichtigung der Umgebung, s.l., s.d., s. 56.

⁷⁰³ Přesný rozsah falknovského dílu je možné pouze odhadovat podle údajů urbáře dochovaného z roku 1390, kdy k Falknovu náležely Jindřichovice, a údajů ze šlikovského urbáře z roku, který však již reflektuje situaci po dalším dělení šlikovského rodu v roce 1525 in: SächsHStA, 10024, Geheimer Rat (Geheimes Archiv), Loc. 7216/ 16. Srov. HAUBERTO VÁ, Květoslava, HOFMAN, Gustav, LEŠICKÝ, Ladislav, Soupis západočeských urbářů, Plzeň 1993, s. 99: Falknov, Svatava (Czwota), Lobzy (Lobs).

⁷⁰⁴ HAUBERTO VÁ, Květoslava, HOFMAN, Gustav, LEŠICKÝ, Ladislav, Soupis západočeských urbářů, Plzeň 1993, s. 100: Jindřichovice tvoří v roce 1525 součást panství Wolfa Šlika a je do něj zahrnuto i panství nejdecké: Jindřichovice (Hännersgrün), Hradecká (Scheffe), Heřmanov (Hermansgrün), Loučná (Weitzengrün), Háj (Silbersgrün), Lísková (Haselbach), Královské Poříčí (Konigswerde), Hrušková (Notassgrün), Vítkov (Wutigengrün), Dolní Nivy (Unter Neuengrün), Horní Nivy (Ober Neuengrün), Stará (Altengrün), Děpoltovice (Dippolzgrün), Fojtov (Voytsgrün), Nejdek (Neideck), Suchá (Tierbach), Lužec (Kamersgrün), Nová Role (Neu Rolaw), Tašovice (Teschwitz), Rychnov (Reychenaue), Tisová (Teyssaw), Citice (Czytitz), Svatava (Czwota), Lomnice (Lambts).

⁷⁰⁵ Ani zde není možné jednoznačně specifikovat příslušenství Ostrohu a Nejdku. Ostroh je v době vzniku urbáře již prodán a Nejdek je v té době součástí Wolfova dílu.

⁷⁰⁶ Podle šlikovského urbáře z roku 1525 bylo městské zboží tvořeno lokalitami: Nadlesí (Nalassgrün), Dvory (Hoffen), Rudolec (Ruttolzgrün), Lobzy (Lobs), Vítkov (Wütingrün), Hory u Lokte (Hornn), Nové Sedlo (Neuen

a hradní zboží.⁷⁰⁷ Dále získal Karlovy Vary s příslušenstvím, cly, zařízeními a městskými daněmi a vyplacení Kynšperku, který se potom na začátku 16. století dostal do rukou Gutštejnů a teprve roku 1523 ho koupil Štěpán Šlik.⁷⁰⁸ Navíc k tomuto dílu náležely hutě v branách Lokte.

Kašpar a jeho dědicové obdrželi pouze na hradě Lokti tzv. Červenou komnatu, město Ostrov a město Hroznětín⁷⁰⁹ a Mírovou (Münchhof) s příslušenstvím a clo v Ostrově a v Radošově. I v tomto dělení jsou zmíněny rodové nároky vůči Paulsdorfským lénům a zmiňována zde jsou také plavenská léna, která musel rod krátce před tímto dělením získat.

Tímto aktem, který určil další směřování a budoucnost šlikovského rodu, definitivně končí v dějinách tohoto rodu období středověké a nastupuje období novověké, které je determinováno především založením Jáchymova, ražbou stříbrné tolarové měny a přijetím luterství.

Sattell), Chranišov (Grenessau). Viz HAUBERTOVÁ, Květoslava, HOFMAN, Gustav, LEŠICKÝ, Ladislav, Soupis západočeských urbářů, Plzeň 1993, s. 98 – 99.

⁷⁰⁷ HAUBERTOVÁ, Květoslava, HOFMAN, Gustav, LEŠICKÝ, Ladislav, Soupis západočeských urbářů, Plzeň 1993, s. 98: loketská hradní léna: Paseka (Swand), Novina (Grün), Dasnice (Tesnitz), Tisová (Teyssa), Vítkov (Wutingruen), Horní Rychnov (Ober Reychenaw), Podlesí (Marcklassgrun), Libava (Lieba), Arnoltov (Arnolzgrün), Svatava (Czwota), Hrušková (Notassgrüen), Alberov (Albern hoffé), Chranišov (Grenessaw), Nové Sedlo (Neue Sattl), Vřesová (Tocklassgrüen), Tatrovice (Totterwiesen), Křemenitá (Gryssbach), Chodov (Cudau), Počerný (Bottschirn), Staré Sedlo (Alt Sattell), Těšovice (Teschwiz), Stráž (Elm), Jenišov (Ihenassen), Bohatice (Wehatiz), Bor (Hayde), Sedlec (Czedlitz), Mezirolí (Setzmansgrün), Tašovice (Teischwitz), Květnová (Bermansgrün), Mořičov (Meritschau), Lipoltov (Lewpelsfelld under Königswart), Horní Častkov (Ober Schossenreut), Dolní Častkov (Under Schossenreut).

⁷⁰⁸ HAUBERTOVÁ, Květoslava, HOFMAN, Gustav, LEŠICKÝ, Ladislav, Soupis západočeských urbářů, Plzeň 1993, s. 99: Karlovy Vary a Rybáře (Fischern); ke Kynšperku srov. Sedláček, August, Hrad, zámky a tvrze království českého, 13, Praha 1937, s. 185.

⁷⁰⁹ Šlikovský urbář nedává možnost k rekonstrukci tohoto panství. Nejdříve dochovaný urbář až z roku 1624, srov. HAUBERTOVÁ, Květoslava, HOFMAN, Gustav, LEŠICKÝ, Ladislav, Soupis západočeských urbářů, Plzeň 1993, s. 108: Ostrov, Kfely (Gfell), Květnová (Permesgrün), Vykmánov (Weidtmansgrün), Popov (Pfaffengrün), Hanušov (Hannersgrün), Plavno (Holzpach), Podlesí u dvora Wititzhof (Halbegrün bey dem Wititzhof), Pernink (Perniger), Bludná (Irrgänger), Rybná (Fischpächer), Pstruží (Salmthaler), Horní Blatná (Plattner), Jáchymov (Joachimstaler), Abertamy (Aberthammer), Hroznětín (Lichtenstadt), Bystřice (Langengrün), Hluboký (Tieffenpach), Oldřiš (Ulersgrün), Lípa (Lindig), Merklín (Mercklesgrün), Bor (Haidt), Radošov (Roditzfortt).

Závěr:

V diplomové práci jsem se snažil přiblížit výsledky svého studia nejstarších dějin šlikovského rodu. Původní předpoklad o upřesňování výsledků staleté rodové historiografie se ukázal jako zcela lichý a studium znamenalo v mnoha případech návrat k pramenům. Šlikovské dějiny nejstaršího období nebyly doposud zpracovány komplexně a propracování dílčích kapitol rodových dějin se ukázalo jako nedostačující. Již dosavadní historiografické přístupy, které byly pro jednotlivé epizody dějin 15. století využity jsou problematické. Tím mám na mysli, že ucelenější pozornost byla věnována především osobnosti Kašpara Šlika a jeho falzátorské činnosti, což pro celkové zpracování rodu je kapitola sice zásadní, ale stále jenom dílčí. Zmíněné studium jedné etapy života osobnosti, je natolik jednostranně zaměřené, že vytrhuje kancléřův život ze širších souvislostí. Problematická je obecně i nezpracovanost dějin 15. století, případně pouze dílčí zpracování jednotlivých etap za užití naprosto odlišných přístupů: Chebsko vytržené z kontextu Českého království, husitství, pozitivistické a nedokončené zpracování poděbradských dějin a zpracování jagellonského období, které akcentuje dějiny každodennosti, ale pro konfrontaci s předchozími syntézami je použitelné jen částečně. Za tohoto stavu zpracování látky jsem se pokusil o popsání nejstarších dějin šlikovského rodu s akcentem na jejich sociální vzestup a vytváření pozemkové držby tohoto původně patricijského rodu. Vedle některých odpovědí na otázky a vyvrácení omylů dřívějšího badání se ukázalo jako naprosto nezbytné pokračovat ve studiu dějin Šliků v období pozdního středověku. Jako zvláště důležité se ukazuje studium rodových dějin 2. poloviny 15. století v regionálním kontextu západočeských a německých dějin.

Závěry, ke kterým jsem dospěl v rámci své diplomové práce jsou následující. V otázce původu rodu se ukázala jako stále přijatelná starší teorie Heinricha Gradla o vazbě na vogtlandský Adorf, jako místo původu nejbližších předků zakladatele slávy rodu kancléře Kašpara Šlika. Dokladem tohoto tvrzení je dle mého názoru jednak záznam v úřední knize Vogtsbergu z roku 1542, kde se uvádí, že rodiče správce Matesa Šlika pocházeli z Adorfu, jednak Matesova snaha o opětovný návrat do Vogtlandu roku 1471 v souvislosti s pokusem o prodej Loketska, kdy je možné předpokládat vedle pragmatické úvahy o výhodnosti držby správního střediska Vogtsbergu i vazbu k domácímu prostředí.

V otázce sociálního postavení rodu se potvrdilo, že za jeho mohutným vzestupem stála úspěšná dvorská kariéra jednoho člena rodu, Kašpara Šlika, který se s přicházejícími příležitostmi snažil o kumulaci majetku od menších zisků k větším. V této koncepci je znát úsilí o vytvoření konkrétní pozemkové držby (v případě kancléře Kašpara orientované na Itálii), přesto však zde převažuje nekoncepční hrabivost daná vědomím jedinečnosti a dočasnosti těchto příležitostí. Panovníkem je tento úředník využíván v počátcích jako

nástroj revindikační politiky⁷¹⁰ nad ztracenými říšskými lény a později jako ochotný věřitel. Prostředky získává Kašpar Šlik jak s příjmů z dvorské služby (zápisy platů a drobných statků, příjmy z kanceláře), tak z darů, vlastně úplatků, které však v období 15. století nejsou negativně vnímány jako dnes. Od nástupu do úřadu kancléře v roce 1433 zisky z kancelářské služby narůstají, jedná se především o poplatky (formální i neformální) plynoucí z řádné agendy; stejně jako mimořádné agendy, kterou bylo například potvrzování privilegií říšských měst při nástupu nového panovníka (1433, 1438). Současně narůstají také zápisy pozemkové držby, byť z velké části nepřímého charakteru, tj. zastavení požitků vyplývajících z držby správního úřadu (Loketsko). Za zmínku však stojí, že šlikovská pozemková držba v této době má téměř výhradně zástavní charakter. Výjimku tvoří několik darování, která jsou však sporná (Schöneck, Hroznětín), nebo se jedná o prokazatelná falza (Bassano, Falknov), a darování uherského panství Holíč, které je sice pravé, ale rodu se nepodařilo během 2. poloviny 15. století uhájit na tuto držbu nárok. Po Kašparově smrti v roce 1449 končí období majetkových zisků spojených s osobou panovníka.

V období vlády jeho bratra Mateše, lze hovořit o snaze zajistit Kašparovy majetkové úspěchy pro celý rod. V úsilí Mateše Šlika je již patrná koncepce a snaha o zakořenění v některém se získaných území (Loketsko, vogtlandské državy), i když případné nároky na vzdálené zisky (Bassano, Wenden) nepouští zcela se zřetele. Dalším rozdílem v politice obou bratrů je také jiné politické ovzduší, ve kterém se oba nacházeli. Zatímco Kašparův vzestup byl vedle jeho nepopíratelných schopností (jazykové nadání, diplomatický a obchodní talent) umožněn i obdobím politické anarchie do roku 1449, dostává se jeho bratr sice také do období neklidného, nicméně do období, kdy se pozvolna začínají objevovat náznaky nadcházejícího novověku. Mateš tyto změny zakouší na pomezí Českého království a právě se konstituujícího Saska, mezi kterými hledá nejpříjemnější způsob existence nově nobilitovaného rodu.⁷¹¹

Krise české centrální moci a počátky konstituování novověkého saského státu a sporná hranice dovolovala příslušníkům šlechty větší míru nezávislosti v regionu Vogtlandu, Chebska a Loketska, ve kterých dosud přetrvávaly vzájemné poměry a vztahy z dob vrcholně středověké Římsko-německé říše, stejně jako jim dávala příležitost k uplatnění v dvorské službě obou sousedících států. Postava Mateše Šlika, původem z Vogtlandu, který držel dílčí statky v Chebsku a celé Loketsko, tak panství na území Saského

⁷¹⁰ BAUM, Wilhelm, o. c., s. 321 – 323

⁷¹¹ Paradoxně pozemková držba šlikovského rodu na území dnešního Saska je ve všech třech případech spojena s osudy Českého království, protože hrady a panství, které Šlikové drželi: Schöneck, Vogtsberg (významný wettinský správní úřad) a Stollberg v Krušných horách, byly součástí tzv. německých lén Českého království.

kurfiřství, a působil jako rada ve službách saských panovníků, je zřejmým dokladem o provázanosti celého regionu. S opětovně sílící centrální mocí v obou sousedících zemích a jejich hospodářskými zájmy v pomezních krajích se ale začíná jasněji rýsovat i zemská hranice, která nutí obyvatele regionu k rozhodnutí, se kterým státem se identifikuje. O tom, že Šlikové nebyli ještě ve 2. polovině 15. století zcela rozhodnutí, ve kterých dějinách se bude psát jejich budoucnost, svědčí dle mého názoru události počátku 70. let 15. století, kdy si Šlikové vybírali prostor svého budoucího působení. Zatímco ještě v roce 1471 byla zcela reálná možnost, že hlavní linie rodu opustí České království a přesune se do Míšeňského markrabství (Stollberg), případně Vogtlandu (Vogtsberg), došlo v důsledku neúspěšného prodeje práv k Loketsku saským panovníkům k tomu, že Šlikové naopak opustili definitivně Saské kurfiřství. Hlavní představitel rodu Mates Šlik odtud odchází již krátce po neúspěchu celé akce v roce 1473.

Po této epizodě se opět mění koncepce rodového směřování. Rod Šliků se začíná soustřeďovat na upevnění pozic v loketském kraji. Tyto tendence jsou již ve znamení generační výměny ve šlikovském rodě, která signalizuje odchod Matese Šlika z výsluní regionální politiky a jeho blížící se smrt v roce 1487. Rozdělení rodového majetku po Matesově smrti mezi jeho syny Jeronýma, Mikuláše a Kašpara a stále sílící pokusy o přeměnu zástavní držby Loketska v dědičnou držbu již spadají do kontextu obecných dobových tendencí, jakými byl rozpad rodového nedílu a snaha o vytváření svobodných panství. Přesto je možné se domnívat, že Šlikové ve svých emancipačních snahách mohli mířit dál, než pouze k zajištění rodového majetku v rámci Českého království. Neúspěšný pokus o uplatnění přímé podřízenosti šlikovského rodu římskému panovníkovi a jeho vyjmutí z kompetence českého krále v roce 1486, stejně jako prosazování titulu říšského hraběte, jsou toho zjevným dokladem.

Hraběcí větev šlikovského rodu tak prodělala během jednoho století velmi neobvyklý přerod. Na jeho začátku byli chebští obchodníci, kteří teprve na konci 14. století pronikli do chebského patriciátu. Již zakrátko zahájili dvorskou službou jednoho příslušníka rodu strmou cestu k rozmnožení majetku a šlechtické nobilitaci, k čemuž si ovšem dopomohli i falzátorskou činností. V porovnání s touto dobou role šlikovského rodu v letech následujících po smrti Kašpara Šlika opět poklesla, ale v regionálních a zemských událostech si Šlikové zachovali zásadní význam po celé 15. století i následující 16. století.

Použité prameny a literatura

Archivní prameny:

ANM v Praze, f. Muzejní diplomatář 1400 – 1407, 1469 – 1475

NA Praha, f. Stará manipulace, S 16/1–5

SOA Třeboň, f. Cizí rody, reg. Šlikové: Václav Březan, O rodu pánů Šliků z Holejče, hrabat z Pasaunu a z Lokte

SOA Zámorsk, Rodový archiv Šliků

IV. Privilegia, výsady, jmenování

VII. Pozůstalosti

X. Bývalá šlikovská panství⁷¹²

SokA Cheb, Acten, Burg- und Burggrafenamt, Fasc. 495 – 499

Acten, Adel, Fasc. 656

Urkunden, Urkunden der Kaiser und Könige

Urkunden, Geschlechter, Schlick in Eger und zu Seeberg

SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4326, Böhmisches Sachen, Die Herrn Schlick

SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4328, Böhmisches Sachen, Örter und Städte

SächsHStA, 10005, Hof- und Zentralverwaltung (Wittenberger Archiv), Loc. 4369, Reusisches Sachen

SächsHStA, Kopialbücher 10, 35, 43, 58, 61

Tištěné prameny:

Ioannis Długosii seu Longini Canonici quondam Cracoviensis Historiae Polonicae Liber XIII et ultimus in Mscis codicibus tantum non omnibus desideratus, nunc tandem in lucem publicam productus, Tomus secundus, Lipsiae 1712

Matthiae Doeringii Doct. Ordin. Minor. Continuatio Chronici Theodorici Engelhusii, ab anno MCCCCXX. Vsque ad an. MCCCCXCVIII. ex Codice Msc. Bibliothecae Academiae Lipsiensis descripta, in: Iohanni Burchardi Menckonii Scriptores rerum Germanicarum praecipue Saxoniarum, Tomus III., Lipsiae 1730, S. 1 – 64

Acta scitu dignissima doctique concinnata Constantiensis concilii celebratissimi, Jacobi Locher philomusi poete et oratoris laureati, ordinarii poetice studii Ingolstadtensis decatostichon, 1500

KUTHEN, Martin, Kronika o založení Země České a prvních obyvatelích gegich tudíž i Knížatech a Kralích y gich činech a příbězých velmi kratce z mnohých Kronykářův sebraná, L. P. 1539, Tobolka, Zdeněk, (rep.), Praha 1929

⁷¹² Během studia jsem pracoval s fotokopii listin chovaných ve sbírce listin Katedry pomocných věd historických FF UK.

IOANNIS CVSPINIANI clarissimi, poetae et medici, ac divi Maximiliani Avgvsti oratoris, de Caesaribus atque Imperatoribus Romanis opus insigne. (...) Vita Ioannis Cvspiniani, et de vtilitate huius Historie, per D. Nicolaum Gerbelium iureconsultum. Anno 1540

HÁJEK z Libočan, Václav, Kronika Česká, 1541

VIENNA AVSTRIAE. Rerum Viennensium Commentarij in Quator Libros distincti, in quib. Celeberrimae illius Austriae ciuitatis exordia, uetustas, nobilitas, magistratus, familiaeque, ad plenum (quod aiunt) explicantur. Wolfgango Lazio Viennensi medico et philosopho autore, Basileae s. d.

COMMENTARIORUM in Geneologiam Austriacam libri duo. In quibus praeter vetustatem, nobilitatem atque arborem recta ascendetem inclytæ gentis Habsburgice, Propagines etiam ad latera diffunduntur eorum, qui et ipsi non minus quam Austriades ex Habsburgicis egressi sunt, Burgindae Palatinorum, et Aduocatorum Arelatensium, Comitumque cum de Laufenburgo, tum uero de Kyburgo ac Fryburgo. Quorum stirpe omnium desinente, Austriae Archiduces, non rerum gestarum modo gloria, uerum opum affluentia, ditio ad Columnas usque Herculis, a supero mari usque ad inferum extenta, et in Moesiam ac Scythiam usque perseuerant, fascesque Rom. Summa cum laude retinent. Autore Wolfgango Lazio, Basileae s. d.

PROSOPOGRAPHIAE Herorum atque illvstrivm virorum totivs Germaniae, Pars secunda. In hac personarvm descriptione omnivm tam armis et avtoritate, quam literis & religione totius Germaniae celebrium uirorum Vitae & res praeclare gestae bona fide referuntur a Carolo Magno primo Germanorum Imperatore, atque anno post Christi natiuitatem octingentesimo, ad Maximilianum primum Caesarum, ipsumque annum Christi millesimum quingetesimum usque: OPVS PLANE NOVVM ET VTILISSIMVM, EX OMNIVM FERE GENTIVM CHRONicis, Annalibus, & Historijs magna diligentia excerptum: & uiuis Herorum imaginibus (quantum fieri potuit) passim illustratum: & nunc primum in patriae honorem in lucem editum. Ita quod instar perpetuae Historiae Germanorum esse possit. Authore HEINRICO PANTALEONE Physico Basiliensi, BASILEAE, IN OFFICINA NICOLAI Brylinger, Anno 1565

Gentis Silesiae Annales Completentes Historiam de Origine, Propagatione et Migrationibus gentis, et recitationem praecipuorum euentuum, qui in Ecclesia et Republica vsque ad necem Lvdvici Hungariae et Bohemiae regis acciderunt. Contexti ex antiquitate sacra et ethnica, et ex scriptis recentioribus: a Ioachimo Cvreo Freistadiensi, Witebergae 1571

Rerum Boemicarum Ephemeris, sive Kalendarium historicum: ex reconditis veterum annalium monumentis erutum. Authore M. Procopio Lupacio Hlavvaczovvaeo, Pragensi, ..., Praegae 1584

z Veleslavína, Daniel, Adam, Kroniky dvě o založení Země České a prvních obyvatelích jejich, též o knížatech a králích českých i jejich činech. Jedna Eneáše Silvia Senenského v latinském jazyku od něho sepsaná a před lety XXV v český jazyk přeložená, a v Praze vytištěná. Druhá Martina Kuthena z Šprinsperku též v Praze vydaná před lety XVI. 1585

Genealogia Comitvm Leisnicensivm dedvcta a maioribus Vipertii illivs Bellicosi Comititis Groizenzis etc. Avctore Petro Albino Nivemontio. Specimen, qvomodo illvstrare

conatvrvs erat avctor nobilitatem Misnicam, Saxoniam, Thuringiam etc. Modonecessariis adminiculis non destitveretvr. Anno 1587, in: Iohanni Burchardi Menckenii Scriptores rerum Germanicarum praecipue Saxoniarum, Tomus III., Lipsiae 1730, S. 833 – 1184

Meissnische Berg Chronica: Darinnen fuernemlich von den Bergwercken des Landes zu Meissen gehandelt wird, wie dieselben nach einander auffkamen. Mit welcher vrsach vnd gelegenheit auch anderer benachbarten vnd zum teil abgelegenen Bergwercken fast in ganz Europa, etwas gedacht wird, damit man sehe, wie die Bergwercke nach einander belegt worden. Vnd entlich von allen Metallen vnd Metallarien, das ist: Den jenigen Erdgegewechsen, so man zu den Metallis zu rechnen pflaget, welche im Lande zu Meyssen gefunden werden. Geschrieben durch PETRVM ALBINVM M. Churf. Saechs. Registratorn vnd Secretarien, Dreszden 1590

ANNALES rerum belli domique ab Avstriacis Habsburgicae gentis Principibus, á Rudolpho primo, vsq; ad Carolum V. gestarum: ex optimis quibusque cum typo cussis tum manuscriptis authoribus, publicis item ac priuatis rerum monumentis, summo studio conquisiti, & in libros XII. Per Gerardvm de Roo, serenissimi Avstriae Archidvcis Ferdinandi etc. Olim bibliothecarium cogesti, et Conradi Decii a Weydenberg, eiusdem suae Serenitatis Secretarij opera et sumptibus nunc demum in lucem editi, Oeniponti 1592

Chronicon Cvriae sev rerum, qve cvriae Regnitianae ad salam, et in vniversa variscia a primis initiis ad. A. 1597 accidervnt e diplomatibvs et monvmentis fide dignissinis collectvm a M. Enocho Widemanno cvriensi scholae patriae collega, in: Iohanni Burchardi Menckenii Scriptores rerum Germanicarum praecipue Saxoniarum, Tomus III., Lipsiae 1730, S. 629 – 772

GEORGII FABRICII CHEMNICENSIS ORIGINVM ILLVSTRISSIMAE STIRPIS SAXONICAE LIBRI SEPTEM. Opus avspiciis divi Avgvsti electoris et dvcis Saxoniae vere avgvsti feliciter coeptum, et ex Archivis variisque diplomatis et chronicis manu scriptis, atque alijs magni nominis Historicis, magna fide & diligentia concinnatum, enucleatum, elaboratum: ac nunc demum opera & studio haeredum ex tenebris in lucem vindicatum. Accesserunt Icones seu Imagines Regum, Impp. Etc. Principvm Saxoniae praecipus. Item Stemma VVitichindevm, continens Genealogiam inclyte Prosapiae dvcvm Saxoniae: cum annexa corundem Principum singulari Stammatographia. Ex recognitione Nicolai Revsneri IC. & Comitum Palatini Caesarei. Cum Privilegio Caesareo & Saxonicae, Jenae 1598

Millenarius Sextus Isagoges Historicae Matthaei Dresseri, completectens res praecipuas, maximeque memorabiles in Ecclesia et Politia, ab Othone III. usque ad annum 1591, Addita est Oratio de bello Turcico, scripta anno 1593, Lipsiae 1598

PAPROCKÝ, Bartoloměj, Diadochus, 1602

Hussiten Krieg Darinnen begriffen Das Leben / die Lehr vnd Tod M. Johannis Hussij / vnd wie derselbigen von den Boehmen / besonders Johannes Ziszka vnd Procopio Raso, ist gerochen worden, Alles aus glaubwürdigen Geschichtsschreibern / alten Monumenten vnd manuscriptis, mit fleis zusammen getragen vnd Teutscher Nation aller dings gnugsam zum noetigen bericht in oeffentlichen Druck verfertigt / durch M. Zachariam Theobaldum den Juengern, Wittemberg 1609

CASPARI BRUSCHII redivivi Gruendliche Beschreibung des Fichtel-Berges. Aus welchem vier Schiff-reiche Wasser, der Meyn, dei Eger, die Nab und Saal entspringen. Darinnen viel alter Historien erkläeret werden. Item eine klare Beschreibung des Flusses Eger und aller influessenden Wasser und anstossenden Flecken; besonders auch des Schlackenwalderischen Zinnbergwercks, welches die Hub gennenet wird, wie dasselbe jetziger Zeit zu finden; Neben Vermeldung was der Schwaden sey, so die Berg-Leute ersticket. Auf ein neues uebersehen und mit einem nuetzlichen Register vermehrt Durch M. Zachariam Theobaldum Juniozem, Nuernberg 1683, S. 18 – 22 (Šlikové v Loketsku), 22 – 31

VACEK, F. A., Materialien zur Ahnentafel des Schlik'schen Hauses. 1375 – 1826, in: Archiv für Geographie, Historie, Staats- und Kriegskunst, 17. Jhg., Wien 1826, S. 417 – 421, 425 – 429, 444 – 448, 470 – 472 (Hormayrs Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst)

J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch, hrsg. Rudolph Johann Graf Meraviglia – Crivelli, Band 4, Abteil. IX, Nürnberg 1886, s. 167 – 168

Edice pramenů:

Aeneae Silvii Historia Bohemica – Enea Silvio Historie česká, vyd. Dana Martínková, Alena Hadravová, Jiří Matl, FRRB I, Praha 1998

Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, 2. díl, vyd. František Palacký, Praha 1842

Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, 3. díl, vyd. František Palacký, Praha 1844

Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, 4. díl, vyd. František Palacký, Praha 1846

Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, 5. díl, vyd. František Palacký, Praha 1862

Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, 6. díl, vyd. František Palacký, Praha 1872

Archiv český čili staré písemné památky, 7. díl, vyd. Josef Kalousek, Praha 1887

Archiv český čili staré písemné památky, 8. díl, vyd. Josef Kalousek, Praha 1888

Briefe und Acten zur österreichisch-deutschen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrich III., hrsg. Adolf Bachmann, Wien 1885

Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds, hrsg. von Wilhelm Altmann, Berlin 1893, s. 381

ČELAKOVSKÝ, Jaromír, FRIEDRICH, Gustav, Privilegia královských měst venkovských v království Českém z let 1420 – 1526, in: CIM III, Praha 1948

- FRIEDRICH, Gustav, Desky dvorské království českého III., Druhá kniha svolací z let 1411 – 1448, in: Archiv český 36, Praha 1941
- GRADL, Heinrich, Die Chroniken der Stadt Eger, Prag 1884
- GRADL, Heinrich, Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens III. Leuchtenberger und Nothaftische Lehen im Elbognerlande, in: MVGDB XXVI, 1888, S. 266 – 282
- GRADL, Heinrich, Zur ältesten Geschichte der Schlick, in: Jahrbuch der k. k. heraldischen Gesellschaft ADLER in Wien, XVI. Jahrgang der Zeitschrift, XIII. des Jahrbuches, Wien 1886, S. 1 – 26
- HAAS, Antonín, Privilegia nekrálovských měst českých z l. 1453 – 1500, in: CIM IV/2, Praha 1960
- HAAS, Antonín, Privilegia nekrálovských měst českých z l. 1501 – 1526, in: CIM IV/3, Praha 1961
- HINGST, Das Inventarium der Stadtkirche zu Leisnig im Jahre 1530, in: Mittheilungen des Geschichts- und AltertumsVereins zu Leisnig im Königreiche Sachsen, Heft 9, Leisnig 1893, S. 64 – 66
- Die Chronik der Stadt Elbogen (1471 – 1504), bearb. von Ludwig Schlesinger, Prag 1879
- KÖPL, Karl, Ein Beitrag zur Geschichte der Fehde der Schlicke mit der Stadt Elbogen, in: MVGDB 33, 1895, S. 379 – 395
- Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka, sv. 3 – 4, vyd. Blažena Rynešová, Josef Pelikán, Praha 1937 – 1954
- LHOTSKY, Alphons, Thomas Ebendorfer. Chronica Austriae, in: MGH, Berlin 1967
- LÜNIG, J. Chr., Deutsches Archiv 23. Spicilegium seculare 2, Leipzig 1790
- Matrikel der Universität Leipzig, 1. Bd., Die Immatrikulationen von 1409 – 1559, in: CDSR 16, hrsg. von Georg Erler, Leipzig 1895
- NOVÁČEK, Vojtěch Jaromír: Sigismundi regis Bohemiae litterae donationum regalium (1421 – 1437), in: Věstník královské české společnosti nauk, třída fil.-hist.-jazykozpytná, 1903, s. 19 – 21
- PICCOLOMINI, Aeneas, Slivio, O dvou milencích, vyd. Štěpánka Brožová, Josef Polišenský, Praha 1990
- RAAB, Carlo von, Regesten zur Orts- und Familien Geschichte des Vogtlandes, Bd. 1., 1350 – 1485, Plauen 1893, in: MAVP 10, 1893 – 94
- RAAB, Carlo von, Regesten zur Orts- und Familien Geschichte des Vogtlandes, Bd. 2., 1485 – 1563, Plauen 1898, in: MAVP 13, 1897 – 98
- RAAB, Carlo von, Schloß und Amt Vogtsberg bis Mitte des 16. Jhs und Das Erbbuch von Jahre 1542, in: MAP 18, Plauen 1907/08

- Regesta chronologico-diplomatica Friderici III. Romanorum Imperatoris (Regis IV.), bearb. Joseph Chmel, Wien, 1838–1840
- Regesta Imperii XI, Die Urkunden Kaiser Sigmunds (1410 – 1437), hrsg. von Wilhelm Altmann, Bd. I – II, Innsbruck 1896 – 1900
- Regesta Imperii XII. Albrecht II. 1438–1439, hrsg. von Böhmer, Johann Friedrich; bearb. von Hödl, Günther, Wien 1975
- Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 9: Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken der Regierungsbezirke Koblenz und Trier, bearb. Roland Neumann, Wien 1996
- Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 10: Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken des Landes Thüringen, bearb. Eberhard Holtz, Wien 1996
- Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 11. Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken des Freistaates Sachsen, bearb. Elfie-Marita Eibl, Wien 1998
- Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet, H. 12: Die Urkunden und Briefe des Österreichischen Staatsarchivs in Wien, Abt. Haus-, Hof- und Staatsarchiv: Allgemeine Urkundenreihe, Familienurkunden und Abschriftensammlungen (1440–1446), bearb. von Willich, Thomas, Wien 1999
- Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 14: Die Urkunden und Briefe aus Archiven und Bibliotheken der Stadt Nürnberg. Teil 1: 1440–1449, bearb. Dieter Rübsamen, Wien 2000
- Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 15, Die Urkunden und Briefe aus den Beständen "Reichsstadt" und "Hochstift" Regensburg des Bayerischen Hauptstaatsarchivs in München sowie aus den Regensburger Archiven und Bibliotheken, bearb. Franz Fuchs; Karl-Friedrich Krieger, Wien 2002
- Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 20, Die Urkunden und Briefe aus archiven und Bibliotheken der Bundesländer Berlin, Brandenburg und Mecklenburg-Vorpommern, bearb. Elfi-Marita Eibl, Wien 2004
- Regesta Imperii XIV. Ausgewählte Regesten des Kaiserreiches unter Maximilian I. (1493 – 1519), 1. Bd., (1493 – 1495), bearb. von Hermann Wiesflecker, Wien-Köln 1990
- Regesta Imperii XIV. Ausgewählte Regesten des Kaiserreiches unter Maximilian I. (1493 – 1519), 2. Bd., (1496 – 1498), bearb. von Hermann Wiesflecker, Wien-Köln 1993
- Regesta Imperii XIV. Ausgewählte Regesten des Kaiserreiches unter Maximilian I. (1493 – 1519), 3. Bd., 1499-1501, bearb. von Hermann Wiesflecker, Wien-Köln 1996

SEDLÁČEK, August, Zbytky register králův římských a českých z let 1361 – 1480, Praha 1914

SIEGL, Karl, Das Achtbuch II des Egerer Schöffengerichts v. J. 1391 bis 1668, in: MVGDB XLI, 1903, s. 345 – 386, s. 345 – 3

SIEGL, Karl, Das älteste Egerer Stadtsteuerbuch vom Jahre 1390, in: Kalender für das Egerland 21, 1931, s. 83 – 106

SIEGL, Karl, Das Salbuch der Egerer Klarissinnen v. J. 1476 im Egerer Stadtarchiv, Prag 1905

SIEGL, Karl, Seznam majitelů měšťanských domů v Chebu. Purkmistři města Chebu l. 1282 – 1920, Cheb 2001

SCHREIBER, Rudolf, Das Elbogener Urbar der Grafen Schlick von 1525, Prag 1934

Urkunden und Actenstücke zur österreichischen Geschichte in Zeitalter Kaiser Friedrich III. und König Georgs von Böhmen (1440 – 1471), hrsg. von Adolf Bachmann, Wien 1879

Urkundliche Nachträge zur österreichisch – deutschen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrich III., hrsg. von Adolf Bachmann, Wien 1872

WILD, Erich: Regesten zur Geschichte des Vogtlandes im 14. – 17. Jahrhunderts, Plauen 1929

Ze starých letopisů českých, vyd. Jaroslav Porák, Jaroslav Kašpar, Praha 1980

Literatura:

ANĎEL, Rudolf a kol., Hrad, zámek a tvrz v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. Severní Čechy, Praha 1984

BAUM, Wilhelm, Císař Zikmund. Kostnice, Hus a války proti Turkům, Praha 1996

BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol., Hrad, zámek a tvrz v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Západní Čechy, Praha 1985

BEER, Karl, Lösungsbücher und Lösungswesen böhmischer Städte im Mittelalter, in: MIÖG 36, 1915, s. 31 – 95

BEIL, A., Burggraf Hugo v. Leisnig, der Letzte eines edlen Stammes, in: NAFSG 34, 1913, S. 32 – 60

BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol., Hrad, zámek a tvrz v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Západní Čechy, Praha 1985

BERGER, Adolf, Eine Episode aus der Geschichte von Petschau, in: MVGDB 10, s. 1 – 21

- BILLIG, Gerhard, Die Burggrafen von Meissen aus dem Hause Plauen – ein Nachspiel zur reichsunmittelbaren Stellung und Herrschaft der Vögte von Weida, Plauen und Gera, 1. Teil, in: Mitteilungen des Vereins für vogtländische Geschichte, Volks- und Landeskunde, 4. (47.) Jahrschrift, Plauen 1995, S. 12 – 48
- BILLIG, Gerhard, Die Burggrafen von Meissen aus dem Hause Plauen – ein Nachspiel zur reichsunmittelbaren Stellung und Herrschaft der Vögte von Weida, Plauen und Gera, 2. Teil, in: Mitteilungen des Vereins für vogtländische Geschichte, Volks- und Landeskunde, 6. (49.) Jahrschrift, Plauen 1998, S. 51 – 82
- BOBKOVÁ, Lenka, Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně, Ústí nad Labem 1993
- BOBKOVÁ, Lenka, BARTLOVÁ, Milena, Velké dějiny zemí Koruny české 4a – b, 1310 – 1402, Praha 2003
- BUTZ, Reinhard, Die Stellung der wettinischen Hofräte nach Ausweis der Hofordnungen des ausgehenden Mittelalters, in: Höfe und Hofordnungen 1200 – 1600. 5. Symposium der Residenzen-Kommission der Akademie der Wissenschaften in Göttingen (Sigmaringen 5. – 8. October 1996), hrsg. v. Holger Kruse und Werner Paravicini, Sigmaringen 1999, S. 321 – 336
- ČECHURA, Jaroslav, České země v letech 1378 – 1437. Lucemburkové na českém trůně II., Praha 2000
- ČECHURA, Jaroslav, Struktura pozemkové držby v západních Čechách na počátku husitské revoluce, in: Sborník historický 31, 1985, s. 5 – 53.
- ČORNEJ, Petr, Velké dějiny zemí Koruny české 5, 1402 – 1437, Praha 2000
- DAMBORÁK, Florián, Holíč. Obraz histórie od najstarších čias po súčasnosť, Holíč 1970
- DVOŘÁK, Max, Die Fälschungen des Reichskanzlers Kaspar Schlik, in: MIÖG XXII, Innsbruck 1901, s. 51 – 107
- DVOŘÁK, Max, Hrabata Šlikové a jich archiv v Kopidlně, in: ČČH 1, 1895, s. 298 – 307
- DRŠKA, Václav, Zikmund Lucemburský. Liška na trůně, Praha 1996
- EIBL, Elfie-Marita, Uferlose Fülle? Urkunden und Briefe des 15. Jahrhunderts. Probleme ihrer Erfassung und Verwertung, in: Diplomatologische Forschungen in Mitteldeutschland, hrsg. von Tom Graber, Leipzig 2005, s. 237 – 247
- GNIRS, Anton, Topographie der historischen und Kunst-Denkmale in Böhmen 43, Der Politische Bezirk Elbogen, Prag 1927
- GRADL, Heinrich, Zur Herkunft der Schlicke, in: MVGDB 20, 1882, S. 347 – 351
- GROß, Reiner, Geschichte Sachsens, Leipzig 2001
- HÄNSCH, Ernst, Die wettinische Hauptteilung von 1485 und die aus ihr folgenden Streitigkeiten bis 1491, Leipzig 1909

- HAUBERTOVÁ, Květoslava, HOFMAN, Gustav, LEŠICKÝ, Ladislav, Soupis západočeských urbářů, Plzeň 1993
- HEINIG, Paul-Joachim, Kaiser Friedrich III. (1440 – 1493). Hof, Regierung und Politik, 1. Teil, Köln–Weimar–Wien 1997
- HEINIG, Paul-Joachim, Reichsstädte, Freie Städte und Königtum 1389–1450, Wiesbaden 1983
- HEINIG, Paul – Joachim, War Kaspar Schlick ein Fälscher?, in: Fälschungen im Mittelalter. International Kongreß der MGH, München, 10 – 19. Sept. 1986, Teil III., Diplomatische Fälschungen I., Hannover 1988, s. 247 – 274
- Herzog Albrecht der Beherzte (1443 – 1500). Ein sächsischer Fürst im Reich und in Europa, hrsg. von André Thieme, Köln – Weimar – Wien 2002
- HOENSCH, Jörg, K., Itinerar König und Kaiser Sigismunds von Luxemburg 1368 – 1437, Warendorf 1995
- HOENSCH, Jörg K., Kaiser Sigismund. Herscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368 – 1437, München 1996
- HOFFMANN, František, České město ve středověku, Praha 1992
- HREJSA, Ferdinand, Dějiny křesťanství v Československu IV., Za krále Vladislava a Ludvíka. Před světovou reformací a za reformace, Praha 1948
- HUFNAGEL, Otto, Caspar Schlick als Kanzler Friedrich III., in: MIÖG, Ergänzungsband VIII, 1911, S. 253 – 460
- IRŠA, Rudolf, Dejiny a súčasnosť. 1. časť – dejiny do roku 1918 a pamiatky, Holíč 1990
- JAHN, Johann, Gottlieb, Urkundliche Chronik der Stadt Oelsnitz und des Schlosses und Amtes Voigtsberg, Oelsnitz 1872, ²1992
- JANÁK, Jan, HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, DOBEŠ, Jan, Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost, Praha 2005
- JÁNSKÝ, Jiří, Kronika česko–bavorské hranice I – V, Domažlice 2001 – 2005
- JÁNSKÝ, Jiří, Páni ze Švamberka. Pětisetletá sága rodu s erbem labutě, Domažlice 2006
- JUROK, Jiří, Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku. Majetková a sociální struktura, politická moc a kulturní reprezentace šlechty a feudalit v čes. státě ve 13. – první pol. 17. stol., Nový Jičín 2000
- KAVKA, František, Poslední Lucemburk na českém trůně, Praha 1998
- KINTZINGER, Martin, Westbindungen im spätmittelalterlichen Europa. Auswärtige Politik zwischen dem Reich, Frankreich, Burgund und England in der Regierungszeit Kaiser Sigmunds, Stuttgart 2000

- KOLLER, Heinrich, Das Reichsregister Koenig Albrechts II, Wien 1955
- KRENKEL, Eduard, Blicke in die Vergangenheit der Stadt Adorf im Königlichen sächsischen Voigtlande, Zwickau 1862
- KRIEGER, Karl–Friedrich, Habsburkové ve středověku. Od Rudolfa I. (1218 – 1291) do Fridricha III. (1415 – 1493), Praha 2003
- KUBŮ, František, Chebský městský stát. Počátky a vrcholné období do počátku 16. století, České Budějovice 2006
- KUBŮ, František, Štaufská ministerialita na Chebsku, Cheb 1997
- KÜHNEL, Josef, Geschichte der Stadt Schlackenwerth, 1923
- KÜHNEL, Gustav, Schöneck in Vogtlande I – VII, Zwickau 1965
- MACEK, Josef, Jagellonský věk v českých zemích (1471 – 1526) 1 – 4, Praha 1992 – 1999
- MACEK, Josef, Víra a zbožnost jagellonského věku, Praha 2001
- MARÁZ, Karel, K problematice padělání pečetí na sklonku středověku. Sfragistický příspěvek k falzům Oldřicha II. z Rožmberka, in: SAP 48, 1998, s. 49 - 103
- MÍKA, Alois, Majetkové rozvrstvení české šlechty v předbělohorském období, in: Sborník historický 15, 1967, s. 45–75
- MORAVEC, Milan, Zástavy Zikmunda Lucemburského v českých zemích z let 1420 – 1437, in: FHB 9, Praha 1985, s. 89 – 166
- NAUMANN, Martin, Die Wettinische Landesteilung von 1445, in: NAFSG 60, 1939, S. 171 - 213
- NUGLISCH, Adolf, Das Finanzwesen des Deutschen Reiches unter Kaiser Sigmund, in: Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, 3. Folge, 21. Band, Jena 1901, s. 145 – 167.
- PALACKÝ, František, Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě, Praha 1921
- PAUKERT, Johann, Kreuzenstein. Historisch–topographische Skizze, Wien 1899
- PELANT, Jan, Města a městečka západočeského kraje, Plzeň 1988
- PEITER, W., Das Reichskanzler Kaspar Schlick, in: Erzgebirgs – Zeitung, 12, 1891, Nr. 10, s. 227 – 232
- PELLETER, Michael: Denkwürdigkeiten die Stadt Falkenau an der Eger und ihrer nächsten Umgebung, 1. Bd., Falkenau 1876

- PETRÁŇ, Josef, Skladba pohusitské aristokracie v Čechách, in: Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu, in: AUC – Philosophica et historica 1, Praha 1976, s. 9 – 80
- PILZ, Josef, Dějiny města Nejdku do roku 1923, Nejdek 2003
- RANSDORF, Miloslav, Vzestup Gutštejnů v době husitské a poděbradské, in: Ústecký sborník historický 1983, s. 109 – 132
- ROGGE, Jörg, Herzog Albrecht von Sachsen und Böhmen – der Tag von Eger (1459) und Zug nach Prag (1471), in: Herzog Albrecht der Beherzte (1443 – 1500). Ein sächsischer Fürst im Reich und in Europa, hrsg. von André Thieme, Köln–Weimar–Wien 2002, S. 27 – 51
- ROOGE, Jörg, Herrschaftsweitergabe, Konfliktregelung und Familienorganisation im fürstlichen Hochadel, Stuttgart 2002
- SCHMIDT, Berthold, Burggraf Heinrich IV. in Meissen, Oberstkanzler der Krone Böhmen und seine Regierung im Vogtlande, Gera 1888
- SCHMIDT, Richard, Soupis historických a uměleckých v Království českém. Politický okres Jáchymovský, Praha 1913
- SCHREIBER, Rudolf, Der Elbogner Kreis und seine Enklaven nach dem dreissigjährigen Kriege, Prag 1935
- SCHREIBER, Rudolf, Die Stellung des mittelalterlichen Elbogner Landes zu Böhmen, in: MVGDB 74, 1936, s. 1 – 28, 81 – 94
- SEDLÁČEK, August, Hrady, zámky a tvrze království českého, 13, Praha 1937
- SEDLÁČEK, August, Místopisný slovník historický Království českého, Argo 1998
- SIEGL, Karl, Die Geschichte der Egerer Burgpflege, in: MVGDB 50, 1912, s. 546 – 594
- SIEGL, Karl, Schloß Seeberg im Egerlande, in: MVGDB 54, 1916, S. 209 – 248
- SIEGL, Karl, Zur Geschichte der „Thalergroschen“. Ein Beitrag zur Historiographie des St. Joachimstaler Bergwerks und Münzwesens, in: MVGDB 50, 1912, s. 198 – 228
- STECHE, R., Beschriebene Darstellung der älteren Bau- und Kunstdenkmäler des Königreichs Sachsen, 7. Heft, Amtshauptmannschaft Chemnitz
- Stručný nástin dějin panství a hraběcího rodu Šlikovského, Úřednictvo panství Šlikovského, Jičín 1895
- STURM, Heribert, Eger. Geschichte einer Reichsstadt. Bilderband, Augsburg 1952
- STURM, Heribert, Eger. Geschichte einer Reichsstadt, Geislingen–Steige 1960
- ŠMAHEL, František, Husitská revoluce 3. Kronika válečných let, Praha 1993

- ŠIMŮNEK, Robert, TRESP, Beiträge zur Praxi des spätmittelalterlichen böhmischen Söldnerwissens. Das Söldnerwesen der Heren von Rosenberg um die Mitte des 15. Jhs. Die Söldnerwerbungen Herzog Ludwigs des Reichen von Bayern–Landshut in Böhmen (1459–1462) – Mit Prosopographie, in: Tábořský archiv 10, 2000 – 2001, s. 73 – 175
- TRESP, Uwe, Ein Beispiel für Anwerbung, Kosten und Rechtspraxis böhmischer Söldnerheere in der Mitte des 15. Jahrhunderts. Die böhmischen Söldner Herzog Wilhelms III. Von Sachsen, in: Mediaevalia Historica Bohemica 8, Praha 2001, s. 169 – 201
- TOMEK, Wáclaw, Wladiwoj, Dějepis města Prahy, 6 – 8. Díl, Praha 1885 – 1891
- ÚLOVEC, Jiří, Hrady, zámky a tvrze na Chebsku, Chebské muzeum 1998
- URBAN, Michael, Die Burggrafen zu Meißen aus plauischem Geschlechte in Böhmen, in: MVGDB 44, 1906, s. 210 – 219, s. 477 – 492
- URBÁNEK, Rudolf, Dvě studie o době poděbradské, Brno 1929
- URBÁNEK, Rudolf, České dějiny III. Věk poděbradský I – IV, Praha 1915 – 1962
- URFUS, Valentin, „Zášť“ v Čechách v polovině 15. století, in: Právněhistorické studie 3, 1957, s. 90 – 110
- VESELÝ, Jiří, Obnova zahraničních lén české koruny za Jiříka z Poděbrad, in: Právněhistorické studie 8, 1962, s. 261 – 279
- VINAŘ, Otakar, Pět století Šliků, in: Heraldika a genealogie 31, č. 3 – 4, zvláštní otisk, Praha 1998
- VLASÁK, Vladimír, VLASÁKOVÁ, Eva, Dějiny města Lokte, Locket 2004
- WACEK, František, Alois, Materialien zur Ahnentafel des Schlik'schen Hauses. 1375 – 1826, in: Archiv für Geographie, Historie, Staats- und Kriegskunst, 17. Jhg., Wien 1826, s. 417 – 421, 425 – 429, 444 – 448, 470 – 472
- WEFERS, Sabine, Das politische System Kaiser Sigmunds, Stuttgart 1989
- WILD, Erich, Das Vogtland und Egerland in ihren historischen Beziehungen bis ins 16. Jahrhundert, in: Neues Archiv für sächsische Geschichte 47, 1926, S. 177 – 203
- ZECHEL, Artur, Heinrich Schlick. Ein Beitrag zur älteren Geschichte der Familie Schlick, in: Unser Egerland, 39. Jhg., 1935, S. 1 – 7
- ZECHEL, Artur, Studien über Kaspar Schlick. Anfänge, erstes Kanzleramt, Fälschungsfrage. Ein Beitrag zur Geschichte und Diplomatik des 15. Jahrhunderts, Prag 1939
- ŽIDLÍK, Alois, Kursy haléřů, grošů a zlatých v Chebu v letech 1390 – 1419, in: Numismatické listy 35, 1980, s. 36 – 42

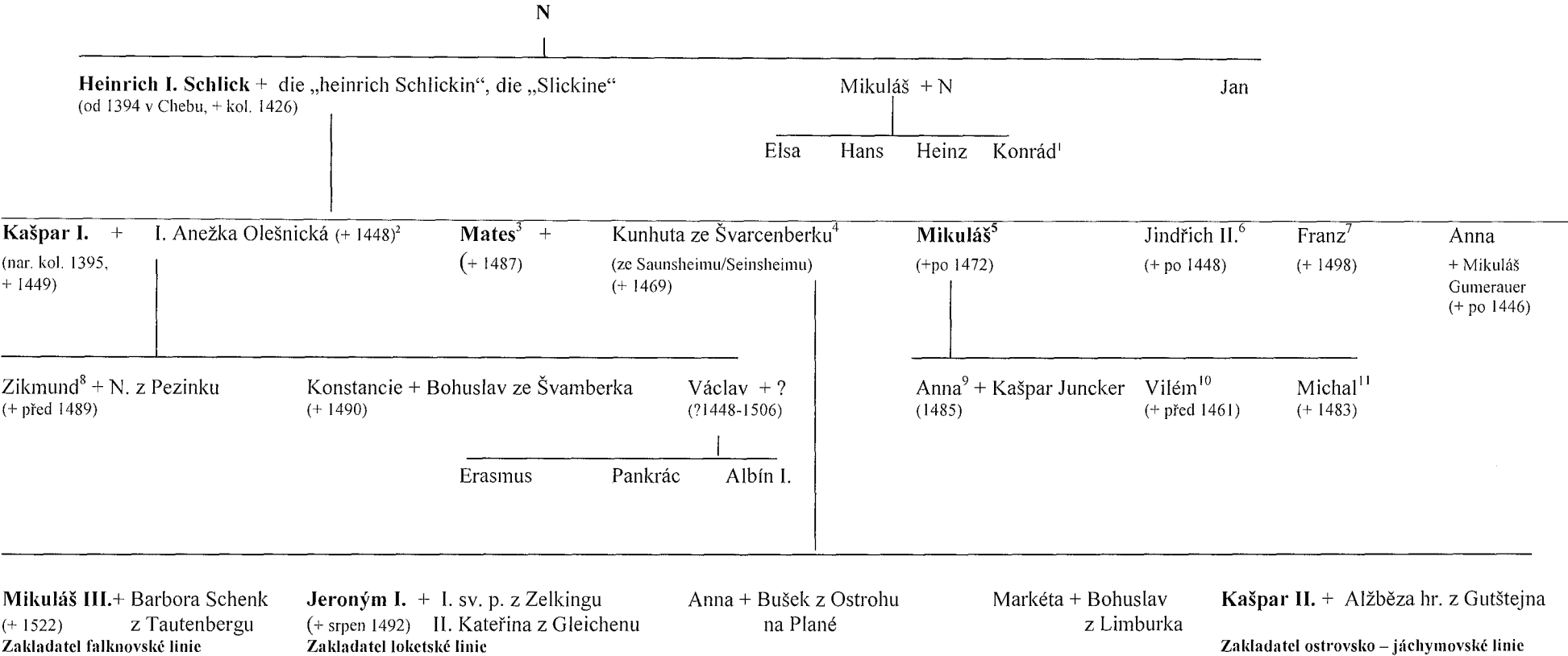
Seznam zkratek:

ADB	– Allgemeine deutsche Biographie
AfSG	– Archiv für sächsische Geschichte
ANM	– Archiv Národního muzea
AUC	– Acta universitatis Carolinae
CDSR	– Codex diplomaticus Saxoniae Regiae
CIM	– Codex iuris municipalis
FRRB	– Fontes rerum regni Bohemiae
MAP	– Mittheilungen des Altertumsvereins zu Plauen
MVGDB	– Mittheilungen des Vereins für die Geschichte Deutschen in Böhmen
MVVGA	– Mittheilungen des Vereins für die vogtländische Geschichte und Altertumskunde
MIÖG	– Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung
NA	– Národní archiv
NafSG	– Neues Archiv für sächsische Geschichte
RA Šlik	– rodový archiv Šliků
SächsHStA	– Sächsisches Hauptstaatsarchiv in Dresden
B. S.	– Böhmisches Sachen
SOA	– Státní oblastní archiv
SOkA	– Státní okresní archiv

lb.	chebská libra
gr. míš.	groše míšeňské
gr.č.	groše české
ř.f.	řezenský feník
rýn. zl.	rýnský zlatý

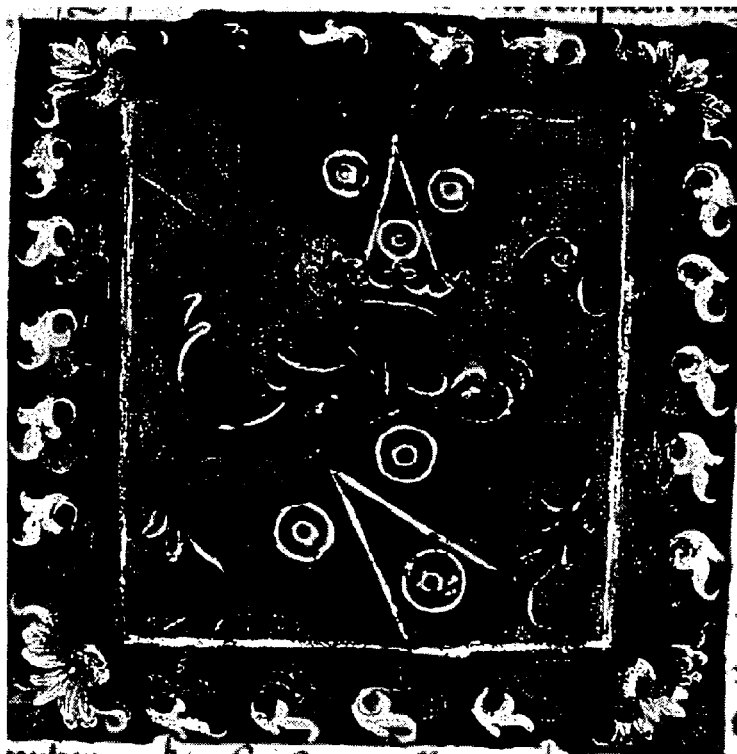
Seznam příloh:

- I. Rodokmen rodu Šliků od 1390
- II. Schéma vývoje pozemkové držby
- III. Fotografie vidimu zástavní listiny Loketska
- IV. Šlikovský erb, fiktivní portrét Kašpara Šlika
- VI. – VIII. Mapy: Schematické uspořádání držby šlikovského rodu v Chebsku, Loketsku a Vogtlandu ve 2. polovině 30. let 15. století
Držba šlikovského rodu po dělení v roce 1472
Držba šlikovského rodu po dělení v roce 1489
Holíčské panství v roce 1452
- IX. Přepis smlouvy o dělení rodu z roku 1472

¹ Doložení 1434 v okolí Wunsiedlu.
² Dcera Konráda III. Olešnického, ve starší literatuře se objevuje ještě druhý Kašparův sňatek s Johannou Theodorou, hr. z Collalto, který je ovšem nepodložený.
³ Pohřben v Lokti.
⁴ Pohřbená v Chebu v minoritském kostele.
⁵ Snad totožný s chebským Mikulášem Šlikem mladším, doložitelný ještě 1472 na Kreuzensteinu.
⁶ Probošt v Nordhausenu 1431, probošt kolegiální kapituly ve Staré Boleslavi 143S, biskup ve Freisingu 1443 – 1448.
⁷ Kanovník v Řeznu.
⁸ Držitel statků Holíč, Pajštún, Kreuzenstein.
⁹ Získává po smrti svého bratra Vilém Ostroh. Pohřbena v kostele v Ostrohu.
¹⁰ Držitel Ostrohu (Seeberg) 1436 – před 1461)
¹¹ Držitel Nejdku.

Schéma vývoje pozemkové držby rodu Sliků v letech 1424 až 1489																		
	1425	1430	1435	1440	1445	1450	1455	1460	1465	1470	1475	1480	1485	1490	1495	1500		
Říše			<div><div></div></div>															
			<div>Blicksberg</div>															
			<div>dům ve Štrasburku</div>															
			<div>Schumburg</div>															
				<div></div>														
				<div>Wenden</div>	<div>nároky na Wenden</div>													
Itálie		<div></div>																
			<div>Bassano dell Grapa</div>															
Uhry				<div>Holíč</div>														
				<div>Pajštún - nejisté</div>														
Dolní Rakousko					<div>Kreuzenstein u Korneubugu</div>													
												<div>Wald</div>						
Čechy				<div>vartemberské dědictví, Rychemburk, Hradištko</div>														
			<div>Kácov, zboží po Václavu Czanczekovi</div>															
			<div>zástava chebského hejtmanství</div>									<div>Václav Šlik</div>						
			<div>Ostroh (Seeberg)</div>							<div>od 1461 Kašpar Juncker + Anna Šliková (+ 1485)</div>				<div>falnovská větev</div>				
	Loketský			<div>zástava loketského purkrabství, Loket, Karovy Vary</div>													<div>loketská větev</div>	
				<div>Andělská Hora</div>														
				<div>šebnické zboží</div>														
				<div>Ostrov</div>													<div>ostrovská větev</div>	
				<div>Hroznětín - zastaven v rámci L.k., pak sporné darování</div>							<div>postoupeno králi, který připojil k L.K.</div>				<div>ostrovská větev</div>			
				<div>Falknov</div>													<div>falknovská větev</div>	
						<div>Nejdek</div>					<div>od 1462 součástí loketského kraje</div>				<div>faknovská větev</div>			
			<div>Bečov</div>															
			<div>Schönbach (Luby)</div>									<div>Václav Šlik</div>						
Sasko																		
				<div>Schöneck</div>								<div>Václav Šlik</div>						
				<div>Vogtsberg</div>														
						<div>Stollberg</div>												

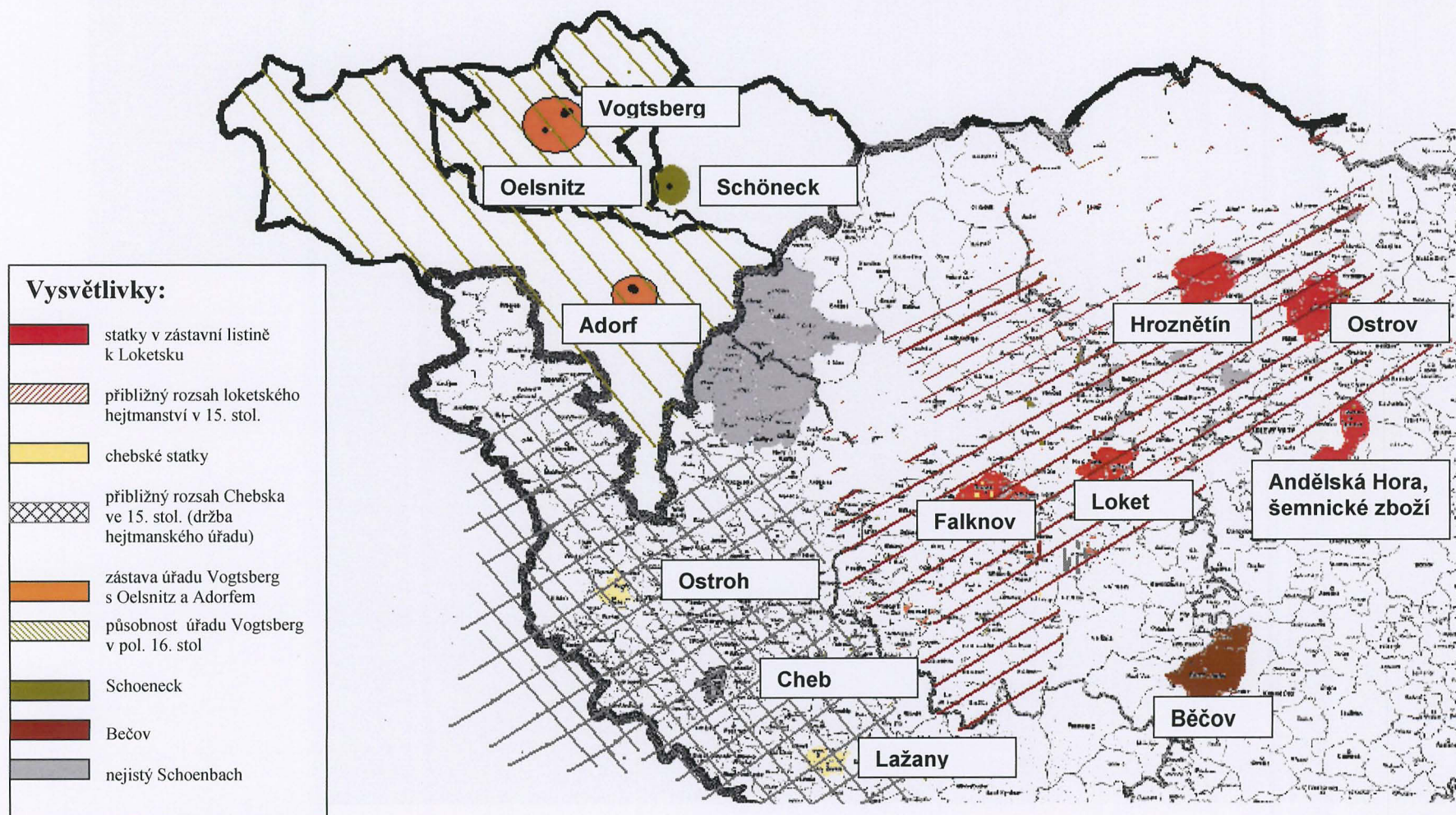
Šlikovský erb podle privilegia datovaného k roku 1416 in: SOA Zámorsk, RA Šlik, Privilegia, výsady, jmenování, i.č. 204, sg. IV.1.

Fiktivní portrét Kašpara Šlika vydaný v Kronice Hartmana Schedela – připisovaný Michaelu Wohlgemutovi nebo Wilhelmu Pleydenovi

Schematické uspořádání držby šlikovského rodu v Chebsku, Loketsku a Vogtlandu ve 2. polovině 30. let 15. století

(zpracoval autor dle HAUBERTOVÁ, Květoslava a kol., o. c., s. 98 - 100, KUBŮ, František, Chebský městský stát. Počátky a vrcholné období do počátku 16. století, České Budějovice 2006, s. 39 - 41; RAAB, Carlo von, Vogtsberg, mapová příloha)

Držba šlikovského rodu po dělení 1472

Stollberg

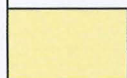
Vysvětlivky:

díl Václava Šlika

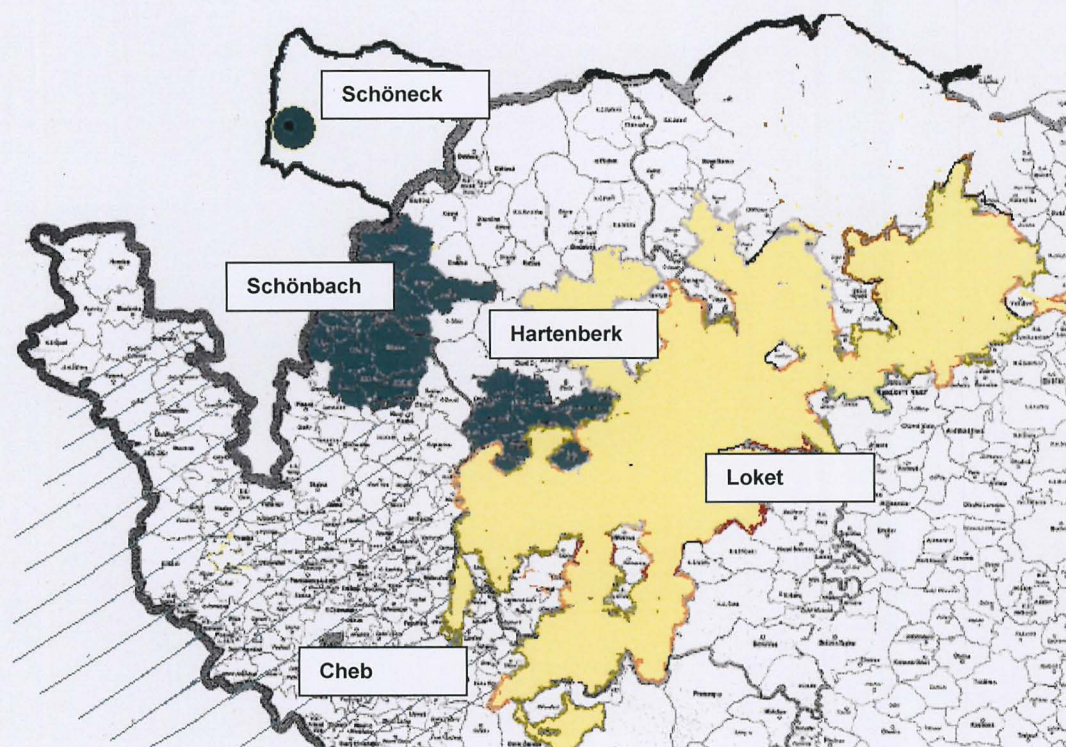

přibližný rozsah
Chebska v 15. stol.
(držba hejtmanského
úřadu)

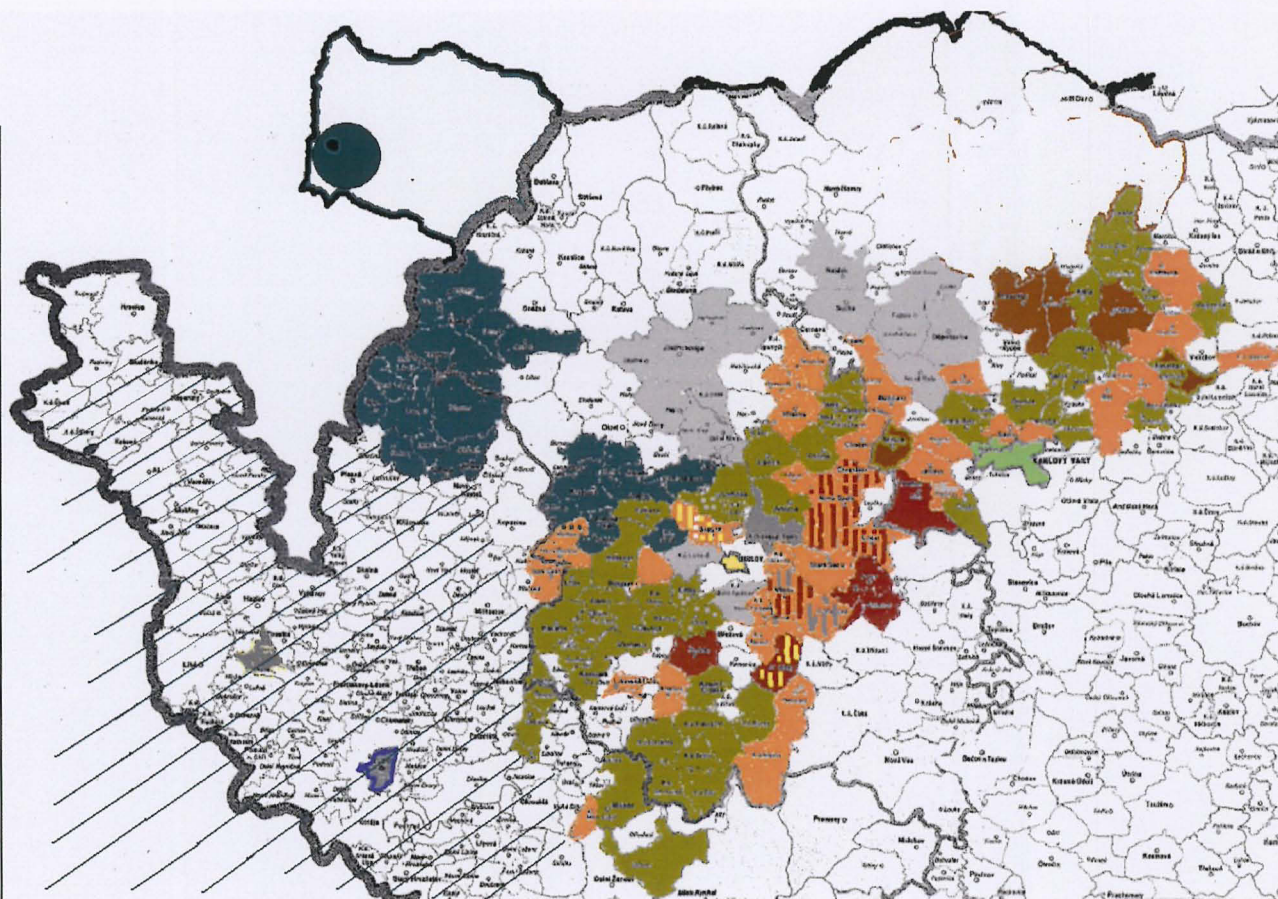
díl Mateše Šlika (držba
statků a úřadu)

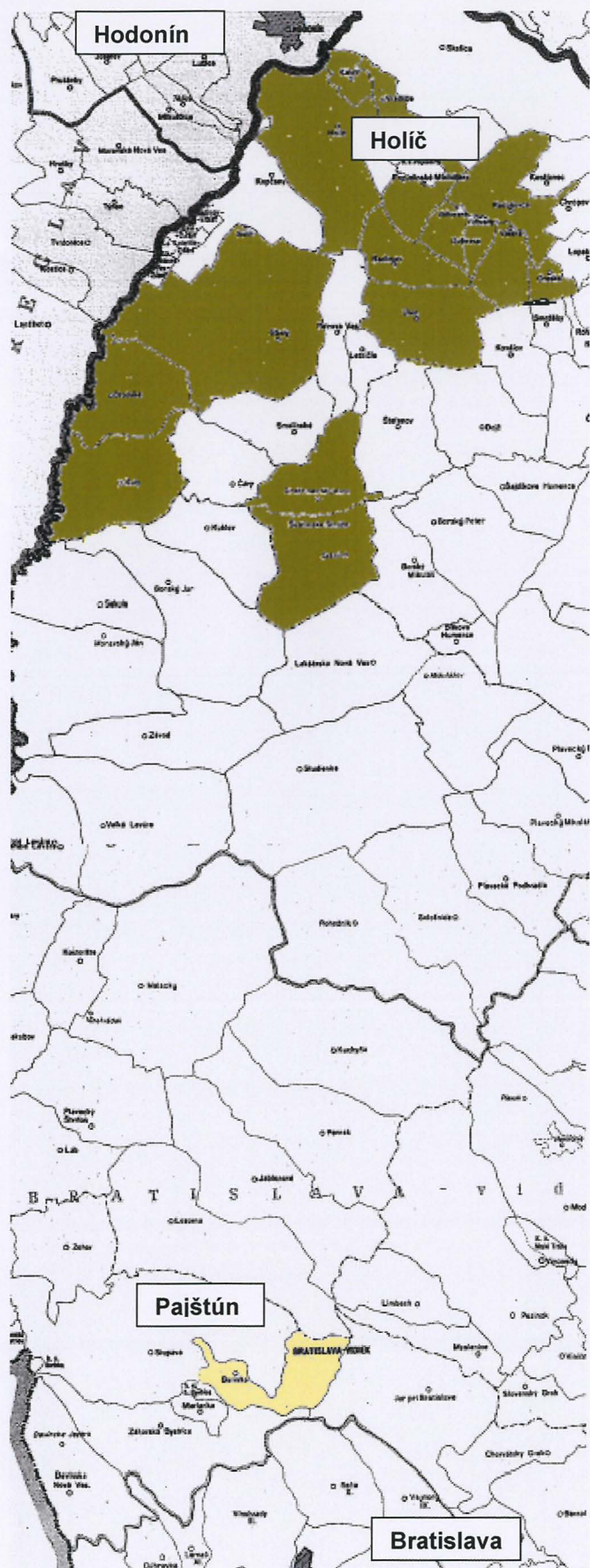
(zpracoval autor podle SächsHStA, Kopialbuch 43, fol. 163b – 164b, HAUBERTOVI, Květoslava a kol., o. c., s. 98 - 100, KUBŮ, František, Chebský městský stát. Počátky a vrcholné období do počátku 16. století, České Budějovice 2006, s. 39 - 41)

Držba šlikovského rodu po dělení rodu v roce 1489

(zpracoval autor podle HAUBERTOVIÁ, Květoslava a kol., o. c., s. 98 - 100, KUBŮ, František, Chebský městský stát. Počátky a vrcholné období do počátku 16. století, České Budějovice 2006, s. 39 - 41)

Držba holíčského panství do 1489

Holíčské panství 1452

Pajštún – nejistá držba

Vidimus z r. 1475 podělení mezi Matesem a Václavem Šliky z 20. dubna 1472

(uložen v SOA Zámorsk, RA Šlik, i.č. 371, sg. VII. 1.)

In dem Namen des Almechtigen gots Amen · Wir Mathes vnd Ventzlav Slick von Lazan Vetter(e)n · H(e)rr(e)nn zur Weissenkirch(e)n vnd Stolburg etc Nachdem vnd / eyn Ausstzeugung durch dy erwirdigen Edel(e)n vnd vesten H(e)rn Johann Goldner · Doctor vnd Thumh(e)rn zw Regenspurg etc. Michel(e)n Slick / von Lazan zw Neydeck · vnnsr(e)n lieben Ohmen vnd Vetter(e)n · vnd Hannsen von Thannberg(?) · dietzeit vnnsr(e)n Haupman zu Elbog(e)n · zwischen vnns(···) / H(e)rn Niclasen dem Elter(e)n vnd H(e)rn Sigmund Slick(e)n von Lazan H(e)rrn zur Weissenkirch(e)n etc · vnnsr(e)n lieben Brueder(e)n vnd Vetter(e)n · beredt / vnd beteydingt ist · Nemlich · das vnns · Mathes vnd Ventzlav Slick etc · dy Güter hioben ym Landt · alls dy Pfleg zu Eger · der Elbog(e)n Stolburg / Wald Schönneck vnd Schönpach mit aller yrer Zugehör(u)ng · vnd dy halb Judenstewr zu Nurnberg zugesproch(e)n sind etc · Also bekenne(n) / wir öfentlich an disem Brieff vor allen den · die yn seh(e)n hör(e)n oder lesen · Das wir · vnns mit gutten willen wolbedachtem Mut vnd rechter / wissen · yn Gegenw(i)rtigkait der genant(e)n Michels Schlicks vnnsers Vettern · vnd Hannsen von Thannbergs · derselben vnns(e)r Güter halb · wie vnd an / wee wir dy gehabt hab(e)n · gütlich und frundlich miteynander selber veraynt · vertragen · vnd getailt haben · Also vnd solichermass(en) · das mir / Ventzlav Slick etc. zu meym tayl zusteen vnd beleib(e)n sol · dy Pfleg zu Eger · Wald Hertenberg · Schönneck vnd Schönpach mit aler yrer Zugehö- / rung · Das ich Mathes Slick etc. dem genant(e)n meym Vetter(e)n · mit sambt den Brieffen darüber lauttendt · den Lehen vnd Lehenleutt(e)n darzu / gehörendt gutlich vnd willigtlich gegeben · vberantwort · vnd an yn geleist hab · Item · so sol mir Mathes Slick etc. zu meym tayl zu steen · vnd / beleyben · der Elbogen mit aller seiner Zugehörung · Stolburg · vnd dy halb Judenstewr zu Nurnberg Item der hoff zu Eger auff der Vorpurg · / der vor tzeit(e)n des funckels gebest ist · Auch alle Schuld · dy man h(e)rn Caspar(e)n vnnsr(e)n Bruder · vnd Vater seligen · schuldig beliben ist · Alls / nemlich · dy Venediger · auch von etlich zuspruch · keyserlich(en) vnd kuniglich(en) Verschreibung über dy Graffschaft zu Passawn vnd ander / Schuld meer · Als der Herzog von Maylan · vnd dann dy kuniglich Verschreibung über das Lanndt Wenden Auch · alls wir selber Schuld / vnd Spruch zu Sebastian Payerssdörffer zu Thöllnig vnd Henrich(e)n Paulsdörffer zu kurn haben Von wegen unnser(···) genomen hab · bey Regen- / spurg · Diselben Brieff vnd Privilegia über dy genant(e)n Erbstück vnd Pfanntschaft · Auch Schuld vnd Spruch mitsamtb allen den Lehen · Lehen- / leutt(e)n vnd Mannen · vnd mit aller Herligkait vnd Gerechtigkait · hab ich genanter Venczlav Slick etc. an den genant(e)n H(e)rn Mathes Slick / etc. meyn(en) Vetter(e)n geweist vnd uberantwort · dy Schuld vnd Spruch zu fodern · Vnd damit thun vnd lassen mag · alls mit den seyn(···) · Des ich ym / dann über dy genant(e)n Schuld Spruch vnd Anfordrung meyn(en) Verwilligsbrieff geben hab · So sol ich Mathes Slick etc. alle Schuld · die wir / vnczher yn disen swer(e)n Kriegslawffn · auff dat(um) diczs Brieffs · schuldig werd(e)n sind · allayn bezalen vnd ausricht(e)n · Des alles · Wie oben ge- / schrieben stet · haben wir vnns also geneynander zuhald(e)n · gentzlich vnd lewterlich vertzig(e)n vnnd vertzeyh(e)n vnns der mit vnd yn / Krafft diczs Brieffs · Item alls yn der ersten Beredung vnd Austzaigung · durch dy obgenant(e)n h(e)rn Johann Goldner · Michel Slick / vnd Hannsen von Thannberg beredt was · das wir all vier · dy Schuld · so wir zwen heroben · Vnd h(e)rr Niclas vnd h(e)rr Sigmund / danyden · schuldig wer(e)n · mit einander gleich betzalen solt(e)n · Dagegen h(e)rr Niclas vnd h(e)rr Sigmund maynt(e)n · Ire Schuld Danyden allain

zubetzal(e)n · Vnd dy Schuld · dy man vnns danyden · auff Greytzenstayn vnd Neyer(e)n schuldig wer(···) zu behald(e)n · Vnd das wir dy Schuld hieob(e)n / bey den Venediger(e)n · andre Schuld vnd Spruch vnd Anfordrung obenberührt · vnns hioben auch behielten etc. Wie sich aber (···) h(e)rr Mathes mein Vett(er) / mit den genant(e)n vnnsr(e)n Brüder(e)n vnd Vetter(e)n deshalb vertregt · das stet zu seym Willen · So · das ich ym nichts · doreyn zu reden hab · Vmb / dy varend hab · hab wir vnns des miteinander selbs vertragen · So · das wir des yn disen Brieff nit vermelden dürffen · Ob sich auch / begeben · ob ich Mathes Slick etc. den Elbogen oder Stolburg etc. verkauffen oder verpfennd(e)n wolt · Sol ich das h(e)rn Ventzlav meyn(en) / Vetter(e)n anschieb(e)n · ob er das kauff(e)n oder zu ym lösen wolt · Desgleich widerumb · Ob ich Ventzlav Slick etc. Wald · Schönneck · Hertenb(er)g · / oder dy Pfleg zu Eger verpfennd(e)n oder verkauff(e)n · sol ich das h(e)rn Mathesen meyn(e)n Vetter(e)n vor auch anschieben · ob er das hab(e)n wolt / Wolt aber vnns(e)r ayner · von dem ander(e)n noch dem anschieb(e)n nichts kauffen losen noch hab(e)n · mag er das furder(?) anwerd(e)n · wo er will · / lawtter · alle Geuerd vnd Arglist hier In(e)n gentzlich ausgeschid(e)n · Des hat vnns(e)r iglich(···) gleichlawts ayn Brieff behald(e)n Vnnd auff das / das solich Taylung zwisch(e)n vnns yn rechtes Lieb vnd Trew gutlich vnd frundtlich bescheh(e)n ist · hab wir offtgenant(e)n Mathes vnd Venczlav /

Slick etc. für vnns vnd vnns(e)r Erben · das getrewlich zu halden · vnd dem nachzukumen geredt vnd gleicht(?) Des zu Vrkund vnd steter Hald(u)ng / haben wir vnns(e)r baiden Insigell an disen Brieff lan heng(e)n · Vnnd zu merer Sicherhait haben wir gebeten · dy Edel(e)nn Erbergen vnd vesten / Michel vnd Conradt Slick vnnser(e) Vettern · Venczell Hisserlen vnd Gurg Meynlen · das dy yre Ynsigell des zu Getzewung · In vnd Ir(e)n / Erbenn an schad(e)n zu vnnd neben dy vnnser(e)nn gehang(e)n hab(e)n · Der geb(e)n ist Nach Christi Geburt viertzenhundert vnd yn zway vnd / Sibentzigisten Jaren Am Montag nach dem heiligem Sntag Jubilate:

Wir Niclaus Abbt des Stiffts Vnns(e)r lieben Fraw(e)n zu Waltsassen Ordens von Cytel vnd Regenspurger Bistumbs / bekennen offentlich(e)n an der geschrift· Wann wir den Hauptbrieff diser hierynn obengeschrib(e)n Abschrift· an pergamen / geschriftten vnd Sigelnn zwayen Roten vnd vier grünen mit yriedweds vmbschrift namen· wappen· schillt / vnd helm yn gelbs wachs gedruckt· Vnd an pergamenen presslen hangendt· alls dann yr yedlichs· solicher h(e)rn / Edler vnd (···) mann brieff furn vnd gewanhait ist tugenlich(e)n ··· vnd an allen seinen endn / tadelfrey(?) gesch(e)n auch dabey denselb(e)n Hautbrieff neb(e)n diser hier Im obengeschriebe(n)r Abschrift gelesen / gehort alls dise hier Im obengeschribene Abschrift von Wort zu Wort ausweist yn ym hat Nichts dar- / an verendert · davon oder dazu gesetzt · dadurch · der Syn der Verstendlikait mocht verwandelt werd(e)n / erfunden haben · So haben wir von Ggebete weg(e)n des Edel(e)n wolgebor(e)n H(e)rrn Mathesen Slicks H(e)rrn zur / Weissenkirch(e)n etc. das vidimus lassen mach(e)n · vnd es zu Getzewgnüs mit vnnser(em) Ebbtey anhangendem / Insigel besigelt · Doch vnns vnnd vnnser(e)m Stifft an schaden gescheh(e)n Nach Crists vnnseres lieb(e)n H(e)rn / Geburt vierzeh(e)n hundert vnd yn funffvnndsibentzigisten Jaren am nechsten freytag nach deselb(e)n / vnnseres lieb(e)n H(e)rrn Himelfarttag

Uživatel bere na vědomí a potvrzuje svým podpisem, že tato diplomová práce se nesmí kopírovat, a že pokud ji použije pro svou práci, bude ji citovat jako každý jiný pramen.

[illegible]